

N. I O R G A

MEMORII

VOL. I-IV

EDITURA „NAȚIONALĂ” S. CIORNEI

www.dacoromanica.ro

N. I O R G A

M E M O R I I

INSEMNĂRI ZILNICE (MAIU 1917—MART 1920)

RĂZBOIUL NAȚIONAL.

LUPTA PENTRU O NOUĂ VIAȚĂ POLITICĂ.

VOL. I^o

EDITURA „NAȚIONALĂ” S. CIŌRNEI

M. Jorja

66

MEMORII

Cetitorii au aici însemnările mele zilnice numai începând cu luna Maiu 1917. Un întreg grup de caiete care leagă acest volum de acela publicat în 1914, care înfățișa în același fel războiul nostru în Bulgaria (Acțiunea militară a României, 2 ediții la Socec), se află încă în mâni dușmane și nu știu dacă vre-odată voi putea să le recapăt de unde sânt deținute fără drept. Când, în zestrea Academiei Române, ele vor fi restituite, îndatoresc pe urmașii și prietenii miei să le publice așa cum sânt.

În ele se va vedea cum ideia unității naționale m'a preocupat toată viața pe un timp când ea era socotită de oportuniștii cari triumfă astăzi ca o nebunie. Se va vedea cum, în Iulie 1914, am fost cel dintâiu care, printr'un articol tipărit în „Universul“, am strigat: „Nu cu Austro-Ungaria“!, cum în același Iulie 1914 Ion Brătianu, care mă chemase telegrafic la București, putea în același timp să mă sperie pe mine cu ideia că mergem cu Centralii și pe tristul colonel Sturdza că se unește

cu Înțelegerea, cum de aceea, luni de zile, am rupt pe urmă legăturile cu puternicul om politic, cum în Septembrie el mi-a declarat că și-a schimbat direcția, cum totuși doi ani de zile el a șovăit, fără a se pregăti în ce privește hotărârea supremă, cum, tot odată, am evitat toate pripelile demagogiei gata să între fără timp în războiu, cum, atunci când am întâlnit greutăți și înfrângeri, toți, afară de Regina Maria, și-au pierdut încrederea, pe care a păstrat-o instinctul soldatului.

Aici eu n'am suprimat decât ceia ce putea jigni pe oameni în onoarea lor. După moartea mea, urmașii miei vor judeca dacă și această parte trebuie introdusă în ediția definitivă.

Intenția mea e, după ce am reunit în cartea Războiul în note zilnice (3 vol., Craiova, „Ramuri“), articolele mele, să strâng într'un volum ce e mai caracteristic în corespondența mea. Pe urmă, pe baza acestor trei lucrări aș încerca și eu sinteza pe care alții au avut curajul de a o realiza cu așa de puține mijloace și fără nici-o participare personală la evenimente.

1917, 17 Maiu.

Primirea la Parlament a lui Albert Thomas. Nimic nu s'a schimbat în atitudinea lui de camarad căruia nu-i pasă de formă. Și ce curios apar discursurile solemne ori revărsarea de aprinsă elocvență de club popular a lui Morțun față de aspectul lui de sinceritate neglijată și față de comunicativitatea spontană a elocvenței lui în care doar unele sunete de glas și unele gesturi largi arată că-și dă seama de existența unei mari adunări venite să-l admire și sa-l aclame!

După cuvintele lui pe care le analizez în ziar banchet în toată forma, pentru toți nechemații cari se înbuiba, pentru cocoanele din lojă al căror orientalism n'a înțeles nimic decât că e un mare spectacol francez, pentru tot personalul biurourilor și pentru toată lumea din afară.

Publicul pe care, după cerere, l-am chemat, supt iscălitura Primarului, să vie „cu miile“, a fost... oprit de a patrunde în piață.

De teamă ca Diamandy să nu vorbească în numele partidului Muncii, am fost rugat de Al. Constantinescu, venit la mine anume pentru aceasta, să nu cetesc, cum ne învoisem, forma franceză a cesiunii către Francezi a vilei „Greierul“,

iscalită de deputați și senatori, ca un semn de amintire, ci să prezint numai caietul. O fac, prin Morțun, și, când se va prezenta proiectul din inițiativă parlamentară, acel care va ceti va fi I. Th. Ghica.

*

Mi se pregătește o cabală cu privire la intervenția mea de ieri în discuția legii agrare: anume persoane, conservatori și tachiști, merg la proprietari și aiurea și spun ca ieri a fost o scena de o extremă violență în care i-am insultat și bruscat.

*

La Hârlău revista trupelor noastre înaintea lui Thomas a fost splendidă. Ministrul francez, străin de etichetă, a apucat de braț pe Regele pentru a-i spune că vom merge împreună dincolo de Carpați.

*

La Huși se spune că familia regală a plecat după 10 Maiu în Anglia!

*

Thomas a fost și la adunarea rusească dela sala Pastia. Li-a spus limpede că pentru a salva revoluția rusească și-a început Franța ofensiva care prin nimic nu i-a fost ajutată timp de două luni de către Ruși, că aceștia n'au dreptul de a-și înfige steagul roșu aici ca în pământ cucerit, ci au datoria de a-l duce dincolo spre libertate. Asigură că nu sunt „cuceriri” restabilirile Statelor invadate și liberarea națiunilor. Rușii înțeleg. Unul explică ce e Alsacia și Lorena, teren cotropit de Germani. Un soldat adaugă că a aflat de la un prizonier german ce ar însemna un plebiscit

acolo: o declarație pentru Franța. Se votează o rezoluție cuminte pentru ofensiva imediată.

18 Maiu.

La Comisiune, se încheie lucrările fără a ne fi înțeles în chestia islazurilor. Liberalii, și cu dreptate, nu vor „servitutea” oferită de conservatori și al cărei folos cată să-l dovedească, juridic, Barbu Păltineanu, iar liberalii nu vreau „suprafața exterioară” numai, desfăcând subsolul. Cei din urmă, prin Take Ionescu, visează de petrolul Americanilor, ceilalți doresc o societate națională, cu „cointeresare”.

Cu Radovici, Banu și alții am consimțit să amânăm lucrul până la discuția în Parlament, interpretând termenul de „pământ arabil” și în sensul de fânețe, sau și pentru legea de expropriere.

Deocamdată Paul Brătășanu vorbește ca proprietar cu iubire de pământ, fanatic, mucălit și patriarhal, amestecând onestitatea lui simplă cu interese de clasă și de partid, — mai mult de clasă. E contra burgheziei extremiste; ar vrea să se păstreze proprietatea mijlocie „țerănească”, a celor cu 100—500 de hectare, din care s’ar putea alimenta și nouă împroprietăriri, și e contra „absenteiștilor”, supt care termen înțelege pe toți cei ce fac *specula* pământului fără a-l iubi și lucra. Dobrescu de la Prahova ar voi să se suprime arendașii și isprăvește spuind că nu votează reforma dacă nu i se comunică Parlamentului pe larg, ca Sfaturilor de lucrători și soldați din Rusia, măcar situația politică și militară.

Ion Brălianu cere să se amâne înca o zi chestia islazurilor. Ii arăt ca islazul obligatoriu, fie și o optime din proprietate, fie și în suma de două milioane, e totuși o soluție mai bună decât niciuna, că proprietarii erau legați prin an-

gajament de onoare să-l dea, că acum nu mai e piedeca din Constituție, care, odată, opria obligativitatea.

Răspunzând lui Dobrescu, Brătianu are accente de mare putere oratorică. Nu va trata Parlamentul ca un „soviet“ de lucrători cari trebuie luminați asupra principiilor înseși ale vieții politice. Scopul? doar cine nu-l știe? Cu un ceas mai răpede la București și în Ardeal. Mijloacele? Dar ce să spui și cum să spui? Nu se crede nici cel mai priceput din membrii Guvernului, nici cel mai nevinovat. Dar el e acolo, simbolul. Un băț de ar fi, sunt datori a-l urma, pentru ca, pe urmă, să-l arunce în foc, ori să-l pună la Muzeu. Dar deocamdată trebuie să-l respecte și să-l urmeze.

*

Profesorul Arbore, care a scris despre Dobrogea, vine, sublocotenent în rezervă, chinuit de o sciatică, dobândită în Septembrie și de pe urma căreia pătimizește și acum. L-a călcat în Dobrogea un tun al artileriei care se retrăgea. Divizia sârbească n'avea tunuri și mâncare, așa încât cerșia când de la Ruși, când de la Români. Rușii nu erau loiali. Un ofițer turc prins anunțase unde se va sparge frontul în câteva zile; acolo atotputernica artilerie germană, aeroplanele și șapte divizii turcești au determinat catastrofa.

Se plânge și de asprimea medicilor militari. Injură, lovesc, desfac silnic mâni anchilozate, bat convalescenți de tifos exantematic...

19 Maiu.

La Comisiune discuție lungă — pe care mi-a prevestit-o Al. Constantinescu, venit la mine ca să-mi arăte ce s'a hotărît în Consiliul de Miniștri cu privire la paragraful

absenteiștilor. Se caută — de I. Brătianu — sa se excludă din exproprierea totală soțul absenteist al doamnei—, și se găsește formula nenorocită a celor cari au venit să lupte supt steag, „cari nu sunt dezertori“, obiectez eu. Și protest contra ideii lui Brătianu de a pune alături cu țeranii, oamenii cei mai nenorociți, cari au adus cel mai mare sacrificiu, pe acești boieri comozi cari prin prezența lor aiurea decât în tranșee pretind a se răscumpăra. Propunerea mea de a se exclude — dacă e vorba de așa ceva — aceia cari vor fi luat îndatorirea cu valoare juridică de a se așeza în țară și de a-și lucra moșiile trezește protestările majorității. Se decide a se pune numai în raport dorința de a se face excepții. Pentru țeranii de la munte se dă islazul comunal obligatoriu, rezervându-se subsolul. Pascal Toncescu observă că terenuri petrolifere se află și la câmp, ba chiar mai mult acolo și în colinele joase și cere ca rezervarea subsolului să se faca pretutindeni în folosul proprietarului. Unii strigă: „Statul!“.

Mitropolitul Pimen rezumă, la sfârșit, destul de bine, opera noastră și arată ce bucurie va face luptătorilor dela hotar. Ion Brătianu îi răspunde mișcat, cerându-i binecuvântarea pentru hotărârile luate și pentru cei cari le-au luat. E foarte înduioșat, până la lacrimi.

*

Morțun îmi arata ca Mitropolitul s'a supărat pentru vila „Greierul“ din care, cu comitetul lui regional, voia să facă spitalul Dr. Clunet și căpătase mulțumirile lui Saint-Aulaire. Ii arăt că una nu exclude alta.

*

Leon Ghica e și el de părere că industriile agricole tre-

buie ținute în seamă la facerea scării, care nu poate să rămâie numai aritmetică.

Al. Constantinescu îmi confirma cum că Regele a spus lui Take Ionescu că nu se va da înlături nici dela lovitura de Stat pentru a face reformele.

*

Henri Stahl, ofițer de rezervă, vine dela Bacău. S'au executat acolo 35 de dezertori spioni, din școala specială germană, individual sau în grupe mici. Evrei cei mai mulți, doi Bulgari, doi Nemți, patru Români. Evreii pregăteau o manifestație rusească pentru a-i libera. Au fost legați de stâlp și împușcați mai răpede.

*

Inginerul Cotescu arată în ce stare sânt Rușii. Ieri Al. Constantinescu mi-a spus că două regimente care trebuiau să se imbarce la Roznov pentru Ocna s'au revoltat, au arestat pe colonel, s'au așezat în sat, prădând totul și batjocurind pe femei. A trebuit să se trimită porumb ca să nu moara lumea de foame. Cotescu adaugă cum a fost arestat un general la sfârșitul unui discurs despre ofensivă. Il duceau soldații, după ordinul unui locotenent. In cale, un grup de ofițeri, cari fac morală. Indată Rușii liberează pe general și arestează pe locotenent.

Din Viena li se trimet Rușilor ziare pacifiste, lucrute anume pentru ei pe ton de frăție. Le cetesc, se conving, și nu se mai luptă.

*

Foc la Nicolina. Arde depositul de bocanci și stofe. Ar fi dat foc Bulgarii cari lucrează alătura la Wolf ori Rușii. Aceiași ticăloasă lipsă de grijă. La amiazi, Mihai Cantacu-

zino. Iar se plânge în chestia planurilor liberale cu privire la petrol. E gata să provoace o criză ministerială. Ii arăt efectele: ce mult ar împiedeca votarea reformei, încurajând elementele extremiste, care atât așteaptă.

*

La Camera se vorbește tot de aceasta. Miniștrii conservatori ar fi demisionat și n'ar voi să vie la locurile lor. Cantacuzino îmi spune însă că a cedat, introducându-se o mică modificare pentru terenurile dela șes, unde perimetrul de strămutare a proprietății din nou cedate, în cazul descoperirii de mine, se schimbă. Afirmă încă odată că sfaturile ce i-aș da nu vor rămânea niciodata zădarnice.

*

Șir de întrebări obstrucționiste ale Partidului Muncii, la care s'au raliat, pentru a declara guvernului, în termenii cei mai insultători că n'are autoritatea morală să facă reformele și mai ales să le aplice, A. C. Cuza, marghilomaniștii, N. Krupenski și Ghica dela Comănești, plus Matei Cantacuzino. Președintele e atacat și batjocorit în chip ordinar (Cuza îi spune de „prius dementat“) și nu se pricepe să răspundă. E penibil. Urletele se prelungesc când se aduce proiectul de reformă. Se obiectează că nu e iscălit și n'are expunere de motive. Danielopol nu e lăsat să vorbească. Se amână pe azi (obstrucționiștii vreau: Luni) începerea discuției. În cursul ei, I. Miculescu a strigat: „putregaiu“ și a ieșit furios pe o ușă ca să se întoarcă îndată, liniștit, pe alta. Diamandy are hupelanda tostoiană. Un altul ține mâinile la piept ca Napoleon. E o reprezentație de teatru proastă. Pe sama cui?

*

Brătianu chiamă majoritațiile la consfătuire. La Senat n'a fost numărul necesar pentru a se ținea ședință. Din grupul liberalilor nemulțumiți se auzia la Cameră: „haidem la Odesa“. Dr. Anjelescu m'a întrebat cu ce aș rezolvi eu o astfel de situație. I-am răspuns: „cu o companie de soldați. Nu e constituțional, dar istoric, este“.

*

S'a prezentat proiectul pentru vila „Greierul“.

*

S'a semnalat că prefectii refugiați au automobile. Cincu a recunoscut în Cameră că n'a sămănat pentru că i se calcă grâul. Michiu dela Huși a fost arestat de ofițeri. Jandarmii iau tot de prin sate, unde bolile continuă. Se simte foarte mult și lipsa de ploaie.

*

De pe frontul apusean, vestea unui succes german contra Francezilor (o mie de metri de tranșee luați și pierduți apoi numai în parte).

*

Trimisul special al Țarului, Mosolov, ar fi ascuns la moșia lui Gh. Văsescu.

*

La primirea lui Thomas se dăduse o loja prea mică Rușilor, cari s'au supărat. Numai vre-o doi au consimțit să se întoarcă. Colonelul Rasoviceanu spune că-l rechiamă la Bălteni Divizia, dar el așteaptă hotărârea Regelui.

21 Maiu.

Aceleași urlete la Cameră, de și s'a adus proiectul iscălit. Se cere raportul. Se obiectează unele lipsuri de tipar. Se ridică deosebite chestiuni iritante. Cuza îi biciuiește pe aliații sai pentru a-i face să strige. Incercarea majorității de a intimida grupul nu izbuteste. Lui Iulian Vrăbiescu, devenit foarte guvernamental, i se amintește că a fugit în Rusia. Bietul Morțun face silințe enorme ca să se menție. Brătianu aștepta să vadă dacă majoritatea „reacționează“.

Afară, N. Protopopescu jură că Guvernul va muri de mâna lui. Pascal Toncescu și Titulescu interveniseră pentru a se da curs liber cuvântării lui Cuza.

*

Banu cetește proiectul cetățeniei lui Berthelot ↯

*

În secția I-a se cere introducerea unui proiect al fixării prețului și la această expropriere în Justiție. Și schimbarea datei de 14 August 1916 pentru starea proprietății. Se vrea 1-iu Ianuar. Propun și obțin: 1-iu Novembre, a ocupației germane.

*

Robert de Flers îmi răspunde foarte frumos pentru micul „portret“ al lui pe care l-am încercat în foaia mea.

*

Sfatul muncitorilor din Petrograd a definit „anexiune“ orice schimbare de granițe față de Iulie 1914!

22 *Maiu.*

Dimineața, Camera se adună greu și se isprăvește fără nici un rezultat.

*

După amiază, e vorba de o mare declarație a lui Matei Cantacuzino contra Guvernului. Vorbesc mai mult cu Phekyde. Și el recunoaște defectele de temperament care i-au făcut atâția dușmani lui Ion Brătianu. Ii pare rău că acesta s'a legat atât de indisolubil cu un om ca generalul Iliescu.

Imi comunică o nouă veste rea din Rusia: răscoala flotei din Marea Baltică. Se teme de o lovitură germană în Est, căci Vestul i se pare asigurat. Obiectez că Austro-Germanii n'ar risca un contact prea intim cu o revoluție molipsitoare și capabilă apoi de a trece de la un exces la celălalt.

Era vorba de a se închide ședința — raportul nefiind gata pentru reformă —, alegându-se mâne secretarii și chestorul, cari lipsesc în teritoriul ocupat. Protest contra acestei pierderi de timp: „o țară întreagă râde de noi“. Partidul Muncii aplaudă. Li răspund că n'am nevoie de aplauzele acelora cari tocmai ei tulbură ordinea, ci mie îmi trebuie să se voteze reformele.

*

Mareșalul Catargi vine către seară la mine. Ii vorbesc de situație. Brătianu s'ar putea să cadă, dată fiind situația dela Senat, care nu vrea să se adune. Lovitura de Stat e imposibilă prin prezența Rușilor. Falimentul reformelor, garantate de Coroană, tot așa de imposibil. Conservatorii nu pot moșteni situația creată și de opoziția lor la concesiile

agrare. O primă de încurajare unor demagogi pe cari și Mareșalul îi recunoaște că sânt grotesci, nu se poate. Rămâne un Ministeriu de oameni noi, sau de funcționari, în care să nu fie nicio popularitate care să amenințe viitorul cuiva. Știrbei, boier, cu legături și idei liberale, ar putea fi Lvovul unei combinații, cu Bibescu de pildă, cu Matei Cantacuzino, cu Paul Bujor. Eu nu aș voi să mă amestec decât doar la extrema nevoie, pentru câteva zile, până s'ar trece greutatea. Și Mareșalul crede că pentru alte timpuri ar fi de făcut sacrificiul pe care nu mă pot hotărâ a-l da acum.

*

Se anunța plecarea lui Isvolschi dela Ambasada Rusească din Paris. Austro-Germanii interpretează ciocnirea de pe Șușița ca răspingerea, ba încă „sângeroasă“, a unui atac al **nostru**.

23 Maiu.

La Cameră, un mare scandal pe tema ofițerului ardelean Țiple, care ar fi fost, ca și alții din ai lui, trimis în lagăr de prizonieri și batjocurit, „scuiat în gura“, de colegi austro-unguri. Dan, șeful lagărului de la Dobrovăț, protestă, dar lasă a i se contesta cuvântul de onoare ca ofițer și se învoiește la o anchetă parlamentară. Ministrul de Războiu nu răspunde.

Fiind vorba de zăbovirea, cerută de Cuza, a discuției proiectului de reformă abia peste trei zile ori peste două, cer cuvântul în mijlocul tumultului, cerând că nu se confunde două chestii: nemulțumirea unora din deputați cu Guvernul și datoria față de țară de a ne ocupa de reformă. Pentru aceasta să se acorde o **treuga Dei**.

Cuza intrerupe. Ii cer sa-și aduca aminte destul de trecut pentru a nu mă insulta —spusese că sânt un apărător al guvernului — și că nici într'un caz nu voiu colabora la silințele pe care și le dă ca să-și distrugă tot acel trecut. Cere cuvântul în chestie personală, ca să mă întrebe dacă am o conștiință și ca sa spuie că am susținut toate guvernele și că voiu susține și pe al lui. Sânt silit a-i spune că „al lui“ nu va fi niciodată pentru că el n'are mintea și inima care trebuie pentru aceasta, iar, în ce privește celelalte învinuiri, voiu răspunde numai dacă vre unul din cei ce le-au subliniat răsând le va releva. Și, cum nimeni nu o face, declar încă odată că, dacă am lucrat cu Cuza și l-am iubit, el e mort pentru mine, și umbrei a ceia ce a fost el odată n'am nimic să-i răspund.

*

Pleacă regimentul 9 vânători, și cu el baiatul meu. Un medic englez îi admiră și pentru tot ce e „românesc“ în înfățișarea noastră.

Medicul acesta, Armstrong, îmi spune că pe front Rușii s'ar fi convins să ia ofensiva.

24 Maiu.

Matei Cantacuzino vorbește la Cameră. Formă de o perfecție ca în Franța secolului al XVIII-lea, Frumos cap de gânditor. Melancolia pierderii fiului său ars. Ca fond, — contra reformelor, al căror moment n'ar fi venit, în năvălirea străinilor și în adăpostul nostru de nenorocire, și atacul contra lui Brătianu, pe care e silit a-l preface într'un atac contra regimului.

Apoi Pascal Toncescu, foarte puțin ascultat când cere

a se aduce mașini agricole din America, dar aplaudat, îndată ce aică pe Vintilă Brătianu, de grupul nemulțumiților, la care se adaugă, azi, proprietari jigniți: fățiș Lupescu dela Râmnicul-Sărat, pe ascuns Igiroșanu dela Mehedinți.

Constant Georgescu forțează puțin atenția numai la urma. Vorbește ca reprezentant al țăranilor din Mehedinți. Dă soluții practice, unele bune, culese de pretutindeni.

La urmă, Mille. Aproape simpatic. Cu sinceritate în glas, arată prigonirea de liberali a vechiului socialism. Crede că orice operă de reformă produce prin sine și rezultate bune. Va vota legea.

*

Mihai Cantacuzino vorbește tot contra alcătuirii de acum a Ministeriului. I-ar trebui oameni noi. La ieșire Hiotu vrea „notabilități naționale“. Cantacuzino nu se împacă de loc cu un Ministeriu de funcționari, care n'ar putea susține greutățile momentului.

*

Vice-consulul italian dela Belgrad, care merge acum ca girant la Moscova, după ce a stat vre-un an în România, om bătrân, cu o splendidă barbă albă. Arată cum Biserica catolică în Muntenia e o simplă sucursală politică austriacă. La Severin, unde a stat, a impus cetirea Evangheliei și în italienește. Apoi s'a cetit românește. În Serbia a cautat să se încheie Concordatul cu Papa, care a închis era puterii austriace asupra Bisericii apusene în această țară.

A prevăzut atacul bulgar. Pașici nu-l credea posibil. Bulgarii, spune el, sânt un neam fără lege. Se mint și pe sine. Sămânță de Bizanț. Nimeni să nu se sprijine vre-odată pe ei!

Rușii se vor îndrepta, crede el. Acuma trec prin fasa copilăriei. Li va trece.

*

Și deputatul Mironescu îmi spune că a văzut la Tecuciu pe delegații din Petrograd. Ne laudă pe noi și ne îndeamnă la luptă. Li dau cărți pentru dâșii. În schimb, atacurile din Odesa urmează.

Ziaristul rus Iancevețchi vine la mine. Merge la întrunirea comitetului soldaților, care judecă pe unul pentru că a făcut propagandă contra războiului.

Umblă zvonul de căderea Ministerului rus, care ar fi acum pur socialist.

25 Maiu.

Nu e adevarata vestea despre schimbarea din Rusia. Aflu însă că și în Neamț și Suceava delegații ruși, studenți, lucrători, preoți, predică ofensiva, luând și jurământ ostașilor.

La Cameră Mille își molfăiește acuzațiile de ieri. Teodor Vasiliu cetește din cântecele populare despre haiduci. Are meritul de a fi provocat o întrerupere de la Partidul Muncii, care face pe Constantin Brâncoveanu să spuie, concis și sonor, aplaudat de toată Camera, pentru ce motiv **intern**, moral, ai lui au facut reformele. Urmează un violent discurs al lui N. Basilescu.

*

Bratianu spune că Matei Cantacuzino nu l-a înștiințat prin nimic că vrea să-și dea lovitura. Din convorbirea anterioară ieșise cu impresia că l-a convins. Diamandy cere să se afișeze discursul lui Cantacuzino.

*

Rușii trec spre gară în perfectă ținută, cântând vechiul cântec, seara la nouă. Cum e cu șuierături de comandă, înaintea Palatului ei tac. De mult n'am văzut așa ceva.

*

Pregătirile de ofensiva sunt evidente. Dar, din Apus, veștile sunt rele. Italienii sunt bătuți la Jumiano, unde ar fi avut douăzeci și cinci de mii de prizonieri, și Francezii pe Chemins des Dames.

*

Înaintări de generali pentru ofensivă. Unii foarte buni.

*

Vlahuță pleacă la țară.

26 Maiu.

La Cameră cuvântarea lui Basilescu, primită cu indiferență, afară de aplauzele fără rost ale Partidului Muncii și aprobările lui Cuza, un așa de vechiu adversar, care felicită la sfârșit pe „iubitul său coleg“.

*

Deputatul Mironescu a fost, pentru niște bonuri, la generalul Șerbacev și la șeful Statului Major rus. Acesta i-a spus că ofensiva rusească e marea dorință a tuturor, că se fac ultimele pregătiri, dar că Apusenii nu trebuie să fie prea grăbiți, ci să aștepte ceasul când o liniște desăvârșită în spirite poate da perspective ofensivei.

Mare victorie engleză la Wytschaete-Messines, cinci mii

de prizonieri germani. Comunicatul german recunoaște pierderea primei linii.

*

Hachette a telegrafiat lui de Flers să-mi ofere a-mi scrie o istorie a Românilor în limba franceză.

27 Maiu.

E vorba de o carte de 200 pagini in-16. De Flers îmi explică lucrul: el îi arătase că nu e admisibil ca o istorie a Românilor la îndemâna publicului mai mare să lipsească în literatura franceză.

*

La Cameră, expunerea lui Basilescu urmează. Apoi Becescu-Silvan cu multe propuneri drepte (dar gesturile și tonul lui!). Când face o distrugătoare critică sistemului de vot cu scrutin de listă, mă ridic pentru a spune că și eu sânt de aceeași părere, care n'a fost exprimată în subcomisiune de teama de a nu se reveni asupra concesiilor căpătate în chestia pământului.

28 Maiu.

M. Carp, din Partidul Muncii, ataca violent guvernul. Miniștrii îl întrerup, amintindu-i serviciile pe care i le-au făcut. El se îndreptățește cu succes. Tenace și rece, rezistă la toate atacurile.

Il întrerup de mai multe ori pentru a-i spune ca proiectul reprezinta ce se poate face, că atâția au dorit și ei mai mult și li pare rău că nu s'a reușit a se face reforma de principii, de care întregă această societate nu e vrednica. Dar pentru aceea nu vor tulbura țara, ca dânsul, în nenorocirea și grijile ei.

Teodor Emandi arată că satele pier de boala și lipsa de hrană. Adâncă impresie în Cameră. Nu răspunde nimeni.

*

Cei din Partidul Muncii cred că au baioneta cu ei și, la întrebarea: pe cine vor să puie în loc, răspund în particular: „pe dumneata!“.

*

Ion Brătianu îmi spune că o listă ministerială care se colportează ar fi: Averescu, președinte; membri: Dr. Angelescu, Mihai Cantacuzino, Dr. I. Cantacuzino, Goga. Alții vorbesc de magistratul Corneliu Manolescu Râmniceanu ca președinte.

29 Maiu.

Discurs la Cameră al lui Honoriu Bănescu, declamator, dar simpatic, cu lungi discuții contra lui M. Carp de ieri.

*

Un preot din Basarabia — ieri și doi ofițeri — îmi vorbesc de marea întrunire dela Chișinău, cu ocazia venirii lui Socolov, prietenul lui Cherenschi. Rușii și Bulgarii s'au purtat desprețuitori față de „Moldoveni“. Au cerut nici să nu se traducă în limba acestora discursurile rusești. Atunci ai noștri s'au dus în altă parte să-și ție întrunire deosebit. Socolov i-a poftit să se întoarcă, ceia ce au făcut în sfârșit. Li-a aprobat autonomia pe toate terenurile, dar și-a exprimat temerea de alipire la România. „Numai ca socialist, aceasta fiind o țară mai înapoiată.“

Mișcarea e condusă de preot — care e capelan militar —, de Halippa, de Murafa, vreo patru, cinci. Chestia alfabetului a trezit multă opoziție. Mulți nu voiau pe cel latin: preoți, învățători tineri, oameni culți. Un țăran le-a spus: „Eu în două zile l-am învățat; veniți să vă învăț și pe dumneavoastră“. Li s'au arătat mai vechi cărți tipărite în Basarabia cu acest „șrift“.

Preotul spune că nu trebuie vorbit azi de altceva decât de autonomie. Mâne, cine știe!

Se lucrează la noile școli; preotul va face alfabetul și cărțile de citire. Cu greu i-a încredințat că „limba românească“ nu e numai „cea mai aproape de cea moldovenească“, ci aceasta însăși, de și are „cuvinte franțuzești“.

Unul din ofițerii de ieri aflate de la Basarabeni cari au studiat în Iași că sunt studenți-boieri, „cu monoclu“.

30 Maiu.

La Camera aprins discurs cu nuanțe culturale al doctorului Lupu, care invocă umbrele apărătorilor țăranimii. Trațează de „simplicitate“ aprobarea ce am dat-o proprietarilor când au sacrificat cele două milioane de hectare. Protestez contra felului cum numele meu e amestecat în desbateri. Regele, declarându-se pentru reforme, a scăpat de soarta lui Ludovic al XVIII-lea. Dar, des întrerupt, cat a-i răspunde.

*

Un Oteteleşeanu, fiul colonelului, și, zice el, agricultor cu patru sute de mii de lei în Belgia, unde e însurat, arată că răniții români din Rusia, risipiți prin spitale, n'au cu cine se înțelege. Lăsați în concediu, cerșesc pe stradă de la Evrei și merg să lucreze la câmp Rușilor. Generalul din

Odesa refuză să-i dea contra voinței lor. Se pierd așa vre-o trei mii de oameni. Un ofițer amputat n'a căpătat nici până acum piciorul artificial. Regele a trimis memoriul la Ministerul de Război, unde nu se ia nici o măsură.

*

Un Ceh, Neumann, mi se pare, stărue să luăm inițiativa unei Ligi între naționalitățile austro-ungare (și cu Rutenii cari au până acum trei grupe militare, și la Cernigov și Pultava, și numără „treizeci și cinci de milioane“). E de părere că Rușii nu se vor bate, că aprobarea lui Cherenschi n'are urmări, că frontul se poate rupe în Galiția, Germanii având încă 80 de divizii pe frontul răsăritean, și am cădea toți prizonieri. Armata rusă e compusă azi din haosul individualităților: Cehii, pe cari vine să-i adune dintre prizonieri, și aici, vreau să treacă în Franța.

31 Maiu.

Diamandy citește cu patos un lung act de acuzație, ca pentru Europa, al guvernului român. Face mare impresie. Leonte Moldovan, aducând studiile sale despre chestia rurală: e mult mai puțin ascultat. Astă noapte a fost un conflict violent între Lupu și Filotti.

*

S'au arestat la Galați, ca spioni și speculatori, de Ruși, mai mulți Evrei, în cap însă cu un mare negustor creștin de o deosebită vază. Iar la Iași un ofițer, fiu de general, e pus la secret, pentru trădare.

*

Mi se tot spune, „în taină“, că va începe ofensiva. Civili nu mai sunt admiși decât cu totul excepțional în trenuri, care tot duc trupe. Dar Rușii privesc pe ai noștri ca spioni, nu ascultă (la Ivești) de ofițeri și spun că „Țarul românesc a murit încă dela Sf. Gheorghe“.

*

Ofițerul ceh e suspect. A spus lui Vintilă Brătianu că în locul Rușilor ar fi bine să facem noi o armată ceho-polonă, etc.

*

În ședința de noapte, Filotti discută chestia electorală.

*

În spitalele românești din Odesa, emisari socialiști ruși vin să facă din soldații noștri republicani.

1 Iunie.

Venirea lui Vandervelde. Primirea la Cameră nu se face. A pierdut legătura cu trenul de Iași.

*

Vorbește Zamfir Filotti. Monoton și neascultat. Orleanu are energie și, laudând marea proprietate, află aplause mai ales la takiști. O scurtă declarație a lui Sassu, apoi obositoarea expunere a lui Vrabiescu.

*

Ziarele arata cum s'au constrâns la supunere pe frontul nostru doua regimente rusești rebele.

2 Iunie.

Vandervelde sosește târziu, abia la cinci. Ion Brătianu îl salută cu o cuvântare demnă, dar rece. Indată se ridică Take Ionescu, aclamat la fiecare rând, pentru un discurs cetit fără patos, de partizanii săi. E o întrecere jenantă. Apoi obișnuita cetire înceată a lui Porumbaru, pe care șeful socialist belgian pare a-l cunoaște dela vre-un congres interparlamentar. Morțun cetește data aceasta, și cetește bine, un discurs plin de frumuseți literare adevărate și de greșeli de fapt și de limbă, dar, de sigur, cel mai bun. Și iată Diamondy, cu Partidul Muncii, care răsare din stal afișând pseudo-socialismul lui. Cineva îmi spune că este, refacut, discursul pentru Albert Thomas. Il aplaudă și câțiva membri ai Casației.

3 Iunie.

Continua discursul, spus rapede, cu vervă al lui Iunian. Părăsesc sala când Cuza începe un discurs cu atacuri personale.

*

Ofițerul basarabean Crihan mă asigură ca Rușii nu se mișcă. Ne fac „ochincari“, „mămăligari“ și spun că fără ei am tot fi fugit înaintea Nemților. Acasă, ei fac din fiecare oraș, pe care îl pun la contribuție, o republică.

Nemții ar bombardă Tecuciul.

*

Recomandat de Regină, vine filantropul Hart din America, pentru a cere, printre altele, să poată da o ediție americană din „Țara Mea“, partea a II-a, și publică la Copenhaga în românește — ceea ce nu se poate — traducerea în românește.

4 Iunie.

În Cameră, continua atacurile lui Cuza. Partidul Muncii face un prealabil scandal președintelui, care spusese că sunt patimași. Se urlă un șfert de ceas: „Jos, jos“. Majoritatea nu reacționează.

*

Sever Zotta vine să-mi spuie că a fost o lupta la Bogdanești, Nemții luând ofensiva, că am avut foarte mulți răniți și abia ni-am păstrat pozițiile. Îi spun lui Ion Brătianu, care îmi trimite pe secretarul său Vasiliu pentru a mă asigura că n'a fost nimic. Zotta vorbea de „un soldat“ care l-a informat. Stăruiu să se cerceteze pentru a se găsi izvorul acestor zvonuri.

Alexandru Lăpedatu îmi spune că alte zvonuri ca acestea duc la grupul sterit, care desfigurează și telegramele.

*

Vandervelde a fost mișcat la vederea diviziei românești care i-a fost prezentată.

*

La Dorohoiu poliția rusească a arestat un avocat bucovinean supt invinuirea că făcea spionaj pentru noi și dădea știri

rele despre dâșii. La Galați au arestat pe negustorul creștin despre care fu vorba și pe un Evreu pe care germanofili localii îl pomăzuiseră de primar supt Nemți și care s'a sinucis în temniță. Erau acuzați de speculă și trădare.

5 Iunie.

Regina are bunătatea sa-și aducă aminte de ziua mea de naștere. Trimite pe Prințul Nicolae și pe Denize să mă felicite și îmi face binevenitul dar al unei cantități de zahăr.

*

Ion Bratianu ma asigura din nou ca n'a fost nicio luptă. I se pare nepotrivită cuvântarea lui Take Ionescu, cu reliefaarea personalității lui. Vorbind de venirea voluntarilor ardeleni, pomenește de intențiile lui Goga de a avea glas și în lucrurile de la noi.

*

Ieri, Ministrul spaniol, Multedo, îmi spunea ca secretarul Legației rusești era de părere că lucrarea mea despre Ruși e „din punct de vedere românesc“. — „Ce-ar fi fost dacă era în adevăr din punct de vedere românesc?“, i-am răspuns“.

*

La Cameră continua discursurile lui Cuza, precedate astăzi de un nou scandal, când doctorul Lupu spune că armata e flămândă.

*

Inmormântarea lui Andonovici, fostul atașat militar sârb.

Niciun ministru al nostru, afară de Ion Brătianu, care vine chiar în momentul când se ridică sicriul. Niciun om politic român. Aliații, mai toți. Slujba rusească e demnă; a noastră... Vânători români și soldați sârbi ridică trupul pe umeri.

*

Un ofițer de cavalerie român, venit din Rusia, spune că Odesa foiește de ofițeri români fără rost. Se alege rău oamenii cu misiuni. Rușii se plâng că li cerem neconținut; ar fi zicând: „câni spurcați de Români“. Nici Sârbi de la Odesa nu sunt prea bine tratați; consulul sârb dela Petrograd ar fi deschis o lăptărie.

6 Iunie.

D-na Știrbei spune ca pe Vandervelde nu l-ar fi mulțumit primirea la noi, nici chiar conversația cu Rușii.

*

Deputatul Mironescu îmi arata că pe la Tecuciu cu greu a putut fi scos din tranșee un regiment rus revoltat: jumătate a fost trimis la Ocna, jumătate „în concediu acasă“.

*

Șt. C. Ioan se trudește a ținea un discurs de împărțire a premiilor; agricultorul Alexandrescu a cetit ceva solid și simțit, arătând că în oameni noi e scăparea țării. Bătrânul Burghele înșiră vechi idei istorice.

Un ofițer farmacist a bătut pe un plutonier ardelean de

două ori rănit cu cravaşa, făcându-i răni pe faţa pentru că „nu l-a salutat“. Au sărit Ruşii de l-au bătut pe dânsul.

7 Iunie.

La Cameră, o declaraţie a lui Banu; un discurs al lui Tony Iliescu. Camera e goală când Popovici-Răcăciune vrea să le dea lecţii de democraţie. Apoi discursul frumos al lui N. Protopopescu, care ceteşte declaraţia lui Günther, spionul german, că a cumpărat gazete şi personal administrativ, şi deputaţi şi senatori, — şi încă o cuvântare frumoasă, a lui Bogdan dela Gâdinţi.

*

Sosirea Ardelenilor şi Bucovinenilor, cu frumoase steaguri mari noi. Merg greoiu şi hotărît. Unul spunea: „De nu merg Ruşii, îi puşcăm noi dela spate“. La Cameră au salutat venirea lor Macovei, apoi Banu.

*

Paul Bratăşanu îmi spune cum odată la el, în Romanaţi, se alegeau numai feciori de boieri, ai lui, Jienii. Apoi s'a luat hotărîrea de a face loc şi burghezilor. La dânsul în familiile era admis cu băeţii casei oricine altul se distingea; şi îmbrăcămintea trebuia chiar să li fie aceeaşi. El însuşi a tăiat odată mantaua mai lungă pe care şi-o făcuse fraţele lui.

8 Iunie.

Ardelenii trec dimineaţa; impunatori ostaşi cu feţele bronzate şi acel marş apăsător, purtându-şi marile steaguri româ-

nești. Ma surprind la fereastră privindu-i fără să ma fi trezit nimeni.

Se duc la prestarea jurământului. Mi se spune că Regele a fost profund emoționant.

*

La Camera o declarație, înecată de zgomot, a lui I. Th. Ghica, pe pieptul căruia se vede decorația pentru lupte la care n'a luat parte decât prin proclamație. Apoi debitul exasperant al fostului prefect de Romanați, Rădulescu, din Partidul Muncii.

*

Michiu dela Huși îmi spune că porumbul nu se va face ori nu se va coace și că vom avea foamete.

*

Zguduitoare întâmpinare a Ardelenilor în Piața Unirii, plina cum nu s'a mai pomenit. Ion Brătianu vorbește hotărât, cu accente puternice în glas. Foarte frumoasă cuvântare literară a lui Goga. D-rul Lupu plânge, sus pe statuia lui Cuza, — dar de ce și-a păstrat pipa? Victor Deleu, șeful Ardelenilor, răspunde cu un discurs de o extraordinară putere. Ioan Nistor s'a cam pierdut, neavând glas, în această explozie de pasiune. În horă se prind și alții, între care miniștrii și generalii.

În cale, cortegiul cântă Marsilieza. Regele așteapta cam de mult în balcon, unde se suie apoi și Ion Brătianu. Se intonează, după **Deșteaptă-te Române, și Imnul Regal**. I se aruncă Regelui flori de crin pe care le prinde și mulțumește.

Regina așteapta în automobil la poartă, cu toate Prince-

sele și Prințul Carol care stă nemișcat, probabil din discreție. Li se fac nesfârșite ovații. Mișcă adânc plecarea steagurilor. O față cu tricolor spune Reginei: „Mi-au venit feciorii“. Regina strigă: „La revedere“ și li aruncă flori.

*

La Statul Major a venit veste că Nemții trimit trupe pe frontul român. Buzdugan Basarabeanul spune că împușcările spionilor de la Bacău au revoltat cincizeci de mii de Ruși. cari erau gata să prade orașul, supt cuvânt că cei uciși au fost socialiști. Nici acuma nu s'ar fi potolit. II întreabă în Comitet ce vor avea să facă dacă „Revoluția se coboară în stradă“. Răspunsul lui Buzdugan e ca să lase pe oameni a face ce vor și când vor. Șeful lor, Hiller, s'a potolit. Agenții trimiși din București agită însă mereu.

9 Iunie.

La Cameră subtila cuvântare a lui Delavrancea, care începe printr'o biografie ștearsă. Matei Cantacuzino intervine pentru a spune că totuși, văzându-se o lumină la orizont, va vota reformele. Declarația lui T. Emandi. Eu vorbesc în mijlocul unei rele voințe care nu afla momentul de a se manifesta, pentru a li spune cât de greșit concep ei o problemă mult mai modestă de fapt, căci reformele mari și le va face poporul însuși.

10 Iunie.

La Cameră, o pretențioasă declarație a lui Leon Ghica. Apoi cuvântarea lui Mihai Cantacuzino, care, aplaudată la început pentru declarații de frăție, se mântuie cu apararea

parii proprietăți, care **dă acum pentru totdeauna** și atât. Take Ionescu spune că Regele și ambele partide au făgăduit drepturi Evreilor și adaugă că Biserica ortodoxă nu va mai fi Biserica de Stat.

*

Ungurii ne asigură prin „Pester-Lloyd“ că ni se vor lua Severinul, Târgul Jiului, Câmpulungul, Câmpina, Dunărea cu gurile ei și că restul țării, îndelung ocupat de Germani, va fi colonizat cu o populație germană.

*

Ion Brătianu mi se plânge că n'am fost drept cu „1848!“. Parcă de dânsul era vorba.

11 Iunie.

Zvonuri de ofensivă. Colonelul Baliff mi-a spus, acum o săptămână, că nu e bine să pornim singuri. Acum foile italiene ar cere un atac în Est. Kirileanu se teme de o mișcare a noastră. Se vorbește că am lua frontul pâna la Dorna, Rușii trecând la Siretiu. Vin contingente rusești foarte tinere. Poșta e oprită din jos. Neconținut trupele trec.

Ieri mi s'a plâns încă un Ardelean din cei mai vechi, bătut și chinuit de un locotenent din burghezia bogată.

Nu e Cameră, ci festivalul Aiaștilor.

*

Zvon de grevă la Căile Ferate rusești. Rușii încep a aresta pe ofițerii francezi (la Tula) și mai ales englezi.

Unul din ofițerii basarabeni întărește că Rușii nu vor

mișca. Așa spune și colonelul polon care, astă iarnă, a fost noaptea la mine.

12 Iunie.

N'a fost grevă la Căile Ferate rusești.

La Cameră vorbește Ion Brătianu, încet, obosit și des-gustat. Are și el reaua ideie de a apăra vechiul regim.

La votare, singur Cuza și Cincu, care vrea să se explice și se încurcă în pauze lungi, sunt contra reformelor. Partidul Muncii se abține. Ghica-Comănești, N. Krupenski și Michiu s'au îngrijit să nu fie de față. Apoi, după ce Brâncoveanu cere să nu se exproprieze moșiile Spitalelor, Basilescu își reia asprele critici.

Majoritățile se întrunesc deseară.

Zvonurile despre ofensiva noastră continuă: trupele noastre ar fi intrat în Dobrogea.

13 Iunie.

Dimineața vine la mine Th. Emandi. Se plânge de administrația nulă. Populația rurală se pierde. Niciun ajutor de nicăiri. Ar trebui schimbat guvernul.

Ii răspund că se poate schimba numai printr'unul de funcționari, în care n'ar intra niciun om politic.

*

Dimineața a fost un Consiliu de miniștri prezidat de Rege. Brătianu a consimțit, de și e pentru limitarea proprietății, să nu se aducă la Cameră nicio schimbare, cu condiție să i se garanteze trecerea la Senat.

*

Revoluționarul basarabean Cătărau și-a făcut și el partidul: **Partid revoluționar românesc**. Are și „articole rezervate“ (de sigur: Republica). Acuma e în Rusia.

*

Discuția articolelor legii agrare. Pentru că s'a luat cuvântul unuia din Partidul Muncii se produce un imens scandal.

În zădar încerc să fac a se înlătura prescripția reprezentăției proporționale pe baza scrutinului pe listă. Mi se făgăduesc însă, la legea electorală, toate garanțiile.

*

Seara Basarabeanul nostru Buzdugan se arată contra unei reforme fără limitarea proprietății. Spune că revoluția era să izbucnească acum câteva zile.

*

Divizii rusești noua ar fi să vie spre Bacau. Tot mai mult se vorbește de ofensivă.

*

Preotul basarabean îmi vorbește de cursurile de literatură românească ce s'au organizat la ei. Mă invită și pe mine. Răspund că nu e bine să fim amestecați în ce se face acolo de dâșșii. El adaugă că grosolănia care se observă la unii Basarabeni e luată dela Ruși și e mai mult superficială.

*

Cuza a întrebat dacă Brătianu aprobă declarațiile lui Take Ionescu despre chestia evreiască și situația Bisericii față de Stat. Pentru primele, i s'a răspuns: da; celelalte însă sunt idei personale ale oratorului.

*

La Piatra-Neamț aeroplanelle dușmane se coboară la cinci sute de metri și bombardează (și Casa Invalizilor Francezi). Rușii stau absolut indiferenți.

*

La Camera votul legii întregi. Contra Krupenski și Ghica-Comanești, precum și Partidul Muncii. Basilescu se abține. Nou și mare scandal la alegerea Comisiunii pentru elaborarea legilor speciale. Contra părerii Camerei, Morțun spune că s'a ales tot vechea Comisiune.

*

Plângere în Cameră (a d-rului Panescu) pentru suferințele sărăcimii. Un deputat arata cum ministrul Constantinescu dă lefi duble rudelor sale, și acesta tace.

*

Take Ionescu vine să mă asigure că va fi mai bine cu scrutinul pe listă.

*

Rușii arata în foia frontului român că s'ar fi executat la Bacău și un Max Wechsler, prieten al lui Racovschi. Au

protestat cu o mare demonstrație și se laudă că au suparat autoritățile locale. Au cerut să se desființeze la noi pe-deapsa cu moarte în vreme de războiu și pretind că s'a admis în Consiliul de miniștri prezidat de Rege. Pe Cătărău îl desaproabă.

Manifestul acestuia s'a raspândit pretutindeni. Tot așa și un manifest socialist care vorbește de întinderea Republicei.

*

A murit d-rul Campbell, care începuse a traduce cartea mea „Relațiile cu Anglia“. Om excepțional de onest și fin. S'a infectat pansând un rănit.

*

Ardelenii cantonați lângă mine au găsit păduchi în paie. Unul are tifos exantematic. Dar Deleu îmi spune că aștepta să fie mai rău la noi; multe sunt mai bune ca în Rusia.

*

Cutare dintre Ardeleni ar crede că mântuirea țării numai Goga ar putea-o aduce.

14 Iunie.

Senatul, de și s'a adunat la Teatru, n'a început discuția legii.

Take Ionescu ar fi spus că până la 1920 nu se isprăveste războiul.

15 Iunie.

La Senat au vorbit până acum Episcopul Nifon, pontifi-
cal și biblic, și Toma Ionescu, care a făcut lauda clasei do-
minante, demnă de un poet epic.

*

Rușii continuă a se purta rău. În Hale au sechestrat o
fântână cerând un leu la cine venia acolo. Soldații români
protestând, unul a fost înțepat în cap cu baioneta și a murit.
Apoi la gară s'au luat la bătaie cu ai noștri pentru niște
lucruri de furat. Tot Românii cu capul spart. Au alergat
o companie rusească și Cazaci, dar cearta se potolise.

*

Inmormântarea tânărului și frumosului medic englez
Campbell, din familia ducilor englesi de Argyll. Infectân-
du-se dela o rană, a luat cloral contra durerilor și nu s'a
mai trezit. Mișcător vorbește medicul șef al spitalului său,
„Maternitatea“, dr. Mihăescu; apoi Duca, Slătineanu și,
într'un stil foarte ales, cu o pronunție foarte bună, Laho-
vari. Take Ionescu spune câteva fraze în englezește. Lungă,
peste măsură de lungă, e partea muzicală, cu Enescu.

*

La Odesa Halippa a făcut asta iarnă o scenă în public
cutărui mare polician refugiat, de profesiune medic, pentru
că stă în străinătate, când lumea moare de boli acasă (dr.
Botescu se oferise a fi și simplul medic de regiment). A tre-

buit sa promita ca revine, în țară, caci i s'a dat termen ca atâtea ceasuri ca să înceteze scandalul deserțiunii lui.

16 Iunie.

Alt conflict cu Rușii.

*

La o ruda a mea sta un colonel rus, a carui soție, cu pretenții de frumuseța la peste 60 de ani — e o Caucasiană — dorește să se mântuie toate și să mearga iar la Paris.

*

Francezii o duc greu fața de ofensiva germana. Au pierdut aproape o mie de prizonieri. E sigur că Italienii au părăsit muntele Ortigaia, cu șapte tunuri.

Calduri grozave. Vecinii, familii de militari, de ingineri, pretrec cu vin — care e oprit — toată noaptea.

17 Iunie.

Știrbei vine la mine. S'a capatat trecerea reformelor prin Senat cu condiția că pe urmă se va discuta o schimbare a guvernului. Regele ar fi foarte strâmtorat din mai multe părți, și nu Take Ionescu ar fi — zice el — cel mai neînțelegător al împrejurărilor. E vorba de Corneliu Manolescu Râmnicianu ca prezident, de miniștri ca Goga și Ioan Cantacuzino. In trei, patru zile ar fi să se aleagă.

*

In aceste vremuri grele toți privilegiații manânca și pe trec: carne de vițel, de puiu, etc.

La sate, femeile, cu plata mobilizațiilor și cu câștiguri pe-alocuri, fac tot ce trebuie pentru a ruina gospodăriile. La oraș, nemai ostenindu-se a se pieptăna, femeile luxoase își taie părul năvălit de păduchi. Un medic îmi spune că anume boli au năvălit în „societatea bună“.

*

Foia rusească a frontului român, care acum combate anarhia, se tipărește aici în cele mai splendide condițiuni.

*

Brătianu îmi anunță victoria rusească din Galiția, cu zece mii (de fapt: nouă mii) de prizonieri. Și el e de părere că Francezii o duc foarte greu și că ofensiva din Apus e oprită.

19 Iunie.

În adevăr peste câteva zile miniștrii conservatori demisionează. E vorba de Ionaș Grădișteanu la Războiu... Brătianu spune că el nu merge decât cu miniștri de cari poate răspunde. Pe Rege nu l-a văzut de mai mult timp, de douăsprezece zile. Nu-l va influența. Își ia o grea răspundere, nu constituțională, ci politică, Regele.

*

Moartea lui Maiorescu. Abia notițe în ziare. Nicio părere de rău. Poate din cauza egoismului celui dispărut. Brătianu spune că tatăl său considera pe Maiorescu ca pe dușmanul său politic cel mai pătimăș și mai perfid.

20 Iunie.

La Cameră, șeful stenografilor, Dumitrescu, îmi spune ce lupte dădeau deputații ca să fie trecuți ca fiind în Rusia (90 de franci pe zi în loc de 40). Și Cutare o face Cernescu singur cere o schimbare în defavorul lui. Au fost intervenții la Morțun, la Brătianu. Unii nu spun când au venit, alții aduc martori falși (se mărturisesc reciproc).

*

Venirea Americanilor. În scurte cuvinte energice, de fapte, Hugh Scott, bătrânul general, pare a răspinge bogata retorică engleză a lui Take Ionescu. În numele Camerei vorbește I. Mătescu, prigonitorul țărănilor dela 1907.

*

Senatul a votat reformele. Cinci contra, între cari I. Grădișteanu și C. Argetoianu. Se mențin planurile unui guvern nou: se vorbește și de Titulescu, de Banu. Unii spun că Take Ionescu vrea prezența lui... Porumbaru... Ar fi să iasă Pherekyde și Constatinescu, care „se simte obosit“, poate și Duca, pentru nemulțumirile dela Cenzură.

*

Zvon „nemțofil“ că s'a pierdut Riga. Zvon „patriotic“ că am luat Brăila și Rușii Tulcea.

*

Ieri a fost la mine Pia Davilla, azi și fiul lui Alex. Davilla, Citta. Acesta mai ales cere premenire în numele tineretului de pe front, care nu poate răbda ce se petrece. II

sfatuiesc sa aibă răbdare acum pentru a se da pe urmă
● mare luptă cetățenească.

21 Iunie.

Intrigile continuă. De fapt atâta se face. E vorba de un Ministeriu compus din douăzeci până la treizeci de persoane. Și Cuza ar fi înăuntru. Take Ionescu se consfătuște cu Al Constantinescu. Nu pot îndeplini cererea lui Mândrescu de a tipări o scrisoare contra lui Goga pe chestia venirii Ardelenilor.

Un nou candidat de ministru... I. Ursul

22 Iunie.

Conservatorii au și demisionat. Transform în prim-articol al ziarului meu declarația pe care era s'o fac la Camera.

Nu se ține ședință. Argetoianu consideră demisia conservatorilor ca un succes personal; îi surâde rolul lui N. Filipescu. Cuza e încântat că „a răsturnat Ministeriul“. Tot așa N. Protopopescu și Partidul Muncii. Pentru un eventual vot de încredere — ca să voteze: nu — vine Diamandy, într'o stare de sănătate foarte rea.

Generalul Lambru îmi explică ce s'a petrecut. Brătianu i-a luat înainte lui Take Ionescu, care voia să deie lovitura fără a fi de față Parlamentul. S'a pus interpelarea lui I. Grădișteanu, care s'a ferit să fie prea violent. După aceea, Șuculescu a cerut cuvântul și a propus moțiunea de încredere. Take Ionescu a trebuit să facă o declarație, dar, stângaci, s'a desolidarizat, nu numai de trecutul lui Brătianu, dar și de acele acte ale Ministeriului comun care nu i-au fost știute. Lambru crede că tot Brătianu va birui. Mândrescu

cere lui Take Ionescu loc de ministru, ca unul care a făcut Congresul Ardelenilor, Federația, etc. „Altfel nici trei Ardeleni nu vor rămânea în jurul lui“... S'ar putea ca o nouă întrunire să fie făcută contra guvernului.

Față de multele dorinți de Ministeriu, profesorul Severin propune o tragere la sorți.

*

Un rus, Volcov, „istoric“ și ofițer, ni arata ce se scrie despre noi în țara lui. Și el a colaborat la „Viestnic Evropi“. Ii spun deslușit ce jigniți suntem de purtarea soldaților lor, de inactivitatea pe front și de indiferența opiniei publice de la ei față de atacurile ce ni se aduc. El scuză pe ai lui. Neagă că voiau să dea lovitura de la 22 Aprilie. Ajungem la ideia unor conferinți pentru ofițerii lor, unei publicații populare despre trecutul nostru. El se plânge că la „Sfatul“ lor n'au venit niciodată Români. Spune că va aduce la mine pe membrii Sfatului. Vorbește numai nemțește.

Preotul basarabean observă: „Ei nu sunt rai la inima, dar foarte ignoranți“.

23 Iunie.

La Cameră, nimic. Zvon de Ucraina independentă, răpede desmințit.

*

Duca, Danielopol, la mine. Se plâng de conservatori, cari au intrigat continuu. Acuma cer paritatea în Ministeriu. Brătianu a fost la Take Ionescu, care îi spusese prin scri-soare că nu poate continua în aceste condiții colaborarea,

și a cautat să-l convingă. A avut impresia că Take Ionescu e reținut de alții. A fost și la Rege. În Consiliul de miniștri, Duca și ceilalți i-au spus lui Brătianu că, și dacă el s'ar retrage la țară sau s'ar duce în străinătate, ei ar continua lupta contra unui guvern conservator. Mihai Cantacuzino e banuit de nesinceritate, ai lui votând contra reformelor.

Apoi vine, la redacție, însuși Mihai Cantacuzino. Se plânge de tirania lui Brătianu, care influențează și pe Take Ionescu. E „rău crescut politic“ și „autocrat“. Situația conservatorilor e inferioară; au cele mai rele Ministerii. Vorbește iar de imoralitate. Nu se lucrează nimic, în propaganda românească, în sănătatea publică, etc. El nu se gândește la un guvern cu persoane ca: I. Grădișteanu, Aigetoianu, dar vrea paritatea în guvern sau aproape, ca un șef care să fie neutru și capabil de a rezista lui Brătianu, Corneliu Manolescu Râmnicăneanu, Porumbaru (eu zic: Poni) sau oricare. Nu se poate admite eternizarea Parlamentului ca să susție încă un an, doi ani, cât ar ținea războiul, pe Brătianu. Nu s'ar da înlături de la o dizolvare, și ar crede ca Regele poate influența această amenințare pentru a face pe Brătianu să cedeze.

Eu îi spun că ar face bine să se împacă. Nu e acum vreme de schimbări, când nimic nu e consolidat. Să nu trezească ambițiile unora, căci vor răsări ale altora. Să nu bage în Ministeriu pe Cutare, căruia și liberalii i-au oferit un portofoliu. Să nu strice situația Regelui mânăndu-l la cinstie ce măsuri. Dacă nu se poate altfel, să meargă ei, oamenii politici, cu misiuni în străinătate și să guverneze funcționarii. Iar, dacă, precum pretinde el, aceștia nu au autoritate și experiența afacerilor, să fie câte doi „oameni de Sfat“ de la fiecare, iar restul funcționari.

Lumea vorbește de Ministeriul lui Șuculescu, de Duca la Interne, etc.

*

Volcov ar fi un filo-Bulgar care a scris contra noastră în neutralitate și contra căruia guvernul i s'ar fi plâns lui Poclevschi.

*

Racovschi ar fi arestat, ca implicat în complotul Grimm. Corolenco a luat apărarea lui și a lui Gherea.

*

Explozia dela Botoșani ar opri pe două linii ofensiva.

*

Denize spune că Regele ar prefera un guvern de funcționari. Făuritorii de liste au avut nerușinarea să aducă una și cu numele meu.

*

D-na Fasciotti ne invită la colațiune: probabil pentru ca soțul ei să stăruie în sensul lui Take Ionescu.

24 Iunie.

Fasciotti crede și el că un guvern de funcționari ar fi cel mai bun. Ar putea face statistica producției și reparației recoltei, și ar împiedeca foametea.

El crede că, de fapt, Rușii sunt o rasă inferioară. Aceasta o dovedește chiar faptul că Revoluția n'a fost sân-

geroasă. Numai la popoarele incapabile de a reacționa se poate un asemenea lucru.

El e bucuros să nu se facă pacea acum, căci suntem, cei cu revendicări naționale, în primejdie, din cauza Rușilor, să rămânem total fără îndeplinirea lor. E de față și colonelul Ferigo, care laudă foarte mult pe soldatul român, **soldat ideal**. El merge în Italia, unde va comanda ca general.

*

La Camera aflu că Regele a cerut să se consulte. Deocamdata a văzut pe președinții Camerilor. Zăbava face o impresie rea.

*

Germanii pretind că la Brzezany ofensiva rusa a fost zdrobită.

*

O parte din Ardeleni merge la școala din Botoșani. Până târziu, lângă noi, coruri și danțuri. „Sânge nou“, spune colonelul Vlădescu, care privește.

*

Fasciotti arată ce simplu se trăiește în Italia. Miniștri n'au saloane; soția lui Giolitti nu ieșea în lume.

*

Iancevețchi spune că Turcii ar cere Rumelia și Anglia ar fi gata să li-o dea.

25 Iunie.

Nu se ține ședință la Cameră. Duca îmi explica hotărîrea lor de a nu ceda.

26 Iunie.

Mare victorie rusească la Stanislau. Frontul austro-german e rupt și cavaleria rusească trece prin el. Zvon, fals, ca noi „înaintăm spre Constanța“. Cineva din Galați ar fi văzut trecând Dunărea cavaleria rusă, care s'a întors cu prizonieri.

*

Audiența la Rege, unde sunt chemat pentru consultare. Ii spun reaua impresie ce o face zabava în rezolvirea crizei. Regele nu vrea să ia asupra-și rezolvarea unei afaceri personale. Dacă ar fi împrejurări normale, ar disolva Camerele și ar face alegeri. Așa însă, el nu poate decât să dorească o împăcare. Se caută un mijloc pentru aceasta. Și Regelui îi pare că Brătianu nu poate fi înlocuit la Externe și că Take Ionescu nu e destul de solid pentru o asemenea misiune. Și el știe că nu se guvernează și că se fac abuzuri (îmi arată dosarul generalului X, care își mandatează, contra unei hotăriri odată luate, sume pentru deplasări). Puțini au simțul practic, ca Victor Antonescu, care își cunoaște rostul foarte bine. Constantinescu, așa cum este, lucrează; să se dea un altul care să lucreze! Regele nu e pentru o expoziție de oameni interesanți sau talentați. Despre Goga spune: „Mi s'a vorbit de el numai dintr'o parte“. Regele pronunță și numele lui I. Nistor, dar ar voi să-l trimeată la Cernăuți, unde Ucrainenii sunt stăpâni pe situație (cred că n'ar primi, și ar fi chiar periculos pentru el). De intriga conservatoare

e indignat. Om cult, Argetoianu trebuie să găsească ocazia de a dovedi mai bine inteligența ce i se acordă. I. Grădișteanu, să nu fi fost ministru și „stâlp într'un cerc restrâns“, n'ar încurca lumea, „aducând în Senat ce se vorbește pe stradă“. Guvernul de funcționari i se pare greu de format — „ce penurie de oameni!“ —, fără autoritate și supus intrigilor care l-ar răsturna în cincisprezece zile. Și Regele este pentru închiderea erei vechi, dar o consultare a țării trebuie s'o preceadă. Nu e pentru „tirania“ actualului Parlament, **dar acest Parlament este.**

Destrăbălarea crește. Automobilele militare iau fete de câte șaptesprezece ani din familii bune și le duc la petreceri. Mi se dau nume.

27 Iunie.

Vin la mine studenți americani, membri ai Societății Tinerilor pentru ajutorul spitalelor și soldaților. Fac aici o baracă.

•

La redacție vine Murafa. E maior în rezervă. Advocat, șeful mișcării moldovenești în Basarabia. Un om impunător, tăcut. La comparația cu Bucovinenii, cari aveau formele culturii naționale, dar nu și sufletul, el spune: „și sufletul une ori se înăbușă“.

28 Iunie.

Rușii au luat Haliciul și înaintează asupra Lembergului. Kalusz e în flăcări, cu depozitele lui. Ofensiva noastră ar fi o chestie de zece zile. O misiune anglo-italiană e pe front. Cineva îmi scrie dela Măxineni. „Acțiunea“ spunea ieri că

Bulgarii au prădat și evacuat Tulcea. Prefectul, care e la Chilia Veche, asigura că în câteva zile va fi la reședință. Criza continuă, în mijlocul indiferenței publice.

29 Iunie.

E vorba ca un Ministeriu pur liberal să se facă. Take Ionescu — care, într'un articol despre Maiorescu, își atribuie meritul guvernului din 1912/1913 — a cerut prezidenția Consiliului sau Externele. Camerele sunt prelungite până la 15 Septembrie. Decretul l-a cetit Pherekyde.

*

Rușii au luat Kalusz. Englezii au pierdut însă la Lombartyde malul cucerit al Yserului.

30 Iunie.

La Cameră, nimic.

Brătianu îmi propune din nou a intra în Ministeriu, pe care-l formează fără Take Ionescu. Acesta e împins de Mihai Cantacuzino: cere presidenția sau Externele și, altfel, perfecta paritate. Brătianu i-a spus că, de ar fi vorba de „cine e mai ni vârstă” — Take Ionescu-i spusese că, fiind mai în vârstă, are dreptul la prezidenție —, „mai frumos și mai capabil”, nu s'ar încăpea discuție, dar e vorba de cine are o situație politică superioară și, el, Brătianu, o are față de un om pe care numai jumătate de partid îl urmează.

Take Ionescu spune că „n'are nimic cu Brătianu”, „nici-un resentiment”, dar are cu Regele... Va pleca în America, fără a căuta să vadă pe Rege, — doar dacă l-ar chema. Unui Englez la Legație i-a spus că în trei luni răstoarnă Ministeriul.

Eu îl refuz pe Brătianu, pentru motivele pe care i le-am

mai arătat, la care se adaugă și acela că, în vremuri de democrație internațională, dominată de capitaliști, sunt mai puțin în stare ca oricând să fac a profita țara prin sacrificiul ce l-aș aduce intrând în Ministeriu.

În ce privește compunerea acestui Ministeriu — Brătianu îmi oferia un loc fără portofoliu, ori Instrucția, — el spune că i s'a dat sfatul de a vorbi cu Diamandy. Dar nu-l poate lua în serios. O viață întreagă i-a prezentat, în toate chestiile, memorii pe care nici nu le-a citit. Cum, dacă a fost așa în atâția ani, să-l iea în serios pentru o opoziție de „cincisprezece zile?” Îi vorbesc de doctorul I. Cantacuzino. Cu privire la el, Brătianu se teme că „n'are voință” și ar fi la discreția d-rului Slătineanu, care, acesta, e în legătură cu Aigetoianu și alți membri ai opoziției.

De un ministru ardelean nu mai poate fi vorba. Brătianu contestă că și liberalii i-ar fi propus pe Goga. Acesta, după părerea lui, tot va ajunge la un Ministeriu, când vom lua Ardealul. Eu contest că-l vom putea lua; el e sigur: „Altfel m'aș împușca.” Observ că, dacă am avea Ardealul, sunt și oameni cu alte drepturi. Și el spune: Maniu și adaug pe Mihulea, de care mi-a vorbit și azi dimineață bătrânul Ion Preda dela Sibiiu.

Cu privire la alți miniștri, nu tăgăduiesc că ar fi primiți simpatic Danielopol și Șuculescu, dar nu și cutare altul, deși Brătianu vorbește de „talentul” lui, pe care e dator să nu-l lase fără întrebuițare. „Să-l faci atunci ministru al Serbătorilor Naționale!” Brătianu refuză pe I. Simionescu. N'are notorietate politică. „La asta vă gândiți, la sera voastră închisă!; dar cui îi pasă de notorietatea voastră în vremuri ca acestea când pe oameni trebuie să-i cunoască țara!”.

Îi obiectez și lipsa de Moldoveni, când doară în Moldova suntem toți. „N'are importanță pentru moment!” De Matei Balș la Justiție nu vrea să audă. Poni-i pare prea bă-

trân. Abia de-i prinzi vreun cuvânt. „Dar de competența și autoritatea lui aveți nevoie. Vrei iarăși un Ministeriu al oamenilor de casă?” Brătianu protestă: oamenilor de casă li-a zdrobit, mai curând, cariera.

Pe Nistor îl vrea în Bucovina, în calitate de comisar. Se teme însă că azi ar jigni pe Ucrainenii, pe cari Rușii îi menajează grozav. A vorbit însă cu Cornilov, care-i va semna el momentul.

Rușii continuă a intriga. Toți spionii ni vin în uniformă lor. Bujor, acolitul lui Racovschi, e între ei, ascuns. I se pare lui Brătianu că ar avea chiar legături cu Partidul Muncii. Un rabin dela Odesa cutreieră țara ținând predici în Sinagoge, la Roman, la Bacău.

A venit Tyserhausen, cel cu demonstrația dela Roman. Il tâlmăcia un tânăr blond, simpatic, care zicea că a făcut studii de drept la Paris. S'a lămurit în chestia evreiască. Tâlmăciul se arăta foarte interesat. Nu era decât Gheller (Heller).

Ofensiva e apropiată. Mi se spune de aiurea ca două brigăzi au trecut la Pisica. Cineva-mi scrie că la Măxineni și Gulianca stă artileria grea gata de atac.

*

Seara, Petre Missir trece pe la redacție și-mi spune ca Take Ionescu va merge în Anglia și de acolo în Franța. Li arăt ce mare operă pentru țară, cu o complectă uitare de sine, ar putea face acolo.

1-iu Iulie.

Duca socoate ca va ieși din Ministeriu. Vorbește cu loialitate de Brătianu.

*

Veștile dela Ruși sunt mai puține.

2 Iulie.

Intr'un studiu al lui Ernest Daudet (**Écho de Paris**, 24 Maiu) aceste documente: „Injonction écrite, du Ministère imperial (russe), dans laquelle on lit ces mots: „Maintenant ou jamais; si ce n'est pas maintenant, on ne permettra pas plus tard à la Roumanie d'entrer triomphalement en territoire austro-hongrois...

Lorsque la Roumanie demande à être protégée du côté de la Dobroudja, on lui répond avec impertinence: „Qui donc menace la Roumanie de ce côté? Quant à nous, nous ne pouvons morceler nos forces.

C'est tout au plus si nous pouvons vous envoyer une ou deux divisions“.

•

La Saint-Aulaire. A așteptat indelung la Legația ruseasca, unde erau trei Evrei, delegați ai Sovietului, cu cerere scrisă de a se pretinde Guvernului român desființarea fațișă a pedepsei cu moarte și asistarea la judecăți militare a unui membru al Sovietului. Poclevschi-Koziel a arătat că nu poate prezenta măcar asemenea cereri Guvernului român.

Saint Aulaire, ca și de Flers, care e de față, este de părere că rău se face formându-se un Ministeriu liberal. Rau în sine, pentru că azi partidele nu mai înseamnă nimic, ele trebuind chiar să se prefacă mâne: a spus lui Brătianu că-l prețuiește ca Brătianu, nu ca șef al partidului liberal și ceva analog i-a spus și lui Take Ionescu („cu atâta mai mult“, adaug, „cu cât nu e șeful partidului conservator“; și de Saint Aulaire repetă). Rău și față de Aliați, căci nicio altă țară nu are Ministeriu de partid. Rău și față de Ruși, ale

caror pretenții trebuie să se lovească de o unitate națională perfectă. Să ni dăm seamă, spune el, de faptul că atârnăm de alții, cari sunt în plină revoluție, și să ne îndreptăm după aceasta constatare.

Nu vrea s'o spuie singur Regelui, dar mă îndeamnă a o face, „ca unul care am avut partea știută la reforme și sunt în afară de partide“. La dejun, de Flers povestește cum fostul ministru de Războiu, Bulaiev, striga în momentul arestării: „Am asasinat eu, am furat eu? Dar am fost așa de puțin ministru!“ Generalul care comandă la Roman e și el un idiot, care spunea lui de Flers: „oare crezi dumneata ca mă vor asculta soldații, că-mi vor permite soldații? Și eu i-am zis: „înainte de a vă propune li-am luat asentimentul“. Toți știu bine ce purtări au Rușii azi ca popor și ce ni-au făcut ieri ca Stat.

—

Denize vine pentru a se înțelege cu pictorul Stoica, care ar vrea să facă un portret al Reginei. Prințul Nicolae, care a fost bolnav două zile, s'a îndreptat. Ii comunic spusele lui Saint-Aulaire. Ar fi de comunicat Reginei și Regelui chiar. El se întoarce ca să-mi spuie că Regina ar prefera sa comunice eu Regelui, care altfel ar crede că sunt „vorbe de femei“.

*

Merg la Palat, unde Regele mă primește imediat. Ii raportez totul, ca o datorie de conștiință, explicându-i și de ce n'am primit un Ministeriu. Regele spune: „știam că ți se va oferi“. „Nu știu dacă am un viitor politic, dar sunt fericit că nu am trecutul celorlalți; cu ei alături aș fi jenat eu și i-aș jena pe dânsii“.

Regele declară că **nu vrea un Ministeriu de partid**. Nu pentru aceasta a dat lui Brătianu misiunea de a forma cabinetul. A fost vorba de Brâncoveanu, căruia i s'a telegrafiat la Petrograd. E bucuros de Matei Cantacuzino, cu care a vorbit. D-rul I. Cantacuzino nu va primi probabil, nu pentru că-l oprește Partidul Muncii, ci din cauza acelor legături cu conservatorii, prin Slătineanu, de care-mi vorbia și Brătianu și Duca. S'a gândit și la Delavrancea, la Disescu chiar, dar conservatorii își țin strașnic pe ai lor. Take Ionescu, spune Regele, care știe și de „exodul“ ce se pregătește, a cerut lucruri imposibile; „dualism ministerial, ca în Austro-Ungaria, nu se poate, căci ar avea urmări rele“. Ne gândim și la alții, mai ales boieri: dintre Ghica, Mavrocordași, nu se poate niciunul. Eduard Ghica e un om harnic și curat, dar de partid. Arăt Regelui ce potrivit ar fi Simionescu, asupra căruia se oprește. Și Regele crede că s'ar putea un magistrat — Corneliu Manolescu, de pildă, — la Justiție. La Războiu vrea un general, dar nu Petala, care i se pare bolnav de nervi, ci Râmniceanu, Cămărășescu i-ar plăcea. Știe că Fasciotti vrea guvernul de funcționari, și el, Regele, îl consideră ca un „pis-aller“.

Brătianu crede că cererea Sovietelor — despre care și Regele știe că nu e nouă — e numai încă un incident displicut (Saint-Aulaire vorbea de puțința nenorocită a unui conflict între cele două armate, care ar fi „sfârșitul României“). Lui Duca i se pare că „Francezii“ au fost totdeauna în contra lui Brătianu și pentru opoziție.

3 Iulie.

Camera nu ține ședință. Conservatorii pleacă la Odesa. Take Ionescu declară că el face politica celor doisprezece apostoli și că toată puterea lui e în credință!

Ducele de Luynes arată tronul ca amenințat. Se prepară ceva de acum în câteva zile. Trebuie să se facă o împăcare între vechile partide, e soluția lui.

*

Rușii au aruncat manifeste republicane din automobile, cu tot ordinul lui Cherenschi de a nu se mai face propagandă politică între trupe. Pentru cel mai neînsemnat lucru se pune la vot și se redactează protocol. Seara, la Tuffli, era un fel de adunare a lor. Sunt absolut nebuni. Unul dintre ei spunea că Rusia va da cel mai formidabil spectacol de anarhie, care ne va cuprinde și pe noi.

*

Murafa a venit din nou la redacție. Țara îi pare putredă. Basarabienii ar fi indignați de ce văd. În zădar îi spun că aceasta e numai suprafața. Țăranul îi pare incapabil de a reacționa. Lui i-ar trebui o mișcare violentă, imediată, cu spânzurări și împușcări. Îi arăt că așa ceva nu se poate pe acest teren istoric al nostru în momentul când dușmanul îl avem în casă. Legea agrară îi pare monstruoasă.

Laudă pe Stere. Lui i se datorește câtă viață românească e în Basarabia. El a făcut bine și îndemnând pe Ardelenii la credință față de Austria. Trebuia luată Basarabia, unde Românii erau așteptați. De ce i-am jertfit? „V'am amânat numai.“ Pare că a fost la nemțofilii noștri, cari nu se astâmpără.

*

Petre Missir îmi spune că în „Saptămâna Ilustrată“ din București, scoasă de Sarățeanu, redactor la „Adevărul“, se

văd chipurile a patru **miniștri**: Lupu Costachi—Interne, Ne-nițescu—Finanțe, Virgil Arion—Instrucție, dr. Antipa—Do-menii!

*

Lumina electrică era să fie cu totul oprită. O avem a-cuma numai pentru opt și unsprezece seara.

*

Goga continuă, în „România“ glorificarea Revoluției ru-sești. Gazeta, cu suplimentul ei, „Greierul“, se vinde, cu 20 de bani, soldaților.

4 Iulie.

Din Bucovina, profesorul Procopovici. A fost arestat zece zile, ca austrofil, după gura lui Lazăr Gherman, care e socotit el acum ca agent austriac (după ce a plecat în Ame-rica). În țară, e stăpânire ucraineană pură, cu intrigi aus-triece dedesupt. Comisarul de Guvern (și pentru Galiția) e Doroșenco, Ucrainian care avea legături și înainte de răz-boiu cu cei din Bucovina. Se fac cursuri de rusește țărani-lor, și în districtul așa de românesc al Câmpulungului. Țăranii nu înțeleg nimic. Românilor li se cerea pentru a scoate o foaie să treacă prin cenzura de la Chiev. Orice drum într'acoace aduce întrebări. E deschisa o singura școală, privată, românească la Cernăuți. „Școala Româna“ prosperează, dar făcând comerț cu alte lucruri.

*

Ofensiva rusească e întreruptă, și definitiv, se pare.

Se vorbește iar de un Ministeriu cu Take Ionescu. Sociologul Drăghicescu vine să mi se plângă de aceasta.

5 Iulie.

Se vorbește de ofensiva germană la Riga. Obișnuita oficină filo-germană știe să spuie despre căderea Mărășeștilor.

*

Duca spune că Ministeriul s'a format numai cu liberali. La Instrucție ar fi Porumbaru, Generalul Iancovescu la Războiu.

*

Porumbaru vine după amiază, în automobilul dela Instrucție. El spune totuși că nu s'a decis. Brătianu mai are o întrevedere cu Dimitrie Greceanu. Porumbaru ar vrea un Ministeriu și cu conservatori.

*

Seara, Mihai Cantacuzino. Se apără că ar voi să atace pe Rege; trecutul lui și al familiei lui ar fi o garanție. Dar crede că Regele a fost nedrept cu el și cu al lui. Mai ales dând lui Brătianu formarea noului Ministeriu. Regele și-a exprimat dorința să fie un Ministeriu de colaborare. Brătianu a întrebat atunci: „E o condiție ori un desiderat?” — „Un desiderat.” (li arăt că nu putea să răspundă altfel). Cantacuzino crede că se putea amenința cu disolvarea și chiar disolva Parlamentul! Un Guvern pur conservator îl crede și el imposibil, însă ar fi adaus și liberalii și alte persoane.

6 Iulie.

Tulburari la Petrograd. Se zvonia că Lvov ar fi arestat. Fratele meu, venit din tabără, spune că, după o pregătire de artilerie îndelungă și costisitoare, trupele rusești n'au vrut să iasă din tranșee.

De altfel, pare că Rușii se jenează de purtarea trecută, când ziceau Românilor numai: „mămăligă“, „Gavrilă“, etc.

*

S'au reînceput negocierile cu conservatorii. In lumea politică e oboseală și desgust.

Ministeriul pur liberal l-a refuzat Regele.

*

A. D. Xenopol e foarte bolnav. De cinci zile nu se mai hrănește. Totuși are față bună și glumește cu privire la Germani.

*

Un Basarabean cuminte, care s'a luptat cu colegii ruși pentru că vorbeau de originea slavă a neamului său și-l făcuseră „pezevenghiu de Român“. L-a aprobat un locotenent-colonel polon, care spunea că, să fi fost insultată nația lui, el ar fi lovit pe insultător. Sublocotenent Cazacliu e agronom: a învățat la Institutul Tehnic din Chiev.

*

Un preot al nostru venit din Bucovina aduce dela profesorul Gheorghiu aceleași plângeri și temeri. Nu se dă hrană

decât celor ce se declară Ucrainieni. Se teme de rezultatul unui plebiscit care i-ar anexa pe Bucovineni la Rusia Mică.

*

Automobilele rusești produc continuu accidente. Ieri a fost ucisă o femeie, azi maiorul Softa de la Folticeni.

*

Fratele meu îmi spune că vestea distrugerii garii Tecuciu și bombardării orașului cu tunuri de marină e falsă. Un aeroplan a aruncat două bombe: una asupra lucrătorilor cărora li se făcea plata în gară, alta asupra unor vagoane de muniții din stație; în oraș au sărit schije mari de obuz, pe când la o bombardare s'ar fi cules numai bucăți foarte mici.

Ieri a revenit, pentru cărți, Murafa. Avea cu el pe Ciobanu, autorul cărții despre Mitropolitul Dosoftei, om blând și foarte simpatic. Imi spune că Românii cer o catedră de literatură românească la Universitatea din Odesa.

7 Iulie.

Aceeași stare a lui Xenopol.

*

La Camera, nimic. S'a propus un loc în Ministeriu — lui Diamandy, care l-a refuzat, ba chiar lui Argetoianu.

*

Noul cancelariu german a oferit pacea fără anexiuni. Dar a anunțat o victorie asupra Rușilor la Zloczow.

8 Iulie.

Criza continuă. Pe la trei și jumătate se formase Ministeriul. Mi se vorbea de Take Ionescu ca „vice-președinte al Consiliului“, la Finanțe, de Titulescu, de N. Xenopol sau Cantacuzino-Pășcani, dar, în ultimul moment, lucrul s'a schimbat.

*

Infrângerea rusească dela Zloczow a fost mare. Trei mii de prizonieri. O parte din trupe a refuzat să meargă; altele n'au executat ordinele. În schimb, la Petrograd, represiunea a fost drastică.

*

Cancelariului german i s'au votat creditele. Camera s'a amânat.

*

Atitudinea provocanta a Rușilor continua. Taxeaza de mincinoși pe ofițerii noștri, își rîd pe strada de decorațiile lor...

*

O foaie din America afirmă, pe baza declarațiilor corespondentului „Presei Asociate“ că planurile luptei de la Neajlov au fost trădate. Corespondentul a văzut însuși ordinul de bătaie, vândut lui Krafft von Delmingsen.

*

La generalul Presan pentru aceasta. Foarte grăbit, îmi cere „să fiu scurt“. Spune că atunci nu era el șeful Statului Major și că nu-l privește. Va arăta mâne Regelui și-mi va comunica dacă Regele e pentru ridicarea chestiunii în Parlament.

*

Nici acum Ministeriul nu este gata. Conservatorii ar fi făcând noi cereri. Un deputat se plânge că prevenitul Victor Filotti, adus aici, apasă în depozitiile lui pe liberali, mai mult decât pe conservatori.

*

Infrângerea Rușilor urmează. Austro-Germanii au ajuns la Tarnopol.

*

Demonstrații ucrainiene aici, cu noul steag național.

*

Partidul Muncii n'a primit să între în Ministeriu. Cerea două locuri. D-rul Anghelescu spune că nu poate lua Sănătatea Publică fără puteri depline: la iarnă vor fi boli îngrozitoare.

*

Profesorul Arama îmi spune că a aflat dela baiatul lui despre o bandă de soldați, care făcea haiducii în padure; treizeci de oameni și doi ofițeri în rezervă. S'a găsit un telefon la cutare preot din sat; un Evreu a voit să otrăvească mâncarea pentru soldați.

10 Iulie.

Xenopol s'a îndreptat.

*

Infrângerea Ruşilor pe Siretiu urmează, teribilă. Trupele fug aruncându-şi armele şi ucigând pe oifţeri. Armata a XI-a e total desorganizată; a VII-a începe a se clatina. **Sântem în mâinile lui Dumnezeu.**

Se spune că, în astfel de condiţii, ofensiva noastră a început de ieri la amiază. De fapt, când am mers la Preşan, el se gătia să se ducă la Şerbacev pentru ca împreună să se prezinte la Brătianu.

*

Soldaţii ruşi, înştiinţaţi de cele ce se petrec, prin Gazeta frontului, par foarte bucuroşi, şi lumea petrece la noua „Şosea“, care e Copoul.

*

Ministrul Spanici vine la redacţie. Se înţelege greu ce spune în franţuzeşte. Pare că nu e neplăcut atins de aceste veşti.

11 Iulie.

Dezastrul în Galiţia urmează. A cazut şi Stanislau.

*

Senatorul I. Botez („Viața Românească“) sfațuiește caritabil pe colegii lui „să-și facă bagajele și de aici“.

*

Rușii vând un număr suplimentar din gazeta lor, anunțând că trupele lui Ragoza și ale lui Averescu au luat satele Mărăști și Voloșcani și că înaintează. O altă lovitură s'ar fi dat pe Siretiu.

Dar Duca nu permite să se dea știrea. Acasă la el e groază pentru lucrurile din Galiția. Și alții cred tot așa.

Brătianu se întoarce abia la miezul nopții de la Hârlau.

*

Un ziarist francez asigură că e ofensiva generală.

12 Iulie.

Brătianu vine la mine. El s'a împotrivit unei ofensive în acest sens. Ea s'a hotărît însă în Apus. De altfel suntem în funcțiune de Ruși. Ei au declarat, printr'o telegramă a ministrului Tereșenco, că vreau să menție frontul nostru. Dictatura va face poate ceva. Deocamdată Rușii se retrag neconțenit, fără a da o luptă mare.

*

Trupele ruso-române au luat câteva sate încă. Ele ar fi format un triumphiu formidabil întărit. S'au dobândit peste o mie de prizonieri cu patruzeci și trei de tunuri dintre care treisprezece grele.

*

Lumea petrece ca de obicei. La Copou, cochetărie nerușinată cu Rușii.

13 Iulie.

Catastrofa din Galiția e complectă. Mi-o confirma Duca și apoi Brătianu. Înaintarea dușmanului e vertiginoasă. A luat Buczacz; Colomeia e evacuată; Rușii se retrag de la Pașul Tătarilor. „În trei zile“, spune Brătianu, „totul se va alege.“ El e de părere că e vremea să plece familia mea în Rusia (cum? și pentru a găsi ce?). Il doare inima de populația ce va lăsa și aici. Generalul englez plângea și Brătianu are ochii în lacrimi. Și e complect desnădăjduit.

Am trait să văd și ziua aceasta...

14 Iulie.

La amiaza, Brătianu îmi spune că e mai liniștit. Generalul Coanda a plecat la Cartierul rus, spunând ca sunt noua sute nouazeci și nouă de șanse la mie, să fie oprit dușmanul... Cazaci de pretutindeni ar fi trimiși în Galiția. Se omoară cu miile trădătorii. Austro-Germanii, cari au luat și Colomeia, vorbesc de rezistența înviersunată a Rușilor și de marile jertfe ce le fac. Trupe de-ale noastre merg în Nord, atunci când succesul de pe valea Șușiței se desemnează complect, până la munte.

E puțină ușurare în suflete. Ofițerii afirma ca Moldova, cu un milion de ostași în ea, nu poate fi părăsita.

15 Iulie.

Un redactor al meu a vorbit cu Denize. Alaltaieri a fost în adevăr o zi cumplită și la Palat. Regele chemase pe Prin-

cesele Maria și Ileana, care erau la Ghidigeni, la Chrissove-loni. Azi le trimite înapoi acolo. Denize n'a simțit nimic care ar însemna o temere.

El povestește cum a primit Regele pe Drăgușanu, aviatorul care a venit dela Salonic. Ca un părinte. Ofițerul se gătia sa plece. Regele l-a luat cu el la dejun. L-a pus să povesteasca zborul lui. Drăgușanu a arătat că, luptând în Franța, a pus odată tricolorul nostru în fruntea detașamentului său. Ar fi rănit pe un ofițer superior cu cască austriacă și acesta a căzut prins. Chemat lângă muribund, acesta i-a spus, românește, că e Român și că nu-i pare rău că moare, înțelegând din prezența lui că România, de și neutrală, e totuși pentru Înțelegere. Ofițerul deplângea soarta Românilor cari au să se lupte frate cu frate. Nu se face unitatea unui popor, i-a spus Regele, până nu se luptă frate cu frate. Așa a fost cu Italia, cu Germania însăși. Și, cum celălalt continua, enumerând tragediile la care suntem supuși, Regele a adaus: Intre cei ce se lupta cu frații lor, mă uiți pe mine.

*

Dupa amiaza vin însa o grămadă de aducători de vești rele. Profesorul Ștefan Berechet a văzut pe Ruși socotindu-și bagajele, Radu Rosetti a spus altora că la Cernăuți e panică și ca Nemții sunt la Snyatin; un altul știe că tunurile grele s'au luat dela Vatra Dornei. Ii rog să nu-mi tulbure lucrul.

*

Austro-Germanii pretind în buletinul lor că s'au dat lupte și la Fundul Moldovei și că toate sforțările Rușilor în Galiția rasăriteana sunt zadarnice.

*

Noi am luat toată Valea Șușiței. Dușmanul s'a retras, după însăși mărturisirea lui, pe munte.

*

Boierimea începe să dispară.

16 Iulie.

Neliniștea reapare. Rușii au oprit până la 2 August trecerea pe liniile lor.

*

Comunicatele sunt dezaastroase. Pe la Câmpulung, pe la Cuturi și pe Nistru atacul cade asupra Cernăuților. Se evacuează Hotinul. Un căpitan care vine din Bucovina, n'a văzut Cazaci decât pe cei de Terec, cari fac poliția orașelor, unde Evreii arestează pe soldații români și întrebă în bațjocură cât de mare e România. Se cară într'una cu camioanele lucruri rusești din Iași. Ne aflăm înaintea unui dezastru absolut.

La Sud contra-atacuri. Contra Măgurii Cașinului, n'au izbutit Rușii. Contra Măgurii Odobeștilor, n'am izbutit noi. În Vest nimeni nu încearcă o lovitură de mântuire.

17 Iulie.

La Cuturi sunt Ungurii; Austro-Germanii vin spre Zalescic pe care îl vor ocupa. Se dau lupte la tunelul din Iacobeni.

Totuși mi se dau asigurări că Bucovina e neatinsă și că măsuri energice de aparare s'au luat la Cernăuți. Un ofițer basarabean îmi spune ce frumos s'au luptat ai lui pe

Șușița, cu colonelul Știrbu, care a făcut apel la ei ca să puie în mișcare pe Ruși, cari-și omorau camarazii. Ucrainenii s'au bătut și ei bine.

D-rul Manicatide a fost lămurit de un general că a trecut criza cea mare.

Ieri s'a oprit până la 2 August trecerea în Rusia.

18 Iulie.

Atmosferă de panică aici, la Botoșani, la Bacău. Morțun a plecat la Roman să-și facă bagajul. Cutare frate de ministru se plângea mai ieri că n'are cine face pacea separată cu Germanii. Vestea unei victorii pe Smorgon adusese un moment bucurie; de și comunicată de Agenția Viestică la Roman, ni s'a cerut nervos s'o scoatem.

Germanii sunt la Zalescic; Ungurii se bat la Vijnița. Un succes s'ar fi căpătat la Mestecănești.

Noi am luat Măgura Cașinului.

*

Regele ar fi spus că ramâne aici, până va mai avea un soldat. Brătianu ar fi protestat contra închiderii graniței.

19 Iulie.

Succesul dela Mestecănești se confirma. Pe Valea Cămpulungului și a Ceremușului ca și pe la Hotin înaintea dușmanul spre Cernăuți, adecă — spre noi.

*

Ofițerul iaponez de aici era de parere că, oricât ar fi

înaintat Austro-Germanii la Nord, noi trebuia, cu acel avânt admirabil, să urmăm spre Sud.

*

Duca vine într'o chestie de informație, total abătut și fără încredere.

20 Iulie.

Atmosfera de serbătoare pe stradă: Sf. Ilie. Vad un soldat rus din „legiunea morții“ cu oasele zugrăvite pe braț. Sosesc iarăși Ardeleni, cinci sute, cu o sută de ofițeri. Unul din ei, Cernea, îmi spune că Rușii încep a spânzura pe dezertori în dosul gărilor. Soldații în general nu vreau războiu. Cehii și toate națiile urăsc pe Ruși „mai mult decât pe Germani“. Numai chestiile interne ocupă pe fiecare Rus.

Dar Ministeriul rusesc se schimbă. Reintră cadeții. Cornilov comandă cu puteri discreționare. Brusilov ar fi fost nesigur, între oamenii de ordine și între socialiști. Cornilov ar fi fost indignat că s'a oprit ofensiva noastră.

Austro-Germanii înaintează spre Sirete și Cernăuți. Ar avea însă trupe puține.

*

Regele e liniștit. Nu se face nicio pregătire de plecare. Vintilă Bratianu ar fi vorbit totuși despre plecarea Parlamentului...

*

Vine Ministrul grec, Psychas, dintr'o familie chiota. Vorbește perfect franțuzește. Om fin, de o conversație plăcută. Din ai lui Venizelos, care ascultă tot și caută să învețe

de la orișicine. Rușii, la cari a stat cinci ani, sunt indescifrabili, adevărați Chinezi. E de părere că toată lumea să rămâie. În Balcani asigură că politica venizelistă va cruța pe Români. Crede că o înțelegere balcanică, ținând în frâu Bulgaria, — acesta e viitorul. Bulgarii nu merită nicio încredere. Au, ca un cunoscut reprezentant al lor, isteria minciunii.

21 Iulie.

Dezastrul e complet. Rușii au părăsit Cernăuții. Nu se bat. Cavaleria germană, spun Francezii, e în Basarabia. Ion Brătianu mă asigură că e o „crimă“ să nu trimit pe ai miei la Odesa. Așa și Fasciotti. Mă hotărâsc la cea mai grea jertfă a vieții mele. Vor pleca mâne.

Și, în mijlocul acestei tragedii, trec Ardelenii, splendizi, supt steaguri, cântând cântecele lor de-acasă.

E vorba de o linie de rezistență la **Sud** de Iași și la Folceni. Germanii sunt la Neagra, ca să se coboare în Valea Bistriței ca și la Sirete și la Boian.

22 Iulie.

Groaza continua. Disescu și soția lui umblă cu pașaportul în mâna prin culoarele Palatului.

Felicit — cum se poate în asemenea vremi — pe Regina. Ea raspunde că pastrează „întreaga credință în dreptatea cauzei noastre și în victoria ei finală“, singurul lucru care împiedeca pe cineva: „de a striga tare de durere“. „Țara mea“, spune ea frumos, „va fi tot Țara Mea, chiar și dacă o soartă prea tare pentru mine mă va smulge de pe ultima bucațică a acestui pământ. Simt că mă voi întoarce. **Trebuie să mă întorc!**“

Seara, Denize îmi spune că „lucrurile merg mai bine“. Comunicatul dușman vorbește numai de luarea muntelui Palatinul și de înaintări pe Neagra. Umblă zvonul că am re-luat Câmpulungul, la Nord și Sud de care s'au dat lupte. Am fi având acolo câteva divizii, și Averescu ar fi mers să studieze situația.

Tifosul exantematic a reapărut: i-a căzut victimă aici scriitorul Chiru Nanov.

E un chin lupta cu mine însumi, dacă să-mi trimit sau ba familia peste hotare, unde azi e anarhie și mâne amenința revoluția socială.

Profesorul Ursu își anunță plecarea la Paris ca mandatar al cauzei românești.

23 Iulie.

Denize îmi recomandă în numele Reginei să trimit familia undeva în jos. Telegrafiez Episcopului de Huși.

Dar știri vin prin persoane sosite din Odesa că drumul e normal și că se află și locuințe acolo. Voiu sfârâma iarăși căminul meu.

Aceeași imbulzeală nebună după pașapoarte, aceleași cereri de curieri diplomatici. Strada e jalnică. Primarul pare încântat că „rămâne cu Nemții“. Rudele mele cele mai de aproape se feresc de ai miei. E o societate pe care cea mai egoistă frică o disolvă; ea putrezește înainte de a muri. Aici a adus-o educația ei școlară și publica!

Rușii cară tot ce pot. Se fac pregătiri la misiunile militare. Duca expediază în grabă pe redactorii francezi de la „Indépendance“. Ziarele apar de azi pe mâne.

Avangardele austro-germane sunt la Mamornița și la Broșteni. Se zice că Averescu ar fi plecat în sus, că a luat asupra-și apărarea țării și că ofițerii streini sunt optimiști.

24 Iulie.

Ai miei au trebuit să plece la Odesa.

*

O escadră de aeroplane inamice au venit până la Podul Iloaii. Unul a înaintat în recunoaștere până de-asupra Iașului.

*

Continuă evacuările, fățiș.

*

Unii militari cred că se pregătește o lovitură de salvare.

*

Pârvan spune că, în depositul de ofițeri prizonieri dela Dobrovăț, Austriacii nu înseamnă nimic. Ungurii sunt mai de înțeles; imposibili ca ură și aroganță sunt Germanii, mai ales cei cu titluri nobiliare. Restul sunt tot felul de rezerviști, în parte comiși de magazin.

25 Iulie.

D-na Știrbei spune că Rușii în retragerea lor se poartă sălbatec. La o doamnă, Maria Ghica, au amenințat să o spânzure pentru că nu se grăbise a face să se pregătească grajdul pentru caii lor. „Vă vom arăta noi vouă, Românilor!“ Fete de prin sate se iau după dâșii și trec în Rusia.

*

Brătianu nu vede o îndreptare mai simțitoare a lucrurilor. E fals zvonul unui nou Ministeriu francez (și cu cine: cu Caillaux!). E îngrijorat de hotărîrea unor senatori și deputați cari nu vor să plece (ceia ce înseamnă îndrumarea către o pace separată), ca și de a unor ofițeri (unul a fost și la mine) cari cer luptă, pe singurul pământ al Patriei. Suntem legați de Înțelegere: dacă-i va merge bine, va executa tratatul; dacă-i va merge rău, va cere măcar restituirea noastră ca Stat. Descrie foarte rău pe Averescu; nu numai ca administrator, dar și ca general. În Consiliile de războiu risca numai observații și nu o părere, gata să spuie pe urmă că tot el a avut dreptate. Ar fi „mai periculos și mai rău la suflet ca Take Ionescu“, cu care și-ar împărți, cum vor unii, dictatura. Dar, de și eventualitatea retragerii se are în vedere, se va da lupta cât se va putea fără a fi încunjuțați.

În Nord nu avem trupe. Armata, după socotința lui, trebuie ținută laolaltă. Dar comanda în toată Bucovina s'a dat lui Șerbacev.

*

Buletinul cuprinde pierderea malului drept al Bistriței până la Sabașa și muntele Șeghe și rasingerea în regiunea Putnei până la Siretiu. Colonelul Stârcea dela Palat lămurește că e vorba de o simplă cedare a Rușilor pe un kilometru la Ciușlea (Buletinul german dă o mie cinci sute de prizonieri cu trei tunuri). Evident că și aici este furia de a nu lupta.

Un mare intelectual, al cărui nume se va ști la vreme, e indignat de „Țara“ care-l reține legat de umila datorie a soldatului pe care atâția colegi au evitat-o, căpătând voie de a trece granița, de și tineri.

26 Iulie.

Germanii se laudă cu lărgirea succesului de la Nord de Focșani.

*

Duca vine la mine, foarte îngrijorat. După dânsul sunt optzeci de divizii rusești, care nu prea sunt dispuse să lupte, față de cincizeci austro-germane. A se da lupta de către Români în Valea Bistriței, unde ei pot fi izolați, ar fi să se repete povestea dela Cerna. Răspund: „Și gloria dela Cerna!“.

*

Consiiliu de miniștri, prezidat de Rege, care ține de la 11 până la 2. Averescu ar fi asistat la el și ar fi plecat apoi la Sud.

*

Garda regală poartă acum carabina. Cu câteva zile în urmă se adusese iarăși mitraliera pentru apărarea Palatului.

*

Constituirea Ministeriului rusesc cu Cherenschi în frunte, fără cadeți.

27 Iulie.

La Putna, cu toate asigurările, lucrurile nu se îndreaptă. Dușmanii vorbesc de o lărgire a locului cucerit, de atingerea văii Șușiței, de primii trei mii trei sute de prizonieri, de șaptesprezece tunuri. Pe toată linia de Apus a Moldovei ne cearcă.

*

Evacuările continua. Azi au plecat lucrurile Ministeriului de Instrucție și ale Bancii Naționale, într'o desordine! Rușii, cărora voiau să li dea toate în bloc, au făcut sa se descarce vagoanele pentru o socoteală amănunțita. S'au aflat amestecate o plita de bucate, farfurii. In vagoane au luat loc femei, copii (familia unui general, ruda de ministru). O parte din misiunea franceza și calugărițile franceze s'au dus de dimineață. Doi profesori s'au strecurat ei insisi, ori nevestele, în această societate. Alții sunt furioși. Mi-o spune unul care se teme să nu fie pus printre rândurile evacuaților cu datorii militare.

*

Despre situația militară da asigurari Mareșalul Catargi. Un atașat militar ar fi spus că niciodata nu a fost mai bine aparata Moldova... Dar, seara, Ferigo, atașatul militar italian, pleacă și el.

*

Goana automobilelor cu fel de fel de lucruri urmeaza. Nu m'aș mira să se desfacă și bolta cerului pentru a o evacua în Rusia.

*

Ion Brătianu a făcut apel, mi se pare, la deputați și senatori pentru a urma guvernul în Rusia. Michiu dela Huși a refuzat, zgomotos.

*

Rușii, în retragere, distrug toate casele goale. La Botoșani, a cărui școală militară e evacuată la Stanilești, lângă Huși, a trecut o divizie cu generalul în frunte, înjurând pe Ro-

mâni și pe Francezi și facându-li gesturi indecente. Abia s'au stăpânit să nu li răspundă.

*

Pictorul Stoica vine de la Tecuciu. După lupta de pe Putna, unde la schimbarea Rușilor au pătruns Germanii cu gaze asfixiante, Ruși fugari veniau în oraș, arătând degetele rănite și strigând: **Ghermanții!** Poliția și armata noastră au trebuit, une ori, să tragă. Ofițerii noștri sunt furioși că prin aceasta li s'a redus ofensiva mult dorită. Ei îmi cer să nu mă duc aiurea și să vin în mijlocul lor.

*

Prin sate Rușii batjocuresc fete mai mici de zece ani. În Galiția au împușcat pe la spate „voluntari ai morții“ cari ocupaseră niște tranșee. Din trei sute au scăpat cincisprezece.

28 Iulie.

Austro-Germanii notează succese la Solca, la Arborea și trecerea Sușiței la Nord.

*

D-na Xenopol îmi aduce o scrisoare de la soțul ei, acum restabilit, care vrea neapărat să plece, cum e sfătuit și din Franța, la Paris. Se teme de „ștreangul“ Nemților. Fratele lui, Nicolae, n'a vrut să se ocupe de el, plecând ca ministru în Iaponia.

*

Vorbindu-i lui Brătianu de cererea lui Xenopol de a fi

ajutat în călătoria lui, el trece la alt subiect. Se ocupa de evacuare ca și cum situația ar fi definitiv pierdută. Recunoaște că ar fi totuși patruzeci la sută șanse de salvare. Planului meu de a fi folositor țerii, prin ziar și publicații, nu-i dă atenție. Nu se poate ocupa de asemenea lucruri. Nu m'ar putea înștiința în ce privește momentul plecării guvernului: „să țin contact cu dânsul!“ Încă odată mă simt față de acest om așa de inutil!

*

Ducele de Luynes e indignat de purtarea, neauzita, a Rușilor. Șefii de Misiuni vor întovărăși pe Rege; dar mă roagă a o ținea secret.

*

De Nicolai, capitan francez — care a mai fost, de mult, la mine—, vorbește cu foarte multă căldură de noi și de țară și cu aceeași indignare de Ruși.

*

Rușii au luat, ca să nu le putem întrebuița, vreo cincisprezece tunuri smulse Nemților de noi, și le duc cu dânsii la schimbarea de trupe ce are loc. La Putna, după ce au pierdut prima linie, nu voiau să ne lase a ocupa a doua; a trebuit să se utilizeze forța contra lor. Se poartă ca niște copii: un regiment care la Borca părăsise poziția și fusese desarmat a luat-o înapoi a doua zi pentru a fi iertat.

*

Vorbesc lui Denize și scriu Mareșalului despre dorința mea de a întovărăși pe Rege și nu pe politicianii cari

pleacă din vreme — unii parlamentari se și opun — în Rusia. Mi se fagaduiește un răspuns mâne.

*

Demenajarea boierească urmează. Familia Știrbei a împachetat totul. Dintre trei frați, oameni cu greutate, doi aruncau noaptea pachetele pe fereastră, al treilea și cu mama lor au fugit într'un vagon de marfă. Toți—și societățile de asigurare—dau misiuni în streinătate. Se va mai putea reface oare o societate așa de fundamental dezorganizată? Și, alături, cei „ce rămân“ petrec ca în zile bune.

*

Nicolai e de părere că se pregătește, de fapt, un mare atac spre Riga. Brătianu crede că succesul se caută la noi. O știre a venit Englezilor printr'un Turc întors dela Berlin: că s'a format planul de a cuceri cu orice preț Moldova, generalul Boehm Ermolli venind la Botoșani, arhiducele Iosif la Ocna, Mackensen la Tecuciu și Turcii la Reni.

29 Iulie.

Rușii au atacat la Batinești, la Țifești, la Corbu-Maxineni cu succes: în cele două localități, lângă Focșani, se desfășoară, spune comunicatul, „o mare bătălie“.

Dar Ungurii au pătruns pe la Oituz și merg spre Ocna. Rușii pretind că au spart frontul. Dușmanul ar fi la Groza-vești.

*

Regele imi raspunde prin Denize că de propunerea mea

de a-l întovărași se va ocupa, și-mi va comunica la timp. Mareșalul nu-mi dă niciun răspuns.

*

Rușii aveau, se zice, în tranșee, telefoane de campanie, corespunzând cu dușmanul. La Răcăciuni au vrut să libereze pe prizonierii austro-germani, fiind gata să atace pe căpi-nul nostru, de care își băteau joc, și pe milițieni.

*

Un maior german dus la Averescu ar fi spus ca n'am biruit noi, ci Francezii cari ne-au organizat.

*

Colonelul Alevra, prin actul de acuzație contra lui Verzea, arată Siguranța ca fiind complice cu el.

30 Iulie.

Lupta, grozavă, la Marașești urmează. La munte, hon-vezii unguri din Sopron au răsbatut la Slănic și Grozăvești. La Târgul Ocnei, evacuat, militarii ar sta cu șeile pe cai.

31 Iulie.

Lupta noastră e o imolare. Se răspândește zvonul că s'au luat Mărașeștii. De fapt a fost ocupat Panciul.

Regele e aici. Se pare că nu poate merge în mijlocul Rușilor.

Generalul Cristescu ar fi fost schimbat pentru lipsă de inițiativă.

Speranțele se împuținează.

Deputații și senatorii, cu toate ale lor, pleaca Joi. Unii, ca I. Botez dela „Viața Românească”, rămân. Cutare a cerut să se împiedece Rușii de a devasta la plecare și i s'a dat asigurarea că oștirea noastră va fi cea din urmă care se va duce din țară. S'a rugat să nu se distruga recolta, să nu se strice morile.

1-ii August.

Ion Brătianu vine să-mi aducă banii pentru plecarea lui Xenopol. Pare mai liniștit. Pe Valea Troțușului comandă Văleanu, cu privire la calitățile căruia s'au ridicat critice. Și acuma Brătianu crede că Averescu nu-și poate justifica reputația ce i s'a făcut. Francezii, Rușii l-ar fi găsit cu douăzeci de ani în urmă cu pregătirea tehnică. Grigorescu, din potrive, a întrecut toate așteptările. După Brătianu, Cristescu a fost scos nu pentru că jignise pe Ruși, cari nu puteau lucra cu dânsul, cum zic alții, fiul lui Grigorescu chiar, dar pentru că nu executase ordine și trimesese două divizii, de care era nevoie în luptă, ca să asigure retragerea pe linia Bârladului. Brătianu apără pe Iliescu, care ar fi adus servicii mari oștirii: pe vremea lui Sturdza el s'a opus cererii acestuia de a se primi o ofertă dezastroasă a fabricii Krupp și a impus tunul pe care până la războiu l-a avut armata noastră și care era superior tunurilor franceze.

*

Buletinul e mai bun. S'ar încetini eforturile germane. Și buletinul dușmanilor e mai modest.

*

Gheron Netta, care aduce dela Răcăciuni pe prizonieri, spune ca numai doi Ruși ceruseră liberarea unor Ruteni dintre aceștia. Li se explicase că nu se poate; ei au amenințat că vor veni la noapte. Bătrânul căpitan de rezerva care comanda escorta s'a speriat și a grămădit elemente de paza.

Germanii sunt sături, în ce privește pe soldați, de acest războiu. **Deutschland muss zugeben**, și anume pâna în iarnă. Ofițerii germani se țin mândri. Mulți spun că au crezut cum că în fața lor sunt Francezi sau Italiani. Soldații apreciază pânea noastră, mult mai bună. Atâția întreabă ce folos or să aibă luptând pentru capitaliști, „dreptul de a cerși?” Austriecii, odată prinși, nu mai există sufletește. Cutare Evreu din Viena se dă drept Francez. Alsacienii cer să fie trimiși numai decât în armata Franciei.

*

Pe front s'ar judeca aspru furia de evacuare, care se menține.

2 August.

Continua luptele. Germanii vorbesc de o aripa a noastră care se retrage.

*

Murgoci vine dela Odesa. În Rusia e completă anarhie. Nicio poliție, nicio disciplină în armată. Pungașii lucrează ca un corp constituit; pușcăriașii s'au organizat în republică. Proprietarii dela țară plătesc Cazaci, căci altfel îi dau afară de pe moșie. Furturile se fac în formă de execuții formale. Toată lumea așteaptă pe Germani ca o salvare.

3 August.

Continua luptele cumplite. Dușmanii pretind ca au luat „la Răsărit de Mărașești“ trei mii cinci sute de prizonieri, cincizeci și patru de ofițeri — și francezi — și șasesprezece tunuri.

D-ra Luția ni scrie din Suceava, încă ruseasca, despre purtarea absolut austriacă și furios anti-românească a șefului garnizoanei de acolo, Svolinski.

*

Vice-consulul Guérin de la Moscova cere ca intelectualii români să-l ajute a combate dușmănia din societatea rusească față de noi.

*

Deputații și senatorii au plecat în Rusia.

4 August.

Infrângerea — căci, orice ar zice comunicatul, așa este— continuă. Dușmanul se laudă cu unsprezece mii de prizonieri, două sute de ofițeri, o sută optsprezece mitraliere și treizeci și cinci de tunuri! La Grozești, honvezii ni-ar fi luat o mie șase sute de prizonieri, patruzeci și cinci de ofițeri, optsprezece mitraliere și un tun! E o superioritate de număr a lor sau — sfinte Doamne! — din partea noastră o inferioritate intrinsecă, iremediabilă?

*

Ofițerul basarabean Țanțu imi spune că în Rusia toți

ne urasc, ca se vor face „pogromuri“ contra noastra oriunde vom fi in numar mai mare. La iarnă Rușii „vor înfige arma în tranșee și vor pleca“.

Și în Flandra marele atac englez a căzut.

*

Țanțu spune ca, de și Tereșcenco a cerut sa se unească Basarabia la Ucraina, Basarăbenii au protestat, cerând autonomia. Li s'a raspuns din Petrograd ca ei vor avea aceeași soarta ca și celelalte naționalități.

5 August.

Știrile ungurești ar fi exagerate (se dă acum un total de patruzeci de mii de prizonieri, și pentru Galiția).

La Ion Bratianu. El arată că marile pierderi au slăbit și armata noastră. La noi și la ei sunt patruzeci de mii. Se îngrijește sa nu li vie dușmanilor forțe proaspete. Diviziile lor sunt de șapte mii de oameni, ale noasire de cincisprezece, chiar de douăzeci de mii, ca divizia Broșteanu, care s'a imbarcat ieri.

Pe frontul de Sud-Vest Rușii s'au refacut. La Riga sunt slabi. E teamă de o ofensivă în acea parte. Brătianu povestește cum fostul sclav care e soldatul rus, se lasă intimidat. Noul general de la Roman a cerut, în Soviet, arhiva. I s'a refuzat. O păreche de palme a servit de cheie. Alta, dată de un ofițer sârb — „o de am fi și noi ofițeri sârbi“, spuneau ofițerii ruși de față —, a făcut pe un demagog să nu mai strige prin gară că armata rusească nu vrea să se sacrifice pentru Hohenzollernul nostru.

Biserica noastră, și, **prin ea**, cele din Bucovina și Ardeal au fost chemate la Sinodul de refacere al Bisericei rusești,

arătându-se ca și în alte Sinoade ne-ecumenice au asistat arhieriei streini. Vreau să-i spun că e un avantajiu pentru noi chemarea prin România a Bisericilor românești. El se ține de aceea că a cercetat întâiu să vadă dacă au fost chemați și Sârbii.

Propunerea de pace a Papei i se pare și lui Brătianu insidioasă. Ii spun ca esențialul e ca Austro-Ungaria sa fie adusă pe masa de operație. El crede ca se arată prin aceasta Italianilor că fără alte jertfe pot avea Trentinul și Triestul. Aceasta li-ar fi necesar ca port adriatic. Brătianu credea ca și Triestul și Trentinul și Tirolul au fost cândva venețiene.

*

Denize deneagă că trenul regal de evacuare ar fi venit aici. Regina s'a expus pe front o săptămână întreagă. Dușmanul o urmăria cu bombele. Regele a plecat de două zile pe front. Princesa Mărioara face pe sora de caritate la Ghidigeni, lucrând de-a valma cu alte fete.

*

Imensa lume la Sf. Spiridon pentru slujbă. Și Ruși.

6 August.

Generalul Petala a venit pentru a-mi vorbi de nevoia unei campanii de presă în vederea evacuării familiilor ofițerilor. El aruncă vorba că Regimentul 9 de Vânători, în care e fiul meu Petru, a fost distrus în sârme, angajat în front, printr'o mișcare nedibace. Știrea se întărește: acest regiment-model, mândria oștirii noastre, a dispărut aproape,

ca și regimentul 32. Fiul meu ar fi printre cei unsprezece ofițeri salvați împreună cu colonelul.

*

Pe frontul nostru relativă liniște. Doar „înainteare“ a dușmanului la Grozești, unde noi spunem însă că-l curățim, și foc de artilerie de la noi, din Fundeni.

*

Ștefan Bogdan, venit din Odesa, spune ca o divizie sârbească se îndreaptă spre noi. Odesa e plină de soldați, — cincizeci de mii fiind veniți pentru alegerile comunale. Abia se țin rămășițele de ordine. Poporul începe a dori Monarhia. Demonstrația organizată de Racovschi pentru Republică printre lucrătorii Arsenalului din Galați a ținut dela două la opt seara, pe o vreme când munca e așa de bine plătită; dar erau mai mult copii.

*

Generalul Petala spune că la lovitura data, la început, de Germani, în spre ziuă au răspuns, peste patru ceasuri, divizii ale noastre, supt Cristescu, care ar fi înlocuit pe nedrept.

*

Evacuările urmează: va pleca Curtea de Casație, apoi părți din Ministere. Dar Statul-Major ar fi oprit evacuarea militară. Biletele de trecere peste hotar nu scutesc legal de datoria față de armată. Se prelungesc concediile agricole.

*

Comunicatul din Pesta anunța o ofensivă italiană. Două divizii care veniau de la Ploești la Mizil au fost întoarse înapoi, după spusa aviatorilor.

7 August.

De ieri au reinceput atacurile turbate. La Ocna suntem îngrămădiți spre oraș. Și totuși atacul italian pe Isonzo se anunță foarte bine.

*

Regina a vizitat Pobrata. A rămas uimită de caracterul romantic al clădirii. Preotul i-a spus că, de câte ori cineva din neamul stăpânitor al Țării cercetează vechea mănăstire a lui Rareș, se întâmplă ceva fericit în viața națională. Mulțumind pentru cinstea vizitei, el urează să fie și acum tot așa.

*

Vlahuța vine de la Bârlad, undă stă la profesorul Bulbuc. E complet restabilit și chiar foarte zdravăn.

*

Iliescu, vice-președintele Camerei, ar fi avut o sincopă la trecerea hotarului și a fost, după cererea lui stăruitoare, întors înapoi.

*

Vine proprietarul Meleghi din Soroca. Spune că Rușii nu vor lupta la iarnă, că situația e pierdută acolo la ei, că se așteaptă Români, că, Ardealul neputându-se lua, ar trebui să se ceară Basarabia. Murgoci arată că și Ruși, ba pro-

fesori mari dintre ei, admit aceasta. Meleghi mă întreabă ce cred. Ii spun că nu ne putem gândi la altceva decât la necazurile pe care le avem supt ochii noștri.

8 August.

Marele atac francez la Verdun și acela de pe Izonzo al Italianilor par sa descongeseze frontul nostru. Ziua de ieri a fost mai bună, de și s'au dat încă lupte. Averescu ar pregăti ceva la Slănic.

*

A murit la Fabrica de sticlărie maiorul Caracaș.

*

Duca a fost pe la mine. E mult mai liniștit. Crede că războiul va dura doi ani și că nesfârșitele facultăți de adaptabilitate ale omului vor face măcar pe cei fără nervi să-l poata suporta.

*

Căderea Ministeriului unguresc Esterhazy. Vine ca ministru-președinte Wekerle.

*

Matei Balș se revoltă contra evacuării Curții de Casație, care ar trebui sa ramână și supt dușman, jurisdicția ei fiind înainte de toate teritorială.

*

Ofițeri scapați din captivitate spun că la Severin un berar german comandă. Fostul prefect Deleanu a fost pus hamal la Port, ca și membrii Ligii, cari însă au fost lăsați apoi acasă. Prefect e un Ștefan Frumușanu. Profesorul Horvat e liber. S'a luat tot din casele celor absenți.

*

Dupa alte știri, de la Târgoviște încoace, toate satele ar fi distruse.

*

Ziarul „România“ face greșala de a da numele celor cari au favorizat evadarea (și pentru soldați cari au gasit ajutor în Belgia; Legația belgiană a protestat).

*

Colonelul Zizi Cantacuzino ar face minuni. Merge în fruntea soldaților și face gestul de a înlătura „muștele“ care sunt gloanțele.

*

Un ofițer venit de pe front spune că baloanele captive, de care avem multe, aduc mare folos, îndemnând pe soldați.

9 August.

Iancevețchi vine din Rusia. Lucrurile se îndreaptă. Duminică a fost la Mărășești o zi critică. Acum greutatea e numai la Oituz. E „foarte probabil“ — i s'a spus la Cartierul General rus — să rămânem aici. Românii s'au bătut „mai presus de ori ce laudă“, se recunoaște acolo. Cor-

nilov crede ca nu se va putea evita o campanie de iarnă. Față de încercarea Evreilor de a înfățișa pe Rege ca pe cel dintâiu care ar căuta să plece, Legația rusească a arătat că el nu va pleca — prezentându-se cazul — decât cel din urmă.

*

Porumbaru îmi spune că de fapt Marghiloman și Carp ar fi la Berlin. Stere a dat un interview în care e de părere să se facă un dualism maghiaro-român supt un Habsburg, contra Rusiei, care nu e încă slăbită. Mitropolitul Conon, cu vicarul Teofil și cu arhiereul Meletie, iscălesc o proclamație a lui Virgil Arion prin care se spune credincioșilor să mulțumească lui Dumnezeu că sunt supt oblăduirea cuiva care nu e un dușman.

*

Austro-Germanii s'au încercat la **Nord**: la Rădăuți și pe Bistrița. Regele, întors de pe front, ar fi spus — după Denize — că avem și acolo mijloace de apărare.

*

Ion Bratianu a spus lui Kirileanu că se adevăresc prevențiile lui contra lui Averescu. Francezii s'au plâns de dânsul. Nu ia nicio măsură pentru a nu împărți armata în două.

10 August.

Incetineală la Italiani; Englezii se mișca. Se zvonise intrarea lor la Lens.

*

Presiunea la Ocna urmează. Se sacrifică multe trupe din partea noastră.

*

Ziarul „Evenimentul“ laudă viața la Cherson!

*

Regele s'a întors de pe front. Vorbiau la masă de lipsa de atenție pentru familia regală a ziarelor, care nu scapă nicio faptă a politicianilor. Și cineva a zis: „Bine că avem măcar Monitorul Oficial“.

11 August.

Slujbă la Mitropolie pentru aniversarea de cinzeci și doi de ani a Regelui.

Intr'o convorbire acolo, cu Titulescu, îi explic că originea politicianismului nostru e încă de la bătrânul Brătianu; ceea ce se numește de obicei „tachism“ nu e, fără nicio vină a lui Take Ionescu, decât continuarea sistemului. Eu îi spun lui Take Ionescu, care se apropie. El nu se supără, din moment ce nu e ură. Glumind îi ofer să-i dau numărul din „Românul“ cu întâiul lui anunț de avocat: „Dumitru George Ionescu“ care ia orice procese și merge și la țară. La ieșire, Saligny, care stă la Odesa și vine din când pe aici, se teme că lipsa noastră de rezerve să nu ne piardă.

*

Un ofițer aduce la redacție ordinul de zi al Generalului Grigorescu îndemnând trupele contra Bulgarilor cari au

apărut la Mărașești. El spune ca la munte forțele ni-au fost rău împărțite, că am bătut tot în retragere, că dușmanul era la patru kilometri de Ocna, dar că se încearcă acum o refacere.

*

Generalul Iancovescu, pe care îl aflu în cale, îmi spune că la Mărașești s'a semnalat numai, acum vreo două zile, o divizie bulgarească din cele alipite la comanda lui Mackensen și că de la Ocna vom „scoate” pe dușman. Găsește că tonul ordinului de zi, care ordonă a nu se face prizonieri, nu e potrivit.

Ungaro-Germanii ar face fortificații la Slănic.

*

Ofensivele în Apus urmează.

*

Ion Bratianu a făcut o broșură franceză intru apărarea politicei lui.

12 August.

La Ocna continua atacurile. Comunicatul dușman le înfățișează ca o defensivă.

*

Stahl vine dela Odesa. Acolo furie electorala. Evreii poartă în procesiune o reproducere a lui Moise de Michel Angelo. Femei, soldați iau parte la demonstrații. Altfel ordine: doi câte doi, răbdatori la vot.

*

La Corbu-Namoloasa, un moment Rușii au pierdut primele linii de tranșee. O nouă primejdie acolo?

*

Pictorul Stoica vine de pe front. Efectele artileriei noastre sunt teribile. Regimente întregi de-ale dușmanului se distrug. Soldații noștri nu iartă la baionetă pe nimeni.

*

Regina e doua zile plecată din nou.

*

Italienii au luat Monte Santo și înaintează. Pe Carso, ei rezistă contra ofensivei.

13 August.

Canadienii au patruns în mahalalele orașului Lens.

*

Un fost elev, ofițerul Zaborovschi, îmi vorbește de spiritul excelent al soldaților noștri. Au înviat ca plantele primavara din cumplita moarte de astă iarnă. Și se pricepe! Ai lui abia au avut în mână tunul cel nou și i l-au explicat îndată.

14 August.

Proclamația Regelui către Țară și alta, mai buna, către trupe.

*

Oșterul Tataranu vine din teritoriul ocupat. El a mai evadat de două ori. Odată a stat la închisoarea din Ploești, apoi a fost achitat. Acuma, cu doi camarazi, a sărit din trenul care trebuia sa-i aducă în Germania. În haine de Oltean a străbătut țara, dându-se ca soldat fugar. De și Ardelenii mergeau ca agenți secreți germani, căutând pentru a-l da tribunalelor marțiale pe cine găzduia asemenea oaspeți, a fost pretutindeni bine întâmpinat. Țăranii doresc toți „sa vie România“. În părțile dela Buzău încoace e o lipsă înspăimântătoare. Ici și colo ceva brânză; mălaiul lipsește cu totul. Copiii mor cu grămada. Bătrânii plând când o spun. Lumea se hrănește cu prune fierte.

Și la București a aflat lume care să-l ajute, două săptămâni cât a stat acolo. Nimeni nu voia să aibă a face cu Nemții, afară de oameni ca Tzigara, pe care l-a văzut mergând în automobil cu Mackensen ca să-i arăte Fundația. Lumea aproape nu iese pe stradă, care toată iarna era plină de soldați străini. Sunt Evrei cari vorbesc numai nemțește și sunt de o inconmensurabilă insolență. Ei sunt spioni. Li întrebuițează și la Poștă. Râd de „România Mare“ și spun lumii că a venit vremea să învețe nemțește. Mahalalele sunt indignate. Automobilele lipsesc: boierimea care a „rămas“: Marghiloman, Virgil Arion, merg pe jos.

Librăria Socec e cea mai cercetată. Vinde și Stănculeanu. Sunt oprite numai cărțile franceze și cele românești care atacă pe stăpânii de azi.

S'a răspândit că am murit în ciocnirea de trenuri de la Ciurea, ba chiar în „bătaia din Parlament“.

Germanii au tot evacuat spitalele noastre, luând pentru ei tot ce au găsit într'insele.

*

La o telegramă a generalului Grigorescu, Berthelot spune public că armata noastră e o armată model, dar lancevechi, corespondentul dela Viestnik, care a fost pe front, scrie că luptele au fost lupte rusești, la care doar am ajutat și noi. „Independența“ reproduce.

Maiorul Bălăceanu scrie din Hârșova, în Bulgaria. Cere bani, lenjuri și doctorii.

*

Pe frontul nostru, relativă liniște Ofensivele apusene nu înaintază.

15 August.

Iarăși vești amenințătoare. Austro-Germanii anunță că au luat Boianul și înălțimile dela Doljuc, adânc în Basarabia, cucerind sectorul Răchitna.

*

Fiul meu, Petru îmi scrie: „Ce-i pe aici, nici omenirea întreaga n'a văzut până acum“. Maiorul Filimon, care vine de pe front, spune că artileria rusească s'a purtat cu totul superior, fiind condusa de oameni cu o veche experiență. Pe alocurea însă retrageri rusești, ignorate, au pricinuit cumplitele noastre pierderi.

I se pare că și la Târgul Ocnei vom fi în stare să rezistăm. Comunicatul anunță luarea înălțimei Cocoșila, lângă Soveja.

*

Seara la vicarul Antim, cu d-rul Mirinescu, care vine de la Tecuciu. Orașul e neconținut bombardat, țintindu-se comandamentul și alte clădiri publice. Se aduce puțină pagubă numai.

Filimon spune că generalul Burghilea, secretarul, acum înlăturat, al Ministeriului de Războiu, a fost în Ardeal un bun comandant, sigur de sine și neînduplecat.

*

De ziua numelui ei, Principesa Mărioara, așteptată la Iași, n'a voit să-și părăsească spitalul dela Ghidigeni.

16 August.

Rușii s'au retars în Bucovina, lăsând Boianul. Austro-Germanii au putut ocupa Mamornița.

Și, în lăncezirea operațiilor din Vest, dușmanul se aruncă asupra noastră din nou. Ar fi luat între Irești și Mănăstioara satul Muncelul prin „lupte pe stradă“ și, acolo, ca și la Soveja, vre-o mie șase sute de prizonieri de ai noștri și ruși, cu trei tunuri.

Situația noastră începe a fi iarăși primejduită.

17 August.

Situația continuă a fi rea la Irești, unde ne-am retras spre Nord. Rușii ar fi cedat și acolo.

18 August.

Mareșalul Catargi a plecat în Rusia.

*

Un ofițer venit din teritoriul ocupat vorbește de lipsa de demnitate pe care a observat-o la colegii lui prizonieri. Cutare a refuzat, din germanofilie și din lașitate să-l a-

jute la fuga: „fiecare pentru sine“. N., director de școală, se milogia la Nemți pentru a fi lăsat să meargă la petreceri; în loc își lăsa ordonanța. Evreii dezertori comandau „drepti“ unor ofițeri scoși în rând, cari se lăsau. Se impunea răniților să-și ridice măcar capetele la intrarea celui din urmă soldat german. Hrana: mămăligă și ciorbă de oaie, insuficientă și aceia. Prin sate, primari evrei, prădând și batjocurind. Camaraderia câtorva ofițeri de-ai noștri cu ofițerii nemți ar fi obișnuită.

*

La Irești rezistăm cum putem; satul l-am pierdut; rămășițele regimentului Gorj luptă acolo.

19 August.

Liceul Internat e plin de răniți. Rănile sunt adesea groaznice.

*

Zi ceva mai liniștită.

*

La reprezentarea piesei mele „Invierea lui Ștefan-cel-Mare“, lojile erau aproape toate goale: „lumea bună“ a plecat.

19 August.

Atac turbat al Germanilor la Varnița. Lumea vorbește de un consiliu presidat de Rege, de cererea Englezilor de a evacua pentru a nu distruge în zădar oștirea.

*

Mi se spune că atacul dela Fabrica de Sticlărie ar fi fost pripit, fără a se face pregătirea de artilerie necesară, nici recunoașterea. Din patru mii șase sute de soldați s'au pierdut, morți și răniți, aproape jumătate, și cincizeci de ofițeri. Când colonelul Cantacuzino, cunoscut totuși ca temerar, a spus că atacul e imposibil, i s'ar fi pus alternativa să execute ordinul, ori să se constituie prizonier la Cartier. Cu inima îndoită a executat, și frumosul regiment de grăniceri, pe care îl refăcuse cu atâta trudă, a fost decimat. Și ofițerul francez a fost de părere că se putea zăbovi.

20 August.

Același informator spune că ofițerii noștri ca și cei francezi sunt de un eroism fără margini și se expun în locurile cele mai periculoase fără cea mai mică grijă de viața lor.

21 August.

Urmează luptele la Sud de Ocna (Nicorești) și la Varnița-Momâia, spre Mărășești. Aici sunt Bulgari și Turci, pe cari ai noștri îi tratează fără milă. Comunicatul german nu vorbește azi de vre-o înaintare însemnată; el prezintă lucrurile ca și cum noi am ataca.

Germanii au trecut Dvina — și trupele rusești, a doua zi după declarațiile congresului dela Moscova, se retrag, arzând, spre Riga.

*

Regina a plecat prin țară; prințul Nicolae merge la Maxut, la familia Polizu.

22 August.

Germanii au luat Riga. In Bucovina, lângă Cernăuți și între Siretiu și Moldova reîncep luptele. In jos, am revenit la Muncel, încercând să oprim înaintarea dușmană spre Ajiud.

*

Un Basarabean, notar de lângă Bălți, Ștefan Andrei. Batrân bolnav de ochi, venit pentru o operație de cataractă, la „doctorii cei buni“ din Iași. Vorbește cu evlavie de „autonomie“, de „litera latină“ pe care a facut-o să fie învățată și de nepoți, cei mari căutând să deprindă pe cei mici. In sat la el a impus slujba „moldovenească“ în biserică, amenințând că, de nu, aduce alt popă și alt dascăl.

A vorbit și cu ostași ruși aici. Ei sunt indignați contra „dobitocilor“ cari nu luptă. Moșul are admirație pentru Chereșchi, care „nu vorbește cu graiul, ci cu lacrimile pe obraz“.

Cere cărți românești pentru satul lui.

*

S'a dat ordin ofițerilor noștri să nu critice pe camarazii lor ruși, cum o fac neconținut și fațiș.

*

Se întinde o galbinare molipsitoare.

*

Ai miei îmi scriu din Odesa. Lumea e contra noului re-

gim. Cazacii fac pe stradă propagandă pentru Țarul Nicolae. Tratarea lui la trimiterea în Siberia a revoltat inima bună a claselor populare.

*

Generalul Cristescu e lăudat în foile franceze pentru planul dela Mărășești. De oare ce fusese silit să traga în Rușii cari fugiau, Șerbacev i-ar fi cerut el înlocuirea.

23 August.

Germanii au luat Riga și Dünamünde. Inceput de lupte și în Bucovina.

24 August.

Pe frontul nostru, o zi de liniște.

*

Murafa a fost omorât la o vie, unde se afla cu prietenul său Hodorocea, cu profesorul Tofan, cu unul din frații Cioflec, cu câțiva alți Basarabeni și cu niște doamne. Dezertori ruși veniseră să prade. Pândarii au rănit pe doi din ei. Ceilalți alergară să ceară socoteală. Murafa li-a eșit înainte și ei l-au împușcat. Apoi au urmărit și pe ceilalți oaspeți. Via era a lui Hodorocea, care a perit și el. Unei domnișoare, Botezatu, un locotenent i-ar fi strigat: „Săturați-vă acum de propaganda moldovenească!”. Soția lui Murafa — se căsătorise de câteva zile numai — a aflat în trez grozava nenorocire.

Se pierde în el principala energie din mișcarea moldovenească.

Sosesc Octavian Goga, Leonte Moldoveanu, Moroianu, în vederea reprezentării Românilor la Congresul Naționalităților din Austro-Ungaria, undeva în Rusia. Bocu pretinde, într'un memoriu către ministrul Constantinescu, că el a convins despre necesitatea Congresului pe Masaryk.

*

Căderea Rigei n'a produs nicio impresie în Rusia. Au urmat petrecerile.

La Odesa, biblioteci, muzee, școli, totul e închis. Lumea face politică — și atât. Cursul rublei scade neconținut. Scumpetea a ajuns de-a dreptul nebună.

25 August.

„Nemțofiliile“ se agită din nou. Iși gătesc salașurile de iarnă, strâng lemne, sapă puțuri pentru când se va tăia conducta. Spun pretutindeni ca se va da o lovitură la Odesa, că toți soldații ruși s'au angajat să nu mai lupte. Și — se bucură.

*

A fost ucis și preotul Burac din Basarabia. Era o conspirație contra șefilor mișcării „moldoveniste“. Trei sute de oameni, cu un locotenent, au „executat“ pe bietul Murafa. Șeful striga: „ucideți-i până la unul“. Basarabenii au telegrafiat cerând înlăturarea trupelor rusești: altfel vor chema pe Germani...

*

Take Ionescu a spus de curând lui Bourchier la Odesa

că, de și lucrurile s'au îndreptat, nu vom putea să ne menținem și că el speră să fie în Rusia peste vre-o două săptămâni.

*

Goga e la Odesa cu ziaristii Pisani, Rubin și alții. În articolul său despre Mărășești spunea că altă conducere militară ni-ar fi dat dela început succese ca acelea dela Marășești

26 August.

Ion Brătianu spune lui Nistor că nu e dispus a cheltui pentru adunarea dela Chiev cât pentru congresul Păcii. Ii ajunge o modestă și serioasă participare românească fără „autorități“ discutabile.

*

Episcopul Nicodim e trimis la Sinodul de reformă rusec. Pleacă mâne.

*

Moarte, de tifos exantematic, a entuziastului preot basarabean Mateevici, poetul naiv al rezeșteptării „moldovenești“. Pare un blăstăm!

27 August.

Lupte la Arborea, în Bucovina, și la Muncelul, în Putna.

*

La a treia reprezentație a „Invierii lui Ștefan-cel-Mare“, sala e absolut plină.

*

Regele a plecat pe front. Se vorbește de o încercare de a drege linia la Grozești.

28 August.

La Centrul studențesc, unde locuiesc eu, vin doi tineri, casierul și bibliotecarul, în vederea... evacuării!

*

Caderea Ministeriului francez. Conflict între Cherenschi și Cornilov. Acesta, înlocuit prin Lucomschi, nu s'a resignat și nici înlocuitorul n'a voit să primească. S'au înștiințat comandanții de armată. Cornilov i-a asigurat călduros, pe onoarea lui de soldat și pe suferințele lui, că nu vrea decât să consolideze prin victorie opera Revoluției. Cherenschi îl prezintă ca pe un vânător de dictatură. Se pare că generalul a învins pe tribun.

*

Ofițerii iaponezi urmăresc cu un interes plin de ură greșelile Rușilor. Spun că nici nu poartă acasă decorațiile acestora. Admiră ce facem noi ca „popor mic“ și opun aceasta isprava indolenței rusești.

*

O misiune americană ar fi lucrând la creșterea rendementului pe Trans-siberian.

*

Regele e pe front. Se vorbește de o ofensivă pentru rectificarea pomenită a liniei noastre. Dușmanul începe a menționa atacuri ale noastre care n'ar fi reușit.

Moartea, azi, înainte de amiază, a lui Anton Naum, în raiul lui de casă din Păcurari, de unde se vede cea mai minunată priveliște a Iașului. A cerut ieri, la patru, să i se spuie ceasul și a adaus: „Pe întunerec deci trebuie să mă duc“... E întins pe divan, foarte slab, o figură de ceară.

29 August.

L-au dus așa de răpede la țară pe bunul batrân, încât cei mai mulți nici n'am aflat, și ni-a părut rău că n'am avut puțința să ne despărțim de dânsul.

*

Umblă zvonul că am fi spart frontul dușman la Grozești.

*

Cherenschi, acuzat formal de Cornilov că e în mâna maximaliștilor și că negociază cu Germanii, a biruit. Cartierul general e izolat. Cazacii, credincioși generalului, fuseseră trimiși la Petrograd ca să aresteze Guvernul. Ar fi lupte acolo. Sovietul de la noi a ordonat să se dea ascultare lui Cherenschi singur. Generalul Șcerbacev îndeamnă oastea să-și caute de luptă fără a face politică și pe soldați să nu umble fără rost pe stradă.

30 August.

Biruința lui Cherenschi pare deplină. Aici, soldații împărțiau manifestul lui.

*

Sforțările noastre în regiunea Târgului Ocnei continuă. Rușii au biruit la Solca.

*

Părintele Morariu din Patrăuții Bucovinei se află și el adăpostit aici. E același preot zdravăn și frumos. N'are nici o grijă că nu se vor întoarce toate spre bine. Cum împrejurările la Elisavetgrad, unde se trimit pribegii români de peste hotare, sunt rele, îi recomand șederea la Huși. Pare a se hotări în acest sens.

*

Princesa Elisabeta are gălbinare de două săptămâni. Azi s'a ridicat puțin din pat. Ii trimit „Pilgrim's Progress“ al lui Bunyan ca mângâiere simplă a vechiului suflet naiv și ea mulțumește cu bucurie.

„ Prințul Carol a revenit depe front cu colici. E în pat. Ar fi o pregătire a gălbînării. În formă mai ușoară o are și prințul Nicolae la Maxut.

29-30 August.

Prințul Carol îmi scrie că are un atac ușor de gălbinare și că, pe cât îngăduie boala, se simte bine.

*

Regimentul 9 de Vânători se întoarce. De fapt se întorc numai două sute de oameni; restul vine din alte regimente.

Colonelul Rasoviceanu îmi arată ce soartă au avut ostașii lui. La 28 Iulie au umplut golul pe care îl lăsase deserțiunea rusească, intervenind de la sine pentru a reface fron-

tul. A doua zi, fără pregătire, căci i se pusese în vedere atacul pentru ziua următoare, el a atacat din nou și a avut cele mai grele pierderi, cele d'întăiu batalioane fiind literal secerate, pentru îndeplinirea ordinelor. Colonelul însuși a părăsit comandamentul și s'a aruncat asupra dușmanului. Prinși de artileria dușmană în față și la spate, soldații de la sine s'au hotărît a se jertfi și au căzut făcând un macel cumplit în cele șapte rânduri ale Bavarezilor — numai Bavarezi curați — cari se aruncau asupra Mărășeștilor. „Satul nu-i dăm, d-le colonel!“ Au luptat apoi la Muncelul, la Varnița. Abia au rămas acei două sute de oameni din o mie patru sute.

Rușii nu odată i-au lăsat fără sprijin.

Nouă ofițeri au căzut.

Din tot ce spune Rasoviceanu se vede totuși că artileria noastră n'a ajuns încă la preciziunea necesară, și că nu e destulă coordonare și siguranță de sine în ce facem noi. De aici, ca și mai înainte, pierderi cu mult prea mari.

Colonelul crede că s'a pus prea multă îndărătnicie în păstrarea locurilor, cu oricâte pierderi. Comandanții supremi ar fi avut prea mult ochii la „comunicat“.

*

„România“ mă gratifică de „desechilibrat“ pentru că nu admir reclama din America a părintelui Lucaciu, care se prezintă ca trimis extraordinar al Regelui și al Guvernului român.

1-iu Septembrie.

Duca e de parere ca situația e tot așa de nesigură. Oficialii se ocupă acum de propagandă. Broșuri ale mele i-au satisfăcut, și le compilează.

Un ofițer francez vine la mine să-mi explice ce e cu proiectul de schimb între profesorii francezi și români. Era vorba ca de la ei să vie Diehl și alți câțiva: de odată sunt opriți. Lucrul de capetenie ar fi să ne ajute a crea un învațământ tehnic serios. Amestecă însă puncte care privesc și învațământul secundar.

2 Septembrie.

*

Rasoviceanu laudă artileria rusească, servită de aceiași oameni de trei ani încoace și care lucrează liniștit și sigur. Alături de cel care țintește, camarazii, așteptându-și rândul, joacă liniștit cărțile. Artileria noastră e încă fără destulă experiență.

Iarași se plânge că jertfim prea mult, în loc de a ne mărgeni la linia ușoară de apărăt Troțuș-Siretiu. Azi am luat de la Ruși frontul până la Nămăloasa.

*

Generalul Culcer, la retragerea din Ardeal, ar fi cerut concentrarea dincoace de Olt.

*

„Gazeta Bucureștilor“ vine cu traducerea scrisorilor amiralului Veselchin, agent secret rus în România. Sunt acolo infamii despre Rege, dar și caricaturi izbutite ale corifeilor unei politice prea adesea cu note personale. Cutare, cerându-și bacșișul dela agentul rus, acesta strigă, indignat: „Ce noroiu!“.

*

La Viena apare „Timpul nou“, gazeta pentru soldați și

țărani, contra României, cu multe minciuni, dar într'un ton mai cuviincios.

3 Septembrie.

Reincep la Marașești luptele grele.

*

Moartea batrânului A. D. Holban. Il cruța soarta, ori il nedreptățește?

4 Septembrie.

Cherenschi a numit o dictatura directorială de șase persoane și a proclamat Republica.

*

Nu se mai vorbește de lupte la Siretiu.

*

Financiarul Alimănișteanu vine să-mi propuie o luptă pentru refacerea economică în sens național a țerii.

*

A. D. Xenopol e aproape în agonie.

*

Profesorul Drouhet și Găvănescul ar fi fost atacați și

Ioviți în trecerea prin Rusia la Paris. Colegii lor Ursu și Tafrali plecaseră în calitate de curieri diplomatici.

5 Septembrie.

Eugen Goga mă zugrăvește în „România“ ca nebun, istoric și extraordinar de periculos.

*

Generalul Prezan, primind pe ofițerii de la 9 de vânători i-a îndemnat să apere Moldova până în primăvară, când America se va mișca. În Rusia era vorba ca noi să avem un teritoriu exclusiv al nostru, cu poliție proprie, etc.

*

Starea lui Xenopol s'a îndreptat din nou. E relativ foarte bine.

6 Septembrie.

Inmormântarea lui A. D. Holban. Biserica Sf. Spiridon goală. Greceanu și Mârzescu fac un simplu act de prezență. Pe drumul spre cimitir cei treizeci de oameni, cari urmează carul se reduc la apropiere jumătate. Niciun discurs.

*

D-rul Manicatide îmi spune că înainte de pierderea Bucureștilor a văzut pe trei ziariști cerând lui Mârzescu treizeci și cinci de mii de lei din fondul refugiaților. Mârzescu stând la îndoială, unul din ei a chemat la telefon pe „Conu' Alecu“ (Constantinescu), care, în calitatea lui de ministru de

Interne, a aprobat. Au urmat strângeri de mână, mulțumiri, etc.

Se pare că anume deputați și senatori au revenit aici pentru a specula valorile. Rubla având mai mare preț la Finanțe decât pe piață, o cumpără de aici și o revând dincolo. Se cer numiți și prin felurite comisiuni.

»

N. Xenopol, numit ministru la Tokio, e încă aici.

*

Anunțăm înaintări în Putna. Germanii pretind că au răspins atacurile. Regele, Regina sunt tot pe front, unde se pare că se pregătește ceva.

*

Stere scoate la București „Lumina“, ziar „independent“, cu Brănișteanu și Pătrășcanu.

*

Vlahuță îmi spune că se știe de un manifest pe care avea să-l deie P. Carp dacă se cuceria Moldova.

7 Septembrie.

D-na Xenopol îmi spune că Glasgow, sub-șeful Misiunii Americane, dorește să cunoască neoficiali și să lucreze cu ei. Până acum, oficialii i-au dat banchete, discursuri, specialitatea casei.

*

Corpurile 8 și 11 rusești vin de la Moghilev, în județul Dorohoiu spre întărirea graniței în acest punct.

:

Vlahuța a găsit satele în stare mai buna de cum se aștepta.

8 Septembre.

D-rul Mirinescu vorbește de cutare ofițer ceh de la Marășești, care, îngrozit de movilele de cadavre, socotia pierderile dușmanilor la treizeci până la patruzeci de mii.

:

La masă la d-na Xenopol. Glasgow e un om de cinzeci de ani, înalt, suptire, cu înfățișarea încă tânără. Vorbește foarte greu franțuzește. Va sta aici numai ca să culeagă informație, câteva săptămâni.

Găsește Iașul mai bine de cum se aștepta. Ceia ce deosebește, zice el, situația noastră, e izolarea completă și lipsa unui „standard“ al valorii.

*

Gălbănirea se întinde. E bolnav pictorul Stoica. Prințul Carol abia a putut trece dintr'o odaie în alta.

*

Trupele noastre s'au oprit la o ușoară rectificare de front.

*

Se confirma închiderea de Apponyi a școlilor românești de peste munți.

9 Septembrie.

Noua sosire de Ardeleni.

*

Germanii au luat Jakobstadt. Și la Odesa Rușii spun că luptă numai până în Octombrie. Germanii anunță retragerea lui Alexeiev, căruia Cherenschi îi cere prigonirea tuturor aderenților lui Cornilov. La Viborg, ei au fost înecați de mulțime.

10 Septembrie.

Vizitez din nou biserica Sf. Gheorghe dela Mitropolie, descoperind câteva obiecte de artă și inscripții. Mitropolitul vorbește contra celor ce au demoralizat lumea, grăbindu-se a fugi.

*

Impăratul Wilhelm a venit să se întâlnească cu asociatul său bulgar.

*

Regele a primit ideea mea de a întrebuița forma franceză a criticei pe care o fac „Cărții Roșii” austriace pentru a înlătura neadevărurile menite a-l înfațișa într'o lumină rea.

11 Septembrie.

La Cartierul general rus se vorbește că Austro-Germanii au grămadit în Moldova nouă sute de tunuri în vederea unei ofensive.

*

Un ofițer venit dela Ocna spune ca, prin retragerea Rușilor, dușmanul are înălțimile până la patru kilometri de

oraș. Ai noștri nu s'ar putea menține iarna supt focul lor neconținut și ar fi siliți să încerce din nou a le lua. O tentativă dăunazi ne-ar fi adus o pagubă de o mie de oameni.

*

Princesa Elisabeta a ieșit ieri la plimbare în trăsură, foarte slabă. E vorba să meargă la țară.

*

Brătianu e răcit. Lumea spune ca supt această „răceală“ s'ar ascunde o misiune secretă!

*

Torouțiu și Moldovan, Bucovinenii, au părăsit școala militară din Botoșani, vrând să treacă în America. Ion Grămadă a murit luptând. Marmeliuc e greu bolnav de nervi.

*

Un Evreu din America scrie acasă le el că ai lui sunt furioși contra războiului și că va fi „revoluție“.

*

Vopicka, ministrul Americii, destăinuște că, la intrarea Germanilor, Marghiloman era bolnav, iar Carp se declara prea bătrân ca să intervie în folosul populației.

*

Un ofițer cu aprovizionarea, trimis în Basarabia, vine să-mi spuie că a instrăinat la Basarabeni zahăr de-al Statului pentru... a-i câștiga cauzei românești. E urmărit acum.

*

Se exportă în Rusia cantități mari de metal prețios și juvaie și de acolo se pare că trec în Germania. Un Evreu, supt firma „Confidentul“, face afaceri strălucite.

*

Generalul Verhovschi, noul ministru de Războiu rus, spune că Alexeiev s'a retras pentru că „nu înțelegea psihologia armatelor moderne“. El vrea să reducă armata cu o treime.

12 Septembrie.

Se zvonise ca ar fi căzut Cherenschi, doborât de maximaliști.

13 Septembrie.

Austriecii ar fi încercat să ia Siretiul bucovinean. La Galați, unde se bombardează zilnic, ar fi mișcări de trupe.

*

Kirileanu spune că Broștenii au fost ocupați de o mână de dușmani, cari veniau să se predeie. Rușii, cari împușcau în casă bătrâni pentru câteva pere, au aruncat ei bombe ca să sperie și apoi au prădat bogatul sat. Ca să știe dacă să mai rămâie la Berca, ei au trimis pe un pândar, care, pentru cinci sute de ruble, s'a ales cu mâna zdrobită. La

plecarea lor, trupele rusești iau totul, smulgând și ceapa din pamânt.

14 Septembrie.

Regele m'a chemat pentru a-mi vorbi în chestia „Cartii Roșii“ a lui Czernin.

O va cere și va adaugi observațiile sale la articolul prin care îi voiu răspinge învinuirile. Nu-și ia note zilnice și-i pare rau că astfel nu păstrează exact amintirea incidentelor din relațiile cu Czernin, a cărui publicație e, firește, tendențioasă.

Regele Carol fiind bolnav, spune Suveranul, ministrul austriac a atins chestiunea unei conlucrari cu Moștenitorul Tronului. Odată, în Septembrie, în cursul unei plimbari la Sinaia acesta a spus diplomatului vienez că, în orice caz, Ungaria ar trebui să înceapă, făcând propuneri largi. — De ce natură? — Sa spuie România! — Nu României îi revine acest rol, căci ea n'a deschis chestiunea și n'a solicitat nimic. Regele își aduce aminte că i-a vorbit de rolul Cehilor în Austria. — O, dacă Românii ar putea juca în Ungaria un rol ca acela al Cehilor în Austria, lucrurile s'ar prezenta cu totul altfel!

Regele nu aștepta profunda decădere a Rușilor, care s'a întins la toate straturile. Am putut căpăta astfel patruzeci de mii de kilograme de carne, în tot cursul iernii, pentru o divizie românească în schimbul câtorva sticle de cognac. Tot așa două aeroplane perfecte. N'a fost bine că s'a luat deodată unui popor care-și căuta beția în alcool, această mângâiere, căci s'a aruncat în beția politică, înțelegând libertatea așa cum se vede.

În Muntenia a fost de fapt Impăratul Wilhelm. — Pentru ca să asigure pe Țarul bulgăresc în chestia Dobrogii?—Poate nu. — Ca să-l mângâie că n'o va păstra? Regele tace.

În ce privește rezistența Rușilor pe frontul nostru, el nu poate prevedea nimic. „Odată sunt într'un fel, odată în altul“.

Destăinuirea lui Ackerman despre trădarea dela Neajlov o corectează, spunind că planul a fost prins, nu vândut. Totuși s'ar putea ca unul din generali să aibă o vină mai grea de cum se crede, dar trebuie dovezi.

*

Onisifor Ghibu îmi spune că în Basarabia, urmează asasinarea Moldovenilor. Unul a fost găsit cu gâtul tăiat.

15 Septembrie.

Cu prilejul vizitei sale la un spital rusesc de pe front, unde a vorbit rusește răniților, Regele a fost primit, după mărturisirea sa, cuviincios.

*

Ștefan Bogdan vine dela Odesa. Puterea de fapt o au Sovietele. Cherenschi e ceva numai pentru că execută hotărârile lor. Și acolo a umblat zvonul căderii lor printr'o lovitură a maximaliștilor.

Racovschi scoate ziarul său „Lupta“. Pribegii români îl cumpără și-l cetesc.

16 Septembrie.

În uniformă rusească, ofițeri germani au venit, de mai multe ori fiecare, în Iași. Așa ar fi spus unul din ei, căzut prizonier în ultimele lupte.

*

La Odesa e o destrăbălare românească fără margini. Ai noștri joacă toată ziua cărți, miniștri de ieri stând alături de escroci, ca un anume Z., isgonit din magistratură pentru înșelătorie. De la asemenea distracții unii se răpăd la Iași numai ca sa ceară cecuri, ori să profite de diferența de curs a rublei, fixată la o valoare prea ridicată.

La Consulatul român din Odesa nu odată se întâmplă scandaluri, provocate de persoane cu înalte situații improvizate.

Copiii oamenilor cu influență se plasează șefi de cabinet, ori și atașați militari cine știe pe unde.

*

Colonelul Rasoviceanu îmi spune că bucata ce ni-a mai rămas dincolo de Siretiu până la Troțuș nu s'ar putea părăsi fără demoralizarea ostașilor cari așa de frumos au luptat pentru păstrarea ei. Pozițiile de acum sunt bine legate și Germanii n'ar risca o lovitură spre Prut, care i-ar face, fără folos notabil, să piardă câteva divizii încă. Oștile pur germane, care ni s'au opus și au suferit așa de mult, erau viteze de sigur, dar fără vechea pregătire militară și manifest inferioare celor de odinioară. Și trupele rusești din Bucovina ar fi bune.

În luptele dela Cosmești, la retragerea Rușilor, puternic atacați cu artileria, dacă întâmplarea nu aducea în același moment cele două divizii românești, era luat Agiudul, și armata a doua ar fi fost făcută prizonieră.

*

Duca, în legatura cu articolul meu despre Stere, publica un comunicat oficios, pentru a spune că partidul nu îm-

părtașește vederile lui și că el ar fi trebuit să demisioneze din șefia de la Iași. Dar de ce nu l-au dat afară! .

Stere tipărește acum un articol în care cere să jertfim, pentru a ne „asigura“, suveranitatea României și să intrăm în „Mittel-Europa“.

17 Septembrie.

Take Ionescu a plecat, după un Consiliu de miniștri, până la Odesa. Generalul Iancovescu a avut la Ministeriu o sfătuire cu funcționarii superiori și se zice că a plecat și el. Prezan e în Rusia de câteva zile. Regele a plecat pe front.

*

Se vorbește stăruiitor de o pace rusească, ori de un armistițiu general pentru iarnă. Cutare moșneag militar alarmist vine iar să-mi cânte la redacție pe „vai și vai de noi“, prezentându-se ca deținătorul unui secret, nu de ordine militară, pe care refuz să-l ascult.

*

Prin mahalale, femeile cu copii mărunți încep să-și plângă foamea apropiată.

*

Pe frontul rus, un „Comitet de acțiune“ răspândește panarde de ațătare, îndemnând pe soldați să părăsească tranșeele „la cel d'întăiu vânt de iarnă“.

18 Septembrie.

Oficial se spune că ministrul de Războiu e în Rusia pentru chestia hranei în iarnă. Căci grâul nu ajunge decât până

în Ianuar, iar porumbul până în Martie, și Rușii de aici se țin tot cu pâinea noastră.

Prezan n'a plecat.

Frământările germanofililor în jurul păcii separate ru-sești continuă.

19 Septembrie.

Congresul Democratic rusesc a însărcinat pe Cherenschi să formeze un Ministeriu de coaliție pentru continuarea răz-boiului.

*

Invățătorul Mihalache, locotenent de rezervă, vine de lângă Soveja. Satul l-am pierdut la „rectificarea de front“, fără a lua măcar pe bieții locuitori, liberați numai o clipă. Dar, din cei treizeci de kilometri cucerți în adâncime, cincisprezece ni-au rămas totuși.

Acuma, încă dela jumătatea lui August, e liniște. Răchitașul a cerut multe jertfe. Au căzut întâiu destui Nemți. Apoi artileria lor a distrus, furioasă, tot, lucruri și oameni. Pierzând peste o mie de oameni, ne-am îndărătnicit a relua înălțimea goală. Și am izbutit.

Se încercase de dușman momirea noastră ca a Rușilor. Un locotenent s'a prezentat cu steag alb, cerând, în numele diviziei, un parlamentar. S'a prezintat o întregă delegație și, vorbind de gloria câștigată, care ajunge, a oferit pacea.

Superiorii au dat ordin să se tragă asupra oricui ridică de acum capul din tranșeele inimice. În fiecare zi pier câțiva.

De un timp frontul german pare să se fi suptiat.

Aseara unul din fruntașii liberali dela Iași era de parere ca nu cunosc în de ajuns pe Stere, căci altfel l-aș stima. Scrisori anonime apără pe dezertorii dela București.

20 Septembrie.

Un ofițer venit de la Mărășești. Germanii sapă la tranșee, pe tăcutele, cu instrumentele învelite în cauciuc. Și noi, din partea noastră, dar fără nicio pază. Odată, spune el, la Nămolosa, ei provocau cântând și făcând zgomot, iar noi ne ascundeam.

*

Regele a împărțit decorații prin spitale. Mulți raniți grav, trecuți cu vederea, plângeau.

*

Duca vine la mine, mai puțin îngrijorat ca de obicei. Pe Stere nu-l pot scoate din partid, nefiind comitetul executiv de față (acuma ni se aruncă în tranșee și „Lumina“ lui). Spune cum Regele a salutat pe Rușii din Corpul VIII cu „sanătate copii“ și ei i-au răspuns ca Țarului. Când Țarul a fost luat dela Țarscoe-Selo, lumea a salutat de altminterea.

Propun ca din cartea mea „Relațiile cu Franța“ sa se traga exemplare pentru a se da ca premii la elevii din ultima clasă de liceu din Franța.

21 Septembrie.

D-rul Pârvu imi spune că la Racăciuni cad continuu ghiulele. Agiudul e pustiu. Evreii dela Racăciuni au fugit la Bacău.

*

Un colonel rus venit din Suceava cu d-ra Aspasia Luția. Și-a părăsit regimentul, care nu-l ascultă, ca să... dea exemplu!

*

Doi ofițeri poloni, îmi cer să intervin pentru că ai lor, prizonieri și internați, să fie lasați liberi.

*

Cineva din Piatra spune că în județ Rușii au smomit femeile, care nu mai vor să stea la bărbații lor. Vin cu dânsese la târg. Un funcționar, discutând prețul, Rusul respectiv i-a strigat: „Na poziție, nu na burta mare“. De aici bătaie. Funcționarul striga: „Săriți, Români, iată unde am ajuns“. Rușii amenințau, fricoși, de după statuia lui Kogălniceanu.

22 Septembrie.

La Cristești, pentru a vedea pe d-na Olga Sturza. Sate primitive, unde băciuiesc, leneși și stricați, Rușii. Curte plină cu lucruri străine, în parte împachetate, — ca biblioteca lui Mihai-Vodă Sturza —, pentru plecare.

*

Marmeliuc vine de pe front. E nemulțumit de favorurile ce se fac și denunță asprimea față de soldați — și față de Ardeleni, de Bucovineni, unii din ei și așa dispuși să treacă la dușman în speranța de-a ajunge acasă. Deleu și Mihai Popovici ar fi protestat la Ministeriul de Războiu. Marmeliuc face parte dintr'un regiment cumplit decimat și care se re-

face acum cu bătrâni, cu bolnavi cari abia se pot târi și de la cari se poate aștepta, în starea lor de demoralizare, predarea.

Toată lumea s'a luptat foarte bine, — și cu bolovanii, cu pumnii, cu dinții. Intregi regimente germane au fost cosite de mitraliere. Măcelul a fost, pe alocurea, îngrozitor.

*

Regele a primit pe industriașul belgian de la noi Vermeulen. Acesta i-a spus cum neglijența îndatinată căuta să-l silească a fabrica pentru armată târnăcoape de „fier moale“ care se strică într'o jumătate de ceas pe teren și scripete de tunuri care nu puteau ținea nici șfertul greutateii cerute. Aiurea, fabricanții străini făceau așa, și râdeau în pumni.

*

Austriecii anunță o înaintare de un kilometru la Milișăuții-de-Sus, în Bucovina, și un atac bulgăresc a avut loc la Măxineni, cu succes momentan.

*

La Odesa este ceva mai multă liniște.

*

Murgoci, întors din Rusia, spune că anarhia crește și cu dânsa desgustul. Banul e complet discreditat. Țăranii din unele provincii vreau întoarcerea țarismului. Cherenschi s'a însurat din nou cu o actriță, serbându-și nunta cu un fast

împărătesc. La Congresul Democratic el a prezidat din loja Țarului și doarme în patul acestuia.

*

Mișcarea lui Cornilov ar fi fost făcută în înțelegere cu Cherenschi. Mersul spre Petrograd era în convenția lor. Apoi Cherenschi s'a întors contra tovarășului său „trădător“ și a amestecat ca mijlocitor și pe Lvov, fostul președinte al Consiliului, ca sa-l poată aresta.

23 Septembrie.

Ofițerilor ruși, „Sfatul bucătarilor“ li-a redus „menu“-ul la două feluri, fiindcă „nu merită mai mult“. Soldații au aprobat.

*

Murgoci ar fi găsit un spirit mai bun la ofițerii ruși pe cari i-a întâlnit în tren. Ne laudă pe noi și ar dori o sforțare a lor.

*

Și Vermeulen imi spune că a fost foarte bine primit de Rege. A ascultat cu durere povestea abuzurilor al căror martor a fost acest om harnic și cinstit, care pe vremuri a îndeplinit misiuni de încredere pentru Leopold al II-lea.

*

În Județul Botoșani s'au putut face și arături de toamnă. Sunt încă vite și foarte mulți cai. Și Evreii au ieșit la muncă.

Rușii dat drumul Burdujeni-Ștefănești. În zadar s'a încercat a se organiza o poliție mixtă prin sate. Dăunăzi Sovietele cereau să li se dea o închisoare anume la Botoșani pentru două sute din cei șase sute de ofițeri ce au.

*

Inspectorul agricol al județului, Ciulei, îmi spunea sincer că acei cari au facut studii în Germania pastrează încă din simpatiile lor pentru această țară.

*

Tot mai multe vești despre moartea de foame, în masă, a prizonierilor noștri în Germania. Și internații civili sunt tratați ca niște robi. Între ei, oameni ca decanul avocaților din București, Antonescu, care nu li-a putut face nimic. La Constanța, Bulgarii au dat jos statuia lui Ovidiu și voiau s'o fure.

*

Virgil Arion deschide cursurile la București și face mutari de profesori. Pe noi ne-a destituit ca fugari.

24 Septembrie.

O excursie la Stânca — de unde a plecat Principesa Elisabeta — a fost oprită de cea d'întâiu ploaie mare, de mult așteptată.

*

D-na Xenopol îmi arată ca se lucreaza pe front contra... „popularității” mele. Îi răspund că nu știu ce e aceea „popu-

laritatea“, ci știu numai ce-mi este datoria și ce-mi cere conștiința.

*

Succes rus la Văscăuți, unde s'au prins o mie șase sute de Germani curați.

*

Un American spune lui Știrbei că poate situația de acum a Aliatilor e ca a vâslaşului istovit, care, în întrecerea luntrilor, nu-și dă seama că lopețile au și căzut din mâinile concurentului său.

25 Septembrie.

Generalul Mărgineanu, fost coleg de școală, vine la mine.

El a luat Mărăștii. Planul era să se atace un punct mai slab; el a lovit tocmai acolo, fiind încredințat că puterea întăriturilor va face ca paza să fie mai slabă. A avut foarte puține pierderi, cum, de altfel, în alt atac, bine pregătit, a numărat numai șasesprezece morți. La Soveja a tras cu tunul cel mare german, pe care dușmanul nu-l bănuia că este în mâinile noastre. Garnizoana, crezând pe Români apoape, s'a predat întreagă: șase sute de oameni. O ghiulea enormă din acest tun a trimes-o Regelui, cu o placă de argint.

Germanii, de și au izbutit să ne facă a părăsi Soveja, Vizantea, cari sunt azi „neutre“, arată complet demoralizați. Soldații mânați la atac plâng. Ofițerii îi duc cu revolverul la spate, și ei înșiși, acești ofițeri, după ce fac mutra lor de trufie, spun tot la cea d'întâiu amenințare. „Impăratul nostru a nebunit; ne duce la moarte pe toți; nu mai putem“, gem oamenii.

Wilhelm al II-lea a fost până la Colacu, cu calea ferată.

A chemat câte trei, patru oameni din fiecare regiment și li-a cerut o nouă sforțare. Rușinea trebuie ștearsă și Moldova cucerită.

Ardelenii și Bucovinenii nu se poartă totdeauna bine. E vădit că mulți caută să se strecoare numai acasă. Sunt mai moi decât ai noștri, cari, pe targă, râd, strigând victoria lor, și la spitale fac haz de infirmitățile lor (cutare fără mână cere țigări gata făcute, „boierești“). S’au prins vreo douăzeci de spioni de peste munți, dresați la școala din Timișoara. Li se dau treizeci de coroane la început, făgăduindu-se la capăt câte o mie. Nici o amenințare nu-i face a mărturisii, chiar în fața gropii pe care și-au săpat-o.

De altfel Germanii trimet și copiii de la noi în largul Moldovei după informații. Ispitiseră sate întregi, ca Răcoasa, pe care nu le bombardau, în schimb pentru știri. Indată ce s’a evacuat satul, bombele au început să cadă.

În satele recucerite, Germanii au prădat bisericile. Mâncau și beau, în cutare loc, pe piatra de altar între icoane. Scoarțele furate le puneau și pe tavan, și pe la umblătoare. Oamenii erau sculați la trei din noapte și puși la muncă (iar, când îi puneau ai noștri să adune frunzare, murmurau și regretau pe Nemți). Copacii erau plini de roadă. S’au tăiat mâinile copiilor cari cutezau să atingă o prună.

Dar la Vizantea, unde s’a păstrat biserica noastră, preotul și învățătoarea asigură că Germanii nu s’au atins de femei.

Bulgarii sunt lași și se feresc. Nici la ei nu e vre un avânt.

Rușii se poartă une-ori bine. O divizie părăsise frontul. Grupe răzlețe au luptat însă supt conducerea ofițerilor și subofițerilor noștri. După două săptămâni numai, au venit ai lor de i-aú luat înapoi. Numai generalul dela Corpul VIII,

Cernov, știe să umble cu ei: dându-li decorații, îi face să jure pe icoană. E singurul pe care îl salută trupele.

Dacă Rușii nu cedează la Nord (unde s'a dus să le predice ministrul american Vopicka și unde soldații, adunați la Boțoșani, ar fi votat războiul până la capăt), nicio putere din lume, spune Mărgineanu, nu ne poate clinti.

Regele a fost acolo la 23 April. A spus că a venit pentru mișcare și pentru a îndemna pe soldați. „Dar văd că voi mă îndemnați pe mine.“

Au venit la Mărgineanu doi maiori americani, cari arătau un sânge rece perfect. În față, la o sută cincizeci de pași, Nemții făceau mămăligă, — căci toți se hrănesc cu mămăliga noastră—, dar tot trăgeau asupra oaspeților. Aceștia și-au arătat dorința de a fi lăsați în pace. Un ordin către artileria noastră, și în câteva minute o ghiulea pocnia în ceaun, amestecând pe Nemți supt mămăliga lor. Americanii au sărit în sus de bucurie, mișcând șăpcile și strigând „Ura!“, apoi s'au dus să scrie răpede la gazetele de acasă.

Generalul englez a venit să vadă cum se poate avea tir de artilerie la o minută și jumătate după ordin. S'a convins că nu e imposibil. Secretul consistă în a avea neconținut la aparat pe telefonist, care se schimbă la două ceasuri.

Armata nu dorește de loc ca fugarii de azi să se întoarcă mâne la posturile lor. Sau se va împiedeca aceasta pe cale pașnică, sau va fi o revoluție. Regele a spus că aproape numai pe front gasește oameni cinstiți.

Administrația e mizerabilă. Un administrator de plasă împiedeca pe țerani de a-și aduce vitele cu prețul maximal, la care generalul adăugia cincizeci de lei. El îi îndemna să se ducă la Ruși, cari platesc mai bine. Și-a primit porția de palme și trece și la Curtea Marțială.

Mărgineanu vrea să refacă satul Mărăști, distrus de a-

mândouă artileriile. De la divizia lui a strâns douăzeci și cinci de mii de lei. Mă îndeamnă să-l ajut cu condeiful.

*

Marmeliuc pleacă din nou pe front.

*

Pe iarnă nu se va mai tăia carne nici chiar pentru armată. Provizia noastră de vite e total epuizată.

*

Armata a făcut în Putna, jucându-se, șosele pe care administrația civilă nu le-ar fi făcut cu anii.

26 Septembrie.

Alexandru Lapedatu scrie din Moscova, foarte intristat. Rușii vor numai pacea. El nu mai crede în împărțirea Austro-Ungariei. Are un nemărginit dor de a se întoarce acasă, ca să ne apucăm de munca regeneratoare.

*

Parintele Ion Agârbiceanu sosește dela un sat lângă Elisavetgrad, unde s'au așezat o seamă de Români, între „Moldovenii” de acolo. Aceștia vorbesc limba lor — mai curat cei bătrâni —, dar și-au pierdut portul. Abia de știu vre-o frântură de „plugușor”; nici povești nu mai pot spune; băiețelul lui a ținut pe femei și fete două seri la tors lână, numai de dragul basmelor. În sat e ordine; prin

paduri însa desertori tâlhari, cari prada și omoară. Total se scumpește văzând cu ochii.

Moșnegii nu știu, nici dela părinții lor, de când au venit pe acolo. Satele au, ca nume, numere de ordine, arătând o colonizare. In sus sunt Nemți. In orașul vecin, Evrei.

*

Scriu lui Duca pentru ca Agârbiceanu, care trăiește, uitat de profitorii ardeleni ai războiului, din 200 de lei pe luna, să capete, odata cu o lucrare de cuprins religios-moral, un sprijin ca pentru talentul și valoarea lui.

*

Umblase zvonul unui nesucces rusesc în Bucovina.

*

Un ofițer rus a fost găsit zugrumat într'o lada de gunoiu din mijlocul orașului.

27 Septembre.

Domnișoara Luția, profesoara în Bucovina, nu putea vorbi copiilor de Români din „familii bune“, la gimnaziul unde preda, despre nația lor, despre noi, cești din Regat, fara ca ei sa rătă batjocuritor, se ne înfățișeze ca pe niște oameni de nimic, și, amintind pe cutare soldat căzut de pe cal pe strazile Sucevei, să strige că „l-ar fi omorât cu mânilor lor.

*

Cancelarul german și ministrul Kühlmann opun un refuz

hotarât la cererea de a se restitui Franciei Alsacia și Lorena.

28 Septembre.

Misiunea americană, condusă de d-rul Bordea de la Vaslui, a vizitat satele noastre. Și-a arătat mirarea că o rasă așa de nobilă e lăsată într'o părăsire așa de mare; condițiile de viață ale țărănimii noastre nu sunt mai bune ca ale Pieilor Roșii. Au întrebat pe Bordea de ce clasa dominantă a permis ca lucrurile să ajungă aici, și acesta a răspuns sincer că acei cari o compun, afară de câțiva oameni cinstiți, sistematic înlăturați, n'au decât grija faimei și câștigului lor. Americanii au declarat că înțeleg să ajute, dar Țara, și nu pe acești oameni. Deocamdată vor trimite medici și chirurgi pentru armată, lăsându-se astfel liberi alții pentru populația fără nicio îngrijire. Au cerut un program de acțiune; multe puncte s'au gasit a se potrivi cu acela pe care ei înșiși îl redactaseră.

*

Agârbiceanu se gândește sa se așeze la cercetași, în Sculeni.

*

Dupa amiaza, un secretar de Legație din Atena, care vine sa-și iea locul în armată. La Bergen și la Stockholm sunt Români cu gramada. Agenți germani li ofera să se întoarcă în Muntenia, unde „e bine și li se vor restitui moșiile“. Unii stau la îndoială ce să facă.

La Petrograd se evacuiază, fără a îndrăzni însa strămutarea Capitalei la Moscova. Acum două săptămâni li s'a spus Ambasadelor să-și caute locuința în acest din urma oraș. Desordinea e absolută.

Denize vine dela Maxut cu Prințul Nicolae. Vor pleca înapoi peste patru zile, după aniversara Prințului Carol, Regina însăși ducându-se din nou la spitalele de lângă front.

La Ghidigeni princesa Mărioara fusese trimeasă ca să se deprindă cu lumea.

La inspecția Rușilor, Regele a fost aclamat. Soldații ziceau: „Să fi avut noi un Țar ca dânsul“.

*

Noul Ministeriu rusesc cere revizuirea tratatelor, și de aceea vor merge la Conferința Interaliată și Tereșenco și Țereteli.

29 Septembre.

La Palatul Regelui reprezentare de cinematograf pentru aniversara Princesei Elisabeta. Puțină lume invitată. Mai mulți ofițeri și membri ai Misiunilor, pe lângă doamne.

Prințul Carol, aproape cu totul restabilit, vorbește și el cu indignare de acei cari servesc, la București, pe dușman. El mă asigură însă ca Antipa a refuzat Ministeriul Nemților, că ar fi fost scos chiar din postul de șef al Pescăriilor.

Regina vorbește de calendarul pe care îl pregătește soldaților, de bună impresie ce i-a făcut-o pictorul Stoica, de care a fost întovărășită pe front, de nevoia de a se răsplăti artiștii, altfel decât din plata brutală a operei lor.

Regele răspunde la întrebarea mea dacă aş putea să-mi aduc pe ai miei că socoate pe Germani prinși în Apus, că Italianii rețin armata austriacă și că, deci, cu toate amenințările, nu s'ar porni aici o acțiune, care n'ar avea sens și scop. E în tot ce se face de Germani o comedie, comedia personală a Impăratului. „Știi ce filipică a făcut contra mea, după

te s'a prezentat la Curtea-de-Argeș și aiurea. Eu nu mă supăr; mai curând mi-e milă. Poate ne vom vedea cândva unul cu altul, și atunci cel rușinat nu voi fi eu. Scenele din Reichstag arată în ce hal se află Germania.

Princesa Mărioara vorbește mult, românește. Princesa Elisabeta, complect restabilită, mulțumește pentru medaliile ce i-am dat.

La plecare Regele sărută duios pe copiii lui, cari îi sărută mâna.

*

Și în tranșee, spune prințul Carol, Germanii se împodobesc cu icoanele noastre!

30 Septembre.

Denize vine să-mi spuie că Regina are de gând să trimeată pe prințul Nicolae într'o instituție din Anglia. Ii arăt că și eu cred ideia foarte puțin fericită. Nu e momentul să se despartă nimeni, și încă mai puțin un prinț, de tragedia națională care se desfășură. Regina se gândește a-l „păstra“, orice s'ar întâmpla cu ceilalți membri ai Dinastiei.

*

Seara la reprezentăția de cinematograf care înfațișează, impresionant, ultimele lupte, lume foarte multa și foarte frământată sufletește.

*

Germanii au debarcat în Golful de Riga. La Sofia ar fi apărut serbătorește Wilhelm al II-lea. De ce?

*

Echipagiul a patru vase germane s'a revoltat; au fost condamnări. Amiralul Kapelle, ministrul de Marină, a demisionat.

2 Octombrie.

Regina nu pregătește un calendar, ci numai o „Carte“ pentru soldați. Imi cere și mie ceva pentru dânsa.

Împăratul german a plecat, spune comunicatul lor, „pe front“. Pe care front și cu ce scop? Se răspândește tot mai mult zvonul unei noi ofensive pe frontul nostru. Ea s'ar face de Mackensen. Observatorii, aghiotanții de regiment, au fost chemați pentru instrucție la Berheciu.

Germanii au ocupat insulele Dago și Oesel, în Baltica. Rușii par să le fi predat.

*

O parte din Misiunea americană pleacă acasă.

*

Duca nu pare sigur că, în săptămânile ce vin, nu ne așteaptă o nouă surprindere.

2 Octombrie.

De la Sofia vine discursul, defensiv și pacific, al lui Wilhelm al II-lea.

*

Galațul e bombardat necontenit, pentru că Rușii ar fi bombardat Brăila. Călugărițile catolice ar fi fost omorâte în biserica lor.

*

Rușii spun acuma că pleacă la 1-iu Novembre.

*

Lupta continuă pe insulele din Baltica. Cherenschi da o proclamație desperată către flota rusească.

3 Octombre.

Episcopul Nicodim s'a întors dela Congresul bisericesc din Moscova. Totul acolo e un haos; stăpâni nu sunt nici cei de sus, nici cei de jos, ci profesioniștii politicei de răsturnare și de scandal. Vechea corupție, lepădând numai ascultarea de... altă corupție, se menține întreagă.

Nu se mai tipărește nimic de samă. Tipografia Sinodului, a Lavrei, toate sunt rechiziționate de revoluționari pentru broșurile și ziarele lor.

*

După amiază, generalul Grigorescu vine la mine. Om cu totul tânăr, de și a trecut de cincizeci de ani, cu o vervă foarte impresionantă, cu o siguranță de sine neobișnuită, plin de viață, de încredere și de avânt, cu o ușoară aplecare spre teatralitate, hrănită de extraordinarele lui succese. „Voiu fi norocosul“, spune el, „dar prea se ține de mine norocul.“

E pentru lovitura fără zăbavă. Averescu a îmbătrânit. „Își scarpină calota, căutând un plan napoleonian“, până ce mănâncă bătaie. La plecarea sa dela Oituz, Grigorescu i-a spus, ca răspuns la urarea: „Să câștigi glorie“: „dumneata să poți păstra ceea ce eu n'am pierdut“. Și Averescu a pierdut Oituzul. Când i-a amintit-o aceasta acum în urmă,

bătrânul general a dat vina pe „gura pocită“ a cui i-a merit așa. Grigorescu crede apoi că Averescu este un om fără noroc, „fatal“.

„Pretutindeni unde am fost“, spune Grigorescu, „am izbutit. Și în Dobrogea și la Oituz — de două ori —, și la Mărășești, unde am uzat pe Nemți cu Rușii, cari pe mine mă ascultă, și apoi i-am măturat cu două divizii ale mele. Nu mă tem nici de Mackensen. Viziunea interioară și o hotărîre repede, aceasta decide“.

Și acum în urmă un regiment rusesc a făcut defecțiune la Nămăloasa. Amenințat cu împușcarea, s'a predat și a făgăduit să lupte.

Crede situația bună. Oricum, el poate păstra Regelui „zece județe și un cap de pod“.

*

Prințul Carol e înaintat de ziua aniversării nașterii lui, locotenent-colonel și decorat. Regina, bolnavă, e reținută în casă.

*

I-am aratat lui Grigorescu dovada americană, a lui Ackerman, despre trădarea dela Neajlov și i-am spus ce crede Prezan despre măsurile ce se pot lua pentru o sancțiune (Regele crede că a fost o „întâmplare“). El spune: „aceasta e dovada esențială, care trebuie păstrată bine; voi rezolvi chestia; vom rezolvi-o amândoi“.

*

Intervenția Regelui a făcut ca Vermeulen, refuzat întâiu la Ministeriul de Războiu ca nefiind „național“, să fie ime-

diat servit la Muniții; a ales locul de consilier tehnic pentru furnituri la Odesa.

*

În armată se fac asociații pentru totala reforma a Țării și ele, mi se spune, capătă mulți aderenți devotați, cari vreau, toți, oameni noi.

4 Octombrie.

Prințul Carol mulțumește pentru darul și felicitările de ziua lui. Documentul dăruit, o diplomă princiară ardeleană, îi e cu atât mai prețios, cu cât, „venit din Ardeal, el îi va aminti veșnic că pe acolo au fost ostașii români și că acolo se vor duce". El „poate să mă asigur că, precum până aici a încercat a face ceva pentru țară, și de acuma înainte își va da toată munca pentru binele Patriei".

Un ofițer îmi spune că la cutare cotă, supt bombardarea cumplită, generalii s'au retras, iar el, Prințul, a rămas, ca să spuie: „Prea mult fac aici cei mici și cei mari prea puțin".

*

Regele îmi scrie însuși pentru a spune că „a cetit cu mult interes" răspunsul meu francez la Cartea Roșie a lui Czer-nin „și crede că împlinește în totul scopul propus".

*

Pamfil Șeicaru aduce de pe front nemulțumirea celor ce luptă necurmat cu „dezertorii" de aici. Cu greu îl conving că nu se poate rotația care ar pune un moment apărarea Țării

în mâni nedepriinse și nedestoinice. Laudă pe țărani, cari sunt hotărâți a nu mai fi o turmă în viața socială și politică, precum și tineretul care aduce sacrificiul său în războiu; el însuși e decorat, și cu „Mihai Viteazul“. Unul dintre ai lui, aflând reforma electorală, spune: „Noi și până acum, încă din August 1914, suntem la Colegiul I-ii, iar cei dela Iași la al VII-lea și jumătate; numai cât după pace sa nu ne întorcem fiecare tot la ce am fost odată“. Șeicaru e indignat că nu se dă rufărie, încălțăminte, îmbracaminte, nici ofițerilor; el și-a făcut uniformă dintr'o manta luată dela dușman.

Li spun că, de-și făcea lumea datoria pentru a crea o Românie onestă și curată, pentru care mi-am mâncat viața, nu ajungeam aici. El observă că o mângâiere îmi poate fi ce-au făcut, supt îndemnul predicăției care n'a putut schimba, atâția.

*

Generalul Popescu a spus lui Murgoci cam același lucru despre ticaloșia clasei politicianilor și despre tâlhăriile ce continuă. El le-a denunțat și era să ajungă la Curtea Marțială. Talentele lui, apreciate de ofițeri francezi, l-au făcut, în schimb, să înainteze. Crede că abia în două generații dacă ne vom preface cum trebuie.

Popescu a luptat cu trei divizii, care au fost decimate, contra atacului german dela Mărășești. Rușii dezertaseră, largi goluri. Unde spuneau că sunt regimente, erau doar grupe de soldați cari jucau cărțile, sau făceau ceaiu. La Comandamentul lor de Divizie s'a gasit legătura telefonică cu cel german. În retragere mulți au fost omorâți, de artileria și mitralierele lor proprii.

Generalul crede că frontul e asigurat.

Tot așa Rasoviceanu, afară numai dacă Rușii ar ceda în Volinia. El crede că Grigorescu lucrează pentru viitorul său politic, și anume cu liberalii. Ii află o vină că a așteptat concentrarea pe un punct a unui dușman mai slab pe toată întinderea frontului, în loc să o împiedece prin mișcări strategice.

*

Germanii progresează pe insulele ocupate, țintind Petrogradul.

*

La Sofia, Ferdinand de Coburg a cerut, se pare, și Wilhelm al II-lea a acordat garanția „Unității naționale“ bulgărești. Dar „Alianța“ va rămânea. Deci „Mitteleuropa“.

*

Ieri generalul Grigorescu a repetat că pozițiile dela Oituz le-a pierdut Averescu din cauza unei rele așezări a artileriei. Acum la Ocna situația e imposibilă pentru ai noștri, supt tunurile germane. S'a hotărât o ofensivă combinată pentru a-i degaja.

Fusese vorba de o refacere pe linia Trotușului, dar ideia a fost părăsită.

*

La unele divizii se petrece. Astfel la Negrilești, lângă Berheci, e chiulhan în toată regulă. Și nu lipsesc oaspeții....

5 Octombree.

Inmormântarea maiorului Vârtejeanu, dela 9 de Vânători, mort de rana lui la picior. La acoperirea corpului, colonelul a îngenunchiat și l-a sărutat.

*

In Rusia, anarhia continuă. Se pradă lumea pe stradă supt ochii poliției de studenți.

*

Se spune că Hindenburg a debarcat pe insula Oesel, complet ocupată.

6 Octombree.

Regele a spus despre Țarul bulgăresc că „îl știe de mult ca e canalie, dar până într'atâta încât să deie un bal a doua zi după moartea soției lui, nu. Il urăște pe el singur dintre aceia cari s'au ridicat contra Românilor“. Și pentru Regele Carol, adaugă Kirileanu, vecinul dela Sofia era numai un „aventurier“.

*

Germanii ocupa insula Moon și țintesc spre Revel.

*

Inainte de a veni Wilhelm la Sofia, s'ar fi ținut o misterioasă conferință (și cu Bethmann-Hollweg și Bülow) in vederea unor „mari evenimente“.

*

Cea d'întâiu zi ploioasă și rece de toamnă.

*

Plecarea Misiunii române în America (cu Danielopol și Mrazec).

7 Octombrie.

Zi goală, de toamnă și de boală. Îți vine une ori, și cu sufletul cel mai tare, să strigi: Până când, Doamne!

8 Octombrie.

Masaryk a sosit aici. Călătorește cu un pașaport fals. Nu s'a știut de venirea lui. A mers la biuroul de încartiruire și la o gazdă oarecare, de unde l-a adus secretarul Legației sârbești la ministrul Marincovici. De aici l-au mutat la Mârzescu, pentru a nu cădea în mâna adversarilor guvernului, takîștii.

Duca vine să mă cheme la masă acolo la Mârzescu, unde e invitat și Goga. Indată după aceea invitația lui Marincovici pentru un dejun, Marți. Fiind vorba de vecinătăți politice de partid, spun lui Marincovici fără încunjur: „Nu vreau să mă aflu în compania unor persoane de la noi care vreau să exploateze vizita d-lui Masaryk pentru scopurile lor politice“.

Masaryk și-a arătat față de Duca dorința de a mă vedea și și-a lăsat carta la redacție.

*

Duca e și mai departe de părere că situația noastră e

extraordinar de precară, de oare ce atârnam de un simplu capriciu al Rușilor.

*

Vine și Titulescu, ministru de Finanțe. A luat oarecare masuri în chestia aurului. Recunoaște că o parte din el și din juvaier merge în Germania, alta servind în Persia pentru tranșacții, care nu se mai fac în bani. Ar admite ca o bancă să joace rolul Muntelui de Pietate. Se lovește de greutatea exportului supt mantia rusească.

A căutat să oprească specula cu cecurile, dând instrucții a nu se plăti decât purtătorului și anume numai într'un termen de patru luni.

S'au luat măsuri pentru ca, înlăturându-se convenția asupra cursului rublei, încheiată de Victor Antonescu, sa se păgubească mai puțin la variațiile acesteia. Creditul ce ni-au deschis Rușii, mai mare decât creditul ce li-am deschis noi lor, ar fi să se acopere de Aliați în condiții care sunt mai bune pentru ei.

Li s'a prezentat acestora socoteala veniturilor și cheltuielilor noastre. Aceasta ca să se mântuie băjbâiala de până acum. (Am trăit întâiu cu miliardul Băncii Naționale, apoi cu al Angliei, luat în bucăți și cu nouă negocieri la fiecare dată, iar acum ne aruncăm asupra celui al Americii.) Ion Bratianu era contra acestui act, care i se părea contrar independenței noastre.

Titulescu pretinde că une ori a trebuit să meargă contra lui Take Ionescu și că a fost sprijinit de Vintilă Brătianu. În Consiliile de miniștri, un timp prețios se pierde cu discuții inutile. Și în multe chestii se caută, din complezență, o notă împăciuitoare.

Rubla de hârtie se falsifică în massă de Germani, cari au ateliere speciale. Se aruncă și din aeroplane în tranșee. De

acea soldații ruși oferă oricâți bani țăranilor noștri. Iar noi nu putem răspinge o hârtie fără valoare, de mila bieților oameni.

*

Generalul Iancovescu a venit din Rusia cu conștiința unui haos complet și cu asigurarea că „se va face“ ceva. Chereński l-a primit în biblioteca Țarului, în picioare, la început, după ce trecuse prin trei odăi undă stătea câte un ofițer. Farseurul Revoluției era în uniformă de soldat. A vorbit numai la urmă pentru a spune solemn că greutățile de acum ale Rusiei vor trece și „veți fi ajutați“. Tereșenco, bogatul rege al zahărului, s'a răpezit să primească pe ministrul român. „Un gentleman, adecă, pe românește, un porc de câne.“ Ministrul Procopovici îi pare „unul cu capul ca al lui Delavrancea“.

*

Zeppelinurile care au bombardat din nou Anglia sunt date jos de Anglo-Francezi.

*

Verhovschi, fost aghiotant aici al generalului Belaiev, spune că, într'o oaste modernă, ofițerii sunt, mai la urmă, aproape inutili....

9 Octombrie.

La Masaryk. Mârzescu l-a găzduit într'o odăiță la stânga antreului. Mă primește un secretar blond, tânăr, în uniformă rusească a corpului „cehoslovac“, care vorbește așa

și-așa franțuzește. E uimit de cunoștințele lui Take Ionescu în ce privește toate detaliile politice austriace.

Masaryk are mai mult aierul unui bătrân diplomat. Înalt, slab, elastic, cu parul și barba caruntă, cu ochii blajini, cam oboșiți. Il aflu studiind harta. Imi vorbește de puțința ca Germanii să debarce și pe la Reval și în Finlanda, făcând imposibilă apărarea Petrogradului. S'ar pierde astfel comunicația Rusiei prin Suedia; linia Murman nu e încă isprăvită; la Arhanghel, portul se închide în Novembre. Ar rămânea Transsiberianul, la care lucrează, puțin câte puțin, Americanii. Li arăt că „imposibilitatea“ întrebunțării Transsiberianului exista atâta cât mai erau și alte drumuri și ca o circulație normală pe dânsul ar avea și avantajul de a face să vie într'acoace hrana din Siberia.

La Petrograd este încă pâne, destul de bună. Verhovschi i-a dat asigurarea că se lucrează la restituirea disciplinei. Într'o ofensivă rusească nu crede, dar în defensivă e aproape convins că se vor menține Rușii, și pe frontul nostru.

A făcut zece lecții în Anglia. De lucrat, n'are pentru moment liniștea de spirit trebuitoare.

Pentru Congres, îi vorbesc de cererea celor două până la trei sute de mii de lei, făcută de refugiații ardeleni Guvernului român și el răspunde că Bocu se gândia la o mare adunare, cu vre-o patruzeci de participanți români. Li recomand, ca fiind un om cult, onest și discret, pe Nistor; pentru Românii uniți s'ar putea lua, ca al treilea, vicariul episcopal Iacob din Făgăraș. Goga nu poate fi lăsat la o parte din cauza notorietății lui. În general astfel de legături cer multa precauțiune.

*

Tăslăuanu vine de pe front. La Ocna nu se va putea să rămânem pe iarna fără a smulge dușmanului pozițiile

dominante, pe care din cauza Rușilor le-am pierdut și nu le-am mai putut recâștiga, ei părăsind într'o zi pozițiile căpătate în ziua precedentă.

Tăslăuanu e de părere că Ardelenii ar trebui, fiind „deosebiți“ în multe, să-și aibă formațiunile lor particulare.

*

Pe vasul „Goeben“ Wilhelm al II-lea a mers dela Constantinopol la Galipoli și a ținut discursul obligatoriu marinarilor săi.

*

Vremea e ca de iarnă.

10 Octombree.

Seara, în casa lui Mârzescu, la masă cu Masaryk, care pleacă pe front până spre Siretiu. Mârzescu a chemat și pe Duca, pe Ion Simionescu.

Asupra șanselor de liniște, aceeași îndoială.

Propun lui Masaryk o revistă a naționalităților din Monarhie, „Chestia Austro-Ungară“, care ar da câteva articole, dar mai ales statistice, altă informație scurtă și un buletin complet al presei naționalităților. Rece și nehotărât, cum pare a-i fi obiceiul, el obiectează că n'ar fi cine să lucreze, căci Cehii lui sunt întrebuințați aiurea.

*

Regele a plecat spre front. Se pare ca se pregătește lovitura la Ocna. Gara și satul Mărășești au fost bombardate de Germani.

Totuși se asigura — și de Berechet, după știri dela Cartierul rus — că Austro-Germanii își retrag trupele, și de pe frontul bucovinean. Le-ar duce la Monastir, unde Sarrail ar face o încercare.

*

Regina e încă în pat. Imi scrie spunându-mi cât o supără ca e ținuta pe loc, oprită de a se ocupa și de opera „copiilor“, a orfanilor de războiu, cred. Lucrează la cartea ei pentru soldați, pentru care a cerut și colaborarea mea. Durerile de cap, care continuă, o împiedecă însă adesea de a continua.

11 Octobre.

Francezii au pe Aisne un mare succes (șapte mii de prizonieri). Pe Bainsizza se pregătește marele asalt austriac.

*

Vreme de toamnă mucedă.

12 Octobre.

Dimitrescu, șeful Cancelariei Camerei, vine dela Cherson, unde e tifos și chiar vărsat.

A vorbit cu un ofițer rus căruia i se ceruse revolverul, și, nedându-l, i s'au pus puștile în piept, de soldații cari voiau să se îmbrățișeze cu dușmanul. Ii părea rău că, scăpând de dușman, vine acasă, poate ca să piară de arma propriilor sai ostași.

La Odesa se pregătesc pogromuri contra negustorilor în genere, și soldați în automobile au tras focuri asupra trecătorilor.

Deputații, senatorii noștri pleacă în Franța și Anglia. La 15 Novembre se va deschide Parlamentul numai pentru a li constata lipsa.

*

Furturile urmează în Rusia: s'au furat bagajele lui Victor Ionescu și ale lui Disescu.

*

Aici, Ruși, cu revolverele, au prădat acasă pe bancherul Marcussohn, un desfăcător de juvaiere. Donici, de la „Confidentul”, pretinde că ar fi fost lovit în cap de alți Ruși, lângă casa lui pentru a i se lua obiecte în valoare de optzeci de mii de lei.

*

Austriecii, ajutați de Germani, atacă violent pe Bainsizza și pe Isonzo.

*

Sovietele cer plebiscit pentru Dobrogea. Și șeful de Stat-Major de aici, Golovin, ar vorbi deci în numele lor, la Conferința din Paris.

13 Octombrie.

Germano-Austriecii au izgonit pe Italieni dincolo de Isonzo, silindu-i a părăsi cu totul platoul Bainsizza. Ei vorbesc de treizeci de mii de prizonieri, de o armată aproape anulată, de pătrunderea pe teritoriul Italiei. E o mare nenorocire, și nu se vede cine ar putea face ca năvălitorii să se retragă.

14 Octombree.

Germano-Austriecii au ajuns la defileurile către șesul Italian. Carsul abia de mai rezistă!

*

Nistor a venit dela Odesa. Apatie și atâta ordine câtă o lasă rutina. Soldați, într'un automobil furat, au tras focuri asupra mulțimii. Totuși se dă oarecare ascultare „gardei orășenești“, compusă adesea din dezertori. Românii cari vin sunt petrecuți de la gară de Cazaci. Aceștia au avut un conflict cu Evreii, cari li-au ucis un soldat; ar găti un pogrom cum s'au gătit și în alte localități. Iar, prin casele particulare, oameni cari au jucat roluri supt vechiul regim asistă indignați, dar fără energie, la ridicarea valurilor sălbatece ale celei mai brutale plebi.

*

Nemții fac recunoașteri în Bucovina și, temându-se de o ofensivă a noastră, cât sunt ocupați pe frontul italian, bombardează Ocna, Mărășești, Cosmești.

*

Din motive de „delicateță internațională“, Aliații au renunțat, dezaprobând atitudinea „sovietelor“, la conferința din Paris.

15 Octombree.

Italienii au parăsit Gorizia. Dușmanii au intrat în Cividale di Belluno. Ministeriul Boselli a demisionat.

*

Brătianu și Duca trimet pe Nistor la Goga „ca să se înțeleagă“. Acesta, împotriva dorinței lui Masaryk, vrea Congresul.

Refugiații fierb politica viitorului. P. Negulescu a îndemnat pe Nistor să se asocieze la o mișcare de regenerație. El însuși vrea să-și facă datoria de cetățean. S'a săturat, spune, de politica lui P. P. Carp, pe care îl urmă. Că este o mișcare în acest sens și că a trecut prin atâta ignorare și prigonire, nu vrea să știe nimeni din acești oameni ai vechii politici de partid.

16 Octombrie.

Țdine ar fi fost luat de Germani.

*

Duca a permis ziarelor să dea comunicatele germane despre înfrângerea italiană. Un comunicat al Italianilor înșiși vorbea de trupe care s'au retras „mișelește“ din armata a doua; seara, un alt comunicat declară „neexact“ pe acesta. Generalul Cadorna ar fi fost înlocuit cu Porro, și Orlando e chemat să formeze noul Guvern italian.

*

La Odesa continuă intrigile vechilor conservatori.

*

I. Th. Ghika, întors, cu gesturi foarte mari, de pe front, unde e aghiotantul generalului Grigorescu, spune că dispoziția de spirit a soldaților e foarte bună. Nu se mai tem de Nemți. Au tranșee excelente, adânci de trei, patru metri,

cu săli de adunare, cu depozite de puști, cu tot ce au știut să ne învețe Francezii.

El găsește rău exportul de deputați, cu misiuni, în Apus, unde s'ar fi stăruit să li se plătească diurna ca și în Rusia. O samă de liberali ar fi hotărâte să ceară a se deschide de fapt Parlamentul. Nu s'ar mai alege Morțun, contra căruia, ca și contra lui Pherekyde, se ridică unele acuzații.

I. Th. Ghika laudă mult munca lui Vintilă Brătianu la Muniții. Au rămas foarte multe obuze și după o așa de îndârjită luptă ca aceia dela Mărășești.

*

În cercurile franceze, catastrofa italiană n'ar fi fost fără să producă și oarecare satisfacție, date fiind cererile acestor aliați.

*

Aniversara Reginei. Ii trimet, împreună cu carticica de Psalmi a Mitropolitului Dosoftei, îngrijită de V. Bogrea pentru soldați, o cârtică engleză, rară, despre Rusia.

17 Octobre.

Regina mulțumește. „Speră că Dumnezeu îi va da destulă sănătate, bun simț și energie pentru a duce la capăt opera pe care a întreprins-o.“

*

Udine a căzut. Cadorna păstrează comanda. Michaelis a demisionat.

*

Profesorul Ștefan Pop vine de pe front. Are nesfârșite laude pentru soldați. În tranșee stau nemișcați cu pușca la ochi, neîntorcându-se măcar pentru a răspunde, pentru a li se pansa rănilile. Un simț de deosebită demnitate-i străbate: ofițerii tineri cari amenință sunt luați în batjocură pentru vârsta lor, iar celor cari vorbesc de trăgători, soldatul li spune că e gata să fie împușcat, dar, când e lupta pentru țară, nu admite să fie bătut. În articolele agrare care li s'au trimis, cu numele cui a votat contra, ei n'au încredere. Întrebă de ce nu se aplică și în Moldova. Războiul cred ei că l-au făcut boierii și, pentru ca să aibă bani, și reformele.

Coconașii sunt aceiași. Regele s'a mirat că numele mari se găsesc prea adese ori la cartiere. Un **Nicolas P.**, trimis la cutare regiment de artilerie, a dispărut de a doua zi supt pretext că e curier. Când i-a făcut raport, la Divizie se minunau că Pop „nu știe cine e” ofițerul. E ruda de aproape a unui ministru influent.

*

Ortiz scrie din Petrograd. Pleacă acasă, pe la Arhanghel, și printr'un „port francez necunoscut”.

*

De pe la Tecuciu Rușii ar pleca acasă cu duiumul.

*

Purtarea jandarmilor rurali, spune și Pop, e infamă. Și el a bătut pe unii cari, din ordinul arendașului, mâna, în Botoșani, copii nevrâstnici la munca câmpului. Soldații s'au

deprins a-i curăți cu granata, de care au și prins frica. Se jură să-i stârpească la întors acasă, pentru că-și bat joc de femeile lor.

18 Octombree.

Pâna acum încă nicio contra-ofensivă italiană.

*

Prieteni cari se întorc dela Sculeni îmi vorbesc de marea operă ce a făcut-o acolo Mugur: grădină de zeci de pogoane, economii de zeci de mii de lei; băieții fac stâneni în pădure și se întorc cântând la masă plină, de care au meritat a se împărtași. O viață întreagă nu vor uita acești „coconasi“ de ieri ce au învățat acolo.

*

Regina mulțumește pentru psalmii lui Dosoftei puși la dispoziția ei și spune că nicio bucurie nu e mai mare pentru dânsa decât aceea de a putea ajuta ostașii. Indată a și îngrijit de răspândirea broșurilor trimise.

*

Orlando a format Ministeriul italian; Cadorna rămâne.

19 Octombree.

Germanii atacă pe Tagliamento și pretind că au luat pe malul stâng încă șasezeci de mii de prizonieri și sute de tunuri.

*

Un număr de ofițeri basarabeni, între cari Cazacliu, au plecat să proclame la Chișinău autonomia Basarabiei.

20 Octombree.

Un tânăr ofițer de rezervă vine de la Ocna, — unde se așteaptă ofensiva noastră. La începutul lui Septembrie, Regele venise acolo pentru rectificarea frontului. Ea nu s'a putut face, pregătirea de artilerie fiind insuficientă. Soldații, „bătrâni, cu picioarele umflate“, s'au lovit de sârmele groase și în zădar li s'a spus: „Vă vede Regele.“ Tirul artileriei dușmane a fost cumplit, și tânărul sublocotenent abia a putut, fără ajutorul locotenentului care se ascunsese, să scoată pe soldați în apărarea bateriei sale.

*

Francezii ar fi sosit în Italia.

*

Din Udine, pierdută, e colonelul Ferigo, atașatul militar la noi. El plecase să-și vadă mama acolo.

21 Octombree.

Lupte la Tagliamento, periculoase pentru Italieni la a-ripa stângă, în munți.

*

Bavarezul — ca situație, caci e Hessian de origine — Hertlung a luat cancelariatul. Aduce acest membru al Centrului o solie de pace sprijinită pe drepturile noilor victorii austro-germane?

*

Nistor pleaca. Oficialii noștri s'au mulțumit să-i dea o mie de lei, spuindu-i să aștepte la Odesa.

22 Octombře.

Aceiași situație la Tagliamento.

*

Pe frontul de Apus, față de o sută șasezeci și șase de divizii aliate, Germania ar avea două sute douăsprezece și peste o suta de divizii pe frontul de Est. Diviziile germane n'au însă decât cincisprezece mii de oameni.

23 Octombře.

Germanii spun ca au trecut pe la mijlocul cursului Tagliamentului și că înaintează.

*

D-na Peticari-mi vorbește de o misiune secretă pe care Regele Carol a încredințat-o, pentru Impăratul german, soțului ei, când l-a trimis cu Prințul Carol, la Berlin, în zilele Silistrei. Trebuia să spuie că, „dacă Austria continuă să aibă atitudinea aceasta, armatele românești nu vor putea merge cu dânsa“. Acasă i-a rămas copia scrisorilor pe care generalul le-a adresat Suveranului.

Davila, tatăl ei, era foarte superstițios. Nu se întorcea niciodată înapoi. Purta cu el un talisman arab. Odată, uitându-l și nevoind să se întoarcă, aceia a fost ziua când soția lui, luând stricnină în loc de chinină, a murit pe loc.

24 Octombree.

Retragerea italiana continuă.

*

Iancevețchi a tradus și telegrafiat tot articolul meu despre hotărîrea Sovietelor cu privire la plebiscitul dobrogean. El crede ca aceasta a putut înrâuri pe Tereșenco să declare că Guvernul rusc nu împărtășește acest mod de a vedea.

Poclevschi-Koziel a observat amical lui Duca nota neprietenoasă a articolului meu.

*

Czernin e la Berlin, — se zice pentru a fixa liniile unei politice anxioniste.

25 Octombree.

Germanii ar căuta la Piave o scurtare de front de peste o suta de kilometri.

*

Foia ruseasca de aici notează protestarea mea și a precei întregi în chestia Dobrogii.

*

Ministrul de Războiu rusc, Verhovschi, a demisionat, retrăgându-se, se spune, într'un adăpost la Ladoga. Germanii arată că el stătea în legătură cu maximaliștii, cari se agită. Berechet află că, în plină întrunire, Verhovschi a pre-

tins cum că singură pacea separată poate readuce ordinea în Rusia.

26 Octombree.

Denize îmi aduce vestea, — pe lângă aceia că de Crăciun Prințul Nicolae va fi totuși trimis în Anglia la studii, — că maximaliștii sunt stăpâni pe Petrograd, unde, afară de Cherevski, care a fugit, miniștrii sunt arestați.

Știrea se adevărește. Și Tereșenco a putut scăpa. La Moscova ar fi un guvern burghez, răzimat pe Cazaci, al lui Rodzianco. Sosește telegrama „Guvernului militar revoluționar“ al Sovietelor, care cere „pacea democratică imediată“ și „imediata împărțire a pământurilor“, dând pe ofițeri supt stricta supraveghere a soldaților și declarând „criminal“ pe cine nu-li va comunica acest act.

Parlamentul provizoriu s'a împrăștiat.

*

Regele a rechemat pe Regina și pe Princesa Elisabeta dela Coțofanești. Prinții nu mai pleacă pe front, cum era vorba.

*

Intr'un tren, în fața cuiva care știe rusește, doi ofițeri ruși au recunoscut că ai lor sunt cauza tuturor nenorocirilor noastre și că „ar merita să-i scuipăm în față“.

*

Italianii au pierdut și linia Livenga, lăsând dușmanului alți douăzeci și cinci de mii de prizonieri.

27 Octombree.

Zvonurile de ieri despre starea lucrurilor din Rusia cuprindeau curatul adevăr.

Se vorbea că Sovietul de la noi ar fi aprobat mișcarea din Petrograd, puind un ultimatum generalului Șcerbacev. De fapt, „comisariatul“ luând inițiativa, s'a alcătuit un „comitet militar revoluționar“, din toate partidele, care, fără a se pronunța asupra hotărârilor ce se telegrafiază de pretutindeni și fără a recunoaște stăpânirea teroristă a lui Troțchi, dar fără a trimete lui Cherenschi vre-o asigurare de devotament, reunește pe reprezentanții tuturor partidelor (între ei și maximaliștii) cu socialistul Tysenhausen, fixând, pe lângă datoria de a se apăra cuceririle revoluției contra reacțiunii ce ar putea ieși din anarhie, datoria a o combate și arată ca întâiu scop: „păstrarea ordinii și a liniștii pe front și în spatele lui, ca să nu dea inamicului puțința să se folosească de situația critică a țării“. Se va strânge și un congres la Roman. O „divizie mixtă revoluționară“, de „oameni demni de credință și devotați“, va avea până atunci grija de a „suprima hotărât orice manifestație de dezordine și anarhie, atât pe front, cât și în spatele lui“.

*

S'a crezut un moment în ocuparea Veneției de dușman.

28 Octombree.

Vine Dendramis, secretarul, plecat în August de la București, al Legației grecești.

El spune că de fapt în Muntenia lumea e cu totul împotriva cuceririlor, adevă împotriva Germanilor, căci pe Bul-

gari, în urma protestărilor, i-au făcut să dispară, iar Turcii... Dar ordinea în ce privește alimentarea e perfectă. S'a luat dela fiecare tot prisosul pentru a se trimite în Germania; situația socială a cuiva nu influențează cantitatea ce primește.

La țară se cere un anume cvantum de rechiziție, pe bani. Restul însă rămâne asigurat omului. Ouă, pui se gasesc din bielșug.

Din motive demagogice, țăranul e sprijinit contra „boierului“, și aceasta-l ridică în opinia lui proprie. El nu se va lăsa guvernat ca odată și va impune neapărat reforme imediate și efective.

Toată lumea e contra oamenilor politici. Take Ionescu, Bratianu sunt în special atacați. Se cer oameni noi, cinstiți. Dendramis vorbește de mine, de Averescu.

S'au luat de pretutindeni toate cele în legătura cu industriile, ca să fim siliți a cumpăra apoi de la dâșșii. Nicio tipografie nu lucrează decât cea dela „Adevărul“. De prada bibliotecilor n'a aflat. In case particulare Nemții s'au purtat cum a fost oaspetele. In orașe s'a stricat și pradat mai puțin.

Statuiile sunt la locul lor.

Antipa e de fapt ministru.

*

Seara, parintele Ioan Moța. Vorbește de fastul lui Vasile Lucaciu, de telegrama trimeasă lui Wilson la debarcarea dela San-Francisco, de lipsa creditivelor (afară de cele ale Legațiilor), de eșuarea misiunii, odată ce s'a introdus serviciul militar obligatoriu. Mulți îi râdeau pe trimiși, spunind că au fost expediați „ca să scape de ei.“ De fapt, totul

a fost o prostie a ministrului Constatinescu, care îi zoria să plece.

*

Racotă-mi spune ca Maiorescu a fost bolnav de inima două săptămâni. S'a ridicat din pat ca să se stinga apoi de slăbiciune. Nu știe dacă n'a distrus și însemnările lui, din care obișnuia să tot șteargă, cu desvoltarea situațiilor și a intereselor. Un nou testament, făcut acum în urmă, lasă executoare testamentară pe o rudă de acolo. De manuscritele și scrisorile lui se vor ocupa Iacob Negruzzi, Mehedinți și soții Pogoneanu.

Fica lui, Lina, era la Petrograd, unde primia foarte călduros pe Români, fiind, nu o fire rece ca a tatălui ei, ci una sentimentală, cu toată aparența ei masculină. Acum s'a dus la Stockholm.

*

Rușii de aici primesc dela camarazi telegrame prielnice ordinii. Cu trupele din Nord, Cherenschi e la Gacina.

*

Austrieii au luat Asiago.

29 Octombre.

Cu trupe siberiane, Cherenschi a intrat de la Gacina la Țarscoe-Selo. O parte din regimentele revoltate s'au supus.

*

Zvon de apropiată proclamare a autonomiei basarabene.

*

Ion Bratianu e păzit în special. Toată noaptea ard, cu lumină deplină, toate lămpile electrice dinaintea casei lui. Ieri a făcut totuși o plimbare pe jos.

30 Octombree.

Cherenschi e stăpân în Petrograd. Se zice că l-ar ajuta Cornilor și chiar Brusilov. Ziarul „România“ se grăbește să spuie că nici n'a acordat o prea mare importanță mișcării.

*

Lui Iancevețchi îi vorbesc de legăturile lui Poclevschi cu opoziția de ieri. El contestă că ministrul rus ar fi avut și față de Filipescu aceeași simpatie ca pentru Take Ionescu. În Rusia se crede și acum că el este unealta lui Brătianu.

Iancevețchi afirmă că cererea de intervenție a României pe care acum un an a făcut-o diplomația rusească i-a fost impusă, — cum asigură Poclevschi însuși, — de aliații din Apus (de aceia ar fi căzut Joffre). Rusia ar fi oferit două sute de mii de soldați pentru Dobrogea; noi am fi cerut **numai** cincizeci de mii.

El adaugă că din declarațiile unor ofițeri arabi și turci reiese că, la un moment, neînțelegeri între ai lor și Bulgari ar fi putut „deschide drumul spre Constantinopol“. Dar nu le-am știut.

*

A circulat zvonul unei mari victorii italiene. În realitate, dușmanii au intrat în Belluno și stau la Feltre.

31 Octombree.

Prin Valsugana Austriei caută a tăia la Apus calea oștilor italiene, care rezistă acum mai bine.

*

Un bătrân ofițer la pensie îmi denunță pe cineva care oferă pentru o locuință alimente în valoare de trei mii de lei pe lună.

*

Știrile din Rusia sunt neclare. La Moscova maximaliștii au fost scoși din Kremlin. Acolo era însă Tezaurul Băncii Naționale românești, comorile Bibliotecii Academiei și ale Arhivelor, precum și bieteile mele hârtii... Ce se va fi ales din ele!

*

Ucraina s'a proclamat independentă „până la Nistru“.

*

Un inginer bucovinean, venit din Basarabia, îmi spune că intelectualii s'au despărțit acolo de „anarhiști“. Ai lui, pribegi, izgoniți dela Consulatul nostru din Odesa, o duc foarte greu. A venit chiar să se plângă.

1-iu Novembre.

De fapt Cherenschi a fost bătut la gara Alexandrovsciaia și lângă Țarscoe-Selo, iar Nicolae al II-lea ar fi „Impărat al Siberiei independente!“.

•

Prințul Sanguszko a fost ucis tâlhărește de soldați la moșia lui Volinia și cu castelul, prădat, a ars o comoară de istorie și de artă. Moșneagul de peste optzeci de ani era vinovat că n'a lăsat să i se taie spre vânzare, pădurea..

2 Novembre.

Nici o siguranță în știrile din Rusia. Se vorbește acum de o biruință lângă Palatul de vară a unei coaliții Cherenschi-Cornilov-Caledin.

*

Iar zvonurile de Republică pe care ar voi să ni-o deie Rușii de aici.

*

Două zile pe săptămână nu ni se va mai da pâine și făină de porumb pentru mămăligă.

*

Ministeriul francez a căzut.

3 Novembre.

Clemenceau formează noul Ministeriu francez.

*

Nimic nu luminează haosul din Rusia. Au perit două mii de oameni la Moscova. La Chiev se bat cu aeroplanele.

*

Un Basarabean vine să mă întrebe despre vechea economie a țării sale. E sigur că autonomia a fost proclamată la Chișinău, participând și Ardelenii. Pământurile se pun la dispoziția locuitorilor. Se cere „oastea moldovenească“, cu „ofițeri moldoveni“.

*

Un corespondent de la „Daily Mail“, Auguste Michel, Englez crescut în Franța, și de cinci ani la noi, unde ni-a învățat limba, vine la mine. Imi spune că iarăși a dat spaima în „sus-puși“. Unul din ei, ministru, i-a spus lămurit că „dê-ar putea scăpa măcar Familia Regală și Ministererele“ căci el crede că Rușii vor da drumul Nemților la noi.

Mi se pare așa de puțin probabil, încât îmi aduc familia înapoi dela Odesa.

*

Un ofițer de pe front îmi scrie că, după războiu, vor fi granate și pentru trădătorii din București și pentru fugarii de ueste hotare. Imi trimete o frumoasă călimară dintr'o granată germană, luată dela Francezi și căpătată în prada noastră.

4 Novembre.

La Gacina s'a încheiat un armistițiu în războiul civil rusec. Un anume Duhonin e comandant suprem provizoriu în locul lui Cherenschi, care a dispărut. E vorba de un Ministeriu socialist pur, fără „cenzitari“.

*

Un Basarabean vine să-mi aducă darea de samă pe care a transmis-o ziarelor despre actul de autonomie dela Chișinău. Vorbește greu românește, și e așa de emoționat! Spune de o mare bibliotecă pe care a strâns-o cu banii

lor și, când îi ofer cărți, multe, el crede că e pe plată și adaugă că astăzi nu au de unde da atât. Mă asigură că în armata a IV-a e o întreagă divizie de Basarabeni cari vor duce războiul, hotărât, până la capăt.

*

Agenții maximaliști răsbat în trenuri, insultă pe Rege, care ar fi fost învoit cu Wilhelm ca să atace pe... Ruși, și laudă pe Lenin, care e singurul „bun”. Fac „mămăligari” pe ai noștri ca să provoace conflicte care s’ar putea exploata pe urmă.

*

Nu se mai dă carne în oraș, iar la front rația va fi scăzută.

Murgoci vine din Odesa. În Evrei a intrat spaima să nu fie făcuți responsabili pentru nenorocirile Rusiei. La o alegere recentă de profesori, candidații lor au căzut.

Orașul vrea să fie port liber. De și atârnă steaguri ucrainene, totuși el nu s’a raliat la mișcarea de autonomie a Ucrainei.

*

Maximaliștii își au Ministeriul cu Troțchi-Braunștein la Externe și cu Ulianov-Lenin ca președinte al Consiliului. Ei au refuzat o înțelegere cu ceilalți socialiști.

*

Neconținut pleacă de aici, spre Iaponia și aiurea, „lumea bună”.

5 Noembrie.

Maximaliștii au și Moscova; în curând vor avea și Chievul. Din nou refuză Ministeriul unit socialist.

*

Corbescu, prefectul de poliție, vine plin de frică. Se teme de un atac din jos spre casa lui Brătianu și-mi cere să instaleze la mine o mitralieră! Patrurile străbat neconținut orașul. Întrebați despre scopurile lor, socialiștii dela Căile Ferate, și din ateliere au dat asigurări, arătând doar unele plângeri.

*

Ghibu vine din Basarabia, unde, sprijinit pe Zemstvă, a impus pretutindeni școala „moldovenească“. Nu-și face nici-un merit din aceasta.

*

Nemții încep a vorbi despre atingerea scopului lor în Italia și despre trupele libere pentru a da aiurea o lovitură.

6 Novembre.

Cremlinul arde, Caledin, cu Cazacii, vine pe la Harcov. A luat hrana și cărbunii Petrogradului.

*

Zvon, din fericire fals, că Rușii au plecat, cu muzica, de la Galați. La Botoșani ei ar pregăti o mișcare; s'a adus cavaleria noastră. Aici am rugat pe Corbescu să nu facă din modesta mea casă o cetate de apărare a ordinii. Ace-

leași patrulare și defilări de trupe și aceeași frică oarbă la oficiali. Până acum nimic nu îndreptățește.

*

Prințul Nicolae e bolnav de unsprezece zile. Se tem de tifos. A avut aproape 40 grade; azi temperatura a scăzut până aproape de 37. Se face o ultimă analiză a sângelui. Săracii oameni nenorociți! Și bietul copil!

7 Novembre.

Doiciu dela Galați vine din Petrograd. În țară e liniște, dar la Moscova se bat. În Capitala însăși e primejdios să iasă cineva pe stradă, unde se trag neconținute focuri de armă.

Germanii declară că văd „cu simpatie“ anarhia rusească.

*

Aici se fură de bande rusești care hoinăresc. Unui ofițer i s'a smuls portofelul în ziua mare într'o prăvălie. Făptașii erau conduși la comenduire de publicul indignat.

*

Ofensiva pe care o gătiam la Ocna ar fi fost oprită pentru că Șcerbacev nu garanta de trupele lui. Totuși Aliații ar mai face insistențe pentru această diversiune cu totul fără perspective.

8 Novembre.

Armata rusească cere un guvern Cernov, pentru restabilirea ordinii, trecerea pământurilor la Comitetele agrare și

începerea negocierilor de pace. America li taie subsidiile și aprovizionarea până ce va ajunge la un guvern legitim.

*

Aici e mai multă liniște. Toată lumea vorbește însă de armistițiu și spune chiar de la ce oră a început!

*

Prințul Nicolae n'a avut tifos; a intrat în convalescență.

9 Novembre.

Un general rus ar fi fost înțepat de treizeci de ori cu pumnalele pe la Burdujeni sau Dorohoiu de soldații lui revoltăți.

Duhonin a fost înlocuit la Cartierul general, fiindcă nu voia să proceadă la pace, cu un subofițer!

*

Dela Odesa, I. Grădișteanu, Argetoianu și generalii Crăi-Duhonin a fost înlocuit la Cartierul general, fiindcă nu care i se spune că, desconsiderându-se Parlamentul — care a fost amânat pentru 15 Decembre — și nefăcându-se dorita schimbare de Ministeriu, ei vor recurge la orice mijloace ca să aducă o prefacere.

Deci conservatori, liberali bătrâni, moșieri contra exproprierilor, anunță că vor face revoluția!

*

Victoria engleză de lângă Cambrai, câștigată de surprinderea cu tancurile, ia mari proporții.

Austro-Germanii, din partea lor, afirmă că ei domină acum șesul italian și că momentul cel mare a sosit.

*

Lunaciarschi, unul din șefii maximaliști, s'a retras din guvern, desperat, „de-i vine să înnebunească”, pentru crimele și ruinele ce le-a făcut mișcarea, pentru arderea Cremlinului.

*

Ion Brătianu e iarăși la pat, bolnav de congestie pulmonară.

*

Redactorii de la „România” și-au bătut joc de Italieni în „Greierul”. Fasciotti a cerut reparație, chiar suprimarea foii. Ai noștri au avut nedelicatetea de a trimite pe redactorul Locusteanu cu automobilul Cartierului ca să explice că foaia e făcută spre a râde de toată lumea... El spunea apoi prietenilor că totul s'a aranjat astfel.

10 Novembre.

Anarhia rusească urmează. Ieri a fost înmormântat un general rus care zăcuse trei săptămâni de rănilile pe care i le făcuseră ai lui. La prăvălie, pe stradă, bande ori indivizi răzleți atacă lumea, ici și colo, ca să fugă mișelește la cea mai mică împotrivire.

*

Doctorul Romalo vrea ca prințul Nicolae să fi avut tifos; dă și un buletin, astăzi. Denize, care vine la mine, spune că tustrele analizele au fost negative, și că nu era tifos.

Prințul Carol pregătește un dar părinților săi pentru douăzeci și cinci de ani de căsnicie cari se împlinesc în Ianuarie.

*

Volcov, ziaristul ruso-bulgar, transmite știrea că Puterile Centrale ni-ar fi oferit Basarabia și ținutul până la Cherson dacă atacăm pe Ruși. S'ar fi produs emoție la Odesa. În zădar Poclevschi și Șcerbacev caută să-l convingă că e o intrigă. Individul se înviersunează și lasă, prin noi comunicări la foile rusești, să plutească și mai departe o bănuială.

*

Atașaii militari ai Aliașilor la Cartierul rus protestează contra ofertelor de pace ale lui Lenin, pe care Scheidemann le primește bucuros.

Guvernul maximalist declară că nu-l leagă nimic din obligațiile pe care le-au luat „burghezii.“

*

Misiunii americane i-au venit câteva vagoane de alimente. A fost o astfel de năvală, încât oamenii s'au grăbit să declare că ei au adus numai pentru spitale.

Americanii au studiat perfect Moldova și au creat centre de băi și de deparazitare prin sate. Iși arată credința că o epidemie de tifos exantematic e de acum înainte imposibilă.

12 Novembre.

Duca vine la mine îngrijorat. Se teme ca Rușii să nu părăsească frontul nostru. Vede puțința unei păci a lui P. Carp și a unei părăsiri a Dinastiei, care în teritoriul ocupat ar fi devenit, prin propaganda germană, nepopulară.

*

Generalul Lambru, rebelul dela Odesa, e la Iași.

*

În luptele de la Chiev, Ardelenii au împăcat pe Ucrainieni cu Cehoslovacii puși ca să menție ordinea contra bolșevicilor. Au fost mari vărsări de sânge.

*

La Petrograd se publică tratatele și corespondențele secrete.

13 Novembre.

Volcov răspândește acum zvonul că vom ataca pe Ruși în serviciul Centralilor pentru a li lua teritoriul arătat mai sus, Basarabia și părțile până la Cherson.

*

S'a alcătuit Comitetul ostășesc central al Basarabenilor. Un foarte simpatic ofițer vine să-mi ceară un loc de adunare la Căminul basarabean întemeiat de mine în 1912.

14 Noembre.

Vine căpitanul Burdeaux, fiul filosofului și președintelui Camerei franceze. Vrea să organizeze la Palatul Artelor din București, luat cu chirie, o expoziție permanentă cu produse franceze, pe care agenții lui le-ar recomanda în țară. Guvernul ar comanda un Sindicat solidar pentru plăți. Persoane cu notorietate ar fi acționare. Se așteaptă la o opoziție a elementelor germanofile, dar va lucra și așa. Așteaptă totul de la sufletul transformat prin războiul al poporului său.

*

Murgoci pleacă la Chișinău pentru organizarea științifică a Basarabiei.

15 Novembre.

Ofițerii ruși cumpără pălării prin magazine, fie și pălării proești, pentru îmbrăcămintea lor civilă, căci acum, pentru ei, războiul s'a sfârșit. Atacuri de noapte se produc. Pe Râpa Galbenă soldați ruși au prădat pe un trecător.

*

Liniște pe front. O vreme ca de primăvară.

16 Novembre.

Intre ofițeri se vorbește iar de o posibilă părăsire a frontului de către Ruși și de nevoia unei retrageri, fie și în Basarabia.

Regimentul 10 de vânători e la Galați, pentru orice împrejurare.

*

Ghibu scrie din Chișinău. Se așteaptă o mișcare a celor douăzeci de mii de bolșevici. Se aduce cavalerie și artilerie moldovenească. El are nădejde mai mult în Dumnezeu.

*

Apusenii sunt tot mai înțețiți contra ticăloșiei Rușilor.

17 Novembre.

Sosește radiograma tovărășiei Lenin-Troțchi, care ordonă încetarea luptelor și pune data de 19 pentru începerea negocierilor de pace cu Germanii.

*

Deputații dela Odesa au alergat aici. Vreau discuții în Parlament. Trancu-Iași are audiență la Rege pentru a-i arăta dosarul ilegalităților de la Cartierul General. Se conspiră pe toate căile.

*

Restul regimentului 9 de vânători a sosit aici.

18 Novembre.

Și la Cherson sunt temeri. Cu un limbagiu convențional, Cociaș, „șeful” Românilor de acolo, a telegrafiat lui Tănase Gheorghiu că „Frosa (situația) e bolnavă” și cere sfat dela „medicul principal din Iași” (primul ministru), de și nu e „tare bolnavă”. „Medicul principal” a răspuns prin Tănase Gheorghiu că trebuie „să vadă boala”, ca să-și dea o părere.

*

Czernin ca și Hertling primesc ofertele rusești și se arată gata să negocieze.

*

La Cambrai Germanii au luat ofensiva și pretind că au prins patru mii de Englezi. De fapt un grup de sate a fost recucerit.

*

Se vorbește că o lovitură fusese plănuită la Iași pe ziua de 17 sau de 18; de unde toate măsurile de pază.

*

Agitațiile parlamentarilor continuă. Memoriul către Rege a fost redactat de Argetoianu. Ar mai fi încă unul.

*

Colonelul Rasoviceanu vorbește de lupta dela Topraisar. Trei zile au rezistat vânătorii lui. În ceața fumului șuierau necontentit obuzele cele mari. Tunurile noastre, puține, vechi, proaste, nu băteau și oamenii stăteau pe loc. Nicio armată din lume n'ar fi păstrat pozițiile ei în asemenea condiții. Iar el, colonelul, trecând pe dinaintea lor, îi mângâia iluzionându-i că va veni o lovitură mare, care va distruge pe dușman.

19 Novembre.

Rușii ar fi devastat, la Roman, Administrația Financiară și ei ar fi plecând în grupe dela Mărășești. De fapt li s'a dat acest ordin dela Stavca.

*

Kühlmann declară, la o întrebare în Reichstag, că zvonurile despre o ofertă a României nu s'au adeverit, că armata noastră va lupta probabil „pe sama și pe riscul ei“, dacă nu trimite plenipotențiar.

Duhonin, amenințat de trei mii de matrozi ai lui Lenin, anunțase, verbal, lui Șcerbacev că se va lupta și că, în caz de înfrângere, se va retrage la Chiev, dacă-i permite Rada Ucrainiană. Știri transmise de Englezi spun însă că el ar fi părăsit Cartierul german, a cărui telegrafie fără fir o au maximaliștii, și că ar fi chiar prins.

*

Ieri s'a ținut un Consiliu la Palat, cu Berthelot, dar fără Șcerbacev.

*

Brătianu ar fi împăcat — și cu bani — pe parlamentarii zavergii, afară bine înțeles de taciști, de contacuziniști, de Argetoianu, Cuza și câțiva alții.

*

Englezii și-au revenit la Cambrai.

20 Novembre.

Complect haos. Rușii trimet maximaliști și aici. La Co-mănești au fost arestați două sute de ofițeri, pe cari trupele noastre ar alerga să-i scoată. Administratorul financiar dela Roman a fost asasinat de oameni în uniformă rusească și i s'au luat nouă sute de mii de lei. Soldați ruși au vrut ieri noapte — așa se spune — să aresteze pe Șcerbacev și pe

Berthelot. Casele lor sunt păzite de vânătorii noștri, ca și Cartierul general rus de aici. Rasoviceanu ar fi dormit lângă cofetăria Tuffli pentru a putea interveni la nevoie.

Brătianu și ceilalți miniștri ar fi complet demoralizați. Parlamentarii n'ar fi dispuși să-i urmeze într'o retragere. Take Ionescu ar fi de părere să mergem cu oastea spre frontul mesopotamian. Averescu ar fi declarat că, retrăgându-se Rușii, nu ne putem menține și, cu gânduri asupra Basarabiei, că poate ar fi să mergem până la Nipru, chiar ar fi să depunem armele acolo. Dar cine ne primește?

Regele ar fi dispus de luptă până la capăt. Acestea mi le spune d-rul Manicatide.

21 Novembre.

Generalul Leonte îmi spune că s'ar fi luat oarecare măsuri pentru o eventuală trecere spre Caucaz!

*

Seara, Leonte Moldovanu îmi cere să ne întâlnim, câți avem mintea liberă, pentru a vedea ce se poate face. El nu crede în iminența unui atac austro-german.

*

Șcerbacev a anunțat, în foia rusească de aici, că începe negocierile, cu asentimentul Guvernului român și al reprezentanților Aliaților.

*

Patrula călări cutreieră orașul. De la 11 înainte nimeni nu poate ieși pe stradă. Se vor trage focuri asupra jăfuiților.

22 Novembre.

De dimineață aflu că și noi am propus armistițiul.

Întâlnesc pe Ministrul Serbiei. El e indignat. „Nu vreau să amintesc faptele pentru că ar însemna să critic, și eu nu vreau să critic“. Ca și mine, Lăscăruș Catargi, care îl întovărășește, e de părere că se caută din partea noastră o câștigare de timp.

După amiază, Vlahuță. Dela d-rul Cantacuzino ca și de la d-na Perticari, s'ar fi auzit că armistițiul l-am și făcut, pe trei luni.

În acest moment chiar, vine Duca. Îmi arată ce a determinat pe Șerbacev. Trupele nu-l ascultau nicăeri. O bandă de maximaliști arestate pe generalul și pe ofițerii dela Comănești. Tot aceia puseseră la arest în Roman pe generalul Ragoza. Atunci Șerbacev a arătat lui Brătianu că are un singur mijloc de a fi măcar într-o câțiva folositor Românilor: să negocieze el armistițiul pe care altfel l-ar negocia ceilalți. Berthelot și miniștrii aliați au recunoscut că este o necesitate.

Generalii, adunați la Palat, într'un Consiliu care n'a fost „de Coroană“, au fost de părere să cerem și noi armistițiul, frontul român neputându-se ține numai cu trupe românești. S'au trimis deci la Mackensen, care acceptase o întrevvedere, generalul Lupescu și colonelul Condeescu.

Ce putem face?, se întreabă Duca. Mackensen va cere neapărat să primim și scopul rusesc, pacea, și să ținem pas cu dânsii în negocierea ei. Dar dacă Aliații nu ni-o permit? Mihai Cantacuzino e de părere că am fost o povară pentru dânsii până acuma și că a venit momentul să li dăm o adevărată dovadă de credință. Ar rămânea, după Duca, o luptă fără scop, lipsită de provizii, de muniții și — capitularea finală. Sau, de la început, capitularea.

Li spun că **orice** e preferabil acestei rușini, care nu s'ar putea șterge, și catastrofei materiale în care s'ar rezolva ea pentru această iubită armată de care suntem așa de mândri. El se grăbește atunci să mă îndemne a vorbi în acest sens, al păcii separate, miniștrilor străini, invocând rolul pe care-l am ca reprezentant al unei opinii publice independente. El insistă și adaugă că n'are nicio misiune de la Brătianu.

E însă liniștit și la urmă explică aceasta: vom avea măcar Basarabia!

*

Indată vine Leonte Moldovanu, foarte entusiast pentru soluția unei apărări până la capăt. Nu vom fi atacați, crede el, dacă rezistăm, și socoate că **putem** rezista. Mă îndeamnă la o agitație în acest sens, și, când îl întreb: cu cine și pe ce cale, el strigă că aceasta se va vedea **pe urmă**. Oricum, e hotărât să o facă și el singur. Se gândește la o chemare a Parlamentului, chiar dacă ar fi să se adune numai un grup dintre membrii lui.

Seara vine la mine Zotta. El ne crede acum pe drumul Bucureștilor, unde să facem Crăciunul. De și ferește pe sora lui, soția lui Iancu Flondor, care s'a sinucis în Iunie, pentru ca să nu mai vadă asemenea zile, se împacă ușor cu ideia păcii separate. Iar eu aș avea datoria vechilor boieri moldoveni de a rămânea acasă.

*

Cer a fi primit de Regină chiar acum seara.

Imi arată ce știam și dela Duca, despre motivele care au hotărât pe Șcerbacev. Se caută a câștiga timp: măcar patruzeci și opt de ceasuri! Pare a dori ca Alianții să ni

permită o înțelegere aparentă fără a pierde folosul convențiilor încheiate cu dânsii. E absolut încredințată că s'a procedat bine și că „Regele va ști să apere demnitatea țării“.

Prințul Carol vine îndată în odaie. Tăgăduiește că Take Ionescu ar fi fost pentru drumul în Caucaz („chiar azi dimineață l-am auzit rostind altă părere“), frontul nu se poate ținea numai de Români, cum toți generalii, și Averescu, și chiar Grigorescu, au recunoscut-o, învoindu-se la armistițiu. Chiar dacă azi dușmanul ar avea puține trupe, cum sugerează Regina, ele pot veni în trei săptămâni depe alte fronturi. Ar trebui să înceteze aceste zădarnice speranțe, care ni s'au dat de atâtea ori, că Aliații ar putea să reție pe Germani în Apus. I se pare bună alegerea delegaților noștri: pe Lupescu spune că-l cunoaște bine (obiectez că l-am auzit susținând alături de Vaida alianța Ardelenilor cu politica austriacă). Cum discuția urmează asupra calității trecutului și simpatiilor celor însărcinați cu negocierile, arăt că există un curent pentru rezistență, că el trebuie combătut cu argumente decisive, dacă sunt. De aceea voiam să vorbesc cu Regele, dar acum, după tot ce mi se spune, audiența n'ar mai avea scop. Regina îmi răspunde că Regele trebuie să vie imediat. Am impresia că prezența mea mai îndelungată ar fi neplăcută.

Intr'un moment, Regina a vorbit de calitatea ei de Engleză, care a făcut-o să sufere și mai mult în această zi. A recunoscut că, cedându-se comanda generalului Prezan și făcând să negocieze „armata“, nu Guvernul, — formă pe care o declar copilăroasă și nedibace —, s'a căutat a se da la o parte responsabilitatea Regelui.

*

La „Tuffli“ cafeneaua discuțiilor este închisă. Pentru întâia oară păzește o sentinelă rusească, cu pușca la umăr.

23 Novembre.

Un an dela căderea Bucureștilor! Rasoviceanu îmi explică imposibilitatea unei rezistențe reduse la singurele puteri ale Românilor. „Să ni dea Aliații un plan și mijloace pentru a-l servi; și vom muri pentru dânsul.“

*

Lui Vlahuță, Delavrancea i-a spus că ieri, pe la patru, miniștrii aliați începuseră a ne dezaproba. De fapt, radiograma din Paris reproduce esența articolului unui „ziarist român“, care, luptând cu bucuria lui Stere, tratează de trădare orice acțiune a noastră în alt sens, și cea din Carnarvon taxează de zvon „nerușinat“ știrea negociațiilor românești pentru armistițiu.

*

Sunt chemat la dejun de Rege.

Înăinte de a-l vedea, colonelul Găvănescu, care era sa plece în Franța, cu o misiune militară nouă, insistă, dureros, enervat, asupra aceleiași imposibilități materiale de a duce mai departe rezistența, în caz când Rușii ar părăsi pozițiile. Avem patru sute de mii de oameni, dar nu-i putem ori când și ori unde. Pe frontul oriental ar fi constatate o sută treizeci de divizii austro-germane. Ce putem face, cu câtă oaste ni-a mai rămas? Și ar lipsi îndată și munițiile. Totuși se va rezista, cât se poate, cum se poate, dacă va fi nevoie.

Continuă discuția cu Prințul Carol. Intr'un punct mi s'a dat oficial dreptate. S'a rectificat că nu **armata** română, ci **Guvernul** român a început tratativele de armistițiu,

Regele îmi declară că nu poate fi vorba de o capitulare. În caz când ni s'ar face propuneri neacceptabile, pe care el nu le-ar primi în niciun caz, ci preferă să se retragă, lăsând locul oricui — ochii îi sunt plini de lacrimi; îi răspund că, dacă sufletul lui nobil îi dictează astfel de declarații, cel mai elementar simț de onoare al nostru ni-ar impune să nu primim acest sacrificiu —, armata se va da înapoi și va demobiliza pe încetul, armele fiind trecute ca deposit peste Prut, în teritoriul neutru al Rusiei care ar fi făcut pace. Încă odată spune că la un războiu în care astfel de metode pot lucra, nu s'a putut gândi. Stere nu-i vorbia de o apropiată desfacere a Rusiei, ci numai de ceva care ar fi să se petreacă după doi ani de la încheierea păcii. „O biruință câștigată prin asemenea mijloace nu poate fi durabilă; toată dezvoltarea trecutului ni-o arată.“

În cursul mesei vorbește de „România“ și, laudând poezia lui Goga despre mormântul de la Argeș, poezie în care tot trăiește talentul, Regele se oprește aici în judecata asupra autorului. Viind vorba de ciudata situație a lui Brătianu față de actualele negocieri, Regele crede că e o chestiune la care va trebui să se gândească. În chestia evreiască, e de părere că ar fi fost prudent să ne fi arătat „mai culanți“, pentru a împiedeca dușmăniei care astăzi ni fac atâta rău. Vorbind de oameni, spune cum ciudatul „rege al Albaniei“, Albert Ghica, după ce-și „cedase“ drepturile ducelui de Montpensier, venise la Palat, „unde nu mai călcase“, pentru a cere mâna principesei Elisabeta, ca delegat — fără nicio autorizație — al ducelui! Regele are alte sentimente pentru fratele lui Albert Ghica, Eduard, prefectul de Vaslui, căruia i s'a dat o misiune diplomatică secretă.

*

Delegatul parlamentarilor dela Odesa, Trancu-Iași, care adusese dosarul neregularităților dela Cartierul general, Regele spune că i-a atras atenția asupra faptului că aceasta privește Parlamentul, care de altfel are și o competența necesară. Recunoaște că Trancu-Iași a spus un lucru bun: că, din cei doisprezece miniștri la o țară de unsprezece județe, putea măcar unul să apară într'un județ, fără alt scop decât parada. Discutând proiectele Partidului Muncii, Regele a atras atenția asupra faptului că a discutat proiectele de lege ale acestui Partid cu Diamandy însuși, arătând zădărniciia utopiei lor și făcându-l să vadă că o afirmație de principii face mai mult decât impunerea unui punct de amănunt.

De față era și lady Paget, de la Crucea Roșie, nobilă figură simpatcă, cu un cap foarte mic în vârful unui gât lung. Regina îi vorbește mult timp în particular.

Regele îmi arată scrisoarea către Regină a delegatului englez la Cartierul general rus, unde Duhonin a fost ucis prin aruncarea în baionete. El crede că nebunii dela Petrograd nu trebuie contrași în zădar, ci lăsați a-și face și pacea, pentru a se păstra măcar unele puncte de contact cu dânșii.

*

Seara aflu că s'au trimis jandarmi la Moscova pentru a încerca să treacă în Suedia depozitul nostru de arme.

*

Noaptea a fost foarte liniștită și extraordinar de georoasă.

*

D-rul Proca îmi spune că a văzut „Lumina“ lui Stere, ultimele numere. „Presa noastră“ dă rezumatul ziarelor germane!

24 Novembre.

Articolul meu de ieri, „Armistițiul“, a fost primit ca o ușurare. Ofițerii îmi aduc azeziuni iscălite.

*

Un funcționar dela Legația franceză venit către seară ca să mă întrebe ce încredere să acorde unui om politic mai mărunț, îmi spune hotărât că **nici Berthelot, nici nimeni din Misiunea franceză n'a fost consultat la armistițiu.** S'ar putea spune că nici **ministrul Franței.** Pe când Nicolescu-Dorobanțu, cumnatul primului ministru, asigură că s'a făcut o înțelegere directă cu Aliații.

Pentru Șerbacev, care „și-a apărat pielea lui“, și pentru toți Rușii domnește un despreț enorm. Ofițerii francezi n'au vrut să primească pe un medic militar rus la masa lor: „nu știu dacă ne-am putea stăpâni“.

Negociatorii ruși dela o unitate de pe frontul nostru erau trei soldați. Întrebați ce vor, ei au spus: cele două insule pe care ni le-ați luat.“ Doi din ei nu știau să iscălească.

Morțun vine la mine, supț cuvânt că are de rectificat ceva la „Neamul Românesc“. El se laudă că a spus la Con-

siliul de miniştri azi: „Brătianu bătrânul doria Ardealul fără Ardeleni; noi vom avea pe Ardeleni fără Ardeal.“ El se bucură că „Take Ionescu e sfârşit.“

Pe de altă parte, şi Vintilă Brătianu spune că nimeni să nu fie supărat, căci, va ieşi bine, foarte bine.“

Economistul Dr. Angelescu îmi face, în uniformă de locotenent, propagandă ca să rămân supt Germani. Aceasta ar rezulta din „principiile“ mele. Ii răspund: „Din principii raţiunea poate să scoată multe concluzii; caracterul numai una“.

25 Novembre.

Alţii pretind că Berthelot a fost la Consiliu, că a condus pe Brătianu la automobil, că i-a făcut vizită acasă.

*

„România“ a devenit extraordinar de războinică şi C. Minulescu ne învinuieşte de... laşitate!

Vlahuţă, întors de la Delavrancea, se plânge că Aliaţii nu li lasă mâna liberă. Ziarul „Evenimentul“ prezintă bilanţul definitiv al războiului.

*

Gerul continuă, sălbatec.

26 Novembre.

Clubul profesorilor secundari discută aducerea lui Petre Carp, trecerea lui Stere în Basarabia, acceptarea Regelui de Marghiloman, — capitulaţia.

*

Inginerul Arapu spune că s'a întâlnit cu un colonel de Cazaci, Grec, Cricopulo, care pregătește oastea „moldovenească.” A fost odată cu Filipescu la Călimănești. Ni făgăduiește tot concursul. E sigur că Basarabia ne poate hrăni.

De la Aliați am fi primit o „remonstranță.”

27 Novembre.

Incheierea armistițiului, până la Constituanta rusească și cu oprirea trecerii Austro-Germanilor de aici pe frontul de Vest.

*

Ion Brătianu e mirat că am aflat și cere ca în ziar să nu se spuie că e în legătură cu Adunarea din Rusia. Tot așa el suprimă motivarea prin hotărârea Guvernului din Petrograd.

*

Generalul Leonte-mi anunță că ne-am fi înțeles iarăși cu Aliații și că ei ni pun la dispoziție douăsprezece milioane pentru a cumpăra câtă pâne e în Basarabia.

*

Întâlnesc lângă Hotel Traian pe Țanțu și Pelivan, cari vin din Basarabia. Ei confirmă că garnizoana și dezertorii din Chișinău sunt maximaliști dușmani. — Și ce li puteți o-pune? — Forța morală. — N'ajunge. (El îmi explică atunci că au început să-și organizeze oastea, că au o baterie de artilerie și cavaleriști.)

În Basarabia, pentru Constituantă au ieșit maximaliști.

Românii n'au prea votat. Alegerile au fost dezordonate. „Dar nouă nu ne pasă de Constituantă; viața noastră politică e deosebită“.

28 Novembre.

Negociatorii noștri n'au avut cel mai elementar simț de demnitate. S'au arătat extrem de încântați de primirea ceremonioasă a Germanilor, cari i-au întâmpinat la ieșirea chiar din tranșee, printr'un căpitan de stat-major în mare uniformă. La vila doamnei Apostoleanu, bine păstrată și păzită de ostași cu chivere, li s'a făcut o cinste deosebită, pe care delegații au apreciat-o așa de mult, încât au strâns mâinile, au luat masa împreună, au ascultat toas-turi cu „Hoch die Rumänen“ sau chiar „Hoch Rumänien“ și au și răspuns, s'au fotografiat în rând cu Nemții, cu Ungurii, cu Bulgarii și Turcii! Am văzut fotografia. Doar Bulgarilor nu li-au dat mâna, pe care Germanii i-au chemat la urmă („să vie Bulgarii“) și despre cari au spus că, în opera de grea gospodărie pe care au făcut-o la noi și pe care vom vedea-o, au avut de lucru cu propriii lor aliați.

Rușii retrăgându-se pentru a discuta asupra punctului 9, Românii au rămas. Au și dormit la Focșani, serviți însă de ordonanțe germane, păziți de sentinelele germane. Se spune că au fost și la teatru! Șofeurii au fost lăsați liberi, și ei fac reclamă dușmanului cu prețurile reduse ale articolelor de îmbrăcăminte și încălțăminte.

Germanii s'au grăbit a expedia scrisorile aduse deschise și pe care le-au închis fără a le ceti. În schimb au transmis unui ofițer dela Cartierul cel mare fotografia unei părechi căsătorite: sora ofițerului și un maior german. Ai noștri au primit să aducă fotografia.

Fiind vorba de lărgirea zonei neutre în Dobrogea, Ger-

manii ne-au sfătuit să nu stăruiem, căci ne-ar prăda Rușii. Aceștia par jigniți și semnalează în raportul lor noaptea petrecută de Români în Focșani.

*

Curentul nemțesc crește. Prin trenuri ofițeri de rezervă îl propagă. La o divizie s'a dat masă cu muzică pentru armistițiu. Râmniceni și Buzoieni ar dezerta, de mult, cu miile. Ziarul „Acțiunea” ne face don-Quixoți și cere, contra „sentimentalilor” cu „sensiblerie” și considerații de „amor propriu”, politică reală.

*

Ministrul francez îmi mulțumește pentru articol. „In ceasurile foarte grave” spune el, „pe care le trecem, cuvintele d-tale vor întări părerea, foarte justă, care există acum în țara mea despre vitejia nației românești, capabilă, în mijlocul jertfelor ei și a îngrijorărilor ei dureroase (*angoisses*), să mai arăte credința ei în Franța și legătura ei, cu neputință de desfăcut, cu cauza Dreptului, pe care Înțelegerea o susține”.

Ofițerii francezi de pe front recunosc că amestecul infanteriei și artileriei rusești și românești ne silia să intrăm și noi în armistițiu. Se spune că pe alocuri Rușii lasă în mâinile alor noștri tunuri și cai și pleacă, cu ofițeri în frunte.

*

La Iași a sosit cavalerie și artilerie. Sunt acum trei regimente de infanterie. Se spune că bolșevicii din Chișinău vreau să bombardeze Iașul, să-l atace.

*

Ambasadorul englez în Rusia, Buchanan, a dat dreptul Rușilor să nu facă războiu și s'a declarat gata a revizui

scopurile luptei cu un Guvern rusesc definitiv. Caledin și Cornilov ar fi început contra-revoluția.

*

La Odesa filologul Candrea face lecții universitare de literatură română. Duca era încredințat că istoria Românilor o fac eu!

*

„România“ publică, față în față, textul complet al armistițiului și un articol de Bucșan despre onoarea Serbiei.

29 Novembre.

Un articol în ziarul „Acțiunea“, iscălit de „director“, lasă hotărârea a ceea ce va veni, Guvernului. Ceilalți să tacă! „România“ răspunde cu atacuri personale, contra „fleacului“, dar în același timp explică sensul diplomatic al armistițiului.

*

Pe front Nemții strigă „Hoch“ Românilor, iar aceștia răspund cu „ho“.

*

Funcționarul dela Legația franceză vine mai împăcat cu hotărârea impusă nouă. Ii dau articole din foaia mea, traduse în limba franceză, pentru ca de la Roncière să facă din ele un volumaș în „Paginile de istorie.“

*

Măsuri formale sunt luate ca să apere Iașul contra unui atac rusesc. De curând unele puncte au fost modificate.

*

Aliații recunosc pe jumătate Guvernul maximalist și-i dau voie să se retragă din lupta activă.

30 Novembre.

„Pravda“ lui Lenin atacă și conducerea anexionistă a Germanilor și face apel la masele populare germane. Cherevski învie, pornind la luptă.

*

Un maior venind din Galați spune că a vizitat tranșeele Rușilor pentru ca, la întâmplare, să le ocupe cum vor putea. Artileria se ține însă bine și acuma.

*

La o vizită de răniți, vorbindu-i-se Reginei, acum câteva zile, ea ar fi spus în particular că împrejurările ar putea-o sili să părăsească țara. Dar azi Denize, care întovărășește la mine pe Prințul Nicolae, îmi aduce de la dansa, cu cererea de a o traduce până la Crăciun, o lungă poveste pentru copii.

*

Iancevețchi vine la redacție, foarte întristat. Vremurile de azi sunt pentru Rusia ca „epoca tulbură“ dela începutul veacului al XVI-lea. Plebea, asasinii, pușcăriașii, acei cari au asasinat pe Duhonin, puindu-l pe cruce, cu țigara în gură și, dedesubt inscripția: „Mai comandă acuma“, aceștia conduc Rusia. Lenin, un nebun, Troțchi, urât și de Evrei, pentru că a arestat și pe Vinaver, șeful „Bundului“ evreiesc, pot să dispară; bestiile vor rămânea. Bestii pe atât de lașe, pe cât de sangvinare, căci la Cartierul General n’au făcut nimic până n’au căpătat înlăturarea Batalioanelor Morții. Și la Petrograd, când soldații refuzau să împuște pe iuncări, au făcut-o aceasta, cu o bucurie canibalică, față de copii de șaptesprezece ani, ei, Garda Roșie. Acuma Rașal, președintele „Republicei“ de la Kronstadt, vine spre Iași, cu

„garda“ lui de matrozi, și această „gardă“, capabilă de orice, ar trebui oprită neapărat. Căci din cei cinci mii de soldați dela Socola, doar de or fi o sută de bolșevici, cu tot zgomotul ce fac și aparența de putere ce-și dau. Ar trebui menținută energic hotărârea lui Prezan de a nu se permite în oraș nici o ciocnire între cele două partide. Când s'a vorbit aici, la „Rumcerod“, despre armistițiu, n'a fost niciun entusiasm la soldați, cari ar fi rămas, în generalitatea lor, oamenii de treabă de odinioară.

Rusia trebuie salvată cu sila, și prin străini. Cazacii — cari acuma iau Rostovul — n'au destule muniții; Ucraina e infectată de socialiști; regimentele polone au fost somate de „diabolicul“ Crilenco să se „organizeze“ în soviete cu ofițeri aleși. Speranța e în Iaponezi și în Români. Cei d'întăiu, după spusa ofițerilor lor de aici, au un milion de oameni gata, dar Europa nu vrea să-i primească în afacerile ei. Afară de colonelul Yate, și Americanii de aici se arată nehotărâți. „Băgați de samă! Granitul rus s'a fărâmat în praf, dar el va lua o nouă formă. N'o dau Aliații, capitulând înaintea maximaliștilor pentru că nu-i poate dărâna Rusia cea adevărată, care îi urăște; ei bine, o vor da Germanii până la Urali și pentru multă vreme“.

El, Iancevețchi, va scoate o foaie aici, „Republicanul“. De amenințări nu-i pasă. Doar, pe vremuri, la Samara, țariștii voiau să-l spânzure. Totodată va apărea și o foaie a fratelui său, cel așa de cu greu liberat din temnița austriacă.

2 Decembre.

D-rul Mirinescu află dela d-na Vlădoianu, ruda Brătienilor, că Germanii evacuează Muntenia, strângându-și toate trupele pe front. Ar vrea să proclame Rege pe Carol, fratele Suveranului nostru.

Ofițerii țari — aproape — au benchetuit cu Germanii la Focșani, ar fi fost muștrați de primul ministru.

*

Rușii pleacă depe front arzându-și puștile. Cornilov ar fi fost batut lângă Caluga și rănit.

Cherenschi ar fi ministrul de Finanțe al Siberiei. Se prevede o luptă între Lenin și Constituantă.

*

Generalul Leonte spune că s'au dat de Aliați trei sute de milioane pentru cumpărarea pâinii din Basarabia. La Cahul se pradă și se împart moșiile.

*

Corbescu habar n'are de agitațiile rusești. El ar îngădui ca partidele rusești să se și bată aici. Dar s'au pus gărzi cu mitraliere la barierele Iașului, restabilite.

3 Decembre.

La Brest-Litovsc armistițiu pe douăzeci și opt de zile.

*

Nemțofili au răspândit șvonul căderii lui Clemenceau în urma unei interpelări a lui Caillaux!

*

Rușii au dat foc bărcilor lor dela Nicolina. Ca un soare roșu ardeau în zare. Noaptea trecută, fiind o întrunire în tabăra lor, s'a dat din nou alarma întregii garnizoane. Unii pretind că ai noștri ar fi primit cu focuri compania rusească „loială“ care se întorcea de acolo. În urma unei lupte între cele două partide din armata rusească, s'ar fi dat foc din patru părți târgului Bucecea. De fapt jumătate din ținutul Hotinului e numai o jalnică ruină.

4 Decembre.

Se vorbește că un camion al maximaliștilor ar fi dat înadins peste automobilul lui Șerbacev, silindu-l să fugă pe jos. De azi ofițerii au leafă de soldați, — ceiace nu e de mirare din partea unui Guvern care, despărțind Biserica de Stat, „rechiziționează“ între altele aurul și pietrele scumpe ale odăjdiiilor.

*

Duca îmi spune că, în noaptea de 2, un mic grup de maximaliști au luat fără luptă Cartierul dela Tuffli. Ieri noapte Ucrainenii au prins pe năvălitori, cu generalul șef de Stat Major, care îi ocrotia, și, legându-i vor să-i trimeată în Rusia. Frontul nostru ar fi acum ucraino-român.

Până la un nou atentat...

Și un colonel Vasilescu ar fi întovărășit, îmi spune altcineva, pe Ucrainenii, ca să-i opriască de la vre-o vărsare de sânge.

Duca mă asigură că averea Statului și instituțiilor noastre de cultură se află încă la Moscova, de unde nu a luat-o nimeni, ceiace ar însemna să fie un risc și mai mare. Jandarmii trimeși acolo sunt numai pentru pază.

Și el îmi spune că Guvernul ține de rău purtarea delegaților de la Focșani și mai ales fotografierea lor.

*

Noaptea, la 2 și jumătate, iarăși alarmă. Cavalerie, artilerie, se pare, trec pe stradă înaintea casei mele; automobilele se tot opresc la casa lui Ion Brătianu, unde lumina nu se mai stinge.

*

Vintilă Brătianu ține regulat întruniri la Muniții cu parlamentarii liberali.

*

La Tochio, N. Xenopol are o criză de uremie.

5 Decembre.

La „Tuffli“ se răsfășă soldați prin toate odăile, mâncând, bând ceaiu, dormind cu spinarea pe scaune.

Se anunță noi ciocniri pe deseară.

Armistițiul rus e comunicat, parțial, de Germani. Pentru pace se anunță că va merge însuși Kühlmann.

6 Decembre.

Colonelul Rasoviceanu arată cum trupele noastre încunjurau localurile de frământare ale Rușilor când se dădea lovitura. Generalul arestat era de mult suspect. Soldații îi fumau în față, iar pe ofițeri îi lăsa prin culoare și-i făcea să încremenească înaintea lui. Acuma, cules din pivnițele

dela „Tuffli“, el ar fi trimis, la un loc cu ceilalți, cu duba în Rusia.

*

Rușii au distrus tot ce au găsit în cale. Cantoanele de pe șosele sunt sfărâmate. Sate întregi au rămas un pustiu. Duca aduce vestea că liceul din Botoșani a fost complet ars astăzi; acolo era întendența rusească. În oraș, bandiții se temeau numai de cei trei mii de elevi dela Școala militară românească. La Bucecea a putut fi stins focul. La Hânțești s'a devastat complet Curtea.

Se vorbește de o „declarație de războiu“ a lui Lenin contra Ucrainei; maximaliștii ar fi plecat spre Chiev. La Odesa s'au bătut pe străzi. Garda evreiască pentru apărarea caselor capitulase. Dar Ucrainenii au ocupat teatrul, dând de acolo luptă cu mitraliere. S'a ajuns la un armistițiu.

*

Berechet spune ca locul până la Focșani e rupt tot de obuze, „ca un câlp de cartofi după cules“. N'a văzut sămanătură. În cale, un depozit de prizonieri, o librărie de campanie germană părăsită, câțiva copii palizi, cari saluta de departe.

La discuții, delegatul bulgar voia ca hotar în Dobrogea brațul Sulina, pretextând că dela Sf. Gheorghe acolo patru bulgărești n'au găsit trupe dușmane, nici tranșee. Von Morgen a întâmpinat, ironic, că mare lucru ar fi sa se facă tranșee într'un teren inundat. Ai noștri au obiectat ca, daca e vorba de incursiuni, Rușii au mers și până la Babadag, luând prizonier și un colonel bulgar.

*

Pe șosele Rușii atacă și automobile, dar se lasă bătuți măr de oricine e mai îndrăzneț. Noaptea se atacă aici în Iași trecători cu câte o blană mai frumoasă pentru ca, la capăt, patrula noastră să pedepsească după cuviință pe pahonți.

*

La Brest Litovsc alearga pentru pace — căci armistițiul a expirat —, nu numai Kühlmann, dar și Helfferich, Czernin, ministrul de Externe turcesc, delegatul bulgar.

E vorba de o mare înșelăciune sau de o slăbiciune mai mare de cum o bănuim?

7 Decembre.

N. Xenopol a murit.

*

Două Consilii de miniștri s'au ținut azi: unul la Palat. Take Ionescu ventilează tot mai mult ideia plecării din țară a Guvernului, îndată ce Rușii ar face o pace separată.

*

Niște încercări de artilerie la Copou umplusera de grije lumea fricoasă.

*

De fapt, Ucrainenii sunt stapâni în oastea rusească de aici. Dictatorul e un ofițer Petliura. Doi generali au fost arestați la „Tuffli“.

De Sf. Nicolae, la Mitropolie au fost numai ofițeri ucrainieni, cu semnul deosebitor, cari au salutat respectuos familia noastră regală.

Se vorbește de o „declarație de războiu“ a lui Lenin.

Lumea crede că Guvernul și-a hotărât plecarea în Rusia, demobilizând trupele de rezervă.

8 Decembre.

Merg la Duca. De fapt, profitându-se de prezența generalilor Averescu și Grigorescu, s'a discutat chestia, gravă, a retragerii Rușilor, cari pradă totul în cale. Li se va fixa un drum, și contra celor cari vor merge pe alături se vor lua, orice ar fi, cele mai aspre măsuri. S'a creat „un front interior“, incredințat lui Prezan.

Averescu, întrebat cât am putea rezista pe două fronturi, spune că cel mult douăzeci de zile, până la Prut, dacă ni cer Aliații. Take Ionescu era să plece încă de acum, dar l-a oprit nesiguranța liniei ferate. Titulescu spune că nici cu voia Aliaților nu putem face pace. Până acum nu ni s'a spus ce se așteaptă dela noi.

9 Decembre.

Prezan așteapta un ordin, „în interesul armatei rusești și al celei românești“ prin care se amenință cu execuția cine va trăda.

La Zvoriștea au jăfuit și ars curtea, legând pe administrator și pe soția lui. La Dorohoiu au luat din restaurant, ziua namiaza mare, pe un maior de al lor și l-au pus să taie lemne.

*

Petliura, la adunarea din Chiev, a constatat aproape starea de războiu între Lenin și Ucraina lui.

*

În negociațiile de pace de la Brest-Litovsc, și Rușii și chiar Germanii caută să amestece, cu orice preț, și pe Aliați.

*

Nu se aude nimic de Șerbacev. Cineva spunea că el doarme la Saint-Aulaire.

10 Decembre.

Duca îmi anunță demisia lui Take Ionescu.

*

Vineri seara s'a încercat o lovitură contra lui Șerbacev. Încercând să împace deosebitele curente la el acasă, Conov, șeful maximaliștilor, l-a chemat în altă odaie și i-a pus revolverul în tâmplă. Atunci un Cazac l-a lovit peste mână și alții au avut timp să alege. Maximaliștii au fost arestați, dar continuarea operei de restabilire a unei ordini relative nu se putea fără noi.

La unu' din noapte s'a chemat un Consiliu de miniștri, care a ținut până în ziuă. Ion Brătianu a expus situația: mergem cu Ucrainenii contra anarhiei? Rezerve au făcut Iancovescu, Greceanu, Titulescu. Take Ionescu a strigat contra politicii de aventuri, chiar dacă o recomandă și o cer Aliații, și și-a arătat hotărârea de a pleca din Guvern, din partid, din țară. În zădar ceilalți miniștri cu rezerve s'au

raliat la hotărârea majorității, în zadar generalul Prezan a protestat cu indignare, în zădar a vorbit în acelaș sens, cu violență, Titulescu; Take Ionescu a rămas neînduplecat. Hotărîrea în sensul colaborării cu Ucrainenii s'a comunicat dela șase dimineața Regelui, trezit din somn, care a primit-o. Take Ionescu își redactează demisia. Refuzată de Rege, ea e repetată.

Indată după hotărâre, Cazacii au arestat pe șefii maximaliști, între cari se află, sosit într'adevăr, Rașal, cel dela Kronstadt. Gara dela Socola au ocupat-o Românii, cari stăteau la spetele Cazacilor. Trei mii de maximaliști, cari veniau să prade Iașul, au fost opriți în drum și dezarmați fără rezistență.

*

La Chiev, Petliura, șeful ucrainian, a declarat razboiu lui Lenin, care face și el tot așa. Maximaliștii pretind însă, azi, ca ar fi arestat ei pe o parte din membrii Cartierului General ucrainian și că urmaresc pe ceilalți.

*

D-rul Toma Ionescu a plecat la Paris, cu un vagon de ofițeri englezi. Take Ionescu spune D-rului Devaux, din Misiunea franceză, că astfel fratele său „își scapă capul“.

D-rul francez are o profundă admirație pentru inteligența și energia Reginei, care se întrebuițează prea puțin. Clasa dominantă i se pare total neserioasă. Râde de cei ce fug. Pentru popor are o profundă admirație.

El crede în viitorul Ucrainei și ar admite o retragere eventuală a Românilor și dincolo de Prut. E un om impu-nător și foarte inteligent. Medic vestit, stă de patru ani

pe front. — Stăm și mai mult, oricât; dar să se sfârșească odată!

*

Și Mackensen, făcând să se primească delegația pentru ostăteci (ni s'au restituit bieții țărani chinuiți din Dorna), a spus că țăranul român a dat astfel de dovezi, încât și dușmanul trebuie să recunoască dreptul la viață al nației noastre.

*

La plecarea din mănăstirea Pasărea a d-nei Lia Brătianu, sute de doamne au venit să demonstreze luându-și rămas bun. Afară de vreo două, toate au spus să nu cedăm cu niciun preț, căci, dacă e vorba de a mai rezista, cei din teritoriul ocupat vor face-o oricât.

*

Takiștii prezintă pe Titulescu ca fiind... câștigat de liberali!

11 Decembre.

Din lipsă de hârtie — care se vinde, de fabrică, supt mână — am redus tiragiul foi și suntem în primejdie să nu mai apărem.

*

La Brest-Litovsc, Leopold de Bavaria a salutat Congresul, Turcul a fost prezident de onoare și prezidiul efectiv l-a luat Kühlmann. Marghiloman se prezintă ca lichidator chemat al României.

12 Decembre.

Fiul meu Petru a păzit la Copou pe Rașal și pe tovarășa sa, d-na Boga (care, la Cartierul General, în noaptea când maximaliștii au năvălit acolo, luase asupra-și să redacteze proclamația, de care nu era în stare grupul de imbecili masculini). Ei au fost înaintați Diviziei a IV-a, care i-a despărțit. Găzduiți la preotul din sat, hrăniți din vasele de argint ale Cartierului, ei au fost duși în goana automobilului-camion supt paza soldaților ruși, între cari un Basarabean, și a soldaților noștri. Fostul președinte al Republicei din Kronstadt vorbește franțuzește și nemțește, dar arată destul de rud; „cetățeană“ era însă destul de elegantă.

*

Iancevețchi a jucat un rol de frunte în zdrobirea tentativei maximaliștilor. S'a prezentat pe la ceasurile două din noapte la Tuffli, unde a găsit grupul de biruitori. Purta uniforma rusească a corespondenților de războiu. Intrebat ce caută, el a răspuns că Agenția Viestnic, pe care o reprezintă, a devenit bolșevică. Nerozii l-au crezut, l-au poftit pe scaun și astfel el a asistat la discuțiile lor. A doua zi m'au înștiințat pe mine, care i-am trimis la Brătianu, și astfel ordinele necesare s'au putut da lui Rasoviceanu. El începe a publica foaia lui, „Republicanet“.

*

Hârtia nu apare încă. Trăim din expediente, cu un tiraj de trei mii în loc de șaptesprezece mii.

*

Pelivan e aici, cu Christy, misterios personajiu, brun, slab, cu barba neagră, care nu spune niciun cuvânt și nu știe românește.

14 Decembre.

D-rul Mirinescu a vorbit cu o poslușnică de spital, care asigură că a văzut bomba pe care Rușii voiau s'o puie la Palat, precum și pe făptașii înșiși, pe agenții cari îi duceau și mulțimea de ofițeri și soldați, năvălind asupra Rușilor de pe stradă.

*

Colonelul Rasoviceanu îmi zugrăvește scena de la Șcerba-cev, la care, în partea a doua, s'a amestecat însuși. În locul unei delegații restrânse, un grup de douăzeci s'a prezentat la comandamentul suprem. Când acesta i-a spus lui Conov că nu-l recunoaște ca șef al frontului și i-a cerut ceva scris, Conov a scos revolverul. Indată au intervenit Cazacii. De afară au năvălit vânătorii, și doi din ei s'au înfipt de pază, la ușă, după care au urmat cele știute.

*

N. Buțureanu, care vine din Dorohoiu, confirmă că Rușii pradă. Dar nu e nevoie să se procedeze militarește contra lor, așa sunt de lași.

*

Actorul Manolescu, căpitan în rezervă, spune cum a oprit la Podul Iloaii trenul Rușilor cari prădaseră Ițcanii și

Vereștii și smulseșeră pentru dâșșii acest tren, ameninșând cu moartea pe șeful de gară. Cu toată opozișia maiorului său, om mai bătrân, a înșșirat pe cei o sută cincizeci de soldașii ce-i avea, cu mitraliere și pușști automate, și a somat ca în cinci minute să se aducă armele. După o oarecare ezitare, soldașșii rușșii zvârliau armele de departe, iar ofișșerii aduceau granatele în poala mantalei. Acelașșii procedeu față de al doilea tren, ai cărui soldașșii fuseseră înșștiinșșțați de camioanele automobile și se arătau mai dârșșii. Cerându-li-se pânea, au mai făcut zgomot, dar o nouă ameninșșare i-a potolit.

*

Rasoviceanu îmi spune că și la Socola dezarmarea s'a facut foarte ușor. Erau și foarte pușșine arme, pentru patrulă. Lumea exagerează.

*

În noaptea de Duminăca, Rușșii, spune Munteanu-Râmnic, veniau necontentit la Ministeriul de Războiu, de unde lipsia și generalul Ștefănescu și colonelul Niculescu, și se arătau foarte mânișșoși că n'au hrană pentru oameni și pentru cai.

*

La Căminul Basarabean se adună ofișșerii „moldoveni“ și discută uneori foarte pasionat, unii și în rușșește. E într'înșșii, spune Munteanu-Râmnic, o **naivitate adâncă**. Șșeful lor, învășșătorul cel blând care a venit la mine, e un om real și socotit.

*

„Chievski Misl“ publică o telegramă a Arhiducelui Joseph către Șerbacev, cerându-i, în puterea armistițiului de la Brest-Litovsc, să trimeată, la Cluj, negociatori pentru o nouă înțelegere și să dea și un „pricz“ în acest sens Românilor.

Trebuie să fie o mistificație.

*

Correspondentul din Petrograd al lui „Times“ anunță grămadirea de trupe germane pe frontul român.

*

Stere ar fi fost proclamat șef al Partidului Muncii.

*

Alimănișteanu a mers la Mărașești să ia pe d-na Lia Brătianu. Nemții, foarte prevenitori oferiau să primească orice corespondență. „Ne-ar fi lăsat să mergem și la București.“

*

Regele-mi comunică lipsa de materie primă care va face ca în două luni să nu mai avem deloc hârtie.

*

„Lumina“ lui Stere publică discursul Regelui Carol la Consiliul de Coroană din Iulie 1914. În traducere, după Agenția Wolff, pasagiul principal are acest cuprins: „Nu putem urma o politică de sentiment; neutralitatea ar fi o

soluție rea, pentru că prin ea România ar ajunge în primjdie să piardă înalta situație pe care și-a câștigat-o. Ar fi contra sentimentului general al țării, dacă am merge în războiu alături cu Rusia. Trebuie să ne hotărâm imediat în folosul Germaniei și al Austro-Ungariei cu care suntem legați prin tratat. Aceasta ni-o poruncește grija pentru viitorul acestei țări. Aceasta ne va aduce la onoare și la profit“.

*

S'au descoperit la gară vagoane cu zahăr de mult ascunse și care treceau ca aprinse de inamic în retragere.

*

Aflu că mâne, la deschiderea Camerelor, pentru a fi închise Sâmbătă din lipsa parlamentarilor, Regele va fi întâmpinat de Partidul Muncii și de aderenții lui Argetoianu și Grădișteanu. Ei se plâng că regimul desființează, și prin misiuni în străinătate, viața parlamentară.

Că tocmai de aceia o să avem nevoie...

*

În delegațiile austro-ungare, Szterényi și alții cer o asigurare prin mutarea granițelor. Ministrul de Externe bulgăresc ar fi făgăduit „în câteva zile anexarea Dobrogii românești“.

*

Ofițerii francezi instructori s'au dus să reorganizeze trupele ucrainiene.

*

Ion Agârbiceanu vine din Basarabia, unde a trecut, venind din satul rusesc unde se refugiase. Pretutindeni, țărani — și țărani curat moldoveni — pradă Curțile cele mari boierești până și la cuiele din păreți chiar și dau foc zi-

durilor, „ca să nu aibă unde se întoarce boierii“. Așa s'a prădat și modesta casă de la Leova, a fiilor unui Mocan, unde Agârbiceanu își căutase adăpostul. Drumurile sunt pline de grăunțe căzute din hambarele jefuite.

Dupa vandalismele de la curți, țărani atacă pe ai lor mai bogați, apoi încep a se certa între ei, acuzându-se unii pe alții că au luat mai mult. Se va ajunge la anarhia completă. Un om contra altuia. Până și Evreii săraci atacă pe cei bogați, luând parte la devastarea prăvăliilor.

La Leova, un ofițer român a fost ucis. Atunci, supt cuvânt că se apără depozitele noastre, trupele românești au intervenit și au executat pe cinci dintre făptași. De atunci, în orașel domnește o liniște desăvârșită.

15 Decembre.

Scandalul prevazut s'a petrecut la Cameră. Când Regele, aplaudat până atunci cu stăruință, cu înviersunare de membrii Partidului Muncii, ieșiți în rândurile prime și având la spate pe Ionaș Grădișteanu și pe Cuza, a vorbit de Guvernul sau, de pe acele bănci s'a ridicat strigătul furios de „Jos Guvernul“, urmat de altele, ca: „Jos dezertorii“, „Jos cei ce-au dat misiuni deputaților“, iar N. Protopopescu a adaus: „la spânzurătoare“ (el era în civil; Tilică Ioanid în uniformă, cu „Mihai Viteazul“ pe piept). La cele câteva cuvinte obișnuite spuse de Brătianu, abia ridicat de pe boală și încamforat cât se poate, strigătele au reînceput, înaintea Regelui, care, la cea dintâiu manifestație se oprise pentru a relua mai energic cetirea frumosului Mesagiu de eroism și suferință. Trancu-Iași amenința cu textul tipărit al Mesagiului.

Tribunele erau pline. Loja diplomaților n'avea un singur loc liber. În fund, Berthelot în picioare, lângă colegul

său, generalul Vuillemin. La spatele Regelui generalii biruinții și ai rezistenței. Regina și Principesele în lojă...

Atunci am spus atâta: „Trăiască bună-cuviință!“ A fost apoi după plecarea Regelui un imens scandal între cei cari aprobau și cei cari desaproba această ieșire. S'au scos revolverele.

Aflu că, la început, înaintea acestui public de zile mari, cu atâția străini de distincție, N. Protopopescu, suit pe bancă, a citit ordinul confidențial al Guvernului către prefecti pentru înștiințarea parlamentarilor că va fi o singură ședință, Corpurile Legiuitoare neputând fi în număr, și înștiințarea în același sens a Direcției Teatrelor.

*

Regele a venit cu o pompa deosebită, în trăsura deschisă, având înaintea, în altă trăsură, pe mareșal. Purta o căciulă de blană de sobol, Regina era îmbrăcată cu mult gust, în veșminte deosebit de scumpe. Jandarmii călări întovărășiau cortegiul. Lume foarte multă și respectuoasă. Puțini Ruși.

Dezaprobare generală a gestului grosolan. Cenzura suprimă incidentul.

Mă așteptam la o provocare, care n'a venit. Voiu evita o scenă lipsind dela ședința, menită a fi unică — și ca scandal —, de mâne.

*

Noaptea, fiul meu Petru e chemat la Regiment. Am crezut că s'au produs turburări. De fapt toată divizia pleacă des de dimineața la Botoșani, probabil pentru a pune stavilă exceselor rusești.

*

Marmeliuc îmi spune că, după dezarmarea unor trupe rusești, cinci automobile au dus la Onești, pentru protestare, pe delegații „tovarășilor.” Generalul Văitoianu li-a răspuns că va dezarma pe toți aceia cari, veniți ca aliați, prada o țară prietenă și nu vreau să urmeze în retragere singurul drum ce li s'a prescris.

*

Lenin a ordonat arestarea lui Șcerbacev.

*

Deputatul Mavrocordat dela Botoșani spune că el nu urmeaza, într'o eventuala retragere, Guvernul, decât dacă „il pun în cătușe”.

Un senator din Bârlad face cincisprezece zile de închisoare, prin sentința Curții Marțiale, pentru pungășii.

16 Decembre.

Cei șase membri ai Partidului Muncii fac un apel către Țară, „socotindu-se liberi a-și îndeplini pe orice altă cale datoria lor de organ de control și de protestare în contra actelor Guvernului”.

*

La Cameră a fost un imens scandal. Morțun, care și-a păstrat însă calitățile de tact, a fost atacat de opoziția celor șase, la cari s'a adaus Cuza și, în fruntea tuturor, generalul Lambru. A fost calificat de pungaș, de mizerabil, etc., pentru că înlăturase afișul Direcției Teatrelor lipit pe tribună și pentru că voia să constate, printr'un funcționar, lipsa numărului cerut de deputați.

În același timp, în altă sală, Brătianu prezintă situația, așa de grea încât nici nu o poate expune, și cerea încredere. Mavrocordat a vorbit de loialitate, cerând numai un contact mai continuu și mai intim cu Parlamentul, „deci cu țara“. Iar, din Senat, I. Grădișteanu recunoștea că trebuie să se țină seamă de această situație grea...

La scenele din Cameră asistă răsând un ofițer american și câțiva Englezi.

*

Pelivan vine la redacție, în uniformă de căpitan al armatei moldovenești. El admite că în Basarabia e rău: „dar nici așa de bine cum se crede, și nici așa de rău cum se crede“. De la stabilirea Guvernului celui nou s'a produs multă schimbare prielnică. El a venit cu Christy, om cult care vorbește franțuzește și italienește și care, prevenit contra României, e acum încântat de ce a văzut aici, — ca să capete un împrumut. Brătianu li-a acordat o scurtă, — de sigur prea scurtă — audiență.

*

Zaharia, casierul Casei de Depuneri, vine din Moscova, unde nu e de trăit. S'ar fi ucis pe stradă până la șase mii de oameni. Cremlinul nu e ars; a fost atins numai un turn. Perchiziții nocturne se fac neconținut supt pretext de a se căuta arme și a se descoperi spioni. Pe când întreabă, scot revolverul și țintesc. Zaharia scăpa numai când se spunea că e Român. Străinii sunt încă respectați.

„Neam mai grosolan decât Velico-Rușii“ — Pelivan e de aceeași părere — „nu mai este pe lume“.

Zaharia îmi aduce și o scrisoare de la Alex. Lăpedatu,

care ar vrea sa se intoarca, dar trebuie sa rămână lângă depozitele noastre — între ele și compozițiile lui Enescu —, care nu sunt încă prădate, dar se află în sama anarhiștilor fără raspundere.

*

Cu el s'a întors și Ovidiu Densusianu, din Suceava, care a vorbit la Cercul Francez despre „Sufletul francez și sufletul român“.

17 Decembre.

Devaux își arată mirarea pentru înaintările militare așa de rapezi, încât „la noi gradele dv. au ajuns să nu mai aibă vreo însemnătate“.

El a învățat la Heidelberg și a ajuns și docent acolo, în-laturând cererea, ce i se facuse, de naturalizare germana. Povestește cum Kuno Fischer, văzând pe cineva care singur nu-l saluța, l-a chemat la dânsul pentru a face să dispară această anomalie.

*

Avocatul I. M. Dima, din Vălenii-de-Munte, maior în rezervă, a doua oară rănit, spune că, pe front, adăpostul e bun, lenjeria mult mai bogată, dar ca mâncare: pâne, mai puțin de un kilogram, sare, cartofi înghețați, porumb în grunzuri. Nemții nu stau mai bine: au furat noaptea porumbul din zona neutră. Nu se fraternizează: ai noștri îi urăsc.

Și Dima se plânde de înaintările cu totul nedrepte.

*

Intr'un „Congres național dobrogean“ la Babadag, Bulgariei au făcut să ceară „dezanexarea“ la România.

*

Negocierile dela Brest-Litovsc s'au amânat pe șase zile. „România“ publică îndatoririle pe care, supt pedeapsa de moarte, dar, în caz de executare, cu o recompensă de rentă viageră pentru familie, plus funcții pentru dâșșii, au trebuit să le ieie ofițerii pe cari colonelul Sturza i-a adus din Germania.

*

Devaux spune că Misiunea franceză „a silit“ pe Take Ionescu să rămâie în Ministeriu.

*

După o consfătuire a conservatorilor, Argețoianu, ca sa nu facă disonanță, a plecat la Roznov.

*

Devaux spune cum s'au potolit Rușii la Roman, pe cari-i încunjuraseră cu tunuri grele. La cea d'întâiu somație au pus jos armele. Un simplu sub-comisar a raportat culegerea unui arsenal întreg.

18 Decembre.

Intre gazetarii liberali, ca Spiru Hasnaș, zvon că Rușii ar fi făcut pucea. Șcerbacev demobilizează pe Ucrainieni, și ordinul lui a și apărut într'o foaie românească din provincie.

Duca mă asigură că pacea nu s'a încheiat, dar e ca și încheiată. Ar avea știri despre reluarea comerțului. Ucraina i se pare acum un mit.

Dar Aliații ni cer să rezistăm. Pichon a telegrafiat în acest sens. Take Ionescu, Mihai Cantacuzino ar fi de părere să plece Regele, Guvernul, Parlamentul, **lăsând armata în voia ei**. Ceilalți se gândesc doar la demisie; afară de aceasta n'au încă nicio hotărâre. Dar se așteaptă la un ultimatum german. În negocierile de până acum s'a lăsat a se înțelege că Regele n'ar putea trata pacea cu Centralii.

Ca și mine, Duca e de părere că Aliații ar trebui să ni îngăduie un simulacru de pace separată, dar Guvernul n'a lucrat nimic în acest sens. Am avea, după Duca, singura misiune de a mai uza puținel trupele germane.

*

Seara Mavrodi vorbește de un pătrat de patru județe, în care ar fi vorba să rezistăm, cum a spus Leonte Moldovanu la întrunirea majorităților, „până la moarte“.

Tot el spune că de fapt „munciștii“ au dela Virgil Arion o scrisoare pe care nu vor s'o arate. Un plic al aceluiași s'ar fi transmis direct Regelui.

19 Decembre.

D-ra Ventura, care a făcut „révelion“-ul la Saint-Aulaire, spune că Aliații întrebuițează numai ultimele mijloace de a menține frontul de Răsărit în Europa, dar că ei nu înțeleg a ni cere un zădarnic sacrificiu al ultimelor noastre puteri.

Ea da vina hotărârilor totdeauna târzii pe greșelile fă-

cute la început de Blondel. Lui Saint-Aulaire i s'a recomandat numai continuarea excelenței politice a acestuia.

*

Biruința franceză în Italia la Monte Tomba se confirmă.

*

Zvon fals de lupte la Botoșani între elevii școlilor militare și Ruși, cu morți de ambele părți. De fapt, elevii au dezarmat numai niște Ruși lângă pădurea Baisa.

20 Decembre.

Un fruntaș gazetar liberal strigă că țara va deveni filogermană. El declamă asupra necesității abdicării Regelui și contra „femeilor care se amestecă în politică”. Și cu ce adausuri!

Aliații vor răspinge propunerile germane, transmise prin maximaliști.

*

Virgil Arion, care a venit până la Pădureni, a scris mai multora, și lui Ioan Petrovici, asigurând că Germanii sunt gata a restitui **tot** — și Cadrilaterul—, dar nu negociază cu Guvernul liberal și cu Regele.

*

Public un articol despre datoria Aliaților de a face posibilă lupta pe care ni-o oferă.

Ofițerii Misiunii franceze încep a-și da sama că nimic nu se mai poate cu Rușii.

*

„Munciștii“ și unii conservatori s’au adunat la N. Cananău. La un moment dat, N. Protopopescu a întrebat dacă se poate trânti Guvernul. Tăcere jenată. Nu s’a mai ales nimic din discuție.

Iunian i-ar fi părăsit. Cutare altul, „desgustat“, s’ar găti să plece la Paris.

21 Decembre.

Un ofițer vine, în numele „camarazilor“, ca sa-mi spuie că ei, indignați de ideia de a-i „asasina“ în Ucraina, îmi oferă „puterea“... Ii răspund că sunt atâția la cari ar putea să se adreseze cu asemenea propuneri de comploturi și conspirații, iar mie — nu.

*

Berthelot îmi arata dorința de a ma vedea. Se afirmă că totuși el menține planul ucrainian.

*

La Botoșani maximaliștii ar fi vrut sa mitralieze pe „ca-deții“ școlilor militare, pe cari i-ar fi atras dând foc grajdurilor. Au fost arestați noaptea imediat înaintea ceasului fixat pentru aceasta.

*

Sovietele cer represalii contra României. Diamandy, somat de Troțchi însuși, a arătat că se aducea prin dezarmare un serviciu chiar armatelor rusești și se îndeplinea o îndatorire față de populația lipsită de apărare. Troțchi nu s'a declarat mulțămit. „Odeschi Listoc“ publică schimbul de note.

Ofițerii noștri ar fi atacați pe străzile Odesei. Curierul diplomatic ar fi trebuit să fie liberat de Ucrainieni.

23 Decembre.

Am fost la Berthelot, la ceasurile cinci. El a primit numai pe „ziarist“ și iată ce i-a spus, și ca răspuns la articolul de alaltăieri.

Nimeni nu vrea să ne ducă în Ucraina, nici măcar peste Prut. E vorba numai de o păstrare de front, care, dacă el, Berthelot, merită situația sa de general și cunoaște valoarea operei sale aici, e posibilă. Dușmanul are doar 85 de mii de oameni, dintre cari numai Germanii și Ungurii luptă, Austriei și Turcii fiind în plină descompunere (un regiment slovac, trimis să ocupe tranșeele rusești, a îndeplinit ordinul pentru a trage apoi asupra camarazilor... unguri). Rușii nu pleacă de pretutindeni: sunt și Ucrainieni, cari-și recunosc ofițerii. Dar Românii singuri ar fi în stare să țină frontul. Ei au și hrana și muniția trebuitoare. Cu atât mai mult, cu cât, adăugându-se asprimea iernii la nevoia de soldați pe frontul de Apus, unde, de oare ce ofensiva germană se va produce în zece zile, s'au dus cei mai buni soldați și tunurile grele, un atac al dușmanului nu se va produce. Se poate da în această privință toată asigurarea acelor oameni cari fac o campanie pacifistă, și în armată, cu îngăduința Guvernului, care, apoi, zăbovește chemarea noilor contingente cu „contes de brigands“, lăsând pe liniari

prada frigului, foamei și unei propagande rusești, care poate fi periculoasă într'o țară unde au mai fost răscoale țărănești.

Basarabia nu e întreagă în anarhie. Ofițerii francezi de administrație au găsit depozite enorme de hrană. — Care nu vor fi prădate? — Care nu vor fi prădate. Și Basarabeni, gata de luptă, se află pe frontul român.

În Ucraina „se lucrează“. Ce se va putea face, se va vedea până în primăvară. Mijloace mari — și bănești — i-au fost încredințate pentru propagandă și organizare în aceste părți (de aiurea mi se spune că ar fi două sute de mii de soldați până acum, și s'ar spera peste un milion).

Nouă nu ni se cere alta decât a ni păstra pozițiile.

Cu dânsul Guvernul român nu discută loial. Asupra armistițiului a fost „presimțit“ numai, dar încheierea actului l-a surprins. Cu două zile înainte i se dăduse o asigurare contrară.

Pe frontul de Apus, oriunde se poate rezista. Ajutorul american va veni, și el va decide.

*

Dimineața, d-na Xenopol îmi aduce un apel al soțului ei pentru o sabie de onoare generalului Grigorescu. Observ rivalitatea față de Prezan, despre care mi se spune că la Consiliile de generali ținute ieri, — cel d'întâiu și cu participarea lui Brătianu — n'a asistat.

*

Din Bucovina vine vestea că, din patru corpuri, cele două maximaliste au plecat, rămânând, prin bună înțelegere, cele două ucrainiene.

*

Vermeulen, pus la automobilele sanitare, se arată foarte descurajat. Ofițerul francez supt ordinele căruia lucrează. Bapp, care vorbea de o „experiență câștigată timp de douăzeci de ani în marea industrie“, e un fost fabricant de ghete de damă. Șeful acestuia a fost în administrația tramvaielor cu cai din Paris. Este și o „organizație francmasonică“, depe urma căreia avem oameni nepotriviți pentru sarcina ce și-au luat.

I se oferă un loc de organizator economic în Ucraina, dar el n'are încredere.

*

Troțchi i-a vorbit obraznic lui Diamandy despre arestarile și dezarmările de la noi. Acesta i-a răspuns că-i place să ignoreze tonul.

*

Colonelul Rasoviceanu îmi scrie de la Trușești, unde, în haosul de trupe (și o etapă rusească), este tifos exantematic. A fost trimis pentru a păzi conacele boierești (al lui Enășescu, în special)... El se cere la Iași. Comunic lui Brătianu scrisoarea lui de plângere.

23 Decembre.

Sever Moscuna, cumnatul d-rului Sion, a fost osândit de Germani la cinci ani de temniță grea, apoi la doi ani de internare aspră supt acuzări desonorante.

*

În Bulgaria, la Troian, deportații ar fi fost tratați mai bine, și chiar respectuos, — cum nu se face la Germani.

24 Decembre.

Trist ajun de Crăciun. Câteva coruri...

*

Mare surprindere în Rusia. Cancelarul german anunță că nu poate schimba punctele unu' și doi, despre anexiuni și autonomii naționale, al căror text a fost dat definitiv Rușilor. Și nu poate acorda acestora ca loc de negociere Stockholmul, din cauza greutății comunicației telegrafice și putinței unor intrigi ale Înțelegerii. Delegații ruși nici n'au mai venit la Brest-Litovsc.

25 Decembre.

Merg la front, cu generalul Leonte, pentru a împărți tutun, cărți și ziare soldaților prahoveni.

Tot drumul de la Vaslui înainte e numai cantoane distrușe, stâlpi militari smulși din pământ, case părăsite. Opera Rușilor, veniți să ne ajute.

Multă lume săracă, absolut stoarsa. Un moșneag, luând o bucată de pâine de la noi, ni urează „pace și liniște“.

*

La Bârlad, generalul Grigorescu. În câteva minute a rezolvat toate chestiile. Mâne se întâlnește, pentru o împărțire de decorații, la Tecuciu, cu generalul Berthelot. Ii va cere pentru o colaborare militară garanții ucrainiene, fără care se vor lua alte măsuri.

*

Tecuciul nu arată să fi suferit de pe urma bombardării. Lumina electrică funcționează seara, parțial. În Primărie, fost spital rusesc, restaurat în două luni de muncă de noi, și popota care dă hrană bună ofițerilor.

*

La Mărășești. Supt dealul Cosmeștilor, splendid parapet înalt, către care mergea un pod de fier acum distrus și înlocuit ceva mai sus cu o înjghebare de lemn; gropile de obuze se țin una de alta. Pădurea de desupt, la Pădureni, are crăcile rupte. Dincolo de Siretiu ne găsim în târgul absolut pustiu, cu cele mai multe case dărâmate. Gara are numai perețele din față. Castelul lui Negroponte e o ruină. Mai departe, clădirile pentru locuința funcționarilor, scheletul fabricii de parchete aparțin Nemților. În cutare punct numai patruzeci de metri despart clădirile ce-și stau dușmănește față în față. Văd bine căciula sentinelei dușmane în tranșee și grupele care umblă pe șosea, căutând să înțeleagă ce se petrece la noi.

Și aici s'a încercat fraternizarea. Muzici au cântat de Crăciunul lor și de al nostru. Se trimet la noi ziare din București, ce se transmit nedeschise la Cartier.

Starea de spirit a soldaților noștri din regimentul 32, care s'a luptat eroic, din șapte și din trei de vânători, e excelentă. Joacă hora cu strigătele care pomenesc pierderile Nemților și sunt foarte bucuroși să și ceteasca. O calfă de frizer din Ploești, contingentul 1918, arată cum a secerat un batalion întreg cu mitraliera lui. Și ce bucuros spune cum a fost fugărit dușmanul. E sergent și i s'a dat Virtutea Militară.

*

La întorsul în Tecuciu mi se vorbește de pustiirea bolilor rele și de mizeria populației. La Țepu, satul scriitorului Tudor Pamfile, n'a mai rămas un om. Copii se nasc fără unghii și nu se pot desvolta. Lipsa de hrană e generală. Țăranii au vândut Rușilor și pușinul ce-l mai aveau.

*

La Țigăneștii Academiei Române e spital, foarte bine îngrijit. Răniții cu suferinți mari nu lasă să se audă un geamăt. Și aici sunt foarte bucuroși de cetire.

*

Rușii pleacă pe drumul de la Zorleni la Huși ca niște Țigani corturari, trăgându-și caii după dâșii. Sentinelele noastre păzesc drumul. În Basarabia cei cari ni-au atacat depozitele au fost arestați.

Armata a făcut minuni în aceste depozite ale ei. Fără ingineri, fără mijloace tehnice, a clădit imense pivniți și hrube — ca pentru zeci de mii de hectolitri de vin, pentru murături, pentru legume uscate—, pitării, ocoale de vite. Ele ar trebui păstrate și după pace, pentru folosul populației.

*

La întors, ninge. În jos, de cinci luni n'a căzut o picătură de ploaie.

*

Comunicarea lui Wilson către Congres. Dă Italienilor granița rectificată după dreptul național, iar nouă — evacuarea!

Duca, venit cu Știrbei la mine, îmi cere să nu vorbesc nimic despre acest discurs, pe care Vopicka îl declară rău

transmis. Sunt silit să transform un articol indignat, care se chema: „Două programe ale Înțelegerii“.

*

Aniversara de douăzeci și cinci de ani a Regelui și Reginei. Totul se ține în marginile celei mai stricte oficialități.

*

C. Baicoianu, întors din București, spune că autorii deportărilor au fost membrii comisiei **românești** de consultare, din care făcea parte, cum a mărturisit-o, și prefectul poliției. Fiecare indica pe acela care-l supărase cumva. Bogdan-Duică a fost pus pe listă de sfătuitoarii Evrei pentru cartea lui antisemită. Băicoianu, care căpătase un „concediu“ de două săptămâni ca să vadă pe tatăl lui muribund, i s'a spus de șeful german al Poliției că el ar fi scos din rândul deportaților, „dacă am fi noi stăpâni a o face“.

El pusese să se scrie profesorului german Lujo Brentano și vice-președintelui Reichstagului, Pasche.

La București, când s'a întors, i s'a cerut „să cugete ce vrea, dar să nu vorbească nimic“. Orașul petrece; Calea Victoriei e plină, dar nu de Români, ci de străini și străine, împodobite cu tot ce amănții lor militari au putut fura din garderoabe, de femei pierdute, care au alergat după hrană, din Viena și din Pesta. Academia Română n'a mai tipărit nimic. Biblioteca ei e deschisă. Librăriile au îndosiat cărțile franceze, afișând pe cele germane. Doamnele trimise la mănăstiri n'au fost liberate: între ele e și soția lui. La dânsa și la două tovarăse de spital s'a găsit răspunsul la plebiscitul lui Carp contra Dinastiei, actul prin care se spunea că lumea, care vrea de sigur pacea, o aș-

teaptă dela armata Regelui Ferdinand, care se va întoarce de pe câmpul de luptă. Cutare articole din foile de aici se copiau dela unul la altul și se cetiau cu lacrimi. Pe Stere, care într'o serie de articole a atacat toate speranțele noastre, lumea ar fi bucuroasă să-l vadă cu un glonte în cap. Și Pătrășcanu continuă „lupta“ lui prin aceiași „Lumină“.

„Neamul Românesc“ nu pătrunde, firește, dar foaia lui Stere se luptă zilnic cu dânsul.

Cu toate silințele Nemților, cari spuneau că vor ara și șanțurile și mormintele, agricultura tânjește.

Ion Bogdan, pe care l-a întâlnit Băicoianu, se temea de o anexare la Austria.

Și Băicoianu știe de propaganda anti-franceză, pacifistă, pe front, între tinerii rezerviști. Fățiș, un colonel L. se certa cu generalul Petala pe această temă. Unii văd în scena dela Cameră un „simptom“ deforabil Regelui. Cutare dintre „munciști“ se laudă că, în audiența lui, a făcut pe Rege direct răspunzător. Și Băicoianu e sigur că există o corespondență continuă între cei din București și unii din Iași.

Și lui i s'a spus de Germani că somația de a ne pronunța asupra păcii nu ni se va face decât „de acum în trei luni“.

Nenișescu a mers la Berlin să se ofere ca fondator al partidului anti-dinastic germanofil. A fost expediat acasă ca insuficient.

Acum se organizează financiar viitorul. „Deutsche Bank“ a capătat aprobarea de stabilire dela Cameră de Comerț. Și alte bănci se instalează.

29 Decembre.

Căpitanul B., venit din Bălți, în Basarabia, îmi spune că acolo Cătărău, acum polițaiu la Chișinău, face uneltiri

contra României oligarhice, pământ de mare proprietate. Se vorbește de o arestare a Românilor. Căpitanul a mers la sovietul soldătesc local și a spus limpede că aceștia se vor apăra, și că lucrul va avea urmări. Când dezertorii de pe frontul nostru au vrut să-i prade depozitul, sentinela noastră — un singur soldat — a amenințat că trage în carne. „N'am murit noi în luptă“ au spus jăfuitorii; „să murim pentru o mână de fân?“ Și s'au dus mai departe. Peste câteva zile a trebuit trudă pentru a se scoate din curtea depozitului camionetele rusești venite dela Piatra-Neamț și conduse de oameni îndârjiți fiindcă fuseseră izgoniți din otelul unde stăteau degeaba.

Meleghi și alții Basarabeni își iau case în Iași.

Același căpitan mă întreaba dacă n'ar fi bine să se sfârșească odată cu Cătărău, care ar fi în serviciul Nemților, după ce a spionat pentru Români, și a pierdut într'o singură seară la Bălți treizeci de mii de ruble.

*

Magistratul Vasiliu din Ploiești, locotenent în rezervă, vine dela Ismail, în fața căruia se află două monitoare ale noastre, de al căror tir s'au speriat Bulgarii. După instrucțiile sovietelor, Rușii se retrag toți din Deltă și n'avem cu ce-i înlocui. Au rămas numai unități de marină la Sulina, care se hrănesc bine cu ce li se trimite din Sevastopol și cu pește din bălțile noastre; ofițerii, dintre cari unul a fost omorât de soldați, nu vreau sa plece pentru a găsi în Rusia degradarea. Bulgarii sunt puțini, dar baterii germane la Tulcea, la Isaccea.

Oamenii din Ismail, mai mult Lipoveni de nici o ispravă, încep a lăuda vechea vreme românească, plângându-se că,

dela 1878, Rușii n'au făcut nimic pentru dâșii. Noi am făcut și o cale ferată și am drenat lacul Ialpugului.

*

Generalul Leonte îmi spune că, pe vremea lui Dimitrie Sturza, Grigorescu ar fi răspins o pulbere austriacă, dovădind Austriecilor înșiși că nu e bună. Ministrul a muștrat pe căpitanul de atunci, care a ieșit brusc, spuind: „Puterea e cu d-ta, dreptatea cu mine.“

Același îmi arată că singurele căruți de intenđență sunt cele de pe vremea lui Ion Brătianu cel bătrân, din 1885 și 1888.

30 Decembre.

La Brest-Litovsc Kühlmann și Hofmann se plâng de cererea rusească a strămutării congresului, de propaganda revoluționară între soldații germani. Dar, cât despre aceasta, nu se va întrerupe „opera de pace“ și nu se va „redeschide războiului în Răsărit, cu consecințele lui incalculabile.“

Explicația? Legăturile cu neutrii sunt tăiate în Vest. Granița e închisă pe o lună, pe două. Lovitura cea mare pe frontul francez!

*

Generalul Torocanu, — distins matematic, mi se spune, — vine să-mi apere pe generalul Iliescu, care ar fi inteligent, capabil și decăt care nimeni n'ar fi putut face mai bine.

*

Vlăhuța pregătește un calendar la Bârlad.

*

Aranjez o serbare populară de Anul Nou pentru Regele și Familia lui, cei așa de prizoniți de soartă și, pe încetul, părăsiți de oameni...

31 Decembre.

Urarea la Palat, cu Societatea Ortodoxă. Regele pare, de mai multe ori, mișcat. Imi dă Ordinul lui de zi, semnalându-mi pasagiul în care vorbește de „lupii în piele de oaie“. Arată o mare satisfacție când i se urează tot binele „în ciuda dușmanilor.“ Asigurarea lui Băicoianu că lumea la București e contra propagandei lui Stere, i-a plăcut în deosebi.

Corul Mitropoliei a cântat admirabil. Regina a ținut sa împartă ea însăși prăjituri copiilor „cari fac bu-bu“, băieților cu buhaiul, cari aclamau pe Prințul Nicolae, „domnul cercetaș“, pentru că li dădea cu amândouă mâinile bunătați.

Corul Operei nu l-am avut. Directorul a spus că „nu-i place să mearga la Palat“.

*

La Bresti-Litovsc, Troțchi a repudiat telegramele contra Germaniei, dar a reclamat dreptul absolut de propagandă și a răspins argumentul de forță al Germaniei cu energie, — arătând cum Reforma și Marea Revoluție au refăcut Germania și Franța, — și cu ironie, — pomenind de starea de azi a aprovizionării germane, care nu va fi, de sigur, mai durabilă decât relele condiții tehnice ale Rusiei actuale.

Ucraina a fost recunoscută de ambele părți ca tratând în chip „independent“.

1 9 1 8

1 Ianuar.

Seara, Știrbei acuza și el întru câtva pe Iliescu. Neizbânda se datorește mai mult lipsei de sprijin din partea Aliaților.

*

In Germania bate un vânt sălbatec de anexionism.

*

E vorba ca noi să tipărim hârtia-monedă ucraineana.

2 Ianuar.

La Brest-Litovsc, Germanii au fost siliți de Ruși, cari au vorbit de libertatea popoarelor, pe care ei nu le mai rețin, dar nu înțeleg să le dăruiască altei robii, sa-și desvăluiască toate proiectele asupra Curlandei, Livoniei, Insulelor din Baltica. Speriat, Kühlmann a ridicat ședința, protestând contra acestei „metode“.

*

Denize spune ca de Crăciun i s'au servit Regelui câr-

nați. — Dar am iscălit un decret care nu permite a se consuma carne proaspătă.... — S'au găsit pentru Maiestatea Voastră... — Primesc, dar cu condiția să se găsească atâtea mii de cârnați pentru ostașii miei.

Și, cu toată mirarea și greutatea, — s'au găsit.

De serbători, Familia Regală însăși i-a împărțit prin spitale.

*

„România“, precaută, apare tot cu pseudonime în loc de iscălituri. În fruntea celui dintâi număr din 1918, semlătura „Simion Ion“...

*

Take Ionescu publică scrisori din Iaponia ale lui N. Xenopol, din care se vede că el își propusese, de fapt, un vast și cuminte program de propagandă, pentru a influența opinia publică de acolo.

*

La Brăila s'a încheiat de „frontul român“ — Șcerbacev și Prezan — armistițiul pentru Marea Neagră. Ai noștri au refuzat însă comerțul liber pe Mare și pe Dunăre, în vederea „reluării legăturilor culturale și economice“, cum voiau ceilalți, cari au cerut și continuarea negocierilor la— Odesa.

3 Ianuar.

Conferințe la Berlin cu generalii.

*

Neobișnuită vreme de primăvară.

*

Cineva vine dela școala militară din Botoșani. Elevii au vânat în adevăr pretutindeni pe Ruși cari prădau și i-au desarmat. Intr'un singur loc, aceștia refuzând să se predea și trăgând asupra elevilor, a fost o mică luptă.

*

Ofițerii francezi și englezi din Basarabia sunt acuzați de camarazii lor români că se ascund de dâșii în ceiace fac.

*

Primesc cu umilință și revoltă publicațiile nemțești din București: „Rumänien in Wort und Bild“, „Săptămâna Ilustrată“, iar din Brăila: „Donau-Armee Zeitung“. Din Constanța „Dobrudscha-Bote“.

*

La Hârlau mor pe zi câte cincisprezece oameni de tifos exantematic.

4 Ianuar.

Generalul Petala vine la mine, speriat de curentul pacifist germanofil. El s'ar întinde până sus în lumea miniștrilor, între cari unul ar fi spus că, odată ce Nemții nu mai cer plecarea Regelui, nu vede de ce n'am negocia cu ei.

Și Regele i se pare zguduit. Vorbind cu o doamnă, ar

fi spus că totul nu atârnă de dânsul, ci și Guvernul are răspunderea lui, — Guvernul care, la aniversara nunții, li-a vorbit, prin Ion Brătianu „ca unor copii“. — Dar Maiestatea Voastră spusese, de două ori, acum câteva zile, că mai bine își taie mâna decât să iscălească pacea separată. — Regele ar fi dat din umeri, jenat.

Regina, influențată, ar fi de părere să vorbim de o armată gata de luptă numai spre a se exercita o presiune asupra inamicului.

Generalii șovăiesc. Grigorescu și Greceanu s'au înscris la conservatori. În schimb, azi, Averescu e la masă la Brătianu.

El, Petala, e de părerele lui Berthelot. Bănuiește însă că ar fi vorba ca, făcând pacea cu Germanii, să fim lăsați a ni recuceri Dobrogea dela Bulgari. I se pare că e mai ușor a lucra contra acestora în unire cu armata lui Sarrail, care ar fi acum în refacere și creștere.

Pomenește zvonul, lansat de cei din Partidul Muncii, că ei, Petala, Averescu și Cristescu, li-ar fi câștigați! Iancovescu a venit să-l întrebe. A răspuns că zvonul e ridicul.

*

Duca îmi aduce niște scrisori suedeze de tradus. E contra aventurii sacrificiului suprem. Berthelot, „confruntat“ cu generalii noștri, ar fi părăsit ideia că putem menține singuri frontul. Brătienii n'ar fi pacifiști (o, greutatea de a prinde de la acești oameni ceva de care să poți fi sigur!). Va veni mâne să-mi explice ce se gătește în Basarabia.

*

Stere e, pentru majoritatea celor fără ocupație din Iași, prevăzătorul, omul situației, — el și „muncii lui!“.

cietate neserioasă și lipsită de orice putere de a deosebi lucrurile și de a înțelege oamenii... Scârbă-ți este că mai trăiești în mijlocul lor...

*

Seara, găsesc în „Vistitorul“, după „Izvestia“ maximalistă, declarațiile pe care generalul Prezan le-ar fi făcut trimișilor din Odesa ai „congresului frontului român“, veniți și ca să vadă pe cei arestați (au fost primiți de Șerbacev, de Prezan și de șeful Ucrainenilor, fiind trimiși, în chestia prizonierilor, de la unul la altul). Prezan, după ce a spus limpede ce ticăloșii fac soldații ruși cari părăsesc frontul și cât e de necesar ca ei să fie dezarmați, pentru cruțarea țării, ar fi declarat că frontul nostru, după această dezertiuine, nu se poate menține și că am avea să trecem în Basarabia. Take Ionescu spune, într'o telegramă către „Petit Parisien“: până în Siberia, unde am fi „inter-nați“—, pentru ca acolo, demobilizându-ne, să putem rămâne „credincioși Franciei, Angliei și Rusiei“.

De aici, în tot orașul, zvonul că **plecăm**.

Caut a vedea pe Duca; e la masă la ziaristul francez Tavernier. Scriu lui Ion Brătianu pentru a ști dacă are cunoștință de aceste declarații privitoare la „planul cel mai absurd al veacului“, dacă opinia publică trebuie să li dea crezare și îl întreb ce loc li se poate face în mintea unui om serios.

Prin secretarul sau el îmi răspunde că Prezan n'a putut vorbi așa, și ca e vorba numai de Basarabia ca bază de aprovizionare.

*

De fapt, Diamandy a fost arestat; apoi i s'a dat drumul. Alte știri lipsesc.

*

De și Petala spune că Averescu n'a demisionat, ci are numai un concediu de douăzeci de zile pentru motive de sănătate, mi se afirmă că aceasta ar fi numai forma la care s'a oprit după răspingerea demisiei sale.

5 Ianuar.

La Brest-Litovsc Troțchi a cerut să i se spuie cine prezintă Guvernul german. Kühlmann a declarat, contra colegului său Hoffmann, că e singurul având calitatea de a face declarații.

Se pretinde că în Vest partidul războiului are deplină latitudine, dacă se încrede în victorie, să fixeze el scopurile de atins.

*

În cursul negocierilor cu Rușii, aceștia au spus că s'a ordonat arestarea ministrului român și a Misiunii noastre militare, ca represalii pentru acțiunea de aici contra maximaliștilor.

6 Ianuar.

Amiralul Bălescu îmi arată ce s'a lucrat și ce s'a petrecut la Brăila. Multă lume se strânsese ca să vadă pe delegații români. Nu s'a strigat „Trăiască armata română“, dar bărbații salutau, femeile se uitau cu cea mai simpatică dorință de a vorbi, iar dintre copii câte unul striga: „Ura“, pentru a se ascunde apoi de urmărire. În cursul plimbării propuse alor noștri, și din care o parte s'a făcut pe jos, era atâta îmbulzeală încât Germanii au propus să se desfacă grupul, care „atrage prea mult atenția“. Ordonanțele,

întrând în prăvălii, au putut auzi pe unii Evrei spunând „că sunt mulțumiți și nu doresc nimic alta“, iar pe Români plângându-se că „e rău“. A doua zi li s'au îngustat cărările.

Primirea a fost buna. Amiralul german spunea ca are neconținut la dânsul pe Goethe și pe Shakespeare. Hranilovici, fost atașat militar la București, vorbea de „vântul de pace ce i se pare a bate“ și era de părere că „Austria, deosebindu-se poate de aliatele ei, are situația cea mai ușoară, fiind gata oricând a relua legăturile, ca una ce nu dorește să iea nimănui nimic“. Pașa turcesc tot întreba, obosit, dacă va fi pace și făcea gesturi de nerăbdare față de importunitățile bulgărești.

Când Serafimov Bulgarul a venit, cu un imens dosar, sa se plângă contra Românilor și Rușilor, cari calca armistițiul, amiralul Bălescu a obiectat că asemenea discuții privesc pe comandanții supremi și că el nu le poate angaja cu nimeni. Indată prezidentul delegației celeilalte a făcut să tacă pe bietul om, care aștepta așa de mult dela documentele lui.

De la început până la sfârșit — Rușii aprobând fără rezerva (caci Șerbacev a trimis pe „tovarăși“ după ce totul era terminat...) — ai noștri s'au ținut în marginile discuției pur militare, evitând tot ce era politic și afirmând principiul că orice reluare de legături „culturale și economice“ presupune o pace care nu s'a încheiat încă. Incercările de a-i prinde în armistițiul de la Brest-Litovsc au fost zădarnice; „ignorându-l“, ei au declarat că nu cunosc decât pe cel din Focșani. La facerea rezervei de aprobare, din partea mandatarilor, pentru singurul lucru dobândit, o „linie de demarcare imaginară“ pe Marea Neagră, Bălescu a protestat; i s'a spus că trimeșii au numai sarcina de „a negocia“, **verhandeln**, și nu de-a și încheia!

Au încercat ceilalți să-l facă a recunoaște că n'are pleni-potență; al a afirmat că, **pentru ce a fost delegat**, are. Au vrut să scoată din expunerea părerii lor separate mențiunea dorinței, „relațiuni culturale și economice“; el a făcut să fie introdusă.

Ai noștri au convingerea că au luat de la început și au păstrat „ascendența“. Au refuzat masa comună, fotografia făcută să fie introdusă.

*

Lăpedatu vine din Moscova. Banca Națională își are depozitul în pivnițele Kremlinului, unde n'au pătruns, în lupta de acum două luni, maximaliștii, din cauza intervenției Patriarhului Tihon, care făgăduise, în caz de înfrângere a cadejilor, să-i facă a evacua cuprinsul locului sacru. Documentele sunt la Cherson. Gârboviceanu păstrează la el capul lui Mihai Viteazul. În Decembrie Lăpedatu a cerut readucerea documentelor Academiei Române cu trenul american, așa-zis de „Cruce-Roșie“, care ni aducea Arhiva Legației, piesele secrete și un transport de hârtie-monedă. Consiliul de miniștri a răspuns ca să le lase acolo.

Drumul n'a fost prea greu. La granița cu Ucraina, calea ferată fiind distrusă, a trebuit să treacă printr'o pădure. Lapedatu s'a alipit unor ofițeri francezi, cu cari era și un capitan rus în uniformă de soldat. „Tovarașii“ au apărut. „Mânile în sus!“ Căpitanul s'a executat cel dintâiu (ca și daunăzi, în Basarabia, un maior Trăilescu și alt ofițer al nostru). Un maior francez a încrucișat brațele. Erau sa-l împuște. Când s'a spus cine sunt călătorii, agresorii... au făcut scuze.

În Basarabia lupte prin gări. La Chișinău au fost desbrăcați — spune altcineva — deputați de ai noștri, lași cu câte cinci ruble de om și retrimiși cu un tren de marfa la Ungheni, unde Ucrainenii goniau cu focuri de revolver pe maximaliști (aiurea în Rusia, „tovarășii“ caută în trenuri pe adversarii lor, în rășetele călătorilor).

Lăpedatu a văzut trecând trupe românești, între care un regiment de grăniceri, peste Prut.

Mi se spune de aiurea că aceasta s'a cerut de Aliați, de Ucrainenii și de Basarabeni, ei înșiși. Pelivan, care, cu ministrul de Externe al Ucrainenilor, ar fi luat masa la Palat, și pe care, la întors, niște Evrei. îl piraui și voiau sa-l omoare — pe când Rușii ne doresc, ne cer —, ar fi spus: „Voiu protesta și mă voiu bucura“.

Ocupația s'ar face în cele mai bune condiții. În schimb, ziare din Petrograd anunță că s'a ordonat, de comisarii naționali, arestarea și aducerea la Petrograd a Regelui României...

Diamandy, cu ai lui, fusese dus la Petropavlovsc. A refuzat să iscălească orice angajament pentru liberarea maximaliștilor de la noi. Buchanan, întors la Petrograd după o călătorie în Finlanda, ambasadorul francez Noulens au intervenit pentru liberarea lui. Diamandy nu a primit nicio îndatorire. Pentru a se întoarce acasă, a întrebuințat automobilul Legației franceze.

La Moscova e liniște. Rămășiță a trecutului în această relativă ordine. Dar totul se desface pe incetul. În schimb, la Odesa, cum îmi scrie și Nistor, lumea se ucide pe stradă. Noaptea, „tovarășii“ își fac de cap.

Lăpedatu s'a înțeles cu Ardelenii pentru a colabora cu Masaryk, care cere însă un mandat al delegaților, vizat și de Statul român. E vorba de un comitet, în care Goga și Bocu ar fi majorizați de elemente moderate (d-rul Me-

țianu, Baiulescu, Nistor, el, Lăpedatu). O adresa a comitetului provizoriu o va prezenta lui Brătianu.

Lăpedatu vorbește și de lipsa de gust a Rușilor în restaurările sălbatece ale bisericilor lor, și la Cremlin.

Basarabeni pe cari i-au văzut la Chiev, când maiorul Pietraru, la o masă a anunțat ocuparea Basarabiei, erau înduioșători. Și cei cu tați ruși aveau sufletul „moldovean” al mamelor lor. Cei cari uitaseră limba căutau cuvinte de bucurie. Unul a strigat: „Trăiască Regina și Reginal României”.

*

Barbu Constantinescu, funcționar la Externe, întors din „deportația bulgărească” de la Troian — un târg de șase mii de oameni, aprigi speculanți de țuică, — spune că Maiorescu s'a ținut cu totul de-o parte față de năvălitori și că a dezaprobat pe Carp, „care unelțește răsturnarea dinastiei”, și de Marghiloman, „care din nenorocirile țerii caută sa-și facă partid”.

*

D-rul Manicatide spune că, prin spitale, bolnavii de stomah mor de mâncare rea și reumaticii din cauza frigului.

7 Ianuar.

La Ungheni ai noștri au pătruns prin luptă. Sunt raniți și morți. N. Constantinescu, întors de acolo, spune că agitația lui Cătărău contra noastră ni face greutate. Și tru-

pele „moldovenești“ pradă. În vagoane, acești Români batjocuresc adesea cu mai multă ură România. Ofițeri de-ai noștri sunt insultați, dezarmați și prădați, supt cuvânt că așa am făcut noi cu Rușii. Ghibu a fost un moment arestat.

*

La Petrograd, Diamandy a stat două zile închis în temniță la Petropavlovsc, în odaie de condamnat ordinar și nemâncat. Ambasadorii au amenințat că pleacă toți, dacă nu se liberează colegul lor. Noulens a venit personal să-l ia și i-a dat o masă solemnă.

*

Berechet a fost și el la Brăila. Lui Hranilovici, care îi spunea și lui că Austria poate face pace oricând, neavând de cerut nimic nimănuia, el i-a răspuns: „da, dar Aliații au de cerut de la dânsa.“

Orașul întreg a fost mișcat de venirea Românilor. Strigau: „să veniți sănătoși cu toții“, „bun An Nou“, etc. O fată a ieșit, la întors, înaintea automobilelor, strigând către maică-sa: „Uite-i mamă!“ Amiralul Bălescu a avut o atitudine cu totul superioară. Bulgarii erau de o îmbulzeală grețoasă și trebuiau puși la loc în fiecare moment. Lumea se plângea că-i merge rău, că n'are hrană.

*

Petala vine dela Berthelot, care păstrează **aceleași păreri** și se plânge de încurajarea propagandei pacifiste. Recunoaște atitudinea loială a ziarului meu.

*

Mitilineu, trimis la Focșani, a fost întrebat de von Morgen ce avem de gând. — Să ne luptăm mai departe. — Voiu sacrifica douăzeci de mii de oameni și voiu birui. — N'ajung. — Cincizeci de mii! — N'ajung. — O sută de de mii. — Să vedem!

*

Constituanta rusească s'a deschis. Cernov prezidează. Maximaliștii i-au prezentat, de la început, un ultimatum.

8 Ianuar.

Știri rele din Basarabia. La Chișinău au fost lupte. Se spune că trenul, intrând în gară, a fost atacat cu mitraliere și că au căzut 108 dintre ai noștri. Telegrama arată că „orașul se ocupă încetul pe încetul“, dar ele adaugă că, la Bender, cetatea se pregătește, cu artilerie, de o rezistență serioasă. Sfatul Țării e arestat.

Președintele comitetului militar basarabean de aici, îmi mărturisește că la Ungheni o companie de „Moldoveni“, supt ofițerul Țigănaș, a lăsat să treacă trenurile noastre, cu vre-o două mii de soldați. Dar Cazacii s'au opus, strigând că-și apără țara și că se va trece numai peste trupurile lor. Au lăsat calea liberă numai când ai noștri au încărcat puștile. El se teme de viața lui Pelivan și a membrilor Sfatului.

„Românii au venit prea târziu.“

La observațiile mele de ce nu s'au luat măsurile impuse de cea mai elementară precauțiune, el spune că în Rusia toate se fac de sus în jos, începând cu titlul, cu fațada. Așa e și cu Rada ucrainiană, în dosul căreia nu e încă nimica. Doar acolo e focarul maximalismului, care se

întinde neconținut și va birui. Maximalismul nu e un partid, ci o stare de spirit. Într'o clipă un regiment sigur poate deveni maximalist.

El se teme pentru viața celor arestați. Opera ar fi distrusă măcar pe jumătate prin peirea lor.

Întreb pe Duca. El răspunde că forțele noastre s'au dovedit insuficiente față de forțe superioare și că se trimet întăriri. La Brătianu mi se dă asigurarea că lipsesc știri sigure.

*

Guvernul publică vești despre arestarea lui Diamandy, cu telegrama de acuzație a Comisarilor către dânsul, puindu-i în sarcină flămânzirea oștilor rusești dezarmate, și cu răspunsul lui către Diamandy,—trecând peste „numele“ care iscălesc o telegramă pe care nu o poate crede autentică...

*

Francezii au făcut din buletinul românesc, „Informația“, ziar ca toate celelalte. Au un căpitan anume pentru propagandă.

*

Sovietele, prin matrosi, au împrăștiat Constituanta.

9 Ianuar.

Căpitanul B. spune ca a văzut la Cartierul rus telegrama care spune că la Chișinău au fost arestați un colonel român și alți ofițeri: cel d'întăiu, Ghermănescu, era șeful depozitelor de aprovizionare. Totuși, știri mai nouă,

dupa restabilirea legaturilor telegrafice și telefonice — calea ferată e încă tăiată —, arată că „răspingem pe maxi-maliști.“

*

Duca vine pentru niște explicații privitoare la articolul oficial despre arestarea lui Diamandy. El făcuse o notiță mai scurtă, pe care Brătianu a înlăturat-o. Încă odată el spune ca o Ucraină nu există, că totul se desface. „A-tunci pacea cu Germanii?“. Ideia nu pare să-l sperie.

*

Se spune, de fapt, din izvor german, ca Ucraina și-ar fi făcut pacea și ar sta numai s'o iscălească.

*

„Breslau“, care atacase pe Englezi la Imbros, scufundându-li doua vase, a fost nimicir de o mină. „Goeben“ a fost imobilizat la Nagara, în Dardanele.

*

Telegramele din Basarabia spun ca „o parte din oraș“ e ocupată de Ucrainieni și Români.

*

„Lumina“ anunță că „fierul roșu“ începe a lucra la Iași

și promise portretele — trimese de aici — ale lui Lambru și ale grupului „Muncii“. Se spune că la Chișinău ar fi Racovschi și doi deputați români. Unul ar fi N. Protopopescu. S'au făcut cercetări cu privire la P. Carp, care e în Iași.

*

Fratele meu vine din Roman, unde e divizia lui (alte trupe au fost trimese la Piatra-Neamț). Rușii s'au potolit; nu mai cotesc pe stradă, nu mai insultă pe soldații noștri; cu mitralierele au fost siliți, fără luptă, să evacueze cazăr-mile; cu baioneta au fost scoși de la comandament. Într'o noapte patrula noastră află un colonel și un locotenent beți într'o birjă. Opriți și somați a-și arăta „zapischi“, actele, colonelul consimte, pe când locotenentul începe a striga: „Nu zapischi, ci gloanțe soldaților români“. Și trage cu revolverul odată, de două ori. O altă patrulă aleargă, trage în vânt. Nebunul continua. Atunci un glonte îi străpunge tâm-plele.

*

Ocna e părăsită și distrusă. Numai biserica de lângă Ca-sele Negri ar fi în stare ceva mai buna.

10 Ianuar.

Zvonuri rele din Basarabia. La locul unde a fost între-ruptă linia, un tren al nostru ar fi fost atacat și cei dinăuntru uciși, afară de... mașinist! Ar fi sute de răniți: două trenuri! D-rul Costinescu ar avea singur șase sute în sama lui.

Verificarea arată că n'a sosit niciun rănit și că niciun ordin nu s'a dat la spitale pentru primirea lor.

*

Căpitanul B. se întoarce cu automobilul din Bălți, unde ai noștri au fost arestați cu toții, ca și maiorul francez. Sentinele rusești păziau depozitul românesc.

*

Francezii, Piccolot și căpitanul de la presă, mi se plâng că ordinul de zi, pe care l-am dat în ziar, al lui Averescu, care tace și asupra Regelui, îi atacă, atribuind tot meritul refacerii singurilor șefi români.

Și ei cred că Ucrainenii au părăsit, de fapt, cauza.

*

Troțchi „explică” disolvarea Constituanței prin aceea că ea nu corespundea revoluției „socialiste” și era o supraviețuire a vechiului regim „burghez”.

11 Ianuar.

Știri din Galați arată ca bombardarea artileriei rusești în retragere a ucis trei oameni și a rănit mai mult de șasezeci. Au trebuit trei zile pentru restabilirea ordinii. O parte din Ruși, cu tunuri, s'au predat Germanilor, cari i-au pus să lucreze la șanțuri.

La Suceava patrula austriacă au înaintat, pe urma Rușilor cari se retrag, până la vechiul hotar românesc.

*

Știrbei se plânge că în ordinul de zi al lui Averescu

nu e vorba nici de Regele. Ordinul a fost dat când el era în concediu, și anume pentru a lovi în Francezi, cari îl depreciau, preferind pe Grigorescu.

*

Lapedatu îmi spune că la Chiev Ardelenii sunt rugați să păzească depozitele Ucrainenilor. Soldații ruși. iau șubele ce li se dau și fug.

Mulți soldați maximaliști recunosc ca ar fi mai bine să apere hotarul decât să scalde în sânge orașul, dar o fac luați de curent și supt impresia fricii.

*

E sigur că în automobil care îl stransporta la Chișinău a fost împușcat generalul Necrasov, care conducea operațiile contra rebelilor, și ofițerii cari erau cu dânsul.

*

Ofițerii francezi și americani ar fi fost liberați, iar Românii reținuți, pentru că „România a declarat războiu Rusiei“.

*

În „Acțiunea“, dintr'un articol al profesorului Clinciu, despre „trădători“, cenzura a înlăturat partea care privia pe cei din București.

*

Știrbei mă asigură că Germanii n'au trimes, direct sau indirect, nicio propunere Regelui sau Guvernului, pe cari-i

tratează desprețuitor. El crede numai pentru luna Februar într'o ofensivă pe frontul de Vest. Nu i se pare că Germania ar avea mare profit să atace Moldova până în primăvară.

*

Știri despre greve în Austria și Ungaria, dar comunicatul german asigură că s'a reușit a le potoli. Și Regele Saxo-
niei și miniștrii săi vorbesc de pacea „cu garanție“, de pa-
cea „asigurată“, cu toate protestările Parlamentului său.

*

S'a încercat și aici de Ruși a se da foc antrepozitelor care sunt spitalul nostru.

12 Ianuar.

Inaintarea noastră în Basarabia continuă. Cartierul, care se supărase pentru notiță inofensivă din foaia mea, dă un comunicat în același sens.

*

Nou discurs al lui Hertling, care refuză Alsacia și Lorena și orice atingere a teritoriilor Aliaților, lăsând însă Austriei sarcina declarațiilor ei.

*

S'a ocupat de ai noștri Bolgradul.

13 Ianuar.

Incercare de a cenzura ziarul meu.

*

Se vorbește de lupta de o zi întreagă la Mărășești cu Rușii, cari ar fi voit să treacă înarmați prin Iași. Ar fi mulți morți și răniți. În sus, alți Ruși, în loc să ni predea nouă armele și munițiile, le-ar fi dat în năcaz, Nemților. De la Brătianu aflu însă că la Pașcani ar fi fost numai un schimb de focuri, provocat de atacul mișelesc contra unui ofițer român. În Basarabia lucrurile ar merge mai bine. Dar din Chișinău un anume Camenschi îndeamnă pe ai lui să ucidă pe cei opt sute de Români din Cărbune și pe conaționali lui de aici să ne atace.

*

Șulghin, ministrul de Externe al Ucrainei, anunță că se face pacea lui, dar o pace „generală“, nu „specială“, și cu voia Aliaților!

Kühlmann ar fi arătat și el că această pace e apropiată, sperând că atunci și România va renunța la o luptă imposibilă.

*

La Paris, I. Th. Florescu, Toma Stelian și dr. Toma Ionescu au fost primiți solemn în Camera franceză, împreună cu 45 de parlamentari și 20 de universitari.

14 Ianuar.

Ieri, la șase seara, ai noștri au ocupat Chișinaul.

*

Se adeverește declarația lui Kühlmann. Proclamația de pace ucrainiană se așteaptă pe ziua de 17.

*

Proclamația oficială adaugă că intrarea în Chișinău s'a făcut în mijlocul aclamațiilor.

*

Zotta, care vorbește iar de pacea separata, îmi aduce „Universalul” Radei, care proclamă „Republica ucrainiană națională” și „suverană”.

15 Ianuar.

Mi se comunică proclamația generalului Prezan catre „republicanii” de toate națiile din Basarabia, pe cari îi asigura că nu vom rămânea acolo.

Generalul Broșteanu comandă; el a răspândit o alta proclamație — se zice, mai caldă.

De fapt ai noștri erau de mult la Chișinău, dar au trebuit sa aștepte puțin pentru intrarea lor triumfala.

*

Guvernul ucrainian a demisionat. S'a chemat Rada cea mică.

*

La Bender, maximaliștii s'ar găti de luptă; ei au pus mâna și pe telegraful din Odesa.

*

Camera noastră s'a deschis. Nu era numărul suficient. E vorba să se declare vacante colegiile celor rămași în teritoriul ocupat. Majoritățile au ținut o întrunire cu ușile pa-

zite de soldați. Conservatorii întrebau pe Morțun dacă și ei pot intra. „Cred că da.“

16 Ianuar.

Ofițerul ucis de Ruși la Pașcani e vechiul nostru prieten maiorul Butnaru. Mersese la această bandă și se înțelesese pentru depunerea armelor, dar, la întors, un glonte l-a lovit în ceafă, rupându-i coloana vertebrală. Lângă dânsul a căzut soldatul care-l însoția. Mitralierele noastre au răspuns imediat, făcând sute de moți.

Răspinși de vânătorii de munte, rebelii s'au îndreptat, cu artileria, spre Folticeni, pe care l-ar fi bombardat, și criminal și idiot, pentru că ghiulelele nu și-au atins ținta.

*

La Galați, ai noștri ar fi luat de la Ruși, cari atacaseră orașul, șaptezeci și nouă de tunuri. Unele din ele de cel mai mare calibru.

*

La Chișinău, trupele românești au intrat cu muzica, având pe generalul Broșteanu în frunte. A doua zi, scrie un maior Dumitrescu, o lume imensă se adunase în piață. S'a tras un foc de pușcă. La somația patrulelor noastre, toți s'au retras în prăvălii și în case.

Ziarul „Ardealul“ a reapărut la Chișinău salutând pe salvatori, cari și pentru Basarabia, ca și pentru Ardeal și Bucovina, pun totul în cumpănă.

Ghibu s'ar fi ascuns de maximaliști. Nici membrii Sfatului Țerii, n'ar fi putut să fie arestați de aceștia.

*

Ioan Agârbiceanu vorbește de apropiata mergere a Arde-
nilor în Basarabia, unde, la orice întâmplare, ar fi mai
sigur. Și el e gata a-i întovărăși.

*

C. Baicoianu îmi spune misterios ca maximaliștii au
arestat din nou pe Diamandy și personalul Legației, pe care
se găsesc a-i expulza. I se pare că vede în aceasta o nouă
primejdie.

*

Generalul Șcerbacev protestă contra proclamării Ucrai-
nei ca independentă. El a înțeles a servi o Rusie federativă,
aparându-și hotarele. Va rămânea însă până la demobili-
zare în fruntea unei armate de nații deosebite și așteapta
instrucții. Regretă că pentru pacea separată n'am fost con-
sultați și noi.

*

În oraș se vorbește de chemarea pentru sfaturi a Do-
brogenilor și se vede în aceasta un semn de pace apro-
piată. Unii asigură că au intervenit conflicte între Germani
și Bulgari, cari ar fi fost dezarmați și izgoniți din provincie!

17 Ianuar.

Maximaliștii rup relațiile cu „oligarhia“ noastră, păstrează
pentru „poporul“ de mâne Tezaurul de la Moscova și pun
în afară din lege pe Șcerbacev. Membrii Legației românești
vor fi expulzați.

*

Se anunță restabilirea liniștii, după lupte contra Rușilor, la Pașcani, Folticeni și Mihăileni.

*

Brătianu vorbește lui Lăpedatu de propaganda în Elveția a lui Petrescu-Comnen. Se caută și căpătarea de la familia lui Aurel Popovici a ultimei scrieri a acestuia, desfăcut de „Gross-Österreich“.

*

Sfatul Țerii și miniștrii basarabeni mulțumesc României pentru intervenția ei și se scuză că n'au putut opri arestarea ofițerilor și agenților noștri, cari au fost duși la Odesa (și comisarul Lucasievici).

*

Unora li umblă prin cap acuma sa ocupam și Odesa.

*

La Iași înțelegerea ar fi recrutând, dintre Rușii ce se retrag, trupe pe bani.

*

Stere a furios că am intrat în Basarabia ca să sprijinim pe Caledin și să restabilim vechiul regim.

18 Ianuar.

La Cristești Rușii dezarmaseră vre-o patruzeci de gră-

niceri și un ofițer, luându-i cu ei. Prefectul județului Suceava, colonelul Sturza, îi pusese acolo ca să-i păzească moșia, dar fără dreptul de a se adăposti la Curte. Satul îi ținea și cu hrana.

*

Piccolot, de la Legația franceză, îmi comunică zvonul că două corpuri rusești, revenite la disciplină **contra** noastră, s'ar afla, sunt un general inteligent, în Nordul Moldovei.

*

Telegrama din Chiev anunță că arsenalul și gara sunt ocupate de maximaliști și că „Ucraina nu mai are guvern“. Ar fi nădejde în Austria, care, pentru pacea separată, oferă Ucrainei provincia Cholm.

*

De la Petrograd pleacă reprezentanții Franciei. Angliei — Buchanan s'a dus de mult — și Japoniei, declarând că, după disolvarea Constituantei și întinderea imensă a anarhiei, ei nu mai pot întreține relații cu Guvernul rus și că nu pot fi făcuți responsabili de măsurile ce se vor lua de Statele lor pentru a-și ocroti supușii.

Pare să fie o hotărâre a Conferinței inter-aliat, care s'a adunat Marți.

*

Troțchi anunță lupta „proletariatului“ contra „burgheziei imperialiste“. Grevele din Austria și Germania continuă.

*

Lângă Bolgrad, soldații noștri ar fi fost atacați de săteni bulgari cu mitraliere. Și aiurea avem pierderi. Spitalele din Dorohoiu sunt pline de cei răniți în lupta de la Mihăileni.

19 Ianuar.

O divizie de cavalerie a trecut la Bolgrad; alta trece la noapte spre Bălți, de unde ofițerii noștri au evadat, dând păzitorilor bani și cărți de joc, și au sosit aici în uniforme rusești.

*

Reprezentanții Aliaților ar fi pecetluit la Moscova Tezaurul nostru, ridicând steagul american.

*

I. Iarca de la Buzău insultă pe Brătianu, atât de mult lingușit de dânsul, și cere, în „Gazeta Bucureștilor“, o „Adunare Națională“. A doua zi tot acolo se declară în același sens Pompiliu Ioanițescu.

*

Scrisorile amiralului Veselchin, fiul natural al lui Alexandru al III-lea, apar și în broșură, la București, supt pseudonimul „N. Vilensky“.

*

Maximaliștii trimet în Apus pe Cameniev la „guvernele și popoarele Înțelegerii“. Grevele se întetesc în Germania.

*

La Brest-Litovsc altă Ucraină se prezintă în negociațiile de pace, a maximaliștilor de la Harcov, recomandați de Troțchi. Centralii își rezervă deciziunea.

20 Ianuar.

În Basarabia, proclamații tiparite la I. I. Pinkensohn, din Bălți, chiamă lumea să „iasă la drum“, căci „Basarabia piere“, ocupată de Români, de „bandele“ despotului național, Regele român, cu consimțământul trădătorilor patriei noastre, Sfatul Țerii, cari vin să puie la jug pe „țeranii liberi, smulgându-li pământul“ ca „să-l dea din nou boierilor“. Țeranii sunt chemați la luptă contra „despotului străin“, a „vărsătorului de sânge“, a „apăsătorului poporului român“.

*

Benderul s'a luat, cu nouă sute de tunuri și cantități enorme de muniții.

*

Troțchi asigură la Brest-Litovsc ca el vrea pacea separată.

*

Radoslavov, în Sobranie, spune că Aliații săi sunt datori să dea Bulgariei Dobrogea, ținutul Moravei și Macedonia.

*

Furia anexionistă crește în Germania, declarându-se oprirea militară a comitetelor de grevă.

*

Basarabeni români se plâng că armata noastră procedează violent contra Evreilor de peste Prut.

*

La întrunirea de la Fundația Carol din București a participat și Dimitrie Onciul. Autoritatea universitară a vorbit la redeschiderea Facultății de Medicină, după Tuelff von Tschape, care a făcut apel la loialismul studenților, și Virgil Arion a amintit că știința medicinei nu cunoaște învingător și învins.

*

Se spune că ni s'ar fi cerut de Germani a ne hotări față de pacea rusească. De fapt, generalul Lupescu pleacă din nou la Focșani.

*

Germanii, spune Manicatide, au avut, în adevăr, ciocniri cu Bulgarii în Dobrogea, înlocuind administrația lor. Se luaseră la noi măsuri eventuale pentru trecerea acolo.

Inscrierea Dobrogenilor s'a făcut în urma cererii Germaniei de a se retrimite Bulgarii din Cadrilater. Obiectându-se că sunt cetățeni români, cererea s'a menținut, cu amenințări de represalii.

*

Și nebunii, inconștienții de la noi n'au acuma alt gând decât să-și trimită familiile la București și aiurea, pentru a li păzi interesele!

21 Ianuar.

Știri mai bune. La Chiev maximaliștii n'au biruit încă. Douăzeci și cinci de mii de Poloni, supt generalul lor, luptă la Moghilev și tind spre Smolensc. Ei ar fi prins și pe Crâlenco.

*

Poșta anunță că de doua zile n'are nicio legătură, măcar telegrafică, cu străinătatea.

*

O nouă gazetă, a lui Joldea Rădulescu, amicul lui Bogdan-Pitești, apare ca ziar de dimineață, cu program revoluționar, anti-„levantin”, „Timpul”.

*

Și podul de pe Nistru e acum al nostru. Ziarul rusesc de aici spune că la niște Evrei s'au găsit ascunse prăzile — și de arme — ale maximaliștilor din Basarabia.

La Chișinău comandă Broșteanu, care se crede destul de sigur pentru a face să vie acolo și soția și fiica lui. Două ziare rusești apar în Capitala Basarabiei. Cele românești nu ni-au sosit încă.

22 Ianuar.

Toată lumea știe că se afla aici, găzduit la Sculy, colonelul austriac Randa, odată atașat militar la București. De fapt, sentinele pazesc la casa aceasta, ceva mai jos de mine.

Unii îl prezintă ca aducătorul unei misive secrete, căci și Brătianu ar fi primit un plic de la Mackensen, la care colegii i-au interzis să răspundă. Pentru alții, nemțofili din presa liberală, el aduce ultimatul pe care miniștrii sunt gata să-l rezolve în sens pacific, afară de Take Ionescu și mai ales de Titulescu, care vrea să mergem la Chișinău, și, la nevoie, și mai departe.

Mie, care nu mai sunt util, nu-mi comunică nimeni nimic.

Lumea crede să constate că la Palat e o mulțumire cum n'a mai fost de mult — Regina lipsește „undeva“ — și că miniștrii își caută de rosturi; Vintilă Brătianu dă la tipar unele broșuri ale lui.

Setea de a pleca la București e, natural, încă mai mare.

*

Generalul Broșteanu a dat o proclamație în care ar fi arătat că Benderul s'a luat după mai multe zile de „crâncene lupte“, în care ar fi căzut „zece mii“ de maxima-liști.

Am fi ocupat și Tiraspolul, unde sunt munițiile noastre.

Saci de corespondență pentru noi, reținuți încă din Novembre, sosesc la Iași. Provizii se aduc neconținut.

*

Meissner dă concerte de Duminică, la care poștește și câte optzeci de invitați. Se strecoară, firește, și puțină politică nemțească. Vine și unul din secretarii generali de Ministeriu.

*

Duca a uitat cu totul drumul casei mele.

23 *Ianuar.*

Unii cred că Austro-Germanii au venit pentru chestia prizonierilor, ca și trimeși suedezi cari se află aici.

*

Trupele noastre au ocupat, destul de ușor, Ismailul.

*

Proclamația generalului Broșteanu are acest cuprins: „După o luptă puternică, pe care Românii n'au dorit-o, dar au fost siliți să o primească din cauza neînțelesei opuneri a maximaliștilor, astăzi, 20 Ianuar 1918, la oarele cinci dimineața, trupele române, după o sălbatecă luptă de trei zile, au ocupat Benderul. Fortăreața și podul sunt în mâinile noastre. Am luat o mare cantitate de tunuri, arme și proiectile. Orașul nu a putut fi cruțat. Pierderile noastre sunt cu totul neînsemnate. Maximaliștii au fost aruncați dincolo de Nistru. Pierderile lor au atins cifra de zece mii de oameni uciși.“

*

„Ardealul“ spune că în Sfatul Țerii au fost scene tumultuoase. Unii Moldoveni erau contra noastră, ori ne tratau ca pe niște simpli mercenari. Erhan a fost acuzat de Christî că s'a dat cu maximaliștii, și de aceia l-a desbrăcat și de funcția sa.

*

Amiralul Negreanu se infățișează ca acela care a condus, fiind și propriul său șef de Stat major, luptele flotiliei pe Dunăre cu Germanii. La trecerea lui Averescu peste râu, barajul s'ar fi făcut fără participarea lui. Vorbește vag și de anume răspunderi. El nu mai face parte din marina activă.

*

Damian Drăgănescu spune că la Galați zece mii de Ruși au fost răspinși de două companii ale noastre, răspândite în trăgători, și de tunurile vedetelor de pe Dunare. Pierzând la o mie de oameni, s'au predat. Bombardarea lor aruncase spaima în oraș, lumea neștiind unde să afle scăpare.

Comandantul român, un rezervist, părea dispus să îngăduie intrarea Rușilor în oraș; sfătuitorul său francez s'a opus, și părerea lui a biruit.

24 Ianuar.

Biet „24 Ianuarie“, cu serbatoare la Chișinau și, aici, în Capitala lui Cuza-Vodă, cu un discret Te-Deum la Mitropolie!

Și ce vești! Lupescu s'a întors de la Focșani; se crede că ni s'a pus temutul ultimatum; în Consiliul de miniștri ar continua neînțelegerea și Știrbei pune în perspectivă o noua „mutare“. Iar, după amiază, vine la mine cineva cu caciulă și cizme, făcând mari gesturi tragice, care, recomandându-se „comisar moldovenesc la armata a VI-a“, anunță că **maximaliștii au reluat Benderul.**

Comunic lui Brătianu, de la care capat confirmarea. Ii scriu pentru a-i spune că în politica lui nu mă amestec

și nu mă voi amesteca, dar am dreptul să cer să mi se explice acest fapt necrezut de rușinos. Primesc răspunsul că Broșteanu lăsase în cetate un detașament, care s'a retras înaintea unor forțe superioare, dar că acumă chiar el telegrafiază că s'au luat măsuri pentru îndreptarea situației. Brătianu va trece, de altfel, mâne dimineață, pe la mine.

Până în seară secretul, comunicat de militari, îl știe toată lumea. Pare că-l știu și Rușii, Ucrainieni ori ce-or fi, cari se țin dârzi și răsar mulți, ba par să insulte chiar patrulele noastre.

*

La Brest-Litovsc, Centralii declară că recunosc Ucraina independentă, iar fostul trimes al Radei, Holubovici, ajuns prim ministru, izgonește pe maximaliști din Chiev.

De fapt Crilence ar fi fost prins de Poloni cu toata „Stavca“ lui.

25 Ianuar.

Bratianu n'a venit. Mi-a trimes răspuns ca e foarte ocupat, dar — va căuta să vie.

*

De pretutindeni se spune că termenul dat de Centraii României, pentru a se pronunța e până Sâmbătă seara. Lupescu ar fi fost primit foarte amabil de Austrieci, rece de Germani. „O împărțire a rolurilor“, crede acel amic, care se gândește numai la pacea separată. Takiștii ar fi contra ei, și s'ar fi declarat criza ministerială. Lumea ar

fi însă foarte liniștită, în conștiința că se merge spre ce nu se poate evita.

*

Cele d'întâiu transporturi de Dobrogeni merg spre casă.

*

Soția Austriacului Randa e înrudită cu o mare familie românească.

*

Inmormântarea generalului Necrasov și a colonelului Socolov, uciși de tâlharii din Basarabia. Ucrainieni și Români îi duc la mormânt. Trupurile au fost depuse la Sf. Spiridon. Biserica Banu n'a fost admisă, fiindcă e în fața Palatului. Șerbacev era de față.

Patrurilele au reapărut. Văd soldați ruși duși între puști de grănicerii noștri.

*

„Timpul“ lui Joldea Rădulescu, de la „Seara“ lui Bogdan-Pitești, declară ca totdeauna Români și Rușii s'au urât și face lauda lui Arghezi. Cenzura începe a face tăieturi.

*

Basarabia și-a proclamat independența la 24 Ianuarie.

Foile noastre insistă prea mult asupra faptului că era aniversara Unirii Principatelor.

*

Cvartirmaistrul rusesc de aici rectifică aserțiunea lui Broșteanu că la Bender au căzut zece mii de maximaliști. El crede că am intrat fără luptă, făcând doar zece morți.

Exagerație, de o parte; de alta — obrăznicie!

*

Atacul contra alor noștri l-a dat artileria grea din Tiraspol. Unii spun că am fi pierdut douăzeci de ofițeri. **Benderul a fost recupat de Români.**

*

Batalionul 1 din 9 Vânători e în Bucovina. Lumea pretinde că Austriei ni oferă acolo două-trei județe....

*

La munte pe Bistrița, după retragerea Rușilor, n'ar mai fi nicio adevărată oștire. Păzesc numai jandarmii noștri, afirmă Kirileanu. Ungurii vin, din când în când, de prada. Se pretinde că în adevăr n'am putea să ținem frontul, mai ales după încurcăturile cu Rușii și după imobilizarea de trupe în Basarabia.

Francezii se grăbesc să asigure că nu vom rămânea acolo și că răsplata noastră e aiurea, în Ardeal.

*

În legătură cu moartea lui Butnaru, aflu că soldații lui, cari îl iubiau, au putut fi numai cu greu opriți de a ucide pe Ruși. Ei ar fi cerut pe făptaș și l-ar fi executat cu mitraliera.

26 Ianuar.

La amiază secretarul lui Brătianu îmi anunță că Guvernul a demisionat.

Duca îmi dă explicații după amiază. În adevăr Germanii au prezentat un ultimatum pe care, în numele lui Mackensen, îl iscălește un anume Hiller și în care vorbește de speranța ce se avuse că „înțelepciunea Guvernului din Iași” va drege situația. Lupescu a fost tratat foarte de sus de către Germani, pe când Turcii și Bulgarii vorbeau de nevoia popoarelor mici de a se înțelege ca să înceteze calamitatea războiului, iar Austriei ofereau să mijlocească, — în distribuția de roluri ce se făcuse. Până Sâmbătă seara se așteaptă un răspuns: Lupescu duce pe acela că se formează un nou Guvern și pentru aceasta se cere o amânare de trei zile.

Generalii noștri ar fi declarat că nu putem rezista decât zece sau douăsprezece zile, putând fi atacați și de la Suceava și de la Galați, unde n'avem trupe de luptă. Dușmanul ar dispune de 350.000 de oameni. Berthelot n'ar mai menține vechea cifră, dar el afirmă și acum că e un simplu bluff și că nu vom fi atacați.

Liberalii nu-l cred. Brătianu, care a vorbit în taină cu Randa (Duca ar crede, personal, că el a adus de la împăratul Karl ori de la vre-un Arhiduce, asigurări că Regele, în această amenințare a tuturor tronurilor, va fi admis a negocia), ar fi vrut să se înceapă negociațiile care apoi să se târască până la ivirea unei putințe de a scăpa.

Conservatorii refuză absolut aceasta. Ei sunt pentru ceiace Mihai Cantacuzino numește o „epopee”: părăsirea țerii de Guvern, de Rege, care, după părerea lui Titulescu, s'ar putea strecura printre maximaliști ca ofițer sârb, disolvarea armatei, lăsarea populației în sama ei. Take Io-

nescu consultă pe aviatorul Drăgușanu, dacă nu l-ar putea duce la Salonic, dar acesta obiecta că, pentru atâta frig, ministrul are, ca om în vârstă, o inimă prea slabă.

Regele a fost de o demnitate absolută. A amintit cum ambele partide i-au impus războiul și a tras concluzia că el se aștepta la toate încercările, dar nu la aceea de a vedea că se preface în dușman prietenul pe care trebuia să se razime mai mult. E gata de orice jertfă, dar îi e imposibil să se despartă de armata sa, să asiste la disolvarea ei, să colinde o țară unde s'a dat mandat de arestare („și de asasinare“, a adaus Ion Brătianu) contra sa și să se refugieze într'o țară, Anglia, unde n'ar mai reprezenta nimic, săpându-se între el și România o prăpăstie, pe care nici cea mai strălucită victorie a Aliaților n'ar putea-o umplea. Iși va face deci un Ministeriu în afară de partidele de guvern.

Eu aș crede, îi spun lui Duca, în datoria noastră de a da Aliaților satisfacția unui început de luptă, dacă Berthelot pretinde că nu vom fi atacați. Situația având un miez pur militar — putem ori ba rezista? —, noul Guvern n'ar putea fi compus decât din militari.

Bădărău ar fi avut o audiență la Palat! Se mișca Meisner, Lascar Antoniu....

*

Seidler a demisionat. Potolind lucrurile înăuntru prin te-roare, stăpânii Germaniei par să anunțe imediată ofensivă, hotărâtoare, pe amândouă fronturile.

27 Ianuar.

Averescu formează noul Ministeriu. Lista colaboratorilor lui cuprinde pe Argetoianu, pe Mihai Săulescu, pe Constan-

tinescu, fostul tovarăș — și viitorul tovarăș — al lui Brătianu, pe specialiștii fără rost politic, cari sunt Garoflid, Luca Niculescu și câțiva alții. La Externe ar fi Mișu, adus de la Londra.

Săulescu ar fi declarat că el nu și-ar pune iscălitura pe un tratat care ar crea o Românie mai mică.

Toată ziua forfotesc automobilele intriganților. Toma, ajutorul de Primar, spune că Brătianu e acela care a pus la cale noua formațiune și că mai are un sac plin cu mijloace.

Încă de acum două săptămâni Cuza a anunțat Guvernul Averescu, de și nu intervenise criza provocată de ultimul german. Sunt indescifrabile intrișile acestei țeri nenorocite....

„Timpul“, care continuă lupta cu Rușii, publică statutele unei „Uniuni Parlamentare“, cu Argetoianu în frunte. Ea cerea control și vădirea responsabilităților. Că și e momentul, și sunt și oamenii!

Cenzura politică ar fi să se suprime.

28 Ianuar.

Ministeriul lui Averescu nu s'a putut constitui. Se vorbește de Meissner ca de unul din viitorii lui membri.... Abia pe Marți ar fi să presteze jurământul. Perspectiva că va trebui să încheie o pace rea îndepărtează pe amatori.

*

Iarși apar planurile de plecare.

29 Ianuar.

Zi de primăvară, de adevărată și caldă primăvara. Se lucrează cântând în grădini.

Guvernul s'a format. Săulescu a refuzat să facă parte. — Nu vreau să iscălesc un tratat care ar scădea viitorul României, — ar fi zis el generalului Averescu. — Mă crezi așa de puțin bun Român ca să o primesc?, a fost răspunsul. Dar, pe urmă, a obiectat că șeful lui nu e aici și că fără autorizația lui nu poate accepta. Poate acelaș motiv a oprit și pe Meissner, care primia și felicitări. Regele a refuzat pe Garoflid, pentru că, în scrierea lui despre problema agrară, era și pentru cultura intensivă, dar contra împrumutării. Matei Cantacuzino, despre care Duca socotia că nu primește, a intrat în Ministeriu. Fotin Enescu a luat două Ministerii. Generalul Culcer, cunoscut germanofil, face parte din formațiune. Locul lui Mișu la Externe e ținut de Averescu.

La ieșirea de la Palat lumea a aclamat numai pe Averescu, strigând „Trăiască armata română!“. Ziaristul francez care a dat vestea telegrafică lăuda pe Averescu, dar adăugia că este „un intim al familiei Brătianu“, ceia ce s'a șters de cenzură.

Ressel, intimul lui Averescu, e prefect de poliție. În învălmășeală un automobil rus, cu un ofițer de aviație, a facut victime în public.

*

Vermeulen îmi spune că lucratorii noștri, rămânând buni patrioți, caută a se grupă pentru revendicările lor. Vintilă Brătianu avea conciliabule cu ei și li ceruse un memoriu. Intrebat de Vermeulen cum consider mișcarea, am răspuns că nu pot avea decât legături fățișe și publice cu muncitorii cinstiți.

*

„Independența“ publică în frunte un articol energic despre „Datoria noastră“ alături de Aliați. Ion Brătianu adună însă pe grupe deputații și senatorii. Tony Iliescu, devenit leader, a răspuns la cererea lui de a se susține Guvernul, puind condiția de a se ținea în curent șeful fostului Guvern cu ce se face în politica internă și externă. Brătianu a declarat că această din urmă nu-i trebuie. I se atribuie intenția de a voi să reia puterea, după ce se vor afla condițiile, desigur neacceptabile, ale dușmanilor ,de a face războiul până la capăt.

*

Expoziție de pictură și sculptură a artiștilor Marelui Cartier. Afară de Stoica și de tânărul sculptor Chiciu, nimic remarcabil.

*

Francezii încep a susține pe maximaliști. Troțchi ar fi declarat la Brest-Litovsc că el nu încheie pacea și, neavând armată, nici nu se bate. Facă Germanii ce vor voi!... Față de noi, ofițerii ar lua o atitudine neprietenoasă.

30 Ianuar.

„România“ spune că Știrbei ar fi să ia Domeniile.

*

Amiralul Bălescu e foarte indignat de felul grosolan „cum schimbăm foaia“, I se pare că totul se desfășură ca un lucru aranjat, cu mici schimbări de persoane, după program (d-na Alimănișteanu, prietena Brătienilor, arată că așa trebuie, „pentru că Ionel nu putea să iscălească pacea“, dar

pe urmă...) și că Regele, care vorbea altfel înainte, simțindu-se asigurat prin scrisoarea pe care a primit-o, e la cârma vasului care merge spre alt țarm.

La Știrbei se vorbește cu năcaz de „obrăznicia“ lui Berthelot.

Ce societate, Doamne! Și noi toți în mreșile ei.

*

Troțchi a declarat că socoate războiul ca încheiat.

*

Moartea lui Abdul-Hamid, de „pneumonie“...

*

Prezentarea înaintea Camerei a noului Ministeriu e zăbovită pe mâne. Ar fi vorba să se închidă apoi sesiunea.

Un Ministeriu care nu e un Ministeriu înaintea unei Camere care nu e o Cameră...

31 Ianuar.

La Cameră nu se prezintă Ministeriul. Va fi mâne numai o consfătuire, cu ușile închise.

Deputații încep a se întreba dacă atitudinea lor de până acum nu-i angajează în politica externă.

În jurul conversațiilor sunt mulți cari trag cu urechea. În special cutare fiu de sudit austriac din Focșani, ajuns persoană importantă la Galați. A venit și Orleanu.

Sărățeanu apare în uniformă de colonel, foarte impresionat de faptul că e Ministru de Interne. E întrebat dacă schimbă prefectul de poliție. Il înștiințez că în dosul lui și a celor fără experiență sunt oameni cari trag sforile. — Am fost douăzeci de ani magistrat.... — Da, dar, dincoace pungașii judecă pe magistrați.

*

Un deputat din Suceava spune că la el Rușii au stricat tot: Curtea, biserica, ajunsă depozit de obuze. Erau Ucrainieni. Azi, după pace și-au întors tunurile contra noastră.

*

Văd pe d-rul francez Gesson, văr al ministrului Refacerii Teritoriilor liberate. A străbătut țara, a vizitat mănăstirile, cunoaște arta populară, citește pe Xenopol în original, are păreri proprii despre istorie.

Imi spune că un colonel rus, „urmaș direct al Hanilor Crimeii“, care, rănit într'un accident de automobil, zace în Iași, îl asigură că Rusia nu va uita niciodată ce facem noi în Basarabia.

Acolo s'a constituit, la ziarul „Ardealul“, devenit „România Nouă“, un comitet de Unire a tuturor Românilor.

Pripit, din cale afară de pripit....

*

Știrbei declară că nu vrea să fie Ministru de Domenii. A crede că ar primi e a-și face cineva o rea idee despre dânsul. I se pare curios ca Regele să ceară sfat de la asemenea oameni. În dosul lor vede ambiția lui Argețoianu.

*

Wilson fixează catre Congres patru puncte privitoare la pace, pe care o vrea numai generală, dreaptă și durabilă.

1-iu Februar.

La Cameră, pentru „consfătuirea“ cu noii miniștri.

Au sosit în șir șapte automobile. Eu văd numai pe Culcer, scăzut, desbrăcat de prestigiu în același timp ca și de uniformă, chemând încrunțat unul din automobilele ce se întorc. Nimeni nu-l cunoaște și nu-l ține în samă.

Averescu apare la masa prezidențială a Senatului. Cunosce tonul unctuos, de preot catolic, încet, subliniind unele impunsături.

Spune, cu nesiguranță, că orice Guvern își ia răspunderi mari, dar răspunderea acestuia e uriașă. Speră totuși a ajunge la capăt cu ajutorul Parlamentului (mari aplause). Nu-i lipsește curajul: a dovedit-o; ba a dat și altora (aplause). Va căuta să salveze demnitatea țerii.

Ion Brătianu, cu o totală lipsă de vervă și de hotărâre, cere în numele Partidului a i se comunica măcar o parte din acțiunea noului Guvern. Averescu-i răspunde că de mai multe săptămâni a stat în contact cu el și că aceasta i-a dat hotărârea de a forma un Ministeriu, care „continuă pe celălalt!“.

Apoi lunga paradă retorică a lui Cuza, care discută și rezolvă totul: Ardealul, Cadrilaterul, Siliștra, Dobrogea, după ce, în numele Uniunii parlamentare dela 24 Ianuarie(!), cere suprimarea cenzurii și viața constituțională.

Averescu promite trei cenzuri: militară, externă (ni se opresc telegramele), internă, — aceasta benignă. Nevenind pe la Iași, nu știe de s'a călcat Constituția, dar el a jurat pe dânsa și o va respecta. Amabil....

Apoi Trancu-Iași, în numele Partidului Muncii, al cărui șef pare a fi. Ienășescu stă să se arunce pentru ceva nemțofilie; Leonte Moldoveanu strânge iscălituri pentru a-l combate. Averescu e gata să răspundă lui Trancu-Iași și să asculte apoi duelul. Din fericire, cu vechea lui practică, Porumbaru îl trage de mânecă și, la momentul oportun, ridică ședința.

*

Papiniu s'a dus la Focșani să ceară prelungirea armistițiului până la 1 Martie din cauza lipsei membrilor Parlamentului, a cărui aprobare nu o poate cere Guvernul cel nou.

2 Februar.

Averescu s'ar mira de ce am primit „acru“ Ministeriul lui.

*

Asupra rezultatului misiunii lui Papiniu circulă zvonuri contra zicătoare.

*

Noua poliție a colonelului Eraclie Nicoleanu împarte pe Strada Lăpușneanu circulația între cele două trotuare. Deocamdată zăpăceală, discuție. Rușii nu mai dau vânt automobilelor.

*

I. Luca Niculescu și-a luat ca secretar general pe tânărul Madgearu.

Delavrancea, supt cuvânt că laudă pe Regina, „buna

ca pânea cea caldă“, publică în „România“ un lung articol aspru contra miniștrilor lui Averescu. Ziarul Cartierului e bucuros, firește, să-l primească și, pentru o mai bună acoperire a lucrurilor, începe în numărul jubilar, la aniversarea de un an, cu sfaturi, foarte bune, ale Reginei înseși, care atrage atenția asupra răspunderii cuvântului scris. „România“ dă rezumatul — interzis ziarelor — al Adunării de la Teatru.

Ar fi vorba ca la Cartier sa vie Cristescu ca șef sau ca ajutor.

*

În Basarabia s'ar comite violențe inutile. Țoni, Culea și alții sunt trimiși pentru propagandă la sate, unde ne urăsc.

*

Ofițerii ruși sunt scoși cu sila din cartierele lor la noi. Din Strada Lascăr Catargiu 25 e izgonit Serviciul de contră-informație. Ar fi vorba ca Averescu să se așeze acolo.

Delegației maximaliste la Odesa unde, acum, după ce se înnecau ofițerii, li se pune sacul în cap și sunt tocați cu ciocane, Averescu declara că i-a răspuns cum că nu negociază până nu se deschide calea la Odesa și nu se liberează România.

3 Februar.

Papiniu, care a mers la Focșani, ar fi fost primit foarte rece. El ar aduce numai un armistițiu de opt zile.

Negociatorii desemnați ar fi Pherekyde și Porumbaru.

*

Titulescu spune că ultimul Consiliu la Palat a fost o simplă audiență de concediu, totul fiind aranjat de mai nainte. Regele, arătând că e silit a recurge la un ajutor în afară de partide, care l-au mânat în războiu și nu voiesc să-l susție până la sfârșit, a cerut ca noul Ministeriu să fie ajutat în silințele sale și, întorcându-se spre conservatori, li-a cerut să vadă cu ochii lor și nu cu ochii străinătății interesate.

Miniștrii conservatori înaintaseră și un memoriu în care apărau proiectul lor de retragere în Rusia.

De vre-o douăzeci de zile Regele arată schimbat. Motivul nu și-l poate explica Titulescu.

Takiștii sunt hotărâți a face pe morții.

*

Titulescu mă mai asigură că Guvernul avea aprobarea scrisă pentru armistițiul din partea reprezentanților diplomațici a Înțelegerii.

Și lui i se pare că la spatele întregii afaceri e Ion Brătianu, care-și menajează viitorul politic. La ultimul Consiliu, de plecare, Vintilă Brătianu a citit un lung memoriu, apărând planul său de negocieri cu „tergiversare“.

Ion Brătianu refuzase conservatorilor să facă o declarație expresă că, totuși, în nicio condiție, n'ar iscăli pacea. El a obiectat că a o face ar însemna să nu fie om de Stat, ori să fie gata a-și călca, la întâmplare, cuvântul dat. Și nu poate nici una, nici alta.

4 Februar.

Lăpedatu a văzut pe generalul Averescu. El a vorbit

deschis catre delegația Ardelenilor despre frumuseța scopului ce am urmărit, despre lipsa de noroc a armelor noastre, despre datoria noastră de a nu renunța macar în sufletele noastre, despre legăturile pe care războiul le-a stabilit între toți Românii. Se va încerca acum o pace, fara cesiune de pamânt românesc și fără robie economică. Față de ideia Ardelenilor de a forma un corp în Italia, a spus că el va întrebuința relațiile lui italiene, dar trebuie să se ție samă de interesele speciale ale Italiei. O retragere în Ucraina ar fi periculoasă, dacă Francezii continuă a susține pe bolșevici. Cu Aliații nu se va rupe decât în cazul când ei vor refuza până la capăt să înțeleagă situația noastră.

*

Moartea, la Paris, a doctorului Istrati.

5 Februar.

D-rul Gesson îmi vorbește înca odată de Basarabia, unde e convins că **nu** vom rămânea. El recunoaște că ai lui sprijina pe bolșevici, fiindcă aceasta li convine în momentul de față.

A văzut un rănit de la Bender. El spune ca batalionul a fost atacat de Evrei și de țărani, înarmați, în număr coplesitor. S'au retras — și el a fost rănit. Când au revenit, represiunea cu granatele a fost teribilă.

*

Ieri a fost la mine arhimandritul Gurie din Chișinău, care a suferit mult pentru cauza „moldovenească”. Om încă tânăr, cu ochii mici, sclipitori de vioiciune. Vorbește ferit, cu oarecare nesiguranță. Și el crede că s'a mers cam iute în ce privește atitudinea națională în Basarabia.

E mare lucru că Arhimandritul s'a putut decide sa vie aici, spune Ghibu, care e în Iași și el.

*

Germanii se fac poftiți să între în Provinciile Baltice și chiar în Ucraina de populațiile pe care Garda Roșie le tratează cu cea mai mare sălbătăcie.

*

La Scânteia și la Ungheni, Francezii continuă să organizeze o armata rusească pentru Înțelegere, care poate ajunge periculoasă pentru noi. I se dau neconținut mitraliere din depozitele rusești. La Soroca e Corpul II polon. Generalul Astașev chiamă din Basarabia de Nord pe soldați supt steagurile Rusiei Mari, „din Caucaz la Varșovia“.

Ce ni se pregătește?

6 Februar.

Papiniu și Ressel ar fi fost la București. Mackensen i-ar fi primit nervos, cerându-li să se isprăvească odata și răpede.

Acum Averescu ar fi acolo. El a trecut pe la Padureni în teritoriul ocupat.

*

Reventlow ni cere Dobrogea, trecătorile Carpaților, concesiile economice, refacerea țerii după voia Germanilor. Iar, în schimb, Bulgarii ni vor da ceva din districtele pierdute la 1848 ale Basarabiei.

*

Încă de la 5 Ianuarie, la o serbare în Bacău, Averescu ar fi fost primit cu fapte, în strigăte de „Trăiască primul ministru“.

*

La Bender ar urma execuțiile cu mitraliera în cetate.

7 Februar.

Deseară ar fi să plece la Focșani Papiniu, Militineu, Porumbaru și Pherekyde.

*

Generalul Grigorescu ar fi spuind acuma că situația noastră nu e desperată și că putem rezista.

*

Germanii merg spre Dvina și Covel. Troțchi ar fi oferit oferit în grabă pacea.

Caledin s'a sinucis și Alexeiev ar fi fost invins.

*

Din Cetatea-Albă, două sute dintre ai noștri, părăsiți de Ucrainieni, ar fi fost siliți a se retrage înaintea unei bande de „pedepsire“. Maximaliștii se fac, în comunicatul lor, să nu creadă că am luat Chișinăul, și ne amenință cu artileria ce grămădesc pe Nistru. De fapt, ar strânge forțe la Ribnița.

Regența polonă și Consiliul comunal din Varșovia protestă violent contra graniței ucrainiene.

*

Noul ministru de Agricultură, Garoflid, om tânăr, mare

proprietar, funcționar de cariera, doctor în științele economice din Germania, autor al unei lucrări folositoare despre chestia rurală și — dușman al reformei.

*

Averescu s'a întors de unde a fost și pare foarte mulțumit.

8 Februar.

Piccolot de la Legația franceză crede că și Al. Costăcinescu va merge la Focșani, unde ar fi și sosit Mișu. Discuțiile s'au amânat până Miercuri.

*

Și la Riga înaintează Germanii. Ei declară că nu se vor opri decât la tratatul formal încheiat de maximaliști.

*

Profesorul I. Răducanu a sosit de la Taganrog, unde a fost închis de maximaliști.

*

Piccolot îmi aduce „Informația“, pe care o recunoaște ca gazeta franceză. Se fac încercări pentru a ne reținea pe un drum care e pentru dâșii, și poate și în adevăr, — al duplicității.

*

Ofițerii ruși, cari au rămas aici cu miile, ne insultă, pe noi cari reținem ca prizonieri, spun ei, pe aceia cari au fost trimiși pentru a „ocupa“ Moldova. Ne fac, în scrisorile lor, „Țigani“ și „lăutari“.

„Glasul Vremii“, noua foaie „ucrainiană“, arată tendințe austriece.

*

La Folticeni o parte din Ucrainieni, cari se găteau să ne bombardeze, ar fi fost dezarmați, și aceiași soarta se gătește și celorlalți.

9 Februar.

Noua foaie rusească dă și lista negociatorilor de la Focșani. Ar fi și Carp și Marghiloman!

*

Curentul pentru pace se menține.

*

Generalul Berthelot a dat ofițerilor sai un ordin de zi în care, prevăzând puțința unei păci, are calde cuvinte și pentru lupta și sacrificiul nostru.

*

Averescu și Argetoianu ar fi la Focșani. Ei n'ar voi să întrebuițeze auxiliarii liberali.

11 Februar.

Eduard Ghica a venit de la Odesa. S'au arestat 160 de Români, 60 au fost reținuți. Ei sunt în depozitul de cărbuni de pe vasul „Sinope“, ori în pușcărie: Nestor

Cincu și alții. Racovschi stăruie să nu fie dați până nu se va înfăptui republica românească.

*

Foaia din Chișinău vorbește pe acoperite de brutalitățile administrației noastre din Basarabia.

*

Parastas, fără discurs, pentru d-rul Istrati, la Mitropolie.

12 Februar.

Alimănișteanu spune că, la venirea lui Papiniu, Mackensen spunea că nu se poate trata cu Regele. Trimisul nostru arătând că niciodată n'am părăsi, după silințele și jertfele ei, dinastia, feldmareșalul a răspuns că, de altmintrelea, aceasta e o cerință a Românilor din București; s'a fixat o întrevedere cu aceștia la Lupu Costachi. Aici s'a adus un memoriu de acuzație contra politicei Regelui. Papiniu ar fi refuzat să-l asculte până la sfârșit. Atunci C. C. Arion ar fi luat cuvântul pentru a spune că și el a fost contra unei asemenea hotărâri, și, sosind Marghiloman, s'a raliat la această părere. Acest punct s'a înlăturat deci din discuție.

Mircea Christian pretinde că ar fi având de la Codin Crăsnaru, iar acesta de la Argetoianu, întors azi cu Averescu — pe care „lumea îl salută pe stradă ca pe Vodă“ — că la Buftea generalul s'a întâlnit cu Kühlmann și Czernin. Cel d'întâiu se plimba aproape fără a vorbi, celălalt, nervos, palid, a spus că, de și nu este **rancunos**, totuși nu poate ierta felul cum l-a tratat Brătianu după declarația de războiu. Ar fi pus apoi condiții neacceptabile. Averescu

ar fi declarat că nu-i rămâne decât să repete Mărășeștii, poate nu cu același succes, dar cu hotărârea de a lupta până la moarte.

Ziarele publică această declarație: „Guvernul român, ținând samă de realitatea faptelor și de situația creată pe frontul oriental, nu exclude posibilitatea intrării în tratative de pace. Guvernul nu se va angaja însă pe această cale decât având siguranța că negocierile vor putea fi duse pe baze acceptabile, supt toate raporturile. Zvonurile privitoare la acceptarea unei păci cu orice preț sunt lipsite de orice temei“.

La Cartier se spune că promisiunea Dobrogei n'ar fi în tratatul Bulgarilor cu Germanii, ci ar fi fost făcută numai oral de Wilhelm al II-lea la Sofia, că ni s'ar cere în schimb pentru Silistra Mangalia și teritoriul ei.

*

Vești din Basarabia că lumea fierbe, ațâțată de straini și că armata — o spune colonelul Anastasiu chiar — nu ajunge. Colonelul Boierescu, care era comandant al pieței la Chișinău, a fost înlocuit și doi Basarabeni, Sârbu și căpitanul Crăciunescu, au venit să proteste contra acestei satisfacții a unei intrigi dușmane. Apeluri la răscoală în numele socialismului și al Rusiei unitare, ni se comunică. La dragomanul Consulatului francez Fränkel s'ar face toate pregătirile conspiratorilor.

Ministrul de Războiu, pe care îl văd, spune că în cazul Boierescu s'a orânduit o anchetă. El crede că trebuie să ne ținem în marginile chemării noastre pur militare, fără a ne amesteca de loc în cele politice.

El a rămas în Ministeriu pentru a păstra continuitatea și a opri politicianismul. Noua formațiune a fost impusă de

deserțiunea vechilor miniștri de la datoria lor de a merge până la capăt. Nu bănuiește intenții de partid, — dar, cum îi vorbesc de aceasta, dacă s'ar atinge cineva de reforme, „sare în sus“.

Generalul confundă articolele mele cu ale lui... Dragu, care face ideologie. Acesteia-i opune înaintarea Germanilor spre Chiev, pe care unii îl cred ocupat.

De acolo a venit aviatorul francez Cabarrus. Mitropolitul a fost, în realitate, împușcat, fiindcă ceruse Patriarhului să excomunică pe bolșevici.

*

Se spune că Troțchi a cerut sprijinul francez și că se pregătește o rezistență la Vitebsc.

*

Saint-Aulaire mă invită pe Miercuri la dejun la dânsul. Pentru ofițerii francezi cari ar fi să părăsească, în cazul unei păci separate, frontul, se găsesc locuințe aici.

Take Ionescu și cei de o părere cu dânsul ar voi să plece din țară în acest caz, spre a nu reveni decât după victoria finală a Aliaților și după tratatul definitiv al păcii generale.

13 Febraur.

Aceiași tristeță. D-rul Proca îmi vorbește de cesiuni la Dorohoiu (dar pentru o parte din Bucovina, cu Putna) și la

Cerna, în Dobrogea. D-rul Leon pare a vedea necesitatea acestor părăsiri de pământ scump și reproduce temerea lui Kirileanu că vom pierde Broștenii.

*

A fost un Consiliu de miniștri, prezidat de Rege, la Palat.

*

Murgoci vine de la Chișinău. Sfatul Țerii exista doar de nume. Tineri fara experiență. Judecă aspru onestitatea și inteligența unora dintre dâșșii. Publicul, armata „moldo-nească“, Evreii se dau cu cel mai tare.

Chestia cu Ardelenii e mai puțin gravă de cum am crezut-o noi. Eșalonul I-iu a făcut greșala de a trece spre Iași fără a se informa ce s'a făcut la Chișinău cu ofițerii trimiși pentru cartiere și cari nu li ieșiseră înainte, fiindcă fuseseră arestați. Al doilea s'a oprit cerând hrană. Doar douăzeci de bolșevici i-au somat să se predea. Ei au cerut pe consulul francez, declarând că n'au venit pentru bătaie. In cursul așteptării s'au tras focuri. Poate să nu fi cazut decât zece oameni, poate nici atâta, — mai mult bolșevici.

Prizonierii au fost insultați de plebea jidovească.

La Bender se lăsase un singur batalion. Ei n'au putut rezista la sosirea trenurilor cu două vagoane blindate și a celor două automobile blindate ale maximaliștilor. Au fost scoși fără mare greutate. La prima ocupație mulți Ruși s'au înecat în Nistru. Represaliile au fost de fapt teribile.

Generalul Broșteanu e un om de ispravă. Dar unii ofițeri ne compromit. Cutare dintre dâșșii, în situație oficială,

joacă beat la birturi înaintea Evreilor. Aceiași ușurătate! Ar trebui un comisar civil.

Totuși Murgoci crede că vom rămânea. Il sperie numai prostia absolută și lipsa de caracter a unora dintre Basarabeni. Foaia lui Ghibu nu interesează; e, de altfel, „pentru Iași“.

14 Februar.

La Saint-Aulaire. E și generalul Berthelot cu trei ofițeri francezi, apoi Duca, Enescu.

Se vorbește mult rău de Ruși. Ministrul Franciei recunoaște că a fost înșelat de dâșii. Generalul își amintește că a prezis, în Ianuar 1917, că o catastrofă se pregătește în acea lume rusească, ce părea așa de asigurată. Se citează cazuri de capitulări uimitoare. La Pașcani, „tovarășii“ facuseră un întreg plan de luptă, cu centru și aripi, dar la apariția celui dintâiu soldat român s'au predat, plângându-se numai că nu s'a procedat cu mai multă delicatete. „Cu două divizii românești mergi la Petrograd.“

Șefii sunt adesea intelectuali blasați. Unul, care prezida Sovietul din Iași, a scris o broșura despre cubism. Se declară încântat că sensibilitatea lui fină e dată, ca o femeie perversă, în brațele unui mujic brutal.

Cu privire la negocierile noastre, Berthelot regretă că ne părăsim așa de răpede în mâna dușmanului, care constată o stare de spirit de abdicare și își crește pretențiile.

*

Duca-mi spune că amândouă știrile, despre întâlnirea de la București și aceia de la Buftea, sunt adevarate. S'a cerut din partea lui Czernin, care a fost de o mare aroganță,

o întrevedere cu Regele, care s'ar fi dus astăzi pentru aceea la Bacău. Duca socoate că nu poate fi vorba de o presiune pentru abdicare sau cesiuni teritoriale — ni se cere toată Dobrogea —, ci de o asigurare în ce privește Guvernul.

*

„Lumina“ publică declarația lui Carp că Regele e imposibil de acum înainte și că trebuie să abdice. Aceasta în forma unui Mesagiu trimes Suveranului.

Ziarele liberale atacă vehement pe „dezertori“. Cam târziu... Cenzura a suprimat reproducerea în „Mișcarea“ a acestei ticaloșii.

*

Saint-Aulaire stătea pe gânduri dacă să primească pentru răniții francezi produsul unui concert Enescu, din cauza stării de spirit a publicului. Vorbia de un fond pentru a se crește orfani români în Franța. Am combătut ideia lui, ca jignitoare, și el a părăsit-o.

*

Ur colonel englez, venit din Rusia, arată, la Ministeriul de Războiu, că oamenii de acolo sunt într'o stare de absolută inconștiență. Un decret al comisarilor confiscă vasele noastre, reținând echipagiul, dar schimbă numele: în loc de „Carol I-iu“ „Ioan Roată“, în loc de „România“ „Republica Română“.

✦

Marea Ducesă Victoria, sora Reginei, spune Saint-Au-

laire, e într'un castel din Finlanda, și Suedezii caută să-i faciliteze evaziunea.

15 Februar.

Zotta vine să-mi spuie că s'au iscalit preliminările cu Austria. Lumea crede că se pot fixa noi hotare mai bune!

Denize îmi spune că Regele a fost ieri la Ardeleni, în Hârlău, și nu aiurea.

Acuma el evită orice conversație. La mese sunt totdeauna particulari, față de cari nu se poate vorbi politică. Regina pare să n'aibă nicio influență. Prințul Carol e de o săptămână pe front.

În Decembrie, timp de două săptămâni, Regele, amenințat, n'a ieșit din Palatul său. Regina dăduse instrucțiuni ca nici Prințul Nicolae să nu apară în public.

*

Manicatide îmi spune ca Brătianu a dezaprobat mersul lui Averescu la București ca trebuind să-i scadă prestigiul. El nu e informat, cum i se făgăduise. Foile liberale atacă pe Argetoianu, care le pune la cenzură, pentru atitudinea lui revoluționară de la Odesa, cu Racovschi. După protestarea lor pentru întrebuițarea lui Burghela la negociațiile de pace, vine aceia contra numirilor de comisari civili în Basarabia. La Chișinău e Duiliu Zamfirescu.

*

16 Februar.

Guvernul dă un comunicat în care semnalează „circumstanțele excesiv de grele prin care trecem“, „situația care

continuă a fi foarte gravă“ și, anunțând că nu poate lămurii asupra „demersurilor în curs“ și dezaproband „diferitele curente ce-și fac drum în opinia publică“, cere de la „tot ce este Român“, să fie la înălțimea greutăților momentului“.

...Că mai lipsia prostia asta!

*

Aghiotantul generalului Berthelot îmi aduce ordinul de zi al acestuia. În el se vorbește de un puternic curent de opinie publică pentru pace, de căderea Guvernului Brătianu și de formarea Guvernului Averescu pentru această pace, care s'ar putea să fie apropiată. Încă odată se afirmă că, după socotința lui Berthelot, „La Roumanie n'est pas acculée à la paix“, dar trebuie să se țină samă că armata românească a dat dovadă de vitejie și loialitate, că atitudinea societății românești a fost demnă și că lupta ar fi continuat până la capăt fără defecțiunea rusească. Nu e exclus că din nou vor lupta alături Francezi și Români, între cari s'au stabilit legături care nu se pot uita. Până atunci să se evite din partea ofițerilor francezi orice „cuvinte jignitoare“ și orice atitudine neprietenoasă.

Mi se făgăduiește, pentru mai târziu, o copie. Căpitanul francez crede că Regele a cedat unei conspirații militare pacifiste, la care participau ofițerii din jurul său.

*

Lumea continuă să spuie că Regele a fost la Răcăciuni, ba la București, și că a văzut pe fratele său, candidat la tron. Cei de la București ar fi continuând lupta lor, pentru înlăturarea lui și poate și a Dinastiei. Reventlow scrie în acest sens, pomenind de dânsii.

În Parlamentul german cineva a cerut despăgubiri și ocuparea noastră până la plata lor integrală.

*

Se vorbește de o demisie a lui Argetoianu și a întregului Ministeriu.

*

Stahl îmi scrie din Odesa prin colonelul englez Andrews. Nu vorbește politică. Trimete „Lupta“ lui Racovschi, acum șef al Republicii Române.

Se publică și tratatele noastre secrete. Brătianu avea dreptate. Brusilov se îndatoria să atace energic pe Austrieci, mai ales în Bucovina, pentru ca noi să putem merge spre... Budapesta. Sarrail trebuia să atace cel mai târziu — și decisiv — opt zile înainte de intervenția noastră. Dar pentru Dobrogea era vorba numai de două divizii de infanterie și una de cavalerie rusești, de paza flotei rusești la Constanța, de colaborația pe Dunăre, supt comandă românească.

Face rău să vezi îngrijirea cu care se fixează frontiera de Apus până la vărsarea Tisei în Dunăre — și peste Sârbi!

17 Februar.

Grozavă zi! Un ultimatum german a sosit noaptea. Se cerea, se pare, supt amenințare de invazie — căci, „che-mați de Ucrainieni“, Austriecii înaintează „la Nord de Prut“ — Dobrogea, supt forma măcar a unui condominiu, până la pacea generală, trecătorile Carpaților pentru Un-

guri, în afară de clauzele economice, care rămân a se vedea mai târziu. Fusese vorba și de abdicarea Regelui și de părăsirea drepturilor prințului Carol, în favoarea prințului Nicolae, cu o Regență, probabil a unchiului Wilhelm.

Averescu ar fi fost gata să ia abdicarea. Brătianu ar fi intervenit. De aici Consiliul de Coroană cu el, Take Ionescu, Greceanu, Mihai Cantacuzino, Pherekyde, Morțun și Al. Constantinescu. Take Ionescu ar fi făcut pe asistenți să plângă; toți, afară de miniștri, ar fi fost pentru rezistență. Averescu a declarat-o imposibilă, oferindu-și demisia. La urmă el a biruit.

S'a dat un comunicat care vorbește de un ultimatum și de „presiunea împrejurărilor“ pentru a pregăti lumea la orice.

Dezolarea e generală.

Murgoci a fost la masă la Rege. Regina, veselă, vorbea de scrierile ei. Regele mă găsește acum „prea exclusiv și personal“ (față de Al. Constantinescu și Compania...). Prințul Carol e la Târgul-Ocnei.

18 Februar.

Situația s'ar fi schimbat. Germanii ar fi făcut propuneri noi, neacceptabile. Va fi rezistență până la sfârșit. Regina ar fi spus-o cu mulțumire.

*

Seara capitanul B., venit din Basarabia, spune că Austriei au somat pe soldații din divizia noastră de cavalerie să evacueze gara Ocnița și că înaintează spre Iedineț.

19 Februar.

D-na Procopiu, dăamnă de onoare, și fiica cea mai

mare a lui Delavrancea vin des de dimineață să-mi spuie că situația s'a schimbat iarăși. Germanii au făcut cereri noi și mai grele, care **stau să fie primite**. E vorba de rectificări de frontieră la Broșteni, la Moinești, la Valea Jiului, la Severin, la Baia de Aramă, de părăsirea Dunării, de condominiu în Dobrogea, de trecerea pe la noi a Austro-Germanilor spre Odesa. Aversescu le primește. Ele se îndoiesc de motivele lui. Imi cer să fac „ceva“.

Răspund că e un singur mijloc de a lucra: prin Parlament, dar acolo Brătianu are majoritatea. Să meargă la el d-na Procopiu. După atitudinea lui în ultimele șapte luni, nu pot să reîncep relațiile politice cu un om care și-a ascuns de mine toată acțiunea politică.

*

Scriu Regelui scrisoarea următoare:

„Sire,

Un umil ajutor în zile grele al Maiestății Voastre și al Dinastiei îndraznește astăzi să aducă, biruind orice opunere a unor sentimente firești la orice om, un sfat sincer, care nu i s'a cerut.

Ne gasim fara puțința unui ajutor al prietenilor, înaintea amenințării unui dușman care nu voiește să ne cruțe. Dar ne găsim și, fiecare, înaintea răspunderii față de acest admirabil popor al tuturor sacrificiilor și răbdărilor și înaintea judecății urmașilor, cari ne vor întreba ce-am făcut cu moștenirea înaintașilor noștri. Ne găsim și înaintea tradițiilor acestei Țeri, despre care ca istoric pot vorbi.

În aceste tradiții nu stă acceptarea unor condiții de pace rușinoase. Strămoșii noștri au preferat moartea, acestei umilinți. Soldații Maiestății Voastre nu merită să fie supuși unei capitulări fără luptă. Și cu nimic nu ne vom putea îndreptăți față de cei dupa noi, dacă le-am primi.

Din atâtea prilejuri pe cari le-am avut de a cunoaște marea inimă a Maiestății Voastre, știu că Maiestatea Voastră nu poate cugeta altfel.

Ce e mai bun în această Țară cere răspingerea, orice s'ar întâmpla, a condițiilor care ni se pun astăzi și mai ales a celei care privește sfâșierea, fie ea numai provizorie în gândul nostru, a pământului Țerii. Atâția generali sunt de părerea pe care, din motive pe cari nu le pot sonda, nu o împărtașește acela din care Maiestatea Voastră a făcut principalul ei sfetnic.

Putința oricării manifestații îmi lipsește astăzi. Viața liberă nu există și reprezentanții ei sunt supt steaguri; iar om al comploturilor și apelurilor la pasiunile populare, care, odata pornite, nu se mai pot stăpâni, nu sunt. De aceea mi-am îngăduit să iau această cale pentru a face să pătrundă la Maiestatea Voastră ceva din sufletul chinuit al României care așteaptă de la Maiestatea Voastră ca, după pagina de suferinți și de glorie, să nu se strecoare una care le-ar întuneca.

Am zis, și față de Maiestatea Voastră, ca și față de Țară, am salvat sufletul meu.

Rămân al Maiestății Voastre prea supus și plecat

N. Iorga.

*

Sunt chemat la Regina la ceasurile 12 și jumătate. Aflu pe d-na Procopiu, pe d-na Lahovari, care e cu ochii plânși. Cea d'întâiu mă întreabă de ce n'aș lua eu răspunderea. Îi arăt totala mea lipsă de prieteni și de cunoștință a mecanismului de Stat cu care aș avea să lucrez.

Ies de la Regina generalii Grigorescu și Vaitoianu. Am-

bii cred rezistența posibilă și datorită. Grigorescu spune că ei ascultă de Averescu numai pentru că el vorbește încă în numele Regelui.

•

La Regina e și prințul Carol. Condițiile sunt în adevăr cele de mai sus, de și Duca pretinde a fi văzut textul lor, care prevede vag rectificări ce ar rămânea să fie discutate. La Răcăciuni, unde, cu vizibila dezaprobare a Reginei, a mers Regele, după dorința lui Czernin — eu îmi arăt părerea că acesta putea fi primit la Iași mai curând —, i s'a arătat o scrisoare a Impăratului Austriei și Czernin a adaus că, dacă pretențiile din ea nu sunt primite, „cei doi împărați vor părăsi pe Regele și întreaga lui Dinastie soartei lor“. (Delavrancea îmi va spune, după amiază, că s'ar fi pus în perspectivă împărțirea țerii între Bulgari și Unguri.)

La Consiliul de Coroană ținut astăzi la 10 și jumătate, prințul Carol a vorbit protestând, în numele mamei sale (pentru formă a spus: „în numele femeilor României“). (De aiurea mi se va spune că Regele n'a răspuns, ci l-a atins părintește pe mână.) Generalii Grigorescu și Văitoianu n'au fost lăsați să vorbească Atitudinea cea mai bună dintre miniștri a avut-o Culcer. Averescu și-a oferit demisia. Brătianu ar fi fost gata a primi succesiunea, dar cu Averescu în Ministeriu, ori să între el însuși în Ministeriul lui Averescu. Acesta a refuzat și una și alta. Regele i-a răspins demisia. O deciziune formală nu s'a luat.

Regina m'a făcut să vin „pentru a-mi fi vorbit într'o zi ca aceasta“.

•

La 2 și jumătate, sfătuire la Cameră, după dorința unui grup de deputați și contra voinței lui Morțun, care voia să amâne pe a doua zi.

Prezidează Porumbaru. Dintre miniștri, Argetoianu, Culcer, Iancovescu.

Deputați puțini. Germanofilii, cari azi dimineată mi se spune că erau contra condițiilor draconiene ale Germaniei, cerând lămuriri, sunt toți de față. În frunte, demonstrând, foștii aderenți și acoliți ai lui N. Filipescu, dr. Cosma și Luca Elefterescu. Pentru Bădărău e prezent N. Cananău. Unii din parlamentari au niște măști de asasini și sunt gata în orice moment să arate pumnii și să urle.

Argetoianu e pentru primirea oricăror propuneri germane. E vorba doar de o situație provizorie. Inving Aliații—dar nu definitiv —, toate se pot schimba. Inving Germania, — e o „poliță trasă asupra lor“. În orice caz, acum, când nu se mai poate să plece Regele, miniștrii, Parlamentul, când situația e schimbată prin intervenția Centraliilor în Ucraina, se păstrează măcar „ființa morală a Statului român“. Navigăm pe un râu periculos: deci, „când de malul drept, când de malul stâng“.

Protestă, foarte nobil, înduioșat, Penescu, amintind de sacrificiul vieții fiului său. Apoi Leonte Moldovanu, care, spunând că e mai patriot de cât miniștrii, provoacă o violentă, dar ridiculă tiradă, a ministrului de Războiu, care îl întreabă de ce nu l-a văzut pe front (bunul Leonte explică prin vârsta sa, iar prezența pe front a generalului prin aceea că e îndatorit la aceasta). Urletele steriștilor nu înțează. Când, la vorba desprețuitoare a lui Argetoianu pentru literatură, i-am obiectat că și aceia e bună la ceva și, la întrebarea lui de ce nu iau răspunderea, i-am spus că nu răspund decât pentru faptele mele, dar onoarea țerii as putea-o păzi ca oricare alt om de bine, M. Carp m'a apostrofat

de ce nu-i aveam grija supt trecutul Ministeriu. — Nu mi s'a părut că ar fi primejduită. — Vom discuta. — Când se va întoarce de la București șeful dv., d. Stere? — Nu mi-e șef, nu mi-e șef... E o insinuare! — Nu, o afirmație.

Foarte frumos vorbește Delavrancea, atingând și pe Ian-covescu întors de pe front „teafăr și voinic“. Arată imposibilitatea morală a cedării față de concesiunile ce ni se cer și pe care le enumeră (le are de la Regina). Arată că ai lui se deosebiau de Brătianu prin aceea că răspingeau însăși ideia negocierilor, prevăzând unde vor duce.

Dinu Brătianu, pacific, pare a se resemna la cedările de teritoriu.

A vorbit și Mărzescu.

Din partea mea, arăt că nu teritoriul, nici capetele de oameni nu formează o nație, ci meritele ce li s'au creat prin sacrificiile unora și grija altora de demnitatea și onoarea țerii. Planul salvării câtorva pentru ca Țara să fie reprezentată material e o copilărie. Sunt situații care nu se pot accepta, orice ar fi.

Redactez un ultim apel către Rege, în acest cuprins:

„Parlamentul neputându-și ținea ședința din cauza lipsei numărului trebuitor, subsemnații membri ai săi, reprezentând deosebitele părți ale țerii și putând da expresie astfel sentimentelor de îngrijorare și durere care mișcă țara în acest moment, când integritatea ei e amenințată, cred de datoria lor să arate că: părerea tuturor oamenilor cari au simțul onoarei naționale și cari sunt imensa majoritate a țerii, de acord în această privință cu întreaga noastră armată biruitoare, este că nu se poate ceda nimic din pământul pe care ni l-au transmis strămoșii noștri și pe care s'a vărsat din nou atâta sânge pentru cel mai legitim ideal.

Și sunt siguri că în fruntea acelor cari preferă un suprem sacrificiu unei asemeni abdicări este însăși Maiestatea Voa-

stră, Rege al unei Țări naționale, cu teritoriu intangibil și cu sfinte drepturi“.

Ducem această protestare la Palat, cu Delavrancea, Tănase Gheorghiu, etc. Ni se spune că, la plecare, unul voia să-și șteargă iscălitura. Regele lipsia „la plimbare“.

Ion Brătianu, Vintilă Brătianu, Duca, Take Ionescu, Mihai Cantacuzino, Cuza au lipsit.

Totuși Comisiunea trebuie să plece în astă noapte. Germanii asigură că s'au primit condițiile.

*

Piccolot îmi spune că, la un anume moment, se dase de Guvernul liberal ordinul de a nu se mai ataca prin presă Germanii....

*

Misiunile Aliate, după cererea Germaniei, care li acordă salv-conduct, se gătesc să plece.

20 Februar.

Denize vine la mine. Regina plângea azi dimineată. — Eu nu mai sunt o Regină, ci o învinsă, o roabă.... E hotărâtă să rămână aici. D-na Greceanu i-a oferit Stânca. Va îngriji de spitale: „voiu fi o slugă a celor ce sufăr“.

Regele a venit aseară la masă cu ochii plânși. E silit a face ce se face de miniștri, de cari nu se poate lepăda, fiindcă o conspirație temută l-a adus să-i aleagă.

*

După amiază, la Brătianu. Încă odată spune că nu crede decât în reclama, nu și în talentul lui Averescu, impus de curente artificiale în opinia publică (intimul lui, Ressel, spunea că e singurul geniu militar pe care l-a dat marele războiu). El, Brătianu, l-a propus ca președinte de Consiliu, de și îi cunoștea intențiile. Cândva, nu mai voia să poarte decorația Regelui, ci numai „decorația Reginei“ (Denize îmi spunea că, de Crăciun, la o masă ofițerească, ignorându-se prințul Carol, generalul ura ofițerilor, cari îi aclamau numele, cât mai răpede întoarcere acasă). Brătianu socotia că un general fără culoare de partid, care nu e „brulé“, ar putea face mai bine ce ni impune azi soarta: să dăm banii — cum a spus el în Consiliul de Coroană — hoțului întâlnit în codru, până la cel mai apropiat post de jandarmi. Generalul a făgăduit, între altele, și păstrarea integrității teritoriului. Când Averescu s'a dus — și rău a făcut —, la București, Brătianu i-a recomandat să nu-și lase sabia în anticameră, ci să zornăie dintr'însa. El însă, la pomenirea Dobrogii, care ni se ia definitiv, poate pentru a o da noii Comisiuni Dunărene, s'a rugat să i se acorde condiții mai bune, pentru ca să nu fie împiedecat, cu moravurile pe care Czernin le cunoaște bine, în opera de moralizare a țerii. Și de aceia Brătianu a cerut să afle părerea lui. Regele a făcut însă în penultimul Consiliu o declarație scrisă, în care scoate din cauză voința sa personală.

În ce privește desfacerea vechiului Guvern, Brătianu confirmă că Regele a refuzat memoriul iscălit numai de miniștrii conservatori.

*

Misiunea franceză pleacă Vineri — cu un tren apărut de mitraliere — la Vladivostoc. Liberalii s'au prezentat la ei pentru a-și lua rămas bun. E vorba ca Parlamentul să-și

ofere un act de la Mihai Viteazul, dăruit de mine, cu o adresă de omagiu, pe care o voi scrie.

Brătianu crede că nu se pot discuta condițiile germane, ci accepta cu despreț ca o siluire. Se pare că acesta e sensul instrucțiilor ce s'au dat Comisiunii, care cuprinde pe Argetoianu, Burghel și Lupescu, pe lângă bătrânul Papiniu.

În ultimatul german nu s'a vorbit însă decât de **puțința în principiu** a rectificării de hotar față de Austro-Ungaria.

*

Presă sălbatecă e aruncată asupra noastră. „Timpul” și „Acțiunea Română”, la ordinele Guvernului, spumegă.

21 Februar.

Odesa ar fi luată de Austriaci.

*

Plecarea Misiunii franceze e zăbovită.

*

Aseară la d-na Maria Cantacuzino. Regina și-a luat rămas bun de la o parte din membrii Misiunii.

*

Armistițiul s'a prelungit până la 7 Martie.

22 Februar.

Se vorbește de mutilarea județului Dorohoiu.

În comunicatele germane, care acum mi se refuză, se anunță acceptarea condițiilor ce ni s'au pus. Dobrogea trece la toți învingătorii; propunerea lui Toncev de a se spune că o păstrează pentru Bulgari ar fi fost refuzată. Se procedează la fixarea „chestiunilor teritoriale“ către Austria. Imediat va trebui să părăsim ce ținem încă ocupat din pământul Monarhiei: Suceava! Demobilizarea se va face supt controlul Statului-major german.

La negociații iau parte I. Răducanu și I. N. Angelescu.

*

Prin mari afișe revoluționare, în ajunul demobilizării, N. D. Cocea anunță că, în „Chemarea“, revistă de esteți, din care face un ziar de scandal, va da la iveală toate și îndeamnă lumea să-l susție.

Și-l va susținea...

*

D-rul Proca îmi cere să fac o adresă către universitarii francezi, pe care o va duce Misiunea. O încercare de a infiera pe Stere prin „Asociația Profesorilor Universitari“ a căzut. Bujor și-a retras iscălitura când a aflat care e „sco-pul precis“. Poni a amenințat că lasă președinția. Cei șai-sprezece cari semnaseră au declarat că nu e rost de intervenție.

*

Take Ionescu s'a înscris pe lista celor cari vor merge

cu Misiunea franceză. Se zice că și Titulescu și alții.
Plecarea Misiunii s'a zăbovit.

23 Februar.

Prezintăm, dr. Cantacuzino, dr. Gh. Bogdan și eu, generalului Berthelot, adresa universitarilor.

Generalul are ochii în lacrimi și arată că nu ne va uita și că e sigur că la urmă și cei cari judecă altfel, după ce vor cunoaște pe Germani, vor deveni „antantiști“.

El e decis a pleca prin Rusia, și a cerut voie de la Guvernul său.

*

La Cameră obișnuita consfătuire. C. Brătianu îmi spune că unul din acei cari înțețiau la războiu e acum de părere că ni-ar trebui o „administrație germană“.

*

Bujor a spus că nu admite „să se insulte inamicul“. E vorba de candidatura lui Stere la Rectorat, și prietenii lui, Botezii, cu Pascu de la Bibliotecă, făceau un haz nesfârșit de plecarea Francezilor.

Condițiile de pace s'au publicat de foile din Chișinău. Li s'au făcut observații.

24 Februar.

La Berthelot, parlamentarii. Sunt mulți. Și d-rul Cosma, cel cu pacea, care îi va strânge mâna și-î va spune „Vive la France!“ . Delavrancea cetește adresa și înfățișează Biblia de la 1688. Generalul răspunde plângând. Dă asigurarea că fiecare din Francezi lasă aici o parte din inima lui.

Se scuză că e așa de emoționat. Dintre ai noștri, atâția plâng.

*

Aseară se răspândise zvonul că Germanii, în patruzeci de camioane, cu câte patruzeci de soldați, au trecut pe la Galați ca să li taie calea Francezilor. Berthelot a venit cu vestea la un concert la Palat, întrebându-l cu cuvinte tari la adresa lui Averescu. S'a ținut un sfat cu Regele, apoi, azi, un Consiliu de Coroană. Regele ar fi spus că, dacă se oprește Misiunea franceză, el privește aceasta ca un caz de războiu. Se lămurește că permisia de trecere era în preliminarii, care au fost iscălită de Marți. Seara, o spune Take Ionescu. Vina neînțelegerii ar fi fost și a Guvernului și a Misiunii. Dar Germanii veniseră cu pretenția unei carantine de trei săptămâni în Muntenia. Argetoianu începuse negocieri pentru a o înlătura și dădea speranțe, când Berthelot a ales calea Rusiei, după ce i se permisesese de la Paris, recomandându-i a trece prin Austria numai dacă, absolut, nu se poate altfel. Take Ionescu spune că pe dânsul nu l-au primit Francezii fiindcă între Români și Ruși sunt neînțelegeri.

*

La plecarea Misiunii în câmp, la Socola, pe frig, e foarte multă nume. Vine Regina cu toți copiii ei. Mai târziu și Regele, cu fața crispată de durere. Până la plecarea trenului, el stă înaintea lui, după ce a avut o lungă convorbire înăuntru. E o adâncă emoție. Ministrul de Războiu e de față: pare mai puțin afectat. Averescu n'a apărut.

Au plecat și Englezii.

Enormul tren avea și un vagon al fostului Mare Duce, văr cu Regina.

D-ra Ventura, d-ra M. Cantacuzino, au organizat o demonstrație contra păcii. Regele, Regina au ieșit în balcon. Suveranul i-a încredințat că nu-i uită. Guvernul trimete pe participanți la Curtea Marțială.

25 Februar.

Averescu la Cameră, care, de data aceasta, e plină de parlamentari. Președintele Consiliului se prezintă înaintea Partidului Muncii și al lui Cuza, care freamătă de dorința de a-l aplauda și de a striga „bravo“. Incepe a vorbi despre cenzură, despre desolidarizarea de ziare, care i se pun în samă; el n'are decât „Viitorul Țării“ dela Bacău, scos de militari „pentru ca șefii să nu vorbească trupelor numai prin ordine“. Urmează acuzări contra acelor cari colportează false condiții de pace, dintr'o ușurință pe care n'a lecuit-o războiul și din condamnabil spirit de partid. Arată cum a trimes la inamic, după ultimatum și constituirea noului Guvern, pe „un diplomat (Papiniu) și pe doi ofițeri — generalul Culcer se ridică pentru a adăugi: „de rezervă, căci ofițerii activi nu pot îndeplini misiuni politice“ —, cari trebuiau să sondeze și pe „oamenii politici de la București“. N'a fost mulțămît de rezultat. Atunci, trecând „de la sfinții mici la sfinții cei mari“, el a cerut să vorbească cu „mareșalul Mackensen“, care „nu știa situația“, apoi cu Czernin și cu Kühlmann. Laudă amabilitatea acestuia din urmă, pe când Czernin a fost casant, dur, imperios. S'au pus condiții neacceptabile. Și el făgăduise parlamentarilor a nu încheia o pace în astfel de condiții. Deci a spus că va referi Regelui, și s'a ajuns la un Consiliu de Coroană, din care, nimeni nevoind a primi răspunderea, el a ieșit șeful unui Ministeriu pentru pacea cu orice condiții. Vechiu general, cu o practică de patruzeci de ani, care a în-

deplinit toate funcțiunile de comandă și de Stat-major, el își da sama de situația militară și — afirmă autoritativ — „e gata să răspundă de aprecierea sa oricând și înaintea oricui“. A iscălit astfel preliminariile prin care cedăm Puterilor Centrale Dobrogea, cu dreptul de a întrebuița portul Constanța. Se discută acum „cesiunile teritoriale“ în favoarea Austriei — Porumbaru, care prezidează, observă: „rectificările de frontieră“ — pe care caută a le face „cât mai puțin defavorabile“. A refuzat, pentru trecerea trupelor în Rusia, pe lângă linia din Nordul Basarabiei, pe aceia din „Nordul Moldovei“ și a oferit linia Reni, cu legătura pe Dunăre. E sigur că aceasta trecere nu se va prelungi și nu va „lăsa urme“. Demoralizarea parțială ar rezulta din aceia ca, zăbovindu-se — de cine? — anunțarea că se cere, adoptându-se punctele prealabile, prelungirea armistițiului, dușmanul „și-a agravat“ condițiile (mișcare în aceasta Cameră nulă și lașă). Oferindu-i-se Basarabia, ei au spus că intenția noastră, în legătură cu intenția Contralilor de a nu se anexa nimic, este să nu luăm nicio bucată de pământ, și să așteptăm, dacă ar fi cazul, un act spontan.

Face apel la toți să nu-l combată. Altfel, nu s'ar avea impresia, la Aliați, că pacea ni-a fost impusă. Și adaugă că, acum, când România „e pe masa de operație, între fiii cari o iubesc de o potrivă, și el are dureroasa datorie de a o opera, nu trebuie, prin atitudinea noastră, să facem să-i tremure mâna“ (sic).

Tăcere strivitoare. Doar Enășescu de la Botoșani ar vrea să vorbească pentru a face declarații germanofile. E țistuit, și se ridică ședință.

Au lipsit și Ion Brătianu și Take Ionescu.

*

„România“ trece în proprietatea redactorilor ei, cărora li e cedată de Statul-major. Maiorul Petrescu și M. Sadoveanu devin directori.

„Chemarea“ lui Cocea, având ca redactori pe Heffter, Iovanache, I. Vinea, apare zilnic, cu trivialități abia în parte tăiate de cenzură. Ilustrația reprezintă pe Ion Brătianu păzit de jandarmi. Onesta foaie anunță intrarea mea în partidul liberal. Ea se dă ca fiind a „Partidului socialist radical“, și ofițeri superiori ar fi amestecați la dânsa.

„Tribuna“ Partidului Muncii se anunță pe Miercuri prin mari afișe contra „oligarhiei“. O redacție luxoasă se instalează în fața Mitropoliei.

*

La redacție ieri geograful Brătescu, născut în Dobrogea, plângea aflând că țara lui din naștere a pierdut-o.

26 Februar.

P. P. Stănescu, ofițer în rezervă, îmi scrie că, în armată, propaganda pacifistă a făcut ravagii și că în multe unități nu s'ar mai putea conta pe spiritul trupelor.

*

Guvernul a lăsat să se publice o telegramă Nauen cu condițiile de pace, și „Timpul“ pornește a le deplânge și a acuza pe dușmani.

*

Aflu de la Denize că Regina e bolnavă de două zile.

Prințul Carol i-a spus că el „era gata să meargă în foc cu numele ei pe inimă“.

Regele e preocupat și evită politica.

Denize îmi aduce o duioasa poezie a Reginei. Seara d-na Lahovari aleargă să-mi spuie că nu e bine s'o public cu numele ei, căci ar însemna „să se împartă Țara în două“.

Poezia apare iscălită numai cu litera M.

Unele doamne de onoare au legătura cu cei din București și așteaptă pacea cu nerăbdare.

*

Negocierile au loc la Cotroceni. De acolo delegații noștri sunt duși supt paza militară la masă și supt paza militară la Buftea, unde dorm.

27 Februar.

Vin la mine d-rul Ciugureanu, ministrul-președinte al Basarabiei, om tânăr, bine făcut, frumos, de cea mai bună înfățișare, și Inculeț, președinte al Sfatului Țerii, întovărășiți de câțiva ofițeri și de Murgoci.

Imi spun că prin Argetoianu li s'a trimes răspuns la București că Puterile Centrale nu pot negocia cu dâșii, căci ei se țin de Ucraina, fără să fie cu dâșii și un delegat ucrainian.... Ei își caută acuma dovezile că Republica Moldovenească a fost recunoscută de Ucraina în hotarele ei depline.

Se pare că e o încercare de a rășlui pentru Ucrainieni districtul Hotinului, de aceia ocupat de Austrieci, și Cetatea-Albă, unde sunt încă bolșevicii.

*

Porumbaru trece pe la mine. Imi face multe destăinuiri. Declarația noastră de războiu era trimeasă la Viena de o săptămână cu ordin pentru ministrul nostru de a nu deschide plicul de cât la 14 August seara; trimiterea să făcuse în cea mai mare taină, din cauza supravegherii spionilor austro-germani; nu mai era mijlocul de a se revoca sau întârzia. De acia am intrat în războiu **fără** prealabilă ofensivă a lui Sarrail. Că se putea prevedea că acesta nu e în stare a o întreprinde, de și de la Salonic ai noștri scriau contrariul, n'o contestă.

Și el afirmă că Rușii n'au trimes decât 50.000 de oameni în Dobrogea. Imi arată o listă de condiții ce ni se impun; petrolul de dat unei Societăți germane, cu îngăduirea să participe și capitalul român, monopolul exportului de cereale, controlul Căilor Ferate, desființarea Comisiunii Europene, trecătorile (Valea Jiului, Vârciorova, Pasul Predealului până la Poiana Țapului). Bulgarii capătă Dobrogea, în schimb pentru participarea la marea ofensivă din Apus. Păstrarea ei atârnă de la ce vor face acolo.

*

Marghiloman e aici. A fost la Rege de la zece și jumătate la 1 și jumătate. Locuiește la Lascar Antoniu. Avescu se teme să nu-i ia locul. Unii vorbesc de demisie.

*

Iancevețchi mă asigură că nu strămută la Chișinău foaia lui. Incă din Octombrie el dădea speranța cu privire la Basarabia. Take Ionescu îl numia însă, un „dar periculos”. Ii arăt că pentru Ruși ea n'are **sensul sufletesc** pe care Ardealul îl are pentru Unguri.

28 Februar.

Iancevețchi îmi explică amănuntele Revoluției de la Iași.

Rașal sosește la Socola. Indată somează pe Șcerbacev, bătrân fricos, să-i lase comanda, de oare ce altfel va intra în Iași în fruntea a 10.000 de soldați (și el era numai un băiețuș de Evreu numărând abia douăzeci de ani). Șeful de Stat-major, colonelul Virubovschi, înțeles cu agitatorii, adaugă la preplexitatea generalului.

Iancevețchi merge la Brătianu, des de dimineață. Nu e primit. Scrie pe o carte de vizită că, în două-trei zile,, bolșevicii vor da o lovitură. Întrebat de Brătianu, care i se pare „un om de fier“, dacă e sigur, întărește afirmațiile și adaugă că soldatul rus, deprins a i se porunci, se va da îndărăt înaintea mitralierelor. „Voiu lua măsuri“, spune Brătianu.

Bolșevicii năvălesc noaptea la Tuffli. Înștiințat telefonic, Iancevețchi se duce acolo în uniformă neagră de șofer. Întrebat ce caută, invoacă, îndrăzneț, calitatea de corespondent al Agenției Viestnic. — Dar nu mai există. — Există; a devenit bolșevică. Cum? Nu știți? — Dar d-ta admiți regimul bolșevic? — Cum să nu-l admit dacă există!

Atunci a asistat la conversație. Erau, de toți, douăzeci, neavând de cât șase revolvere. Adversarii fugiseră toți, afară de un Cazac de optsprezece ani, pe care Iancevețchi l-a angajat la biurul lui.

Proclamația către front nu era cine s'o facă. — „Sunteți niște imbecili“, a strigat țiitoarea lui Rașal, „cetățeană“ Rock. A făcut-o ea!

Când a fost vorba să se apere Șcerbacev, el stătea la gânduri dacă să cheme soldați români. I s'a amintit că este „adiunct“ al Regelui și are deci calitatea trebuitoare. El

se temea de „ce vor zice soldații noștri“. „Prezan“, spune lancevețchi, „a scăpat situația“.

Rașal a fost luat de la Divizie cu un fals ordin românesc, de către Comitetul secret rusesc antimaximalist. I s'au amintit toate crimele, până la fierberea în cazane a ofițerilor de la Kronstadt. „A înnebunit; nu mai știa ce spune.“ A fost împușcat și aruncat în șanț cu sentința pe piept.

Lancevețchi spune că generalul Astașev de la Chișinău, cel care promite să refacă Rusia „de la Caucaz până în Polonia“, e un bătrân bigot, care-și face cruce la toate răspântiile.

Marghiloman a fost primit relativ bine. Un singur ofițer ar fi făcut un gest de desgust în fața lui. El dă un interviu în care se prezintă ca acela care căpătase de la Germani un „pod de aur“, cu Dobrogea, dar noi am greșit neprimindu-l. În altă conversație îl apără pe Stere. Virgil Arion îi apare ca un aducător de vești folositoare.

Se vorbește de un Ministeriu Marghiloman. Amicii lui de aici, cari i-au dat o masă, stăruiau să admită reformele, ceia ce el a refuzat.

Cum un asemenea Ministeriu ne-ar rupe cu totul de Aliați, cer o audiență Regelui, care s'a întors aseară, „de la Huși, unde a primit jurământul recruților“.

Regina n'ar fi vrut să primească pe Marghiloman. Toți ei i se atribuie căderea lui Averescu, pe care l-a muștrat în ziua în care am fost primit eu, și mi-a spus-o în cuvinte tari.

*

Coea a scos o ediție specială la amiază, din „Chema-rea“ lui, anunțând că la declarația Regelui că „va aviza“ asupra demisiei lui, Averescu i-ar fi spus că „nu e de ne-

voie, pentru că demisia e irevocabilă“. El caracteriza a-pace, dar numai pentru pace, după care i se va da drumul,

Unii atribuie ideia lui Brătianu ,care ar vrea după pace un Ministeriu al tuturoră.

Marghiloman s'a făcut a recomanda pe Averescu pentru pace dar numai pentru pace, după care i se va da drumul, cu expresia „recunoștinții naționale“.

*

Lăpedatu îmi spune că se negociase cu Francezii pentru a se duce în Apus ofițerii Legiunii ardelene și chiar unii soldați. Un energic maior francez, căre visa de o mare conspirație în Rusia, distrugând liniile și depozitele germane, făcuse totul. Averescu a cerut un angajament în scris al lui Berthelot că-i ia în sama lui. El s'a dat. Atunci însă Averescu a obiectat că, existând preliminarile, nu se pot trimete soldați români cu arme pentru a lupta mai departe. Francezii, gata de luptă, au refuzat condițiile.

Se hotărâse împrăștierea „Legiunii“. Dar oamenii n'au unde merge. Soldații, gospodari fruntași, se tem să nu ajungă „slugi la ciocoi“. S'a păstrat măcar ținerea lor în lagăr. Ar fi vorba de o amnistie sau de o reclamare a dezertorilor austrieci. Dar nici prizonierii unguri nu vor să plece de aici ca să guste războiul în Apus.

La Galați Germanii cu automobile au trecut printr'o stradă secundară care taie totuși Strada Domnească. Aici așteptau curioși. Unii străini zâmbiau și Germanii salutau. Arătau oameni necăjiți.

*

Restituirea maximaliștilor arestați ar fi și început.

*

Iancevețchi își mută ziarul la Chișinău. Li scapă, vorbind de Basarabia, cuvântul „autonomie“.

*

Delegații basarabeni s'a simți bine aici. La un toast Inculeț ar fi vorbit de logica elementară care duce la unirea cu România.

V. V. Haneș atacă purtarea trupelor noastre din Basarabia, în „Timpul“.

*

A apărut „Tribuna“, foaie total sarbădă și fără nicio valoare.

*

Tipograful Iliescu, liberal, ar fi promis că izgonește „Timpul“ de la dânsul. Cocea ar fi dat la Curtea Marțială, după cererea Mareșalului Catargi. Gazeta i-a fost suprimată (se zice..., dar să vedem).

*

Lăpedatu a văzut chiar ordinul prin care cinci divizii trec prin Muntenia pentru a demobiliza. La regimente ar rămânea doar câte două sute de oameni.

•

Lipsa de haine și albituri în teritoriul ocupat e enormă. Lumea se roagă să aducem cu noi ce vom putea.

1-iu Mart.

Audiența mi se acordă mâne la șase.

*

Continuă zvonul că Marghiloman, care a plecat cu Garoflid, ar forma un nou Ministeriu, dacă ni recapătă Dobrogea, pentru care Bulgarii refuză Germanilor avantajii economice.

*

Primirea la Institutul Anatomic a celor doi „copii ai Basarabiei”, întâmpinați mișcător de Poni, e foarte duioasă. Amândoi, mai ales Inculeț, vorbesc bine, aproape fără șovăire. Sunt foarte aplaudate pasagiile care arată că opera desrobirii a fost săvârșită de țărani.

În asistență, mulți politicieni, cari nu simt nimic.

Mi se cere să vorbesc. Spun atât: „Ni-ați venit la o mare durere și ni aduceți o mângâiere mare”.

*

Marghiloman s'a înscris numai la Regina, a dejunat la Știrbei și a ținut o întrunire cu peste patruzeci de aderenți.

Numerul „Tribuna” muncitorilor îl atacă.

*

D-rul Proca îmi spune că diviziile care trec în Muntenia, împărțite în grupe de câte trei mii de oameni, fac carantină.

Manicatide crede că aceasta e pentru ca Germanii să-și poată lua marile depozite.

Pe frontul nostru ei pleacă, arzând în urma lor.

•

Marghiloman spune că s'ar găti o lovitură în Macedonia.

•

După un ziar, în bisericile teritoriilor ocupate s'ar pomeni Regele și Regina.

•

Regele n'a hotărât cu privire la demisia Guvernului. Pasagiul din „Chemarea” ar fi fost dictat de însuși Argetoianu. Ziarele interesate plâng plecarea omului care singur ar fi în stare să dea țăranilor reforme imediate. Ar fi vorba de chemarea lui Prezan.

•

Miniștrii Înțelegerii ar fi să plece dacă Marghiloman ar lua puterea.

•

Munteanu-Râmnic vine din Basarabia.

Are între elevi și o sumă de ofițeri, până la coloneli și amirali. Și Rușii se îndeasă la învățatura limbii noastre și se zic Moldoveni. „Toți au abecedarul în mână”. Prin școlile cele mici nu se face încă nimic; încetul cu încetul apar aceia cari se cunosc a fi ce sunt.

•

Nu lipsesc intrigi și păcate. Un Țiganco, Rutean, organizează pe țărani. Sfatul Țerii n'a admis să fie trimis la București Pelivan, ca fiind prea pronunțat naționalist. Gore e forte nemulțumit că e ținut la o parte. Profesorul Ius-

tin Frățișman, care vine din surgun, e înlăturat și ofensat. Un locotenent Pântea, fost ministru de Războiu (I), întâmpină pe un maior al nostru cu întrebarea: „Ce face Neamțul vostru?“. La un bal Guvernul s'a supărat că se poftiseră „burghezi“, armeni, greci, etc., și a părăsit sala; au trebuit apoi scuze. Buzdugan are mare influență și face proiectul de expropriere. Ardelenii și Bucovinenii se strâng în clică, și grupul Haneș lucrează contra lor. D-rul Cazacu e acolo, pândind pentru Stere. Duiliu Zamfirescu ar fi nemulțumind lumea prin atitudinea lui.

*

La Școala Normală, Ciugureanu și Inculeț au fost primiți așa încât nu s'a putut ascunde adânca emoție.

2 Mart.

Denize îmi spune ca Germanii au o listă de proscripție, în care sunt cuprins și eu.

*

La Regele. Cum e în amurg, figura slabă pare și mai străvezie. Capul căzut de desnădejde. Glasul i se oprește adesea în lacrimi. Vorbește foarte încet, cu îndelungi întrepreri, prin mari sforțări.

Apărarea nu mai era posibilă. Așa au judecat toți. Rezistența ar fi dus, mai curând sau mai târziu, la o înfrângere. Atunci, d ece sacrificiul? Protestarea o înțelegem, dar n'o putea urma. Averescu s'a indignat contra actului parlamentarilor. Lui, Regelui, i-a părut bine de dânsul: **trebuia aceasta.**

S'a părăsit gândul luptei. Ce dureroasă a fost despărțirea de Misiunea franceză! S'au început negocierile. Ne-am găsit înaintea unor cereri grozave: Dobrogea o vor Bulgarii, cu Delta Dunării cu tot și cu gânduri asupra părții de jos a Basarabiei, cu privire la care Centralii nu voiesc nicio hotărâre; anume interese evreo-ungurești cereau toți Carpații, pe o adâncime de 20 kilometri, până la Severin, la Târgul-Jiului, la Câmpulung, la „porțile Castelului Regal din Sinaia“, la Ocna. Mackensen însuși a protestat, însemnând cu creionul ce credea el că pretinde necesitatea strategică.

Acum cererile se îngrămădesc. Dar lista de proscricție există: pentru Brătieni, pentru familia Costescu, pentru Știrbei, pentru Mihai Cantacuzino, pentru Delavrancea, pentru Cuza, pentru mine, ba chiar pentru Rusu Abrudeanu și Cocea (de al cărui pamflet Regele vorbește cu desgust). Guvernul a fost întrebat de Austrieci când vreau să plece aceste persoane pentru a li pune tren la dispoziție.

În dosul insultelor este Czernin, neiertător și „fără creștere“.

Va fi ocupație germană, cu toate consecințele ei. „Măne imi vor cere să înlătur de lângă mine pe cutare și pe cutare, să închid într'o mănăstire pe Regina, în alta pe Carol.“

Cu gândul la imposibilitatea dăinuirii unui asemenea regim pentru lumea întreaga, vom răbda.

Marghiloman a fost chemat de Rege ca să știe direct ce vor cei din București. A înfățișat pe Carp ca pe un om care s'a „ars“ și cu Nemții, căutând, în cele două, trei luni de atotputernicie a lui, să-și impuie reforma administrativă și recomandând oameni fără nicio valoare; a arătat astfel încă odată că nu poate governa. Totuși e posibil ca Germanii să caute a-l impune Regelui pe dânsul, pe Virgil Arion. Atunci Regele preferă pe Marghiloman, care caută să-i ex-

plice că în „gestul inevitabil“ pe care îl cerea, forma fusese alta.

Aliații l-ar primi pe Marghiloman. Saint-Aulaire adaugă însuși, că se teme nu cumva **acasă** să fie mai puțin înțelegători pentru nevoile situației. Marghiloman a înțeles, pe de altă parte, că „a trece imediat la altă politică ar fi contra onoarei“.

Se așteaptă azi sosirea lui cu răspunsul. În Ministeriu n'ar intra exclusiv cei din București. Mișu ar fi la Externe, dar prezența ar fi a lui Marghiloman.

Regele a văzut pe Basarabeni, cari i-au făcut bună impresie. Li-a spus că nu urmărim nimic de la dâșii, dar n'am răspinge dorința lor de a ne uni cu dâșii, dacă va fi aceasta dorință. Austriei continuă a nu voi să-i primească la negocieri.

La urmă, Regele amintește politica de silă germană și încheie așa: „eu n'am urât pe nimeni. Dar, fiindcă lucrul merge așa, ei bine am ajuns să urâsc poporul care m'a născut“.

*

La ieșire întâmpin pe Mihai Cantacuzino, indignat de ideia Ministeriului Marghiloman. El pretinde că Aliații nu-l acceptă.

*

La redacție Tăslăuanu și Agârbiceanu. Soarta lor îi îngrozește. Se așteaptă la răsbunarea ungurească. Cel d'întâiu ar fi de părere ca Ardelenii să nu se lase cu niciun preț dezarmați, ci să-și caute undeva un drum. Caut să capăt o îndreptare de la Rege.

•

Regele îmi spune că Românii de la Odesa au fost duși la Sevastopol. Colonelul canadian Boyle, care a negociat cu belșevicii, are pentru dâșii un profund despreț. A reușit să smulgă și iscălitura lui Racovschi. La întrebarea Regelui cum poate el lucra cu astfel de oameni, Boyle răspunde că e deprins, în pădurile canadiene, unde sunt cete de câni sălbateci, să recunoască șeful de care ceilalți ascultă.

3 *Mart.*

Ion Brătianu la mine. Imi spune că broșura iscălită Vi-lensky e poate — după părerea lui Poclevschi — opera unui anume Polacov. In ea se amestecă adevăr, extrase fidele și falsificație. E absolut fals că Rușii au oferit patru sute de mii de oameni. In schimb e exact că ei au impus — ca în telegrama reprodusă de Ernest Daudet — intrarea cu orice preț a României — de și Statul-major rus prefera neutralitatea unui războiu ajutat —, susținuți pentru aceasta de Francezi.

*

La București ofițerii străini fură vinul, ca la I. Pilat, dând chitanțe de benzină, și blăni de femei, ca la d-na Lia Brătianu.

*

Marghiloman, al cărui Ministeriu l-a dorit și îl admite Brătianu, ar fi anunțat pe azi venirea sau, cu un memoriu, retragerea sa de la sarcina ce și-a asumat. Colonelul Mircescu ar fi venit cu memoriul.

Vorbesc de putința unei formațiuni Prezan. Și Brătianu o crede posibilă. Dar omul s'ar uza astfel, și el este cinstit și devotat Regelui.

Ion Brătianu îmi aduce procese-verbale, redactate de participanții liberali, ale celor patru Consilii de Coroană. Le copie. El face o bună figură într'însele, propuind rezistența, cu un Ministeriu al celor două partide, plus Averescu, ori simpla iscălire a condițiilor impuse. Atitudinea Regelui e, în ce privește omul, simpatică, înduioșătoare.

4 Mart.

Mihai Cantacuzino îmi spune că are de la un ministru cuprinsul ultimei telegrame germane: „Din cauza nestabilității guvernelor românești și simpatiilor arătate de familia regală Misiunii franceze, Centralii își rezerva să supravegheze ei înșiși îndeplinirea condițiilor păcii“.

E ocupația.

Și „Timpul“ dădea această știre, dar i-a fost suprimată. Marghiloman, așteptat, n'a venit încă.

*

Regele a fost la biserica catolică. A stat toată vremea în genunchi și plânga.

5 Mart.

Marghiloman a sosit și formează Ministeriul: Decretul apare mâne. Aduce și pe Hârjeu, demobilizat, și pe Gr. Cantacuzino, ale cărui gazete au fost vândute la Nemți.

Mehedinți e și el ministru. Impreună cu Onciul, el ar fi prezentat lui Mackensen un memoriu în privința Dobrogii.

*

La Conferințele de pace, Miletici a expus îndelung drep-

turile Bulgariei asupra Dobrogii. Czernin a tras concluziile. Iar Argetoianu s'a mulțămît să invoce munca și cheltuiala noastră acolo. „Gazeta Bucureștilor“ a publicat procesul-verbal.

*

Înainte Mitropoliei s'a organizat o manifestație de femei pentru pace, pe care au împrăștiat-o soldații.

*

Câțiva din cei de la Odesa — afară de frații Goga, de Osvadă, etc. — au scăpat. Nistor e la Cetatea-Albă. Se spun lucruri grozave despre ce s'a petrecut cu dânsii în timpul captivității. Generalul Crăiniceanu e în spital. Nestor Cincu a fost rău bătut. Colonelul Muraviov, comandantul militar al Odesei, căruia Români îi fuseseră prezentați ca spioni, i-a liberat. Din nou însă, Racovschi s'a aruncat asupra lor și i-a oprit „ca Români“.

*

Ațâțați, se pare, de Austrieci, bolșevicii supără iară Nordul Basarabiei. S'a plâns un deputat în Sfatul Țării.

Fiul unic al generalului Leon Mavrocordat a fost ucis.

*

Se spune că Germanii vor pune garnizoane în oraș, cum au făcut la Galați.

*

M'am gândit, un moment, să opresc foaia mai bine de-

cât s'o las forfecată la cenzură. Apoi aş fi trecut-o, după cerere, lui Bogrea şi altora, pentru a fi o publicaţie culturală până la întoarcerea libertăţii noastre.

*

„Tribuna“ mă insultă grosolan prin condeiful lui M. Carp. Işi bate joc şi de Cuza, care atâta timp i-a făcut jocul.

*

Germanii ar fi adus o nouă listă de proscricţie, cu comandanţii lagărelor de prizonieri şi internaţi, etc. Pherekyde şi Morţun nu figurează pe nici una.

6 Mart.

Dimineaţa mi se spune ca Marghiloman ar vrea să închidă „România“ şi „Neamul Românesc“. Mai târziu se desminte ştirea.

*

Argetoianu destăinuieşte acum toate negociaţiile. Mackensen l-a chemat şi l-a sfătuit să nu cedeze cererilor de rectificare de frontieră ale Ungurilor decât cu „doi până la trei km.“ „unde e de nevoie“: mai ales la Dorna şi puţin şi la Jiu, la Predeal, — dar la Olt de loc, căci „n'au nevoie“.

„Monitorul Oficial“ are decretul lui Marghiloman. Ministeriul s'a format: măcar nu e Gr. Cantacuzino.

*

Disolvarea Parlamentului e sigură. Marghiloman va impune reformele sale.

7 Mart.

Apare încă o murdărie, „Arena“. In ea, tovarăș cu Hefter, cineva, de la care n'aș fi așteptat aceasta, mă acuză că „m'am vândut“, pentru „avantagi“, lui Brătianu,

*

Marghiloman asigură, la Știrbei, că asupra Germanilor a făcut mare impresie rezistența de la Mărășești. Întâiu, răniții se aduceau noaptea, apoi li s'au pregătit două mari clădiri, — între care și a Ministeriului de Instrucție.

Mackensen ar fi foarte pornit contra Bulgarilor.

Purtarea ofițerilor străini a fost insuportabilă ca aroganță în cele d'întâiu două, trei luni. Apoi, spunea Bărbătescu, noul șef al Siguranței, ori ei s'au deprins cu noi, ori noi cu dânșii. Nici Nemții din țară nu-i pot suferi, și li-i rușine de compatrioții lor. Țăranii știu perfect să se păzească de rechiziții.

Despre lista de proscricție, Marghiloman ar fi spus că Argetoianu trebuia s'o rupă în fața cui i-a prezentat-o.

*

Învățătorul Mihalache e aici. Li recomand, dacă vrea să facă o organizație țărănească, să nu apere pe țărani numai contra dușmanilor lor, ci și contra lor înșiși.

El părea să creadă că Averescu, care, ca și Prezan, s'a retras din armată, e un om de treabă, care a căzut prin intriga, reunită, a lui Brătianu și a lui Marghiloman.

*

Cuza a mers la Rege în numele Uniunii Parlamentare, ca să-l disuadeze de a face un guvern Marghiloman. Regele i-a răspuns că hotărârea este și luată și această e a patra tragedie prin care a trebuit să treacă.

8 Mart.

Germanii ar înțelege să refacă ei și, să conducă gara Mărășești, noi având acolo numai un reprezentant.

•

Marghiloman lucrează la câștigarea de aderenți. Ar fi recurs și la promisiuni de prioritate, la evacuare.

Numirile pe care le face desgroapă toate vechiturile și introduc pe toți aventurierii.

*

O delegație de proprietari și petroliști din Prahova, cu Boștinescu, ar fi mers la dânsul pentru a protesta contra intenției de a mă expulza pe mine. Marghiloman a răspuns că această măsură nu va atinge pe nimeni, și încă mai puțin pe mine, de care e nevoie în noul Parlament (!), unde ei ar trebui chiar să mă aleagă(!).

*

Regina a telegrafiat Regelui Angliei înainte de „închiderea ei în mormânt“, și a primit asigurări de la dânsul.

9 Mart.

Ion Brătianu vine la mine, aducându-mi depeșile diplomatice din care rezultă că el s'a gândit la pericolul bulgăresc, dar că neapărată intrare în acțiune i-a fost impusă, nu numai de Alexeiev, dar și de Joffre el însuși.

Ei îmi mai cetește ceea ce numește „testamentul său politic“, cu privire la legitimarea războiului și un foarte frumos memoriu despre datoria Regelui de a se ținea întreg în marele lui rol simbolic.

*

Robert de Flers, prin mari greutateși, a sosit aici. Brătianu îl crede mai folositor, în asemenea împrejurări, la Paris.

*

Azi ar fi să se încheie pacea.

*

Soldații noștri sunt duși de^e la Focșani la Râmnicul-Sărat supt escortă de cavalerie germană. Unii ofițeri au refuzat, și s'au întors la Iași.

Cei cari au sosit în gara București aveau cea mai demnă atitudine tăcută.

10 Mart.

Continuă „polemicile“ de insulte și calomnii la adresa mea.

*

La Dorohoiu s'a aclamat pe stradă pacea.

*

Se vorbește de un Ministeriu Carp. Lăpedatu a auzit de intenția de a se face din Mehedinți și Gorj un **Kronland!**

*

Se negociază în ce privește poștele și telegramele, și deci s'a prelungit armistițiul pe două zile.

*

Mișu, care fusese chemat de Averescu, a fost rugat să steie un timp la Paris pentru ca, acum, să fie retrimis la Londra.

*

Un nebun, în uniformă rusească, vine să-mi denunțe maximalismul Sfatului Țerii.

*

„Liga Poporului“ a lui Averescu ar fi gata. Stere, care a sosit, face un partid „radical“, și cu Basarabeni, ca Hallippa.

11 Mart.

Lăpedatu vorbește, după o telegramă Lyon, de condiții grozave: Kronlandul austriac s'ar întinde în diagonală de la Turnul-Roșu până la Severin ,care ar fi Capitala.

Marghiloman ar fi înspăimântat. Continuă, stăruitor, zvonul despre un guvern Carp.

12 Mart.

Aceiași zvon. Stere proclamă că el a refuzat participarea la Guvernul Marghiloman. „Opinia“ vorbește de mari lucruri neașteptate care s'ar putea petrece în două, trei zile și despre care cenzura ar împiedeca să se vorbească. Se spune că, în jactanța lui, Carp se adresează lui Kühlmann ca „gogomanilor“ de la noi, asigurând că are Dobrogea în buzunar și că se vor primi instrucții de la Berlin.... Intenția lui de a înlătura Dinastia pare evidentă.

*

Un Ardelean vine la mine indignat că-i repartizează pe la moșiile proprietarilor ca pe robi. Abia îl pot potoli.

*

I. Grădișteanu, care s'a întors, spune că a izbutit să fugă dintre aceia pe cari bolșevicii îi imbarcau pentru Sevastopol.

*

Magistratul Hamangiu spune că Marghiloman ar fi căpătat oarecare concesi. Armistițiul s'a mai prelungit pe câteva zile.

*

Ieri un ofițer infirm a bătut într'o cofetărie pe un ploto-

nieri, care se așezase la masa a doi ofițeri germani și-i informa.

*

Încep a se întoarce prizonierii noștri. Dintre soldați au murit zeci de mii, de foame și de boli. O ură nebună e în sufletul celor cari au scăpat.

Ofițerii din Bulgaria au fost puși să măture străzile. Opuindu-se, au fost bătuți în piață publică. Lumea de acolo însăși s'a indignat de o asemenea ticăloșie.

*

Patruzeci de generali și coloneli părăsesc armata.

Numai prin sila ofițerilor unele regimente consimt să meargă în teritoriul ocupat supt paza ulanilor.

*

Averescu trimete o scrisoare lui Argetoianu și lui Mihai Cantacuzino, arătându-li că la 1-iu April ar primi conducerea unei „Ligi a Poporului“, care și-ar propune trei scopuri: constituționalizarea vieții publice, fixarea responsabilităților și, în al treilea rând, vag, oarecare reforme.

Scrisoarea a apărut numai în „Opinia“. Restul presei nu-i dă nicio atenție. Munciiștii desmint că ar accepta șefia lui Averescu.

13 Mart.

Gore vine din Basarabia.

Acolo e tifos exantematic, mai mult chiar decât în anul

trecut, când s'au numărat douăzeci și cinci de mii de cazuri. Se fac reforme, spune el, pentru cine? Când Țara se despopulează!

Se va adresa d-rului Cantacuzino, rugându-l să vie în Basarabia.

Vorbește de bibliotecile admirabile care au fost distruse dincolo de Prut: la Cobâlna, la moșia lui Dicescu, la a lui Donici, care avea un observator astronomic.

*

Colonelul Rasoviceanu spune un cuvânt tare și drept: „De s'ar încheia tratativele de pace! Să îngropăm odată mortul care stă pe masă“.

*

Inaintarea Germanilor continuă în Apus. S'a trecut pe alocurea râul Somme. Parisul a fost bombardat de la o sută douăzeci de km. pentru a se produce panică.

14 Mart.

A nins ieri. S'a întors iarna.

*

Robert de Flers la mine. A fost prin Rusia ca printr'o țară fără stăpân. Ici și colo, prin sate, mici garnizoane austro-germane. Cercetarea pașapoartelor, care purta numele întreg al călătorilor, se făcea foarte ușor. „Gut, Gut“, și puteai trece înainte cu automobilul.

Aici de Flers a avut o audiență la Rege, care nu i-a exprimat nicio idee personală. Ofițerul francez i-a spus

că numai în două cazuri Franța și-ar schimba atitudinea față de România: când, prin controlul poștelor și telegrafelor, Legațiile Înțelegerii n'ar mai avea niciun mijloc de a corespunde cu cei de acasă și când materialul de războiu românesc ar fi cedat Germanilor pentru a-l întrebuința contra Aliaților. Regele a asigurat că așa ceva n'o să se întâmple.

*

Zvonul, ciudat, că, la Moscova, un Mare-Duce ar fi fost proclamat Țar.

*

La Ion Brătianu s'au adunat parlamentarii liberali. Unii erau de părere că, dacă Marghiloman cere acestui Parlament să ratifice pacea, ei ar putea-o face. Brătianu li-a cerut să păstreze, în atâta nenorocire, măcar o atitudine demnă.

Cererile noi ale Germanilor, așa cum au fost comunicate acolo, ar cuprinde, pe lângă arendarea către un consorțiu al lor a terenurilor petrolifere ale Statului, monopolul, și pentru restul producției, al derivatelor din petrol, mutarea conductei la Giurgiu, recunoașterea parității religiei catolice și celei evreiești, împământenirea în masă a Evreilor.

*

La București s'ar fi făcut o primire grandioasă demobilizaților. Germanii se plâng că soldații nu-i salută și ca ofițerii noștri nu răspund măcar la salutul lor.

Dar, după alte știri, numărul femeilor care-și petrec cu străinii e enorm și purtarea lor e scandaloasă.

15 Mart.

Se caută evacuarea Iaşului de elemente care n'au dreptul de a locui aici. Unii afirmă că ar fi vorba să se gătească, astfel locuinţe pentru Nemţii de la etape. „Mişcarea“ o şi afirmă.

Tipuri de ofiţeri germani în civil apar, cu căutătura dominantă a „supra-omului“.

16 Mart.

Aceiaşi goală aşteptare tristă.

*

Conflicte la Bucureşti între ofiţerii noştri şi cuceritori, cari vreau să impuie salutul. Unui Austriac care amintia că ai lui sunt învingători, ofiţerul nostru i-a răspuns: „Uitaţi Mărăşeştii“. Pe un Bulgar, într'un grup de trei, l-a bătut unul dintre ai noştri pentru că îi arătase cotul spuind: „Na, Dobrogea“. Comandatura pedepseşte pe Bulgar, care provoacă scandalul.

Se impune celor sosiţi părăsirea uniformei, care provoacă pretutindeni mari demonstraţii. Acestea sunt oprite supt pedeapsa de închisoare şi amendă.

O informaţie în acest sens mi-o taie cenzura.

*

O uşoară îndreptare pe frontul de Vest, unde luptele se dau pe ambele ţărmuri ale Sommei.

17 Mart.

D-na Perticari îmi arată ordinul lui P. Ciorăneanu, prefect de Poliţie, prin care soldaţii şi ofiţerii demobilizaţi sunt îndatoriţi a-şi lăsa uniformele, a şi le „depune“ şi

a saluta pe dușmanul de ieri. Cutare părinte, trimițând acest ordin fiilor săi, îi ruga să nu vie.

D-na Perticari va arăta ordinul Regelui.

*

Sărbătorile catolice amână pe trei zile redactarea definitivă a Tratatului de pace. Marghiloman asigură că, în materie de ciuntire a teritoriilor — după pierderea Dobrogei —, a căpătat „maximul posibil”. S'a iscălit și actul pentru petrol...

*

Alimănișteanu, deputat al Dobrogei, mi-a cerut să redactez actul prin care deputații dobrogeni protestă contra ruperii de la noi a acestei scumpe provincii. Il redactez seara.

Ce-am ajuns a scrie!

*

Campania infamă contra mea continuă. „Arena”, căreia Guvernul îi asigură hârtia, mă acuză că mi-am adus de la Văleni, cu vagoanele pentru răniți, biblioteca și averea. Și spune că știrea o are de la un ofițer.

Dau în judecată foaia, dacă nu apare ofițerul, pe care și pe dânsul îl voi da în judecată.

18 Mart.

Un ofițer scăpat din prinsoare — dintre cei de la Cerna — vine la mine. A fost prins de Ungurii lui Szivó și dus la Szopronyek unde întreținerea era bună, putându-se cumpăra unt, carne și celelalte. Când ofițerii luați de Germani

se duceau la Crefeld, el s'a strecurat, contra voinții lor, împreună cu dânsii.

Aici lipsa era așa de mare de nu se mai puteau recunoaște cei cari nu se văzuseră câteva săptămâni. Zeama de sfeclă și de gullii era toată hrana, cu o sută de grame de carne pe săptămână și două sute de grame de pâne pe zi. Au murit, după constatările oficiale, patruzeci de mii de soldați români; trei mii numai la Danzig. „Voiau să ni distrugă rasa!“.

Ofițerul a încercat să fugă de la început. A fost prins, judecat, condamnat la închisoare. Dar colonelul prezident l-a felicitat. „Suntem și noi ofițeri și înțelegem.“

Pe urmă totuși ofițerul a fugit, prin Olanda.

Un coleg al lui de închisoare și de fugă, căpitanul Mihai Manoliu, din 10 vânători, vrea să-mi arate, la spitalul Sf. Spiridon, unde este pentru o veche rană, acte compromițătoare, cu privire la vechiul regim de la noi.

*

După amiază, Gore se plânge de pretențiile ucrainiene. Basarabeni nu se pricep să răspundă. Ar trebui o întinsă lucrare documentară.

Continuă a fi nemulțumit și de Sfatul Țerii, creat pe baze revoluționare rusești și care, de și provizoriu prin constituirea lui, vrea să deie reforme definitive. Nu-i place nici spiritul în care lucrează Ghibu, care a devenit un adevărat bolșevic.

*

Aseară mi s'a vorbit de un căpitan care, într'un sat basarabean unde ai noștri fusese primiți cu pâne și cu sare, a tras cu mitraliera în nouă țerani denunțați ca jăfuitori de

proprietar, un Armean. Divizia de cavalerie ar fi prea mult la dispoziția clasei de sus, eterogenă sau înstrăinată.

*

Manoliu îmi arată raportul lui Saligny ca director al Munițiilor, prin care, cu câteva zile înainte de încetarea războiului, arată nepregătirea noastră totală. Apoi demisia lui, declarații de ingineri că tunurile de cetate sunt proaste, dovezi de hoții, etc.

A apucat a vorbi lui Prezan și generalului Râmniceanu la Palat, cari îi cer lămuriri. Nu știe ce să facă, din cauza legăturilor sale de familie și de partid.

Îl sfătuiesc să nu dea nimic până la pacea generală. Atunci sau le va scoate la iveală în procesul răspunderilor — dacă va fi — sau le va depune la Academie cu legământul de a nu se deschide decât după un număr de ani.

*

Contra mea ziarele lui Marghiloman încep a scoate ordine de transmitere de bagaje și „alte probe“.

20 Mart.

Se anunță de „România“ că ni se ceruseră douăzeci de mii de km. pătrați în Carpați și că s'au mulțumit cu patru mii. La Muscel se ia și dealul Matiașului, frumosul Rucăr rămânând anexat. Când C. C. Arion protestă zicând: „Pregătiți astfel un războiu cu România“, Czernin a răspuns: „nu va mai fi niciun războiu cu România“.

D-ra Caragea spune că ura contra Germanilor e nepusă.

Aflu de aiurea că ofițerii și funcționarii veniți cu misiuni în teritoriul ocupat n'au fost îngăduiți măcar în casele lor. Unul s'a culcat în bucătărie. Casa lui Xenopol, unde e Căminul bulgăresc, a fost, cu biblioteca, devastată.

Mackensen s'a plâns că demobilizații noștri nu salută și nu răspund măcar la salut.

Semnarea definitivă a păcii s'a amânat pe două săptămâni, se zice. Unii vorbeau de o schimbare de guvern în sens militar, la Berlin. Marghiloman a venit azi și dizolvarea Parlamentului ar fi asigurată.

*

Știrile de pe frontul apusean sunt ceva mai bune. Francezii asigură că au scos în luptă abia 1/15 din forțele lor, iar Germanii jumătate, că au și consolidat frontul la Nord de Somme și că, după consolidarea restului, se va purcede la „a treia fază“, care va fi ofensiva lor.

*

Guvernul silește Statul-major să nu mai dea alt buletin militar decât înșirarea celor venite din ambele părți, fără sinteză și apreciere.

21 Mart.

Lăpedatu îmi spune că la Chișinău se încearcă o grupare ca reprezentând lumea nouă, cei de aici toți fiind cei vechi. Și unii Basarabeni ca Țanțu sunt îndignați.

*

Redactez proteste și pentru județele de munte ale căror teritoriu e ciocărtit.

C. C. Arion a declarat că România va ieși „crescută“. Poclevschi a fost la Marghiloman. Se afirmă că se va proclama fără zăbavă anexarea Basarabiei. De aceia se și redactează în districte adresele de aderențe.

*

„România Nouă“ a publicat că Mehedinți a vorbit lui Lăpedatu de suferințele Românilor din Ungaria.

*

Ministrul ungar Vászony a declarat în Parlament că irendentismul român a murit și că sunt acuma mijloace de a îngenunchia pe Românii din Ungaria, nemai fiind considerațiile față de România aliată.

*

Ieri Regina Maria mi-a scris, arătându-mi cum o zdrobește și fizic neputința de a duce o luptă, ceia ce înainte o susținea. E incredințată însă că „ziua noastră“ va veni. Iși arată mulțumirea pentru articolele în care eu dau expresie sentimentelor bune. O doare conștiința că se putea și altfel și că e adusă „a se îndoi de curajul acelor cari o încunjură“.

22 Mart.

Intr'o scrisoare a unei fete din teritoriul ocupat se arată cât fură Germanii la București. „Nu mi-e frică de ei, dar scârbă îmi este“...

*

Cenzura taie din scrisoarea d-rului Cantacuzino, care protestă că s'a înlăturat din programul munciștilor pasagiul privitor la politica externă, fără a-l întreba măcar, dar păstrându-i iscălitura. I se arată lui Meissner că pasagiul a fost redat ieri în „România“, iar acesta spune că-l nemulțamește aceasta foaie și că va lua măsuri contra ei. „Nemții“, adaugă el, „cetesc tot, și, neînțelegând că războiul lasă o ură ce nu poate dispărea de pe o zi pe alta, se supără și ne fac să plătim la negociații. Cutare notiță dintr'o foaie de aici a costat pe România un miliard“.

*

Anexarea Basarabiei pare o chestie de câteva zile. Marghiloman va merge acolo.

*

Mi se spune că intregi divizii germane vor rămânea până la pacea generală.

*

Greva lucrătorilor din atelierele Căilor Ferate e considerată ca o primejdie. Ei au strigat Prefectului de Poliție că sunt sătui de vorbele celor mari. Ni s'a cerut să suprimăm o scrisoare a lor către ziar.

*

La țară e neliniște. Pe la munte demobilizații ară pe moșia boierească La Ibănești, în Dorohoiu, moșie arendată, femeile au venit cu bețele la Primărie și au bătut pe cei câțiva bărbați cari se învoiseră a lua în arendă falcea pe un preț prea mare.

De cealaltă parte, jandarmii au fost mutați între dâșii ca să nu-i găsească mobilizații. Unul se plângea așa: „de acuma n'o să putem pirsicuta... O să ni răsară înainte un mutilat, un decorat... și ei își știu dreptul lor“. Regele a invitat pe administratorul Domeniilor Coroanei și al pro-priilor sale moșii să pregătească împroprietărirea conform cu noile principii constituționale, arendând imediat la Obștii.

23 Mart.

Stere, care va merge „în misiune“ în Basarabia, a trecut prin Iași cu Pătrășcanul său. La Pașcani accident de tren: vre-o douăzeci de morți, mulți răniți. Prietenii lui Stere spun că era pregătit pentru dânsul!

*

„România“, care, ca organ al Cartierului, mergea pe front cu articolele cenzurate, a fost suspendată pe cincisprezece zile și i s'au confiscat exemplarele din depozit. La protestările lui Locusteanu i s'a spus că în materie de guvernământ nu sunt alți factori decât Regele și mi-nistrii lui.

În schimb, „Arenei“, la împărțirea hârtiei, i s'a făcut cea mai largă parte.

*

Și Popp de la „Gazeta Bucureștilor“ va epune, de Luni, foaia sa la Șaraga, după care va veni, neapărat, și „Lu-mina“.

*

O deputație de funcționari de la Căile Ferate se plâng

de leafa mică. La obiecția ce li fac, că Germanii, cari vor sa ni ia transportul, se vor folosi de aceste lupte, unul, beat, spune „că li e indiferent cine o fi“, numai să li dea leafa.

*

Generalul Cristescu e numit șef de Stat-major.

*

Deputatul Nicolaescu vine de la Odesa. „Democrații“ au fost cruțați de Racovschi, care caută furios pe Ion Atanasiu, senatorul, pentru socoteli vechi.

*

Liberalii nu vor veni la disolvarea Parlamentului. E hotărârea lor definitivă. Marghiloman va alege o Cameră pentru ratificarea păcii și apoi o Constituantă.

24 Mart.

Ucraina cere Cetatea-Albă și Ismailul. A reclamat oficial calea ferată Bălți-Ocnița. A numit profesor ucrainian la gimnaziul Ocnița.

*

Stere a fost trimis în Basarabia pentru a face el știe ce. A fost vizitat în trecere de Sadoveanu și atâția alții. Presa bandiților cade la picioarele lui.

*

Vremea bună, de secetă, scoate la plimbare pe toți paraziții.

*

Arion a declarat că îndată după pace. Centralii vor ceda Dobrogea Bulgarilor. Ungurii au căpătat șantierul din Severin, spune Leonte Moldoveanu, și acum Germanii cer portul Ramadan. O foaie se bucură că ni se recunosc pe Dunăre „drepturi de riverani ca și al centralilor“...

25 Mart.

Vești rele de la țară. Se ne gătim și de foamete!

26 Mart.

Ziarele plătite apar cu expozeul lui Czernin la Consiliul Comunal din Viena, arătând hotarele ce ni se acordă, cu nerușinata rășuire a liniei Carpaților, cu înenguncherea economică și cu făgăduiala că, dacă nu vom rămânea credincioși, se va hotărî definitiv soarta noastră.

Lumea e încântată și petrece. Niciun comentariu în ziare.

*

Cenzura nu permite nimic privitor la Stere.

El e în Basarabia. Ar fi spus că e mulțumit cu situația și a cerut zăbavă de o zi pentru venirea lui Marghiloman. Totuși merge cu suita pentru a proclama anexarea.

*

Nestor Cincu a sosit în Iași. Refuzând să plătească ban-

dișilor lui Racovschi, a fost groaznic martirizat și apare ca o umbră. Toți laudă pe colonelul canadian Boyle, care singur i-a scăpat.

*

Se asigură că șase divizii germane vor rămânea în țară până la pace: două vor veni în Moldova.

27 Mart.

Lui Stere i s'a făcut la Chișinău o primire de rege, cu muzică, defilare de trupă și gardă de onoare.

Omul poate aduce, ca și amicul său Marghiloman, foloase astăzi. Dar pentru nimic în lume n'aș fi vrut să bat cărările lui!

*

Ni se ia Ceahlăul. Cea mai mare parte din cei patru mii de kilometri se smulg Moldovei.

*

Porumbaru vine la mine. Se plânge ușor că Brătianu n'a comunicat mai nimic colegilor săi, cari n'au știut halul de nepregătire al armatei.

El îmi spune că Mackensen a apreciat mult încercarea diversiunii peste Dunăre a lui Averescu; i s'a ușurat pieptul când a auzit că diviziile de acolo sunt chemate aiurea.

Barajul rău făcut acolo, ca și la Constanța, s'ar datori neexperienței lui Bălescu.

Diviziile chemate pe alt front **nu puteau folosi nici acolo....**

*

Stere ar fi spuind că în teritoriul ocupat n'ar mai fi niciun germanofil, așa de barbară a fost purtarea cuceritorilor. Nici el n'ar mai avea simpatii pentru dâșii?!

Reichmann, polițaiul Bucureștilor, desminte zvonul că după pace va înceta administrația militară și cere populației ca și mai departe să asculte de ordinele ei.

*

Germanii s'au mirat de ce ușor am părăsit Dobrogea și în general de nepregătirea alor noștri. „Noi cerem: dacă ni se dă!....“

Czernin a anunțat și primirea Bisericii catolice ca Biserica de Stat și împământenirea Evreilor în massă.

*

Ministrul bulgar Radev ar fi mars de două ori la Sofia cerând să nu se primească decât Cadrilaterul, căci altfel în zece ani va fi războiu cu România.

*

Ziarele se bucură că Germanii vor face canalul Cernavoda-Constanța....

*

Marghiloman spune șeful Biuroului Presei, se plânge că nu-l mai apreciez ca pe vremea neutralității... Cenzura lui e tot mai aspră cu noi.

*

Duca îmi aduce pe Precu, Român de peste Nistru, membru

al Radei ucrainiene, care imi cere argumente istorice și sfat pentru un ziar.

S'a certat cu Hrușevschi, istoricul, care îi vorbia de Ucrainenii de la Dunăre, pomeniți în rapoartele lui Komulovic și în vremea lui Mihai Viteazul.

Precu e dintr'o familie suceveană. La Simferopol sunt Mocani. Aiurea tot imigrați din Moldova.

Omul e simpatic și foarte isteț. Vorbește relativ bine românește.

Se încearcă a se face din aceasta un succes politic al lui Marghiloman. Acesta, primit împărătește, e declarat de asociatul său: „Dumnezeul Basarabiei“. Lui Marghiloman însuși, prefectul Poliției, arătând ceasul sosirii, voia să-i facă o manifestație la gară.

Ea n'a avut loc, de și era foarte multă lume. Plimbarea lui Marghiloman pe stradă n'a atras decât puține saluturi și niciun entuziasm.

*

Regele a mers la Oituz cu Mehedinți, care spune că urăște pe Nemți fiindcă nu l-au lăsat, ca suspect, să meargă acasă la el la Soveja, de și a cerut-o de trei ori.

28 Mart.

Noaptea se anunță ziarelor că Sfatul Țerii din Chișinău, după o deliberare de două zile, a votat unirea cu România. De fapt au fost și vre-o treizeci și șase de abțineri (optzeci și șase pentru și trei contra) ale străinilor. Partidul țărănesc al lui Țiganco s'ar fi convins în ultimul moment (de fapt numai o parte, fără șef).

*

Frumoasă telegramă a Regelui. A lui Brătianu e sarbădă și stângace.

*

Întâlnesc pe pictorul Verona, cu o lungă barbă albă. A fost prizonier, luat cu divizia de la Cerna. Ungurii erau cavaleri, Germanii brutali. El a refuzat să se întorcă singur, ca pictor ce nu face politică, așa cum îl recomandaseră de la București, cerându-l pentru lucru la Monumentele Istorice, al căror supraveghetor e acum un German. Li-a făgăduit găzduitorilor săi o răzbunare de artist la întoarcere.

*

S'a întors din Bulgaria profesorul Fedeleș. Spune lucruri grozave. Un coleg al lui, învățător la Târșor, a fost înțepat de un Bulgar în jurul inimii de trei ori, pe câmpul de luptă de la Harabagi, și, scăpând, a fost poreclit de ceilalți „Viață Lungă“. El însuși a scăpat, fiind luat drept Rus (la întrebare, el spusese mișcând capul, „nu“, dar la Bulgari mișcarea aceasta înseamnă tocmai contrariul). A petrecut ierni grozave. Unii nu dormiau, alergând toată noaptea ca să se încălzească, alții puneau paie supt biata lor tunică de dril. Mâncarea, mizerabilă, li se lua adesea ca pedeapsă. Sărbii vecini — din patru mii au rămas vre-o patru sute — culegeau cojile mâncărilor sărace ale Românilor. Ofițerii au fost bătuți în piața publică. Sosirea delegaților Crucii Roșii neutre a făcut singură să se aducă bocanci celor cu picioarele înghețate și rănite. Înșelătoria a fost demonstrată vizitatorilor.

Insultele zilnice plouă asupra țerii. Se amenință cu distrugerii și omoruri la noi în țară. Bulgarii se mirau că se

trimit universitari pe front, cum se făcuse și la ei, dar regretau.

*

Vremea s'a răcit, dar nicio picătură de ploaie. Și nici în teritoriul ocupat. De acolo se cere desperat hrană. Mulți se gândesc a se așeza pe aici pentru câtva timp.

*

La Galați Germanii plătesc cu hârtia-monedă emisă de dânsii pentru România. La Bender garnizoana o țin ei, că-rând materialul ce am luat noi de la maximaliști.

29 Mart.

Succes german la La Bassée contra Englezilor și Portu-ghezilor. Germanii numără șase mii de prinși și o sută de tunuri (multe de tranșee).

*

Orașul e pavoazat pentru votul Basarabenilor. Abținerile sunt, nu ale străinilor, ci ale țăranilor lui Țiganco.

*

Seceta continuă. Generalul Leonte, care mă vizitează, e plin de îngrijorare.

*

Se desminte că Germanii vor să facă rechiziții în Mol-

dova. De dincolo se iau tipografiile (a lui Baer), fabricile (a lui Mandrea Pielarul).

*

Ziarul lui Iancevețchi salută unirea Basarabiei cu România.

30`Mart.

Solemnitate pentru Basarabia. Și Ion Brătianu a fost la Mitropolie. Paradă cu regimentul 9 vânători și cu grăniceri. Deputația basarabeană a fost impresionantă (Pelivan nu asistă, fiind dus la spital pentru a fi operat de otită).

Stere defilează, sumbru și impunător, în automobil. Ziarele îi cântă laude. Regele a fumat havana lângă dânsul. L-a înfățișat chiar de pe balconul Palatului publicului — bunul public, bunul Rege! —, care aclamă. Va face din el un ministru. A și făcut, spune Duca, foarte profunde salutări preliminare.

În ajunul infamului tratat, care ni ia și tot colțul Dornelor, supt steaguri lumea se plimbă, încântată. De-asupra, cerul de secetă. Dincolo de Siretiu, foame și umilință.

*

Bulgarii ni cer o mare cantitate de grâu ca să libereze cea mai mare parte din prizonierii noștri de la dânsii, cari mor, literal, de foame. Ei ar fi încheiat un tratat secret cu Ucraina.

31`Mart.

Regele decorează pe Stere cu Coroana României.

*

Arion arată cum că în vechea cerere austriacă frontiera trecea de Severin și Târgul-Jiului, Câmpulung, Sinaia, că ea cuprindea Moinești, Târgul Ocnei, că lua Vereștii și se apropia de Dorohoiu. El lămurește că Evreii se vor împământeni pe categorii și că nu vor fi mai multe Biserici de Stat.

1-iu April.

Se cer celor ce trec dincolo să-și aducă alimente pe termen indefinit, și apoi — li se confiscă.

*

Știri din București arată prădarea totală a caselor nelocuite. Niciun scaun... Onciul scrie lui Zotta că lefile sunt foarte scăzute și alimentele foarte scumpe.

2 April.

Cei veniți din Rusia spun că nemulțumirea contra Germaniei crește, că s'a început un războiu de guerillas, că la Odesa populația nu vrea să deie armele.

*

Lucrătorii de la atelierele militare sunt în grevă. Guvernul nu li-a răspuns la termen. Ei cer ușurarea condițiilor de viață (au cinci lei pe zi) și demobilizarea. Par a fi și ațități străine. Se zvonă de ciocniri cu trupa, de arestări în massă.

*

Căderea lui Czernin. Succesorul lui n'a fost numit.

3 April.

N'avem voie să comentăm căderea lui Czernin.

„Timpul“ dă însă asigurarea că pacea noastră nu se va resimți din această schimbare.

*

Din Basarabia d-rul Siminel și soția lui, fata lui Dicescu. Ei asigură că între elementele cumiți de acolo n'ar avea aderenți Stere, care, pe de o parte ,se prezintă ca împu-ternicitul Guvernului român, iar, pe de alta, cere Basarabe- nilor să-l ajute a îngrozi pe „boierii“ de aici și a-i sili la reforme radicale.

4 April.

„Momentul“ lui Stere debutează cu insulte în versuri și în poză. Pe Brătianu Stere însuși îl acuză că i-a dat misiu- nea în Ardeal, citând cuvinte și scrise, și-l înfățișează bat- jocurind necinstea în afaceri a lui Costinescu. Despre ati- tudinea mea față de dânsul vorbește insultător și provocător, în dorința de a provoca polemici și poate mai mult decât atâta, dacă aş consimți să-i fac jocul. Bratianu refuză po- lemica, strecurând ceva ca o desmințire.

„Omul Basarabiei“ s'a făcut ales președinte al Sfatului Terii. Toți politicianii se tem de ce ar fi el în stare să facă întrebuintând puterile distructive de acolo, pe care le cultivă și le ațăță.

În „Vossische Zeitung“ un articol ține de rău pe Kühl- mann, care a permis lui Czernin să taie hotare în carnea României, fără folos pentru Germani, tolerând Di- nastia, pe care ar fi trebuit s'o înlătore.

Se vorbește și de o cădere a lui Kühlmann. La Sofia

ar fi criză ministerială. Unii Bulgari ar fi contra primirii Dobrogii întregi.

*

Negocierile s'au amânat la 20 Maiu st. n. Zvonuri fantastice. Și despre armistițiu cerut de Germani — cari totuși au luat Walverghem și Nieuwe Kerke — pe frontul apusean. Czernin ar fi fost înlocuit prin Burián.

*

Unii vorbesc de influența lui Carp la Berlin și de posibilitatea ca el să smulgă puterea — chiar contra Dinastiei și fără de dânsa.

5 April.

Continuă destăinuirii și injurii.

*

N'avem nici prelungirea armistițiului.

*

Tot mai mult se vorbește de Ministeriul Carp. Marghiloman ar fi reținut la București de greutățile ce i se fac de cei de acolo. Se anunță plecarea lui Burián într'acoace.

*

La Sofia ar fi fost chemat la guvern Radev. Se pun speranțe cu privire la Dobrogea în judecata rece a acestuia.

*

Piccolot și un fost elev al Școlii „des Chartes“, Prévost, îmi aduc textul complet al scrisorii Impăratului austriac către Sixt de Bourbon-Parma, în care califică de „juste“

pretențiile franceze asupra Alsaciei și Lorenei și promise Serbiei restituirea „suveranității” și drumul la Mare.

Ei pun în perspectivă părăsirea de Englezi a ruinelor orașului Ypres, care nu s'ar mai putea ținea.

*

Sadoveanu reneagă tot ce s'a scris la „România”, declarându-se adept al lui Stere.

*

I. Grădișteanu afirmă că generalului Grigorescu i s'a cerut de Virgil Arion să transmită lui Ion Brătianu condițiile „cele bune”, din Ianuar, ale Nemților (cu integritatea teritorială, consultarea liberă a Ardelenilor, Basarabia., etc) și că, generalul refuzând, a mers, pe sama lui, fiul generalului, care ar fi adus și propunerea. Prințul Carol e înfățișat ca garant. „Mișcarea” opune o desmințire, care n'are nimic indignat.

*

Cineva care a fost de față îmi spune că la Mitropolie toți — de la Mitropolit la țeran — erau la picioarele lui Stere, care se uita crunt, dictatorial, la învinși, supușii lui. Regele însuși s'a dat înlături față de maiestatea nouă a aventurierului.

*

Cenzura suprimă articolul lui Georgescu, fost prefect de Caliacra, care arată cum, cu câteva ceasuri încă înainte de declarația de războiu către Austria, Bulgarii au bombardat din aeroplan Bazargicul.

Din articolul meu „Muntele” se taie tot ce privește cât de departe pierderile noastre în Carpați.

La București situația Germanilor devine grea. Prefectul de poliție Ciorăneanu a confiscat din tren toate scrisorile pentru Iași, și ale lui Mehedinți.

Încă un mijloc de a servi pe Carp ca să ajungă dictator?

8 April.

Otelul Traian a fost, de trei săptămâni, închiriat de Germani, cari își vor instala aici, ce rușine!, biurourile de control al căilor ferate, al poștelor, telegrafelor și telefoanelor.

Aceasta e „pacea“...

*

Marghiloman s'a întors azi și asistă la slujba de la Mitropolie pentru pomenirea medicilor morți.

*

Mavrodi spune că actualele campanii de presă n'au importanță și că la București liberalii vor întemeia un mare ziar de luptă.

9 April.

Stere a anunțat Regelui că e ales președinte al Sfatului Terii din Chișinău. Regele răspunde, îndelung, despre buna înțelegere a tuturor de acolo față de Coroană, iar lui, în particular, nimic.

Stere și-a impus ca prim-ministru basarabean pe d-rul Cazacu contra lui Halippa, care cerea alegerea de Sfat.

*

Regimentul 9 de vânători va trece peste Prut.

*

Delavrancea a avut un atac de angină de piept și uremie. Era să se piardă. E încă foarte slab. „Cu părul răsfirat pe pernă și barba crescută“, spune d-na Vlahuță, „era ca Ștefan-cel-Mare, din piesa lui, pe patul de suferință“.

10 April.

D-rul Proca îmi spune că s'a tăiat Legației Franceze orice legătură cu Patria. Fasciotti îndeamnă neconținut la plecare.

*

Saint-Aulaire se plânge că i-a rămas casa pustie, odată cu plecarea norocului.

Tot el spune, după vești sigure din București, că Tuelff von Tscheppe promite o răscoală țerănească și apoi — ocupația și în Moldova.

*

O efervescență este în populație, mulțămită ziarelor de ațătare și lipsei de alimente și de administrație. La jandarmii pedestri, de lângă Ministeriul de Externe, cel care gătia mâncarea mi-a strigat: „Mâncăm orez și arpăcaș și boierii se plimbă“.

*

Marghiloman anunță și cedarea șantierului de la Giurgiu Germanilor (și pentru mașini agricole!). Și ocupația, a optzeci de mii de oameni fără termen. El adaugă că, dacă

am părăsi unele „inclinațiuni“, evacuarea s'ar face mai iute... De fapt, tratatul nu prevede niciun termen.

*

Contrabanda se face larg, din puținul care ni-a rămas, — pentru a se hrăni Austria.

*

Antagonismul dintre Guvern și Stere crește. El se face absolut și exclusiv stăpân pe Basarabia. Soția fostului prefect Georgescu spune că supt influența lui se încep agitații contra Regelui și că ofițerii sunt foarte îndârjiți contra acestei provocări.

*

C. C. Arion atacă public politica de concesi a guvernului precedent, care a dat păcii baze dezastroase. Răscoala țărănească — și între ostași — s'ar pregăti prin uneltiri din partea aceia.

Liberalii se apără că n'au nicio parte într'insele.

*

După stăruințele mele lucrătorii de la Căile Ferate au transmis Regelui un memoriu și li s'a răspuns în scris că vor fi satisfăcute, după puțință, cererile care sunt drepte, și că o comisiune lucrează la Palat.

*

Ucraina negociază cu noi pentru reluarea navigației între Odesa și Galați.

Take Ionescu explică rolul său la Consiliul de Coroană din Iulie 1914 și afirmă încă odată lămurit simpatiile sale pentru Înțelegere.

„Evenimentul“ apare de la cenzură, cu sub-titlul, așa: „ziar conservator“.

*

Generalul Leonte e scos de la Direcția Alimentației.

*

Regele nu vrea să disolve Cartierul General. Se semnalează vizitele lui la trupe. Mâni necunoscute au răspândit manifeste prin care se cer rugăciuni pentru dânsul și Dinastie.

11 April.

Regimentul 4 de vânători își face intrarea aici.

✽

Regina pleacă în astă seară. Dorește să fie cât mai departe de ce se face aici.

*

Berechet vine din Basarabia. Nici până acum nu s'a curățit terenul de luptă de la Bender. Dincolo, la Tiraspol, e bună rânduială. Preoțimea basarabeană, care se teme să nu i se secularizeze averea și să nu i se îngusteze dreptul de a lua cât vrea de la credincioși, a înaintat Mitropolitului un memoriu prin care cere episcop rutean la Hotin și episcop bulgar la Ismail.

Berechet a servit ca interpret lui Gologan, trimisul ucrai-

nian, în conversația acestuia cu Marghiloman, care a refuzat să-l recunoască în calitate de ministru, Ucraina nefiind ea însuși recunoscută de toate Puterile. La întrebarea despre scopul misiunii sale, Gologan a pomenit și de unirea cu Basarabia. Nu că Republica din Chiev n'ar ținea samă de drepturile noastre, dar a fost la unire o presiune militară care ia din valoarea hotărârii de la Chișinău. Marghiloman a obiectat că a fost și el de față, constatând lipsa oricărei presiuni, pe care, de altfel, o constată și numărul celor ce au votat contra ori s'au abținut. Gologan a adus înaintea plângerile venite din districtele Hotin, Soroca, Cetatea-Albă și chiar Ismail și cărora trebuie să li se dea o soluție. Marghiloman a știut să spuie că pretutindeni populația străină e nouă, că la Cetatea-Albă populația rutenă e prea puțină, iar la Ismail nici nu există. De altfel și noi am putea reclama sute de mii dintre ai noștri cari locuiesc peste Nistru. Discuția s'a oprit aici. Gologan pretinde că e Ucrainian de rasă pură....

*

La Chișinău se plâng că nu li se dau reprezentații mai serioase decât „Baba Hârca“.

Patru mii de ofițeri ruși se află în oraș și nu se ocupă decât cu propaganda.

12 April.

Un ziar pretinde chiar că numărul ofițerilor ruși la Chișinău e de cincisprezece mii.

*

Regimentul 9 vânători a plecat acolo.

Reclamațiilor Ucrainenilor în chestia Basarabiei li s'a răspuns că ea privește numai România și Basarabia însăși.

*

La Ploiești, răniții germani ar fi ars o parte din cărțile bibliotecii Liceului fără să fi intervenit cineva din oraș.

*

Mișu trece pe la mine. Ca și la Paris nu mai avem reprezentant nici la Londra.

Francezilor de aici li s'a luat cifrul. La protestările Decanului Corpului diplomatic s'a răspuns cu „neutralitatea“ noastră.

*

Germanii consideră materialul Căilor Ferate din teritoriul ocupat, ba până și sârmele de telegraf și telefon, ca pradă de războiu, și o specifică în tratat.

*

Ion Agârbiceanu vine la mine. O duce greu la Roman, mai ales după suprimarea „României“. Locuiește într'un sat peste râul Moldova.

*

Mănăstirea Slatina cade la Unguri! Lăpedatu pleacă să ridice ceva din obiecte. Și Mălinii Regelui au aceeași soartă.

*

Profesorii Universității din București, cu Senatul în frunte, consimt a redeschide, ba chiar cu program de la Germani, toate Facultățile, afară de cea de Drept.

*

La București se credea că Murgoci a murit de tifos.

*

Concertul Basarabencei Anastasia Dicescu. Lume multă, dar rece; nu i s'a oferit măcar o floare.

*

Vlahuță a venit pe o zi aici din Bârlad.

*

La Chișinău, Stere e hotărît să mântue cu „România Nouă”, cu librăria, cu tipografia, cu toată opera refugiaților ardeleni și bucovineni.

Deocamdată Basarabeni îl privesc bine, ca fiind de-al lor. Se numesc prefecți localnici în cele nouă județe.

*

Carp se va așeza la Țibănești.

13 April.

Lăpedatu vine de la Slatina, Călugării pleacă, nevrând să rămână supt Nemți. Cale de două ceasuri la Apus de Folțiceni doar un car și doi oameni. La Mălini se ia tot, de plecare: și ferestrele. Populația se duce. Se dau Nemților treizeci și cinci de sate, peste treizeci de mii de oameni, Granița nouă ar fi să ia și Cornul Luncii, și ea pătrunde adânc în șes.

*

Iancevețchi va întrerupe ziarul lui. „Mă fac bolșevic pentru ca să ajut la salvarea Rusiei. Poporul se va intelectualiza prin venirea noastră în mijlocul lui.“ Merge la Volga, poate mai departe, până în Siberia, unde a răsărit un preot care predică dreptatea fără stăpân. Copilul și-l ia cu dânsul. Va muri sau va fi folositor nației sale. Are o înfățișare de inspirat, care impune.

14 April.

La masă Anastasia Dicescu și acompaniatoarea ei, o doamnă Salina, nepoată de fiica a lui Moruzi, fiica unui Polon dintr'o familie de intelectuali, și totuși Rusoaică patrioată, care cere să nu ne grăbim a reface suflete care până acum au aparținut altei nații.

Seara și Vlahuță. Până și el începe a dori o apropiere cu Stere.

*

„Momentul“ acestuia mă acuză că am izgonit de la Căminul Basarabean pe d-na Alistar, că am batjocurit pe bătrânul Dicescu și că am savârșit și alte crime care se vor desluși pe urmă.

Mai știi?

*

Ieri a apărut cea mai leșinată gazeta, „Indreptarea“ lui Averescu, cu articole în care intenții nedefinite se prezintă în proză de calitate proastă. Intre colaboratori Argetoianu, Grigore Filipescu, Cuza.

15 April.

Conferința mea despre literatura basarabeană și spiri-

tul românesc în Basarabia. Se oferă d-rei Dicescu un tablou de Stoica.

*

D-rul Proca află, prin d-rul Cantacuzino, de la de Flers că Germanii caută să ia toată hârtia, ca să împiedece apariția foilor dușmane. Din lipsă de materie primă „Letea“ își va întrerupe lucrul într'o lună.

*

Averescu s'ar fi dus la Galați să se înțeleagă cu Carp. Ar fi vorbă și de o acțiune contra Dinastiei.

*

Regele a declarat că pierde Mălinii. Spune că nu-și poate închipui această ca definitiv: sunt cele mai frumoase părți ale Țerii.

*

E sigur că în vechiul local al Misiunii franceze, în fața bisericii Patruzeci de Sfinți, se va așeza — tocmai de aceea — Comisia agrară germană; unele ziare zic: „Comandatura“.

*

La București urmează conflictele între cei întorși și Germani. Buchete din mâni nevăzute cad asupra soldaților, ofițerilor cari trec. Unul dintre ai noștri, somat brutal de un căpitan german să salute, a refuzat, fiindcă nici Germanii nu răspund. La insultă a răspuns izbind de zid pe insultător. A fost suit în automobil și retrimis în Moldova.

Cu soldații de aici Comandatura Pieții din Iași e foarte brutală. Mânați ca oile pentru cea mai mică greșală, bieții băieți sunt insultați și bătuți.

Noaptea tot orașul e împănat cu santinele.

*

Scorbutul a înlocuit în armata noastră, mai ales la cei bătrâni, și din cauza nopților reci, tifosul. Se atribuie cărnii de cal.

*

Pe frontul occidental violente contra-atacuri aliate.

*

Seara, d-ra Dicescu e pofțită să cânte la Palat.

*

Partidul Muncii se sparge. Pleacă încă trei și rămân, de toți, patru. Și de la „Arena“ pleacă cei cari totuși sunt mai curăței.

16 April.

Un băiat, între sergent și sentinelă, vinde ziarele din București, toate (pentru a servi pe Stere). Lumea le ia febril pentru informațiile de familie care se dau pe pagina a patra. „Se îngrămădesc ca la pâne, și mai tare.“

La Bârlad, la Vaslui, generalul Grigorescu nu permite vânzarea lor. Din ordinul Cartierului se arseseră întâia trimetere de câteva zeci de mii.

Nemților li se rezervă și Hotel Métropole. Liceul Internat se evacuează de Ardeleni spre a-i adăposti.

Pandrea, unul din Ardeleni, cere un sprijin. „Cine v'a adus aici?“, a fost răspunsul.

*

La audiția d-rei Dicescu, Regele a fost mișcat de cântecele moldovenești. Și el și Regina și-au arătat dorința de a vizita Chișinăul.

Cum d-ra Dicescu îmi spune că nobilimea ar dori să-i primească deosebit, cu mareșalul ei în frunte, recomand să se mărginească la o adresă de omagiu cu un vechiu pergament, cu miniaturi arhaice, din partea familiilor românești cu nume în trecutul Moldovei.

Femeile ar face bine să formeze o societate pentru literatură și arta națională. Ar putea să organizeze și întâlniri cu celelalte națiuni pentru a li tălmăci trecutul și scrișul nostru.

*

Librăria românească din Chișinău a fost disolvată de Stere. Tot mai mult el e privit acolo ca „un om politic din România“. Boierimea i-a refuzat intrarea ei în Sfatul Țerii.

*

Se confirmă că la Moscova e războiul civil. Brusilov ar fi proclamat pe Mihai Alexandrovici. Francezi, Englezi sunt la spatele mișcării.

*

C. C. Arion anunță că Guvernul român, absolut neutru,

nu se mai crede legat de Aliați și desminte pe un ministru englez, care vorbea de legăturile cu România. Dar Comisiuni nemțești și bulgărești cumpără provizii pe capete. Li dăm și vasele noastre. Ceruseră și „Carolus Primus“ al Comisiei Dunărene.

*

O doamnă din București îmi trimete un exemplar din cărțile poștale cu un vechiu chip al meu, — dar fără nume — care circulă pe acolo.

În teritoriul ocupat — Cenzura nu mai permite această denumire — se ia tot laptele de oaie ca să se facă brânză.

17 April.

Oficialii se dau în vânt pentru găzduirea Germanilor, cari apar în civil pe la librării și magazine.

Marghiloman ar fi zis că-i trebuie paza contra „revoluției Brătienilor și a lui Iorga“. Cenzura taie o parte din articolul meu despre dreptul țăranilor de a fi nici ațîțați, nici compătimiți.

*

Uciderile soldaților germani în Ucraina urmează. Comandantul trupelor trimese de Centrali constată că Guvernul n'are autoritate și anunță măsuri.

18 April.

Marghiloman anunță în „Vossische Zeitung“ că, dacă viitoarea lui Cameră o va cere, el va da în judecată pe Brătianu, pe care ar prefera să-l vadă plecând, dar pe care nu-l va îngădui să mai participe la viața politică a țării.

*

Marincovici, ministrul Serbiei, mă întrebă dacă s'a încheiat pacea. Ii spun că, de oare ce s'a fixat data de 18 pentru reluarea corespondenței, se pare că da. S'ar fi făcut demonstrații din partea guvernului, și atmosfera publică ar fi alta. — De ce? Ne putem bucura de o pace care ne despoaie? — O, câțiva intelectuali! Și sunt negustori cari, când fac o afacere bună, se plâng că li merge rău... Trezându-se peste necuviință, îi explic, la obiecția lui, nouă, că, „dacă nu ni-a plăcut pacea, de ce am făcut-o“, că, fără Aliați, nu ne puteam expune a da Nemților, pentru moartea prin foame, și resturile armatei noastre. „Il y avait cependant quelque chose en marge“... Recunosc că s'ar fi putut face mai bine cu alți oameni.

El păstrează impresia că Marghiloman va prezinta pacea ca o biruință politică. „On fera mousser.“

Vorbindu-i de legăturile, expuse de Ristici, între Serbia și Grecia, la 1866, el spune: „da, au iscălit și atunci, și ne-au lăsat singuri. Se vede că așa ni-i soarta“.

19 April.

Lui Averescu i se taie un întreg articol cu considerații constituționale contra cenzurii.

•

Oficios se spune că negocierile se vor mântui până Sâmbătă. Deci e evident: Pacea va fi darul de Paști. Ea cuprinde internaționalizarea în sens german a Dunării, cedarea de depozite pe malul nostru, tuturora, despăgubiri pentru ținerea prizonierilor noștri (nimic reciproc), etc.

•

În Ucraina, Centralilor li merge de tot rău. Guvernul e bănuït că susține pe revoltați. Germanii au arestat deputați, publiciști, etc.

*

Se pare că Mihai Alexandrovici e numai Regent pentru copilul Alexe. Și în Basarabia au apărut proclamațiile lui, anunțând reluarea războiului cu Germania.

Situația e „staționară” în Vest, spun aceștia.

20 April.

Germanii recunosc conflictul cu Guvernul ucrainian. Au creat tribunale militare la Chiev și au arestat pe ministrul de Războiu și pe șeful miliției.

*

La Chișinău, de 1-iu Maiu st. n., au fost consfătuiri misterioase și s'au tăiat firele de la Divizie. Soldații au scos mitralierele în stradă și au împrăștiat grupele.

Colonelul Rasoviceanu, care își așează grupa la Purcari, pe Nistru, nu e mulțămït cu ce se vede acolo. Crede că pe lângă perfecții „proscriși” ar trebui un colonel care să răspundă de situație.

Prețurile sunt enorme. Optzeci de franci o masă!

D-rul Siminel, venit azi de acolo, se plânge că Banca Națională întrebuințează pe bancherul Schlesinger, simplu escroc condamnat și întemnițat.

Societatea recomandată de mine se face săptămâna vii-

toare. Câțiva din boierimea românească au pus baza unui partid naționalist.

*

În „Sfatul Țării“ se cere — și de „bloc“ — Guvernului nostru lămuriri cu privire la cei dispăruți (Cătărău și alții) și despăgubiri, pensii pentru familiile celor căzuți întru apărarea anarhiei.

Nicio firmă românească n'a apărut încă pe străzi.

*

Regina merge, cu fiicile ei, pe văile Bistriții și Trotușului, unde ni se ia mai mult de Austrieci. Acolo va petrece serbătorile, dăruind și mângâind.

*

Și la Petrograd lupta monarhistă a lui Alexeiev ar fi început.

În Basarabia se plăcardează că Țarul cel nou a luat titlul de „Hatman al Ucrainei și gospodar al Moldovei“.

21 April.

Se anunță pacea ca aproape încheiată. Ea nu vine nici de Paște. D-na Știrbei anunță că ea ar fi potrivită mai bine de Vinerea Paștilor. Până și Stere ar fi desgustat de Nemți. „Momentul“ scoate un număr de reproduceri despre muntele nostru, care e o protestare contra hrăpirii.

Se zice că pacea e împiedecată de Bulgari, cari nu vor să

dea restul prizonierilor dacă nu creștem contribuția noastră de alimente.

Un domn Vineș, fost prefect supt Carp, venit de dincolo, spune că Germanii caută a înlocui pe Marghiloman cu Carp, care ar înlătura și Dinastia.

*

În Ucraina, Germanii ar fi impus un Ministeriu Scoropadschi cu o comedie de mișcare țerănească, de și tocmai ei susțin pe proprietari contra țeranilor.

22 April.

Saint-Aulaire mă pofteste la el Marți sau Vineri, din dorința de a mai vorbi de „aceste timpuri grele“.

*

Știrbei nu știe decât zvonuri despre zăbovirea păcii: neînțelegeri dintre Turci și Bulgari, sau presiune germană pentru a face pe Austrieci să atace în Italia.

El crede că Aliații vor învinge și, cu toate că, la 1914, era pentru a merge cu Centralii, e acum anti-german.

În teritoriul ocupat, cutare vechiu germanofil, venit temporar de acolo, spune că nu e nicio ură contra lui Brătianu. Ura contra Germanilor e așa de mare încât nu lasă loc alteia.

23 April.

Peste câmpiile arse cad cele d'întăiu adevărate ploii ale primăverii.

24 April.

Incheierea păcii ticăloase. Se zice că au fost încercări oficiale de a se face demonstrații (și cu soldați demobilizați): ele n'au izbutit.

Lumea e absolut indiferentă: câțiva numai știu condițiile injositoare și teribile. „Arena“, „Iașul“, — care nici n'a reînceput a se publica în adevăr —, tipăresc numere speciale; „Mișcarea“ iese cu o singură față.

Cenzura taie o parte din rândurile în care prezintam acest act ca fiind numai al **Guvernului** român, trecător și necorespunzând echilibrului de puteri în Orient. Se suprimă mai ales pasagiul în care spuneam că, urmând exemplul strămoșilor, nu voim să ni expunem durerea.

*

De ziua Princesei Elisabeta, Regina, cu fiicile ei, se întorc de la munte, unde au cutreierat satele **noii granițe**, mângâind.

Niciun ziar nu pomenește ziua de nume a Domniței.

25 April.

Iau masa la popota franceză (și cu d-rul Cantacuzino). Se vorbește ca în vremuri normale. Generalul Lafont spune însă că Germanii se joacă cu noi ca mâța cu șoarecele și că introduc, cu o rafinare extraordinară, tot ce ne poate jigni și umili. El crede că ar fi de făcut și altceva decât să protestăm, anume: să pregătim. Cantacuzino arată cât de imposibil e cu actualele restricții ale oricărei libertăți.

*

Din Basarabia vine maiorul Pântea, fost ministru de Războiu acolo. Tipic țaran, cu foc în inimă și în glas. Arată cum a fost și osândit la spânzurătoare, cum a scăpat din pivnița unde era închis până la execuție. Se indignează la gândul că li se trimete cineva de aici, Stere, care spune că totul s'a făcut așa miraculos în două zile.

Li pare greșită măsura care înlătură rubla Cherenschi. Mulți țărani vor rămânea sărăciți. Ca ofițer și neavând autorizație, nu poate aduce aceasta la cunoștința Guvernului român.

El crede că ofițerii ruși nu sunt primejdioși, ca unii carl-și caută numai de petreceri.

*

Hatmanul Scoropadschi s'a făcut dictator al Ucrainei cu drepturi mai mari ca ale unui rege. Germanii pretind că l-au pus țeranii.

*

Impăratul austriac ar fi plecat în Italia ca să plătească pacea de la București. Bulgarii ar fi cumpărat pe bani Dobrogea și ar fi făcut o cesiune de teritoriu către Turci.

Și în Vest se gătește o nouă ofensivă germană.

26 April.

Disolvarea lamentabilului Parlament.

*

Murgoci vine din Basarabia. El arată reaua impresie pe

care o făcuse venirea **conservatorului** Marghiloman. Votarea unirii a trebuit să fie amânată de Luni pe Marți.

Buzdugan, acum secretarul „Sfatului“, face ispravă bună. E încântat că, viind cu cercetașii, a fost primit de Rege și a putut ținea o cuvântare Prințului Carol.

Garoflid vrea să aplice și în Basarabia reforma agrară care se va face aici! Ba unii vreau și unificarea administrativă. Murgoci a înștiințat de primejdie pe Rege, care l-a aprobat.

27 April.

Intr'un articol, Averescu încearcă a se lepăda de păcatul demobilizării prealabile.

*

Iau masă la Legația franceză. D-rul Cantacuzino spune că, în Iulie 1914, auzind pe Stere că se laudă cu misiunea în Ardeal, pe care i-a dat-o Brătianu, l-a întrebat pe acesta și a căpătat răspunsul că **da**: l-a trimes pentru a împiedeca o Revoluție, care nu i-ar fi convenit **atuncea**, dar că l-ar fi trimes ca să anunțe că noi vom merge cu Centralii, e o **minciună**.

D-rului Cantacuzino i se pare că hotărârea definitivă a fost luată în Novembre 1914 (nu mai curând?). Atunci Al. Constantinescu l-a chemat la un dejun pe dânsul, pe Diamandy, pe Istrati și pe alți membri ai „Acțiunii Naționale“ și li-a permis să meargă pentru propagandă în Apus. In numele lui Brătianu era autorizat să declare că în Mart 1915 intrăm în luptă.

Evenimentele din Galiția au împiedecat însă intervenția României.

*

D-ra Dicescu spune că în Basarabia dispozițiile țeraniilor ar fi încă amenințătoare.

28 April.

Pentru a satisface vanitatea germanofilului Bărbulescu Guvernul scoate foaia „Iașul”.

*

Căpătăm dovada că aranjamente ascunse cu vânzătorii caută a distruge foaia noastră.

Cele din București se desfac în șasezeci de mii de exemplare numai în oraș.

29 April.

Dimineața, foile anunță moartea lui Coșbuc. Un ceas mai târziu, aici, în Iași, moartea lui Delavrancea.

L-am văzut pe patul de suferință, palid, dar neschimbat, părând mai liniștit, așa cum este el, decât cum suntem noi.

30 April.

Cu d-rul Cantacuzino, cu Scarlat Ghica și cu Henry de la Legația franceză, fiul fostului ministru la București, merg la Miclăușeni, pentru biblioteca lui Gh. Sturza.

Cantacuzino confirmă că absoluta desnădejde după căderea cauzei pe care o apăraseră a contribuit esențial la moartea lui Delavrancea.

Lui Ghica, Take Ionescu i-a spus că va merge în Elveția. La Paris n'ar vrea să vorbească despre pace, cum i s'ar fi cerut.

Și d-rul Cantacuzino ar dori să plece peste câteva luni.

li arăt însă cât de mult poate fi nevoie, în războiul care de fapt continuă, de munca, știința și autoritatea lui.

•

S'a publicat convenția care ni fură petrolul.

•

Cineva care a fost în teritoriul ocupat spune că Bulgarii taie pădurea Dadilovului și Austro-Germanii fac tot așa în Carpați.

•

D-rul Gruescu a făcut un adevărat oraș-model la Târgul-Frumos pentru răniți și mutilați.

„Dacă plecați dv., noi dezertăm“, spun ei medicilor devotați cari îi îngrijesc. Dar mulți, din teritoriul ocupat, se cer acasă. În zădar li se arată ce-i așteaptă. „Și la plug să trag, și tot merg“, spunea un sergent.

1-iu Maiu.

Inmormântarea lui Delavrancea. Dintre discursuri, înaintea mahalalei politice și literare, venită, cu femeii, cu copii — și ce petrecere și ce râsete! —, se deosebește acela al lui de Flers, de o delicată inspirație.

După ușă, în pridvor, Vlahuță și cu mine ne gândim la ce a fost comun între dânsii și noi timp de treizeci de ani.

Până la cimitir toată mulțimea enormă s'a împrăștiat. Voiau să fie și la înmormântarea lui Delavrancea și să nu-și piardă nici ceasul plimbării.

•

„Dincolo“ lumea moare de foame, spune Arapu, întors

de acolo; se ia tot, fără sfială. Mackensen trimete pe cei ce se plâng, la Berlin, și Berlinul „menține ordinul“. Unii Evrei decid de toate, și ai noștri sunt simple slugi flămânde și desperate.

*

Fratele lui Zotta a venit din Bucovina. Pentru toată populația este numai un vagon de porumb. Și guvernatorul mănâncă numai mălaiu. Se cere ajutor din sărăcia noastră.

*

Membrii de la București ai Academiei Române nu cuntează să ție sesiune la Iași. Pentru a relua contactul cu noi ei pretextează că vreau să viziteze Basarabia.

*

Mișu îmi spune că războiul va mai dura mult, după credința sa. Abia în toamnă pot începe să vie cele două milioane de Americani. Aliații nu se dau. În Anglia toată lumea — și regele —, i-au spus că se va merge până la capăt. „Pe Napoleon l-am răpus în douăzeci de ani, pentru Germani ni vor ajunge zece.“

*

Murgoci a avut un atac de uremie și e în stare gravă la spitalul Sf. Sava.

2 *Maiu.*

O deputație de Dobrogeni, cu I. N. Roman, Roșculeț, primar de Mangalia, vine la mine să-mi mulțumească pentru

apărarea cauzei lor. Cum eu nu sunt deprins cu binele...

Au fost la Marghiloman. El crede Dobrogăa pierdută definitiv. Ei nu vor putea rămânea supt Bulgari, așa cum îi cunoaște el. Să zăbovească vânzarea averii lor numai pentru a nu lua prețuri prea mici, în grabă. O întoarcere a vechii stări de lucruri nu se poate decât prin minune. El nu crede în minuni. Cei ce au crezut în ele au dus Țara la dezastru. Dar recunoaște că o minune a fost dărâmarea Rusiei.

*

Seara, Roman vine la mine. El s'ar duce acolo mai târziu pentru a-și salva avutul. Cei ce au încercat acum au pățit-o. Germanii li cer declarații despre tot ce au făcut. Și despre cum și-au câștigat averea. Cine minte, trece la temniță. Așa i s'ar fi întâmplat cutărui polițist, cutărui șef de pompieri din Constanța, cari și-au făcut imobilele după datină.

La Odesa, Racovschi, pe care Roman îl cunoștea, declară că iubește România, dar că-și are socotelile cu oligarhia. Anume Evrei de aici din Iași șantajau pe prizonieri. Li păziau Sârbi, cari se purtau, de altfel foarte bine. Omorurile pe stradă erau lucru comun, care nici nu se ținea în samă. Zilnic apăreau bețivi cu revolverul în mână și baionetele loviau în uși.

Soția lui a avut turburări nervoase.

*

Zilele acestea, princessa Elisabeta mi-a trimes aceste rânduri de mulțămire:

„25 April 1918

Vă mulțumesc din tot sufletul pentru cartea și pentru urările calde pe care mi le-ai trimis ieri, și apoi mai țin să vă mulțumesc cu inima toată pentru prietenia statornică cu care mi-ați stat alături în toate clipele, frumoase sau rele, pline de trudă sau de durere. Vă mulțumesc ca unui bun prieten cu vorbe simple și pline de sinceritate“.

*

Un bilet al Reginei, pe care îl traduc din englezește: „Scumpe domnule Iorga, îți trimet câteva versuri mișcătoare făcute pentru mine de un soldat rănit, un cioban de la munte lângă Hurezi. Am crezut că ți-ar plăcea să le publici, dacă cenzura vrea să permită, ceia ce nu este sigur, de oare ce aceste versuri aparțin sentimentelor pe care oficial nu avem voie să le păstrăm. Știu că și d-ta ca și mine trăiești cele mai crude ceasuri din existența d-tale, când cineva are să privească **atâta lașitate și rea credință**, (în franțuzește) că am voi să murim de rușine pentru nația noastră dacă n'am avea credință și convingerea că e numai o oarecarè pătură (**couche**) care se poate purta numai ca sclavi abjecți cari ling mânilor celor ce lovesc în libertatea, cinstea și viitorul Țării.

Eu ca și d-ta am devenit unul din principalii dușmani: **e un rol care e nou pentru mine** (în franțuzește). Incerc să-l joc cu demnitate, dar eram mai fericită când ghiulelele de la Mărășești zburau de-asupra capului. Dar este o flacăra care nu poate muri. Mă vei ajuta, cu puțini alții, să păstrez vie această flacăra în ciuda împrejurărilor strivitoare și umilitoare“.

3 *Maiu.*

D-na Procopiu îmi oferă o sută douăzeci și cinci de a-

bonamente de la Legația franceză pentru preoți și învățători, și le refuz hotărât. Legația ar putea face ea o foaie de răspândire a articolelor favorabile cauzei.

Dar Aliații continuă a lăsa să lucreze adversarii lor...

4 *Maiu.*

La Teatru, debutul în Faust al Anastasiei Dicescu.

5 *Maiu.*

Roman și Alimănișteanu vin la redacție. N'au înaintat încă Regelui protestul lor, pe care ziaristul Mottu se oferă a-l face să treacă și în străinătate.

Au fost la Marghiloman, la Brătianu și la mine, și țin să se știe că au fost și la mine.

*

Se desminte știrea, dată în ziarul lui Averescu, că Bulgarii s'au refugiat de la Sofia la Constanța, unde și-ar fi dus și Tezaurul.

Totuși ofițerii de Stat-major asigură că de o săptămână Sofia e bombardată teribil din aeroplane.

Acuma chiar, Impăratul Carol și Impărăteasa Zitta ar merge să-și vadă ruda bulgărească.

(Urmează Volumul II.)

**In legătură cu prospectul acestei cărți d. general Lupescu
a adresat această scrisoare, care e un element documentar :**

București, 1 Martie 1931

MULT IUBITE DOMNULE PROFESOR,

In prospectul editurii Ciornet, primit astăzi, găsesc la însemnarea zilei de „28 Novembre” aprecierile opiniei publice din Iași, pe care le făcea până la acea dată, asupra atitudinii misiunii militare române, care a încheiat Armistițiul de la Focșani și care se compunea din actualii generali: Manolescu, Rășcanu și Condeescu, sub conducerea mea.

De oarece cunosc exact atitudinea de atunci și de acolo a acestei misiuni, precum și rezultatele pe care ea le-a obținut în interesul superior al Țării, Oștirii și Guvernului de atunci, și pentru că cunosc și dragostea de adevăr a marelui nostru istoric Nicolae Iorga, vă alăturerez o notă, de care vă rog a lua cunoștință pentru complectarea însemnării dv. de la 28 Novembre, mai sus citată.

De astă dată, ca întotdeauna, sunt al dv. constant, sincer și integral admirator.

GENERAL LUPESCU

NOTA

**Pentru a servi la complectarea însemnării de la „28
Noembrie” din Memoriile d-lui Profesor Iorga.**

Însemnarea de la 28 Novembre este ecoul zvonurilor oare cir-
culau în Iași înainte de înapoierea misiunii militare în acest oraș
și de cunoașterea relațiilor oficiale.

*

Atitudinea și procedurile misiunii militare române în timpul
tratativelor de la Focșani pentru încheierea unui armistițiu au
fost determinate de :

Instrucțiunile primite de la autoritățile superioare și de
Tradițiile, uzurile și regulamentele relative la asemenea ocaziuni.

Instrucțiunile hotărau :

Încheierea armistițiului pe un an timp cât mai lung,

Obținerea cu orice preț a clauzei prohibitive, în ce privește
transportul de trupe inamice de pe frontul român pe frontul
francez.

Această clauză trebuia să liniștească misiunea franceză, care
începuse a striga : trădare !, cât mai ales pe acei francofilii car
erau mai puțini filoromâni.

Tradiția, uzurile, regulamentele impuneau de sigur o atitudine
demnă, însă în același timp nelipsită de curtuazia cavaleriească a
luptătorului față de adversar pe timpul cât ostilitățile sunt suspen-
date de comun acord.

Istoria războaielor ni arată atâtea cazuri, fixate pe pânzele
pictorialilor celebri, în care pe timpul unei scurte suspendări a
luptei, pentru îngroparea morților, ofițerii adversari din cele două
fronturi se întrunesc, discută, și oferă țigări și alte semne de
amabilitate, ca apoi imediat după reînceperea luptei să se nă-
pustească unii asupra celorlalți cu toată ferocitatea.

În asemenea condițiuni imperative, atitudinea misiunii mili-
tare la Focșani se explică și se justifică pe deplin, după cum
tot așa de bine se explică revolta opiniunii publice din Iași față
de exageratele zvonuri ce se măriau pe măsură ce se apropiau

de Iași, unde psihosa populației îngrijorate era influențată și de sugestiunea acelor ce, cu toată convingerea, credeau că Armistițiul va împiedeca realizarea Idealului nostru național.

În adevăr Germanii ne-au primit în mare ținută și cu toate onorurile uzuale și protocolare, după regulamentele lor.

Li puteam noi opri ? Era în interesul nostru să exprimăm indiferența noastră față de această amabilitate protocolară ?

Generalul von Morgen ni-a întins mâna. Nu am putut să i-o refuzăm pe a noastră, de sigur însă fără a i-o „strânge“, așa cum subliniază însemnarea din Memorii.

Ofițerii germani ni-au vorbit cu admirațiune de bravura astășilor noștri. Puteam noi să li interzicem, să refuzăm de a asculta, să nu arătăm o figură mulțumită de asemenea manifestații cavaleresti ?

Am luat dejunul în localul în care am discutat, căci după regulile războiului noi nu aveam dreptul de a alege, ci numai a ne supune indicațiilor adversarului, și în orice caz nu puteam părăsi acel local.

Generalul von Morgen a toastat pentru pacea popoarelor ; am răspuns : pentru pacea demnă a popoarelor și realizarea drepturilor lor. Puteam face mai mult ?

Germanii se opuneau la clauza prohibitivă și intrigau între noi și Ruși pentru a ne despărți pe această chestiune.

De convență cu șeful misiunii ruse am decis atunci ca delegația bolșevică să se înapoeze pe timpul nopții la Mărășești, unde avea să fie convinsă de colonelul Baumgarten, țarist, de a cere a doua zi Germanilor, cu violență, admiterea clauzei, și, în caz de neadmitere, să amenințe că vor relua lupta alături de Români.

Misiunea română a rămas peste noapte la Focșani pentru a continua discuția numai cu Germanii, dar mai ales pentru a lua contact cu orice preț cu Românii din Focșani, pentru a afla adevărata și exacta situație a Germanilor.

Aceste două măsuri au dat până a doua zi rezultatele urmărite. Sub amenințarea misiunii bolșevice, Germanii au admis clauza prohibitivă.

Din relațiunile pe care mi le-a adus ordonanța mea (soldat român, nu german), de la unchiul meu, precum și informațiile

procurate de ceilalți membri ai misiunii, ne-au întărit în ideea că Germanii au imediată nevoie de armistițiu și că starea de bielșug din Focșani era o înscenare naivă pentru ochii noștri.

Această stare am adus-o la cunoștința autorităților superioare române, imediat după sosirea noastră la Iași.

*

Este adevărat că, surprinși, ne-am fotografiat împreună cu celelalte cinci misiuni, imediat după semnarea Armistițiului, și bucuroși că am îndeplinit toate însărcinările ce ni dăduseră autoritățile noastre superioare. Am avut un moment de îndoială, însă, când ni s'a afirmat că fotografia este destinată ziarelor ilustrate mondiale, nu am crezut că ne putem sustrage de la un procedeu modern de publicistică civilizată și în general și pretutindeni admisă.

Iată mărturisirile și explicațiunile pe care am crezut că trebuie să le dăm pentru a complecta însemnarea de la „28 Novembre” din Memorii, în speranța că după atâta vreme și după rezultatele Armistițiului din 1917 astăzi opinia publică, mult mai calmă ca atunci, va aprecia mai bine atitudinea misiunii militare române la Focșani.

Chiar atunci, la sosirea în Iași am fost informat de zvonurile care circulau pe socoteala misiunii și că, printre colportori, erau și doi membri ai Guvernului.

Am cerut șefului Marelui Cartier și șefului Guvernului să clarifice și să sancționeze pe vinovați.

Resultatul a fost că a doua zi Ministrul de Războiu, generalul Iancovescu, s'a prezentat în biroul d-lui Mareșal Prezan și, în fața d-sale, mi-a prezentat mulțumirile Guvernului pentru modul cum m'am condus și rezultatele ce am obținut, iar, în Decretul, prin care am fost decorat cu Steaua României de războiu, s'a făcut mențiunea că se recompensează serviciile aduse cu ocazia Armistițiului de la Focșani.

GENERAL LUPESCU

